

089.95911
อ234ส

2751

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายสมชัย สุวารมณ์ ท.ช.,ท.ม.

ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร

วันอังคารที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๘

เลขหมู่ ๐๘๙.๙๕๙๑๑
ข๕๓๔ภ
เลขทะเบียน 015106

13962

รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

เมื่อนายสบชัย สุขารมณ์ ได้กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรม ในวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ ณ โรงพยาบาลนนทเวช จังหวัดนนทบุรี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำหลวงอาบศพและหีบทองลายสลักประกอบศพ เมื่อถึงกำหนดการฌาปนกิจศพ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหีบทองลายสลักประกอบศพ และพระราชทานเพลิงศพเป็นลำดับมา นั้น

พระมหากรุณาธิคุณดังได้พรรณนามาแล้ว หากนายสบชัย สุขารมณ์ จะหยั่งทราบด้วยญาณวิถีใดได้ ก็คงจะมีแต่ความปีติชื่นชมโสมนัสสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมอย่างหาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าและสกุลญาติทั้งปวง ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายบังคม ณ เบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และขอเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อเป็นสรรพสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลแก่วงศ์สกุลสืบไปชั่วกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

นางนันทา สุขารมณ์ และบุตร ธิดา

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๕๑๖๘

สำนักพระราชวัง

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

นายสมชัย สุชารมณ์ ท.ช.,ท.ม. อายุ ๖๗ ปี ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย ณ โรงพยาบาลนนทเวช จังหวัดนนทบุรี วันอังคาร ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เวลา ๑๐.๒๕ น.

วันเดียวกันนี้เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานน้ำหลวงอาบศพพร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลาวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหีบทองลายสลักประกอบศพ.

บุญสม/พิมพ์/ [signature]/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นายสมชัย สุชารมณ์ เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

[signature]

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๒ ๔๖๙ สำนักพระราชวัง

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

พระราชทานเพลิงศพ นายสมชัย สุขารมณ์ ท.ช.,ท.ม. ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ ที่ ๑ เมษายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญหีบศพออกจากสุสานไปตั้งบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหีบทองลายสลักประกอบศพ

วันอังคาร ที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๔.๐๐ น. เชิญหีบศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง.

บุญสม/พิมพ์/ละ... /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นายสมชัย สุขารมณ์ เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้และเจ้าพนักงานที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

นายสบชัย สุขารมณ์ ท.ช., ท.ม.

ชาตะ ๒๕ มกราคม ๒๔๖๐

มรณะ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

ประวัติ
นายสบชัย สุขารมณ์ ท.ช., ท.ม.

นายสบชัย สุขารมณ์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่จังหวัดปทุมธานี บุตรนายแม้น นางหนู สุขารมณ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดารวม ๕ คน คือ

๑. นายสบชัย สุขารมณ์
๒. นางลำดวน แซ่ซิ้ม
๓. พันโท สงวน สุขารมณ์
๔. นายศรีสง่า สุขารมณ์ (ถึงแก่กรรม)
๕. พันจ่าอากาศเอก องุ่น สุขารมณ์ (ถึงแก่กรรม)

นายสบชัย สุขารมณ์ ได้เข้าเรียนชั้นประถมที่โรงเรียนประชาบาลตำบลบ้านใหม่๑ (วัดเทียนถวาย) และได้ศึกษาต่อระดับมัธยมที่โรงเรียนประจำอำเภอเมืองปทุมธานี "นันทมุนีบำรุง" จนสำเร็จชั้นมัธยม ๓ หลังจากสำเร็จชั้นมัธยม ๓ แล้ว ได้เรียนด้วยตนเองจนสำเร็จประโยคครูประถม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ และอุปสมบทที่วัดเกริน จังหวัดปทุมธานี

ได้สมรสกับนางสาวนันทา บุณยะพรรค ธิดา พันตำรวจเอก พระยาประกอบรณการ (เพิ่ม บุณยะพรรค) และคุณหญิงพร้อม ประกอบรณการ เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ มีบุตรธิดารวม ๖ คน คือ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณัฏฐารมณ์ จูตระกูล สมรสกับ นายโกมล จูตระกูล มีบุตร ๓ คน คือ

　　๑. เด็กหญิงณัฏฐ์กมล จูตระกูล
　　๒. เด็กชายเอกพัฒน์ จูตระกูล
　　๓. เด็กชายวัฒนินท์ จูตระกูล

๒. นางสาวชนัญสันต์ สุขารมณ์
๓. นายสบโชค สุขารมณ์

๔. นางนิรามัย สุขะพงษ์ สมรสกับ นายพงษ์สุริยันต์ สุขะพงษ์ มีบุตร ๑ คน คือ เด็กหญิงพงษ์พลอย สุขะพงษ์

๕. นายศุภชาติ สุขารมณ์ สมรสกับ นางสาวเรณู พัฒโนภาษ

๖. นางทัศนาวดี โพโรจน์บริบูรณ์ สมรสกับ นายศิริธัญญ์ โพโรจน์บริบูรณ์

นายสบชัย สุขารมณ์ เริ่มรับราชการในตำแหน่งครูน้อย โรงเรียนประชาบาลตำบลบางกะดี ๒ (วัดบางกะดี) เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๗๗ รับราชการครูอยู่ประมาณ ๗ ปี จึงได้ลาออกจากราชการเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๔ และได้บรรจุเข้ารับราชการใหม่ ในตำแหน่งครูสามัญ โรงเรียนฝึกอาชีพ กองทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๔ รับราชการที่กรมราชทัณฑ์อยู่ถึง ๓๗ ปี จึงได้เกษียณอายุในตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๑

หลังจากเกษียณอายุแล้ว นายสบชัย สุขารมณ์ ได้ใช้ชีวิตอย่างสงบและสมถะร่วมกับภริยา บุตร ธิดา ณ บ้านพักเลขที่ ๘๐๘ ถนนงามวงศ์วาน จังหวัดนนทบุรี และเมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย สิริรวมอายุได้ ๖๗ ปี ๙ เดือน ๑๘ วัน

ประวัติการรับราชการ

๑	มิถุนายน	๒๔๗๗	ครูน้อยโรงเรียนประชาบาล ตำบลบางกะดี ๒ (วัดบางกะดี)
๑	กันยายน	๒๔๗๗	ครูน้อยโรงเรียนประชาบาล ตำบลบ้านใหม่ ๑ (วัดเทียนถวาย)
๑	กันยายน	๒๔๘๐	ครูใหญ่โรงเรียนประชาบาล ตำบลบางพูน ๑ (วัดบางพูน)
๑	สิงหาคม	๒๔๘๒	ครูใหญ่โรงเรียนประชาบาล ตำบลหลักหก (วัดคูญวน)
๓	มกราคม	๒๔๘๒	ครูโรงเรียนจังหวัดปทุมธานี
๑	สิงหาคม	๒๔๘๔	ลาออกจากราชการและเริ่มรับราชการที่กรมราชทัณฑ์
๑	สิงหาคม	๒๔๘๔	บรรจุใหม่ ในตำแหน่งครูสามัญ โรงเรียนฝึกอาชีพ กองทัณฑวิทยา
๑	เมษายน	๒๔๘๗	ครูจัตวาโรงเรียนฝึกอาชีพ กองทัณฑวิทยา
๑	กุมภาพันธ์	๒๔๘๘	ผู้ช่วยผู้ปกครองโรงเรียนฝึกอาชีพ กองทัณฑวิทยา
๑	พฤศจิกายน	๒๔๙๒	พัศดีตรี เรือนจำกลางบางขวาง
๑	มิถุนายน	๒๔๙๔	พัศดีตรี เรือนจำจังหวัดขอนแก่น
๑	กันยายน	๒๔๙๖	พัศดีโท เรือนจำจังหวัดขอนแก่น
๑	มกราคม	๒๔๙๘	พัศดีโท เรือนจำอำเภอมีนบุรี และรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการทัณฑสถานวัยหนุ่ม อีกตำแหน่งหนึ่ง
๑๐	กันยายน	๒๔๙๙	พัศดีโท เรือนจำอำเภอมีนบุรี จังหวัดพระนคร
๑	พฤษภาคม	๒๕๐๒	หัวหน้าแผนกผลิตภัณฑ์ เรือนจำกลางคลองเปรม
๑๑	พฤศจิกายน	๒๕๐๒	หัวหน้าแผนกอบรมและฝึกอาชีพ เรือนจำกลางคลองเปรม
๒๑	มกราคม	๒๕๐๓	ผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพผู้ถูกควบคุม
๗	มีนาคม	๒๕๐๕	ผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพเอก สถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว
๑	มีนาคม	๒๕๐๖	ผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว
๑	มกราคม	๒๕๑๕	ผู้บัญชาการเรือนจำกลางราชบุรี
๑	ตุลาคม	๒๕๑๕	รักษาการในตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม
๑	ตุลาคม	๒๕๑๕	ผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม
๑	ตุลาคม	๒๕๒๑	เกษียณอายุ

เหรียญและเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๔	ธันวาคม	๒๔๙๑	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
๕	พฤษภาคม	๒๔๙๓	เหรียญบรมราชาภิเษก ร. ๙
๕	ธันวาคม	๒๔๙๘	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
๕	ธันวาคม	๒๕๐๐	จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
๕	ธันวาคม	๒๕๐๕	จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก
๕	ธันวาคม	๒๕๐๗	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
๕	ธันวาคม	๒๕๑๐	เหรียญจักรพรรดิมาลา
๕	ธันวาคม	๒๕๑๑	ตริตาภรณ์ช้างเผือก
๕	ธันวาคม	๒๕๑๔	ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย
๕	ธันวาคม	๒๕๒๐	ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก
๘	สิงหาคม	๒๕๒๑	เหรียญกาชาดชั้น ๒

คณะนิติศาสตร์ ม.รามคำแหง

รายนามผู้นำพวงมาลามาเคารพศพ

กรมราชทัณฑ์

กองผู้ช่วยศาลฎีกา

การบินไทย

การบินไทย รุ่น ๗๔/๑๔. ๑๕

กองการเจ้าหน้าที่ กรมราชทัณฑ์

กองคลัง กรมราชทัณฑ์

การฌาปนกิจสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์

ข้าราชการโรงพยาบาลกลาง กรมราชทัณฑ์

คณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดนนทบุรี

คณะข้าราชการเรือนจำกลางคลองเปรม

คณะข้าราชการทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน

คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ กระทรวงยุติธรรม

คณะข้าราชการทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

คณะข้าราชการทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง ธัญบุรี

คณะข้าราชการราชทัณฑ์ จังหวัดปทุมธานี

ครอบครัวนิตยวรรธนะ

คณะวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี รุ่น จี เอช มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะข้าราชการเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คณะครูนักเรียนระดับ ม. ๔ โรงเรียนดอนเมือง

งานทะเบียนประวัติ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
เชื้อ—บุญเริ่ม พัฒนเจริญ
ชมรมศิษย์เก่า เอส พี จี
ชมรมบำนาญมหาดไทย
ตระกูลจันทศรี
ทวี—รพีพรรณ ชูทรัพย์
ทองธัช—ผ่องพรรณ สากิยลักษณ์
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน
ทัณฑสถานหญิง
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษธัญบุรี
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสุขุมวิท ๔๓
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาหลักสี่
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานขาว
นิติศาสตร์ มธ. ๒๕๑๐
นักศึกษาหลักสูตร พัศดี รุ่นที่ ๙
บัญญัติ สุชีวะ และคุณหญิง
บานเย็น—ราตรี พุกสุวรรณ์
บ้านคลังมนตรี
บริษัทการบินไทย จำกัด
ปลัดกระทรวงยุติธรรม
ปวีณ—อรุณี จินตกานนท์
แผนกขายคอนกรีตผสมเสร็จ บริษัทปูนซีเมนต์นครหลวง จำกัด
ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดนนทบุรี
ฝ่ายจัดการไร่นา กรมส่งเสริมการเกษตร
เพื่อนเฉ่ สตรีวรนาถบางเขน

ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มณี บุนนาค
มานพ—สุนีย์ วุฒิยา
เรือนจำกลางบางขวาง
เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
โรงเรียนสมศรีรื่นศึกษา
โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง
โรงเรียนทิพพากรวิทยาการ
ลส. ชบ. รุ่น ๘ บางเขน
ลดาวัลย์ ธนะธนิต
วีระ มุสิกพงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
วิทยาลัยครูสวนดุสิต
ศาลแขวงพระนครเหนือ
ศูนย์คอมพิวเตอร์ กระทรวงยุติธรรม
สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงยุติธรรม
สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ
สำนักงานคุมประพฤติกลาง—กองวิชาการ
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สำนักงานเลขานุการกรม กรมราชทัณฑ์
สำนักงานเจ้าพระยาทนายความ
เสมา รัตนมาลัย
พลโท สุรเสฎฐ์—บุญชู รามสมภพ
สุวรรณ—บุญทิพย์ รื่นยศ
สมควร—จันทนา เจริญโต

สมบูรณ์ สุวรรณทัต และบุตร
สุชิน—วันเพ็ญ สายชลพิทักษ์
สมใจ สุขารมณ์ และบุตร
สจว. รุ่น ๓๖
หมู่บ้านชุมชนงามวงศ์วาน
น.อ. อนุชิต เภกะนันท์ ร.น.
อาลัยรัก จากภริยาและลูก ๆ

กำหนดการบำเพ็ญกุศลและสวดพระอภิธรรม

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗	พระราชทานน้ำอาบศพ
	ภริยา บุตร ธิดา
๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๗	กรมราชทัณฑ์
๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๗	สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงยุติธรรม
๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๗	เรือนจำกลางคลองเปรม
	โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง
	วิทยาลัยครูสวนดุสิต
	ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสุขุมวิท ๔๓
๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๗	เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
	อาจารย์ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต
	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๗	ญาติ
	ศิษย์เก่าสตรีวรนาถบางเขน
	ชมรมบำนาญมหาดไทย
๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๗	บำเพ็ญกุศล ๗ วัน
	โรงเรียนสมศรีรื่นศึกษา
	บ้านท่าน้ำสุขารมณ์
	บรรจุศพ

๓๑ ธันวาคม	๒๕๒๗	บำเพ็ญกุศล ๕๐ วัน
๑๗ กุมภาพันธ์	๒๕๒๘	บำเพ็ญกุศล ๑๐๐ วัน
๑ เมษายน	๒๕๒๘	สวดพระอภิธรรม
๒ เมษายน	๒๕๒๘	พระราชทานเพลิง

ภริยา บุตร ธิดาและหลาน

ครอบครัวธิดาคนโต

อาลัย คุณสบชัย สุขารมณ์

ผมได้รู้จักคุ้นเคยกับคุณสบชัย สุขารมณ์ เมื่อผมได้เข้ามารับราชการในกรมราชทัณฑ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๓ ในระหว่างนั้น นอกจากภาระหน้าที่โดยตรงของกรมราชทัณฑ์ซึ่งมีอยู่แล้ว เช่น การควบคุมดูแลผู้ต้องขัง การฝึกอาชีพ การอบรมศีลธรรมและจิตใจ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม มีความประพฤติเรียบร้อย มีศีลธรรมอันดี ได้ทำประโยชน์อันชอบธรรมแก่ตนเอง และทำประโยชน์ส่วนรวมแก่สังคมด้วย เวลานั้นทางราชการยังได้ให้มีการจับกุมควบคุมบุคคลที่ต้องหาว่าเป็นบุคคลอันธพาล มีการปฏิบัติการอันเป็นภัยแก่สังคมเพิ่มขึ้นจากงานเดิมอีกพวกหนึ่งด้วย บุคคลผู้ต้องหาเหล่านี้ ชั้นต้นได้ควบคุมไว้ที่สถานีตำรวจ ต่อมาก็โอนมาให้เป็นหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ควบคุมและดำเนินการฝึกอบรมศีลธรรมและอบรมจิตใจด้วย ทำให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีจำนวนน้อยไม่ใคร่พออยู่แล้วต้องเพิ่มงานมากขึ้นไปอีก แต่เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ก็ได้ปฏิบัติงานนั้น ๆ ได้ผลสำเร็จตามสมควรแก่เหตุการณ์เป็นอย่างดีตลอดมา

เฉพาะอย่างยิ่ง คุณสบชัย สุขารมณ์ เป็นผู้หนึ่งซึ่งได้ร่วมปฏิบัติงานนี้มาตั้งแต่เริ่มแรกเป็นอย่างดี ควรได้รับความชมเชยอย่างมาก

คุณสบชัย สุขารมณ์ เป็นผู้มีนิสสัยและอัธยาศัยดี มีเพื่อนฝูงชอบพอรักใคร่กันเป็นจำนวนมาก และมีใจบุญสุนทรทาน ช่วยงานและทำบุญอยู่เสมอ แม้แต่เมื่อเกษียณอายุจากราชการมาแล้ว ก็ยังได้พบปะคุณสบชัย สุขารมณ์ ไปร่วมในงานบุญและงานต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานเผาศพ และงานแต่งงาน เป็นต้น ในเวลาพบกันนั้นก็ดูเป็นผู้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ดี ไม่มีวี่แววว่าจะเจ็บป่วยประการใด

เมื่อมาทราบว่าคุณสบชัย สุขารมณ์ ได้ถึงแก่กรรมลง ก็รู้สึกอาลัยและเสียใจด้วยเป็นอันมาก แต่เมื่อคำนึงถึงหลักธรรมที่มีอยู่ว่า มนุษย์เรานั้นเมื่อเกิดมาแล้ว ก็จะต้องแก่ ต้องเจ็บป่วย และต้องตาย ไม่มีใครล่วงพ้นภาวะนี้ไปได้ และการตายนั้นก็ไม่แน่ว่าจะตายเมื่อใด คนอายุน้อยอาจจะตายก่อนคนอายุมากก็ได้ พระพุทธองค์จึงทรงสอนไว้ว่า

อย่าประมาท ให้คิดไว้เสมอว่า จะไม่ทำความชั่ว หรือทำบาปทั้งปวง จงพยายามทำแต่ความดีไว้เสมอ เพราะผลของกรรมคือการกระทำนั้นจะให้ผลทั้งในปัจจุบันนี้และในอนาคตด้วย แล้วแต่ว่าเร็วหรือช้าเท่านั้น

คุณสบชัย สุขารมณ์ ได้กระทำกรรมดีทั้งในหน้าที่ราชการและงานส่วนตัวมามาก วิบากคือผลกรรมที่ได้ทำมาด้วยดีแล้ว ประกอบกับกุศลบุญราศีที่ท่านเจ้าภาพและญาติมิตรร่วมกันบำเพ็ญบุญอุทิศให้ทั้งมวล จงเป็นพลวปัจจัย อำนวยวิบากสมบัติให้สมบูรณ์มนุญผลอันเป็นความสุขและเจริญใจแก่คุณสบชัย สุขารมณ์ โดยควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการ

(หลวงอรรถวิภาคไพศาลย์)

๒๓๒ ถนนระนอง ๑
ก.ท. ๑๐๔๐๐

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้ร่วมงานกับคุณสบชัย สุขารมณ์ อดีตผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลอง-เปรม เมื่อข้าพเจ้าย้ายจากกรมประชาสงเคราะห์มาเป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ต้นปี ๒๕๐๓ ในขณะที่คุณสบชัย ฯ เป็นผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพผู้ถูกควบคุมลาดยาว (สถานควบคุมบุคคลอันธพาล)

ในระหว่างนั้น กรมราชทัณฑ์มีงานพิเศษที่นับว่ามีความสำคัญมากงานหนึ่ง คือ งานควบคุมดูแลอบรมและฝึกอาชีพบุคคลอันธพาล ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑ ลง ๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ ซึ่งมีท่านจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า เพื่อปราบปรามบุคคลอันธพาลที่ก่อความเดือดร้อน ประกอบมิจฉาชีพ เป็นภัยแก่สังคมให้สงบราบคาบ

งานดังกล่าวข้างต้นนี้ คุณสบชัย ฯ เป็นผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ขณะนั้นมีบุคคลอันธพาลอยู่ที่ลาดยาวประมาณ ๒,๐๐๐ คนเศษ และยังมีจับส่งเข้ามาจากสถานีตำรวจนครบาลต่าง ๆ และจากต่างจังหวัดอีกเป็นประจำ พูดง่าย ๆ ว่า ขณะนั้นมีแต่เพิ่ม ไม่มีลด และทำท่าจะแน่นสถานที่ควบคุมด้วย เป็นเรื่องน่าห่วง

การดำเนินงานเกี่ยวแก่บุคคลอันธพาลนั้น ได้ตั้งคณะกรรมการพิเศษตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๓ ลง ๑๐ มกราคม ๒๕๐๒ ขึ้น พิจารณาปลดปล่อยในเมื่อเห็นว่าบุคคลอันธพาลผู้ใดกลับตนเป็นพลเมืองดีแล้ว มีปลัดกระทรวงยุติธรรม (คุณกำธร พันธุลาภ) เป็นประธาน แต่ในทางปฏิบัติจริง แม้สถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว (คุณสบชัย ฯ และคณะเจ้าหน้าที่) จะกลั่นกรองเสนอขึ้นมาแล้วว่าผู้ใดควรได้รับการปลดปล่อย คณะกรรมการพิเศษพิจารณาโดยละเอียดและอนุมัติแล้วว่าควรปลดปล่อยผู้ใดบ้างก็ตาม ก็ยังไม่ยุติ จะต้องเสนอกระทรวงมหาดไทยเพื่อเสนอเป็นการภายในขึ้นไปรับความเห็นชอบจากท่านจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี อีกเป็นสุดท้าย ถ้าท่านเห็นชอบอนุมัติก็ได้ปล่อย ถ้าท่านไม่เห็นด้วยก็ปล่อยไม่ได้ ซึ่งท่านมักจะสั่งให้ทบทวนใหม่เสมอ ทักท้วงด้วยเหตุผลต่าง ๆ อย่างนั้นอย่างนี้ พิถีพิถัน พูดง่าย ๆ ว่ายังไม่อยากปล่อย จนมีคนพูดกันต่าง ๆ ว่า *"คนจับมีมากมาย ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านถึงอธิบดีกรมตำรวจ แต่คนปล่อยมีคนเดียว"* เป็นต้น

เมื่อข้าพเจ้าไปรับตำแหน่งอธิบดี ทางกรมราชทัณฑ์ยังไม่เคยได้ปล่อยอันธพาลเลยสักคนเดียว การปกครองก็ลำบากแก่คุณสบชัย ฯ มาก เพราะผู้ถูกควบคุมไม่มีหวังว่าจะ

ออกได้เมื่อใด บางคนถูกควบคุมมาเกือบ ๒ ปีก็มี ก็กระวนกระวาย ต่างกับนักโทษซึ่งติดคุกแล้วมีกำหนดออกแน่นอน ก็รอคอยวันออกและปกครองง่ายกว่า แต่คุณสบชัย ฯ ก็อดทนพยายามอบรมจิตใจ กวดขันการฝึกอาชีพต่าง ๆ เต็มที่ไม่หยุดยั้ง ทั้งทางเกษตร อุตสาหกรรม ทางสถานอบรม ฯ วางหลักเกณฑ์ไว้อย่างใด บุคคลอันธพาลดังกล่าวก็ตั้งใจอดทนทำตาม เพื่อจะได้รับการปลดปล่อย แต่เมื่อทำไปไม่มีหวังว่าจะได้รับการปลดปล่อยเมื่อใด การปก-ครองพวกนี้จึงลำบากมาก

ในสมัยคุณหลวงอรรถวิภาคไพศาลย์ เป็นอธิบดีราชทัณฑ์ก่อนข้าพเจ้า ท่านได้เสนอปลดปล่อยอันธพาลรุ่นแรกราว ๖๐ คน ก็ไม่สำเร็จ ท่านจอมพลสฤษดิ์ ฯ ทักท้วงให้ทบทวนใหม่ จนท่านย้ายจากไปเป็นรองปลัดกระทรวง พอมาถึงสมัยข้าพเจ้าทำงานต่อ ได้เสนอใหม่โดยคัดเลือกเอาอันธพาลในรุ่นนั้นเองที่มีอายุมากตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป ราว ๑๕ คน ขอปล่อยก่อน เพราะเห็นว่าแก่แล้ว ไม่มีพิษมีภัยแล้ว ครั้นเสนอขึ้นไป ท่านจอมพลสฤษดิ์ฯ กลับแทงลงมาใจความว่า "*อ้ายพวกแก่นั่นแหละตัวดี มันยิ่งชำนาญ เสี้ยมสอนลูกน้องได้มาก ขอให้พิจารณาอีกครั้ง*" ดังนี้ก็ต้องแก้ไข คุณสบชัย ฯ ต้องรับเรื่องกลับไปพิจารณาใหม่ และเสนอมาใหม่คัดเอาเฉพาะคนที่อายุมากและบ่วยเจ็บอยู่ด้วยเสนอขึ้นไป ในที่สุดท่านก็อนุมัติให้ปล่อยรุ่นแรกได้ราว ๑๐ คน เป็นปฐมฤกษ์

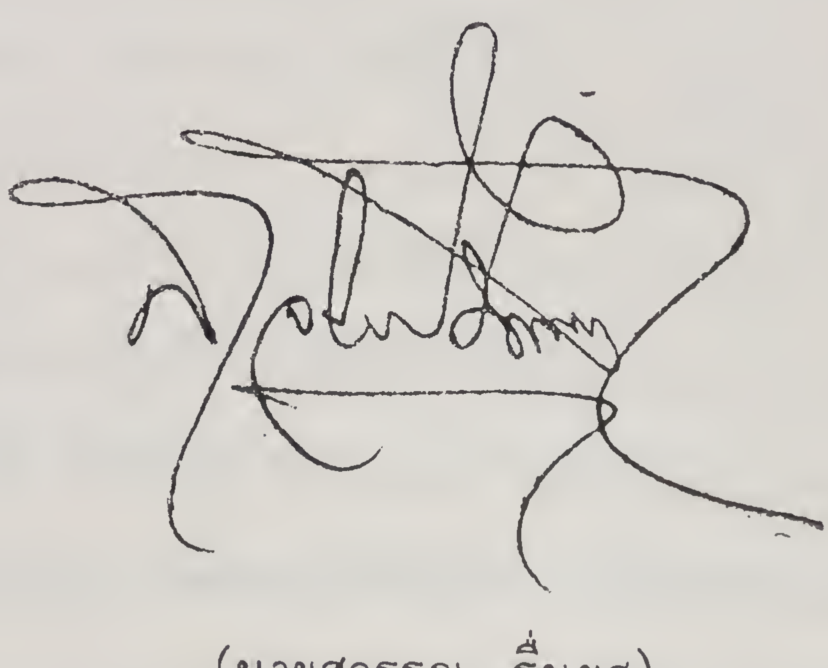
ในการปล่อยอันธพาลรุ่นแรกราว ๑๐ คนนั้น ได้กระทำพิธีที่ห้องประชุมกรมตำรวจ ปทุมวัน โดยท่านจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ไปเป็นประธานในพิธีให้โอวาทเอง ข้าพเจ้ายังจำโอวาท คำพูดตรง ๆ หนัก ๆ แบบนักเลงของท่านได้ มีใจความตอนหนึ่งว่า "*การปล่อยวันนี้ ท่านไม่เต็มใจ กลัวพวกนี้จะกลับออกไปทำความเดือดร้อนแก่ประชาชนอีก แต่เมื่ออธิบดีและผู้ปกครองเขารับรองว่าดีแล้วก็จะลองดู แต่ถ้าไม่ดีจริงถูกจับ กลับเข้ามาอีก อย่าหาว่าท่านใจดำเป็นอันขาด*" ดังนี้ บรรยากาศในที่ประชุมวันนั้นเงียบกริบ ข้าพเจ้ายังไม่ลืม และคุณสบชัย ฯ ซึ่งยืนฟังอยู่ด้วยกัน ก็คงจำได้ไม่ลืมเช่นเดียวกัน

ในระยะเวลา ๓ ปีเศษที่ร่วมงานกับคุณสบชัย ฯ ปรากฏว่าคุณสบชัย ฯ ทำงานหนักมาก คุณสบชัย ฯ ได้พยายามทำดีที่สุด เป็นผลให้ได้มีการปลดปล่อยอันธพาลออกไปอีกหลายรุ่น และบางรุ่นก็มีจำนวนมากถึงหลายร้อยคน ทำให้ปกครองง่ายขึ้น มีผู้ที่กลับเข้ามาอีกเพียงเล็กน้อย อาจยังกลัวอำนาจท่านจอมพลสฤษดิ์ ฯ อยู่ก็ได้

คุณสบชัย ฯ ได้เสียสละเวลา ทุ่มเททำงานเกี่ยวแก่บุคคลอันธพาลนี้ โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย เพราะเป็นนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งจะปราบปรามผู้ร้ายหรือบุคคลที่เป็นภัยแก่สังคมให้สงบลงให้ได้ เป็นผลทำให้กรมราชทัณฑ์ได้ชื่อเสียงว่า เป็นหน่วยงานที่ร่วมมือปฏิบัติปราบปรามบุคคลดังกล่าวเป็นอย่างดี เรื่องนี้ข้าพเจ้าทราบว่า ท่านจอมพลสฤษดิ์ ฯ ได้นำไปกล่าวชมเชยกรมราชทัณฑ์ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีสมัยนั้นหลายครั้ง พวกเราก็ภูมิใจ หายเหนื่อย และต้องถือว่าคุณสบชัย ฯ มีส่วนอย่างสำคัญ

เมื่อข้าพเจ้าย้ายจากกรมราชทัณฑ์ไปอยู่กรมประชาสงเคราะห์ และจนเกษียณอายุราชการไปแล้ว ก็ยังได้ติดต่อกับคุณสบชัย ฯ อยู่เสมอ ไม่เปลี่ยนแปลง มีสิ่งใดที่จะช่วยกันได้ก็ได้ช่วยกัน นับว่าเป็นมิตรที่ดีของข้าพเจ้าคนหนึ่ง คุณสบชัย ฯ เป็นคนแข็งแรงไม่นึกเลยว่าจะถึงแก่กรรมลงก่อนเวลาอันสมควร เมื่อทราบข่าวจึงรู้สึกเสียใจและเสียดายมาก เช่นเดียวกับครอบครัว บุตร ภรรยา และญาติมิตรของเขา แต่ชีวิตก็เป็นอนิจจังสังขารไม่เที่ยงเป็นธรรมดาเช่นนี้ จะต่างกันก็แต่ช้าหรือเร็วเท่านั้น แม้ร่างกายคุณสบชัย ฯ จะสูญสลาย แต่ความดีงาม ความเข้มแข็ง ซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ จะคงอยู่ให้ระลึกถึงตลอดไป

ในโอกาสพระราชทานเพลิงศพ คุณสบชัย สุขารมณ์ ณ วาระนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ดวงวิญญาณของท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว ผู้เป็นมิตรที่ดีของข้าพเจ้านี้ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ

(นายสุวรรณ รื่นยศ)
อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์

อาลัย คุณสบชัย สุขารมณ์

เมื่อผมถูกโอนจากตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดปราจีนบุรี มาเป็นหัวหน้ากองทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ สืบแทนอาจารย์บรรยง มกราภิรมย์ ซึ่งถึงแก่กรรมไปนั้น ผมเป็นคนใหม่ของกรมราชทัณฑ์ เกือบจะไม่มีใครรู้จัก ขณะนั้นคุณสบชัย สุขารมณ์ ยังเป็นพัศดีตรีอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๖ เมื่องานภายในกองในความรับผิดชอบของผมเข้ารูปดำเนินไปด้วยดีแล้ว ผมก็เริ่มออกศึกษาตัวบุคคลและงานภายนอก เมื่อผมไปถึงจังหวัดขอนแก่นในปีนั้น คุณสบชัยฯ ก็ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพัศดีโทพอดีเหมาะกับเวลาผมไปถึง จึงได้เป็นผู้ประดับเครื่องหมายข้าราชการชั้นโทให้แก่คุณสบชัยฯ ด้วยมือผมเอง เมื่อได้ตรวจพิจารณากิจการในหน้าที่ของคุณสบชัยฯ โดยตลอดแล้ว ก็เห็นว่าเป็นระเบียบเรียบร้อย มีผลงานก้าวหน้า และข้าราชการในบังคับบัญชาก็เคารพนับถือด้วยดี ผมจึงหมายตาไว้ว่า คุณสบชัย สุขารมณ์ ผู้นี้ เป็นผู้ที่ควรมอบหมายไว้วางใจให้ทำงานที่สำคัญต่อไปได้ในภายหน้า

ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งทัณฑสถานวัยหนุ่มขึ้นที่อำเภอมีนบุรี ใน พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นครั้งแรกที่ได้เปิดทัณฑสถานแบบใหม่นี้ขึ้น ซึ่งมีวิธีปฏิบัติการแตกต่างไปจากเรือนจำธรรมดา ตัวบุคคลที่ให้รักษาการผู้อำนวยการทัณฑสถานวัยหนุ่มอยู่นั้นเคยชินแต่การปกครองนักโทษในเรือนจำทั่วไป จึงไม่เหมาะกับวิธีการปกครองเด็กวัยหนุ่มในทัณฑสถานที่เปิดขึ้นใหม่ เมื่อได้พิจารณาตัวบุคคลที่เหมาะสมจะมาเป็นผู้ปกครองเด็กวัยหนุ่มนี้แทนคนเก่า ผมจึงได้เลือกเอาคุณสบชัย สุขารมณ์ มาเป็นผู้อำนวยการทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๙๘ งานของทัณฑสถานนี้อยู่ในความดูแลของกรมฯ อย่างใกล้ชิด เพราะเป็นงานที่จะเอาไว้อวดชาวต่างประเทศซึ่งได้มาขอเข้าชมกิจการนี้ของเราอยู่เสมอ โดยที่งานราชทัณฑ์ในขณะนั้นเริ่มต้นเข้าอยู่ในความสนใจของสหประชาชาติ ในสาขาว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม คุณสบชัย สุขารมณ์ ได้ปฏิบัติการสนองนโยบายของกรมฯ มาด้วยดีได้ผลเป็นที่พอใจ จึงได้ให้คุณสบชัยฯ ปฏิบัติหน้าที่อยู่ ณ ทัณฑสถานวัยหนุ่มที่มีนบุรีนี้และปกครองเรือนจำอำเภอมีนบุรีไปด้วยเป็น ๒ ตำแหน่ง เป็นเวลาหลายปี จึงได้ย้ายไปรับตำแหน่งอื่นเพื่อความก้าวหน้าในราชการต่อไป

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายที่จะขจัดบุคคลอันธพาลที่ประพฤติตัวเป็นภัยแก่สังคม โดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมส่งมาควบคุมไว้รับการอบรมในสถานที่พิเศษ และมอบให้กรมราชทัณฑ์รับหน้าที่ในการอบรมนี้ กรมราชทัณฑ์จึงได้ตั้งสถานอบรมและฝึกอาชีพบุคคลผู้ถูกควบคุมนี้ขึ้นที่ลาดยาว โดยแยกสถานที่ในบริเวณเรือนจำกลางคลองเปรมตั้งเป็นสถานอบรมขึ้น และได้เลือกเอาคุณสบชัย สุขารมณ์ มาเป็นผู้ปกครองสถานอบรมนี้ โดยได้รับการเลื่อนขึ้นเป็นข้าราชการชั้นเอกในเวลาต่อมา คุณสบชัย ฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ปกครองบุคคลอันธพาลซึ่งถูกนำตัวส่งมาให้อบรมไว้ที่สถานอบรมนี้หลายปี กิจการก็เป็นที่เรียบร้อยได้ผลดีแก่ราชการตลอดมา

ผมได้ออกจากราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ คุณสบชัย ฯ ยังคงเป็นผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพผู้ถูกควบคุมนั้นอยู่อีกหลายปี จนเลิกนโยบายจับคนอันธพาลมาอบรมแล้ว คุณสบชัย ฯ จึงได้เปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่ไปรับราชการที่อื่น และในตำแหน่งสุดท้าย คุณสบชัย ฯ ก็ได้มาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมซึ่งเป็นตำแหน่งข้าราชการชั้นพิเศษ และอยู่ในตำแหน่งนี้จนเกษียณอายุ นับว่าชีวิตในราชการของคุณสบชัย ฯ ได้บรรลุความสำเร็จสมความมุ่งหมาย

ในทางส่วนตัว คุณสบชัย ฯ ได้ให้ความเคารพนับถือแก่ผมด้วยดีตลอดมา ตั้งแต่ยังอยู่ในราชการก็เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดีคนหนึ่ง เมื่อผมพ้นจากราชการแล้ว คุณสบชัย ฯ ก็ยังให้ความเคารพนับถือต่อผมโดยสม่ำเสมอตลอดมา เคยไปหาเยี่ยมเยียนตามโอกาสอันควร เช่น วันปีใหม่ เป็นต้น เมื่อคุณสบชัย ฯ ออกจากราชการแล้ว ก็เคยไปร่วมรับประทานอาหารในกลุ่มข้าราชการบำนาญเป็นประจำเดือน ได้พบปะพูดคุยกันเสมอ สังเกตดูก็ยังแข็งแรงดี ไม่มีแววว่าจะอายุสั้น เพราะคุณสบชัย ฯ เองก็อายุอ่อนกว่าผมถึง ๙ ปี เมื่อมาได้ทราบว่าคุณสบชัย ฯ ถึงแก่กรรมโดยเกือบจะเป็นปัจจุบันทันด่วน ทำให้ผมรู้สึกสลดใจและเสียดายที่ขาดมิตรที่ดีไปคนหนึ่ง แม้จะรู้อยู่ว่าความตายเป็นของธรรมดาซึ่งไม่มีใครจะหลีกเลี่ยงได้ แต่ก็ยังรู้สึกอาลัยอยู่ไม่รู้หายในความตายของคุณสบชัย ฯ ซึ่งเป็นผู้ที่มีไมตรีจิตอันดีต่อมิตรทุกคนโดยสม่ำเสมอ

ขอกุศลผลบุญและคุณความดีที่คุณสบชัย สุขารมณ์ ได้ประกอบมาโดยตลอด รวมทั้งกุศลบุญราศีอันญาติพี่น้องมิตรสหายและบุตรหลานได้ประกอบอุทิศแก่คุณสบชัย ฯ จงเป็นพลวปัจจัยส่งให้วิญญาณของคุณสบชัย สุขารมณ์ ได้ไปสถิต ณ สถานที่อันเป็นสุคติภพด้วยเทอญ

ณรงค์ บัณฑิตย์

(ณรงค์ บัณฑิตย์)

๑๑ มีนาคม ๒๕๒๘

จิตสำนึกในอดีต

โดย

ประดิษฐ พานิชการ

กรมราชทัณฑ์ได้เสียคนดีไปถึงสองคน ในชั่วระยะเวลาห่างกันไม่กี่เดือน คือ คุณสบชัย สุขารมณ์ และคุณสกล ปั้ทมะสุนทร บังเอิญคนทั้งสองเป็นผู้มีประวัติเก่าแก่ที่ผูกพันทางจิตใจอย่างลึกซึ้งกับข้าพเจ้ามาร่วม ๔๕—๔๐ ปี ตามลำดับทั้งสองคน โดยเฉพาะคุณสบชัยนี้ คุณนันทาผู้ภรรยามาขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย ข้าพเจ้าจึงยินดีและเต็มใจเป็นอย่างยิ่งที่จะเขียนให้ และรู้สึกเสมือนเป็นการสำนึกตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ แต่จะเขียนให้ซาบซึ้งตรึงใจท่านผู้มาร่วมในพิธีงานศพคุณสบชัย ได้สมดังใจปรารถนาของข้าพเจ้าเพียงใดหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่รับรอง เพราะก็ได้เขียนในเวลาอันจำกัด ในหน้ากระดาษที่จำกัด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามภูมิปัญญาอันจำกัดของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าได้ข่าวคุณสบชัยตายด้วยความเศร้าสลด เป็นความเศร้าอย่างบอกไม่ถูก ไม่ใช่เศร้าชั่วครู่ชั่วยามแล้วลืมหายไป เป็นความเศร้าชนิดเงียบ ๆ ซึม ๆ เป็นความเศร้าที่อยู่ในห้วงลึกของหัวใจไปชั่วกาลนาน อาจชั่วชีวิต นอกจากสติสตังของข้าพเจ้าจะป้ำ ๆ เป๋อ ๆ หลง ๆ ลืม ๆ ไปตามสังขารร่างกาย

ข้อความที่ข้าพเจ้าจะบันทึกต่อไปนี้ เกิดจากจิตสำนึกในอดีตซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของปัจจุบัน คือ เริ่มต้นเขียนคำไว้อาลัยในปัจจุบัน และแน่นอนย่อมเป็นเครื่องชื้อนาคต คือ ข้าพเจ้าจะต้องเกิดความนึกคิดถึงอดีตที่ข้าพเจ้าและคุณสบชัย มีความผูกพันต่อกันไปตลอดกาล คือ ความเศร้า อย่างคติฝรั่งเขาก็ว่า We look back in order to look forward.

เกือบครึ่งศตวรรษมาแล้ว เมื่อข้าพเจ้ามาทำงานในกรมราชทัณฑ์เมื่อเดือนธันวาคม ๒๔๘๑ สองปีต่อมา คือในปี ๒๔๘๓ ข้าพเจ้าถูกส่งไปเป็นผู้รักษาการผู้ปกครองโรงเรียนฝึกอาชีพ (โรงเรียนดัดสันดานเด็กซึ่งโอนมาจากกรมตำรวจ) ที่ตำบลบางไทรเกาะใหญ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเป็นที่ตั้งของศูนย์ศิลปาชีพพิเศษของสมเด็จพระ-

นางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในขณะนั้น เพื่อเตรียมตัวเลื่อนขึ้นเป็นชั้นโท ซึ่งสมัยนั้นการเลื่อนขึ้นตำแหน่งอะไรสักตำแหน่งก็ต้องแย่งกันเป็นจ้าละหวั่นชุลมุนวุ่นวาย

สมัยเมื่อ ๔๐ — ๕๐ ปีมาแล้ว สถานที่นั้นตั้งอยู่กลางนา ริมแม่น้ำเจ้าพระยา การสัญจรไปมามีแต่ทางเรือทางเดียว ถึงฤดูน้ำหลาก เรือต้องทวนน้ำจากกรุงเทพฯ ขึ้นไปกว่าจะถึงเกาะใหญ่ก็กินเวลาครึ่งวันเศษ อยู่ใกล้กรุงเทพฯ ก็เหมือนอยู่ไกล น้ำดื่มก็ต้องกวนสารส้ม อยู่ท่ามกลางความมืดในยามค่ำคืน ต้องตามไฟด้วยแสงตะเกียง ตอนข้าพเจ้ารับงานจาก คุณเชาวน์ เจริญพงศ์ มีการเลี้ยงส่ง ยังได้ของขวัญเป็นตะเกียงอย่างดีเทียบตะเกียงลอนดอน คือ ตะเกียงไต้ตัส ชาวบ้านเรียกดีตุส อันเป็นความหมายที่จะปราบความมืดจำได้จนบัดนี้ ชีวิตแสนจะกันดาร เงียบเหงาและว้าเหว่เป็นที่สุด นาน ๆ มีใครไปตรวจงานหรือเยี่ยมเยียนสักครั้ง ก็เป็นที่เอิกเกริก อยากให้เขาอยู่กันนาน ๆ

วันดี คืนดี คุณสบชัย ซึ่งเป็นครูสามัญ เงินเดือน ๕๐ บาท อยู่โรงเรียนปทุมวิไล ปทุมธานี ก็พาลูกเสือไปแรมคืนที่เกาะใหญ่ ข้าพเจ้าได้ต้อนรับสังสรรค์เสวนากันสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าสังเกต คือ คุณสบชัยเป็นคนเรียบร้อย พูดน้อย และมีหน้าตาท่าทางเป็นคนซื่อมาก เรากำลังต้องการครูสามัญมาสอนเด็กดัดสันดาน ข้าพเจ้าก็ออกปากชวนให้มาทำงานที่กรมราชทัณฑ์ โดยไม่นึกไม่ฝันว่า คุณสบชัยจะยินดีรับ เพราะกรมราชทัณฑ์ในสมัยนั้นไม่มีใครเขาเหลียวแล เขาถือเป็นงานต่ำต้อยไร้เกียรติ เป็นงานคุกงานตะราง เมื่อคุณสบชัยรับปากจะร่วมงานกับข้าพเจ้าๆ ก็เข้ามาวิ่งเต้นทางกรมราชทัณฑ์ ซึ่งมี คุณเชาวน์ เจริญพงศ์ เพิ่งย้ายมาจากเกาะใหญ่ เข้ามาเป็นหัวหน้าแผนกในกรมรู้เรื่องดี เป็นผู้ช่วยเหลือโดยมีการทดสอบคัดเลือกพอเป็นพิธี คุณสบชัยก็ได้เข้าทำงานที่นั่นในฐานะครูสามัญอบรมเด็ก ข้าพเจ้าอยู่กับคุณสบชัยไม่นานนักก็ย้ายมาเป็นพัสดีเรือนจำกลางบางขวาง สัก ๕—๖ เดือนก็ย้ายเข้ามาอยู่ในกรม แม้ในระยะเวลาที่ทำงานร่วมกันไม่นานนัก และต่อมาได้ทำงานร่วมกันอีกจนข้าพเจ้าเกษียณอายุ ก็ได้ประจักษ์ในคุณงามความดีของคุณสบชัยที่สำคัญ ๆ ซึ่งทางราชการต้องการคนอย่างนี้ อาทิ เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวตรงไปตรงมา อดทน ขยันหมั่นเพียร พูดน้อย ใจคออารีอารอบ เป็นคนเสียสละ มีความจริงใจต่อทุกคน ไม่มีปัญหาอะไรในการทำงาน ถ้ามีคุณสบชัยแก้ไขได้ด้วยตนเองเป็นส่วน

มาก คุณธรรมเหล่านี้มีอยู่ในตัวคุณสบชัยอย่างพร้อมบูรณ์ เคร่งครัดและยอดเยี่ยมหาที่เปรียบได้ยาก คุณธรรมเหล่านี้ คุณสบชัยปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอ ไม่มีผันแปร ดุจเกลือรักษาความเค็มตลอดชีวิตราชการของเขา

เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในกรมราชทัณฑ์ ได้เจริญเติบโตขึ้นโดยลำดับ ข้าพเจ้าได้แอบซุ่มสนับสนุนคุณสบชัยอยู่อย่างเงียบ ๆ มีโอกาสและช่องทางที่คุณสบชัยจะก้าวหน้าในทางราชการก็หาทางสนับสนุนเขาด้วยดี โดยมีเหตุผลอาศัยคุณธรรมความดีของเขาเป็นประกัน ต่อมาคุณสบชัยได้ย้ายมาเป็นพัศดีเรือนจำนนทบุรี แล้วไปเรือนจำขอนแก่น แล้วก็มาทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี แล้วเป็นผู้บัญชาการเรือนจำกลางราชบุรี ผู้ปกครองทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน ที่สุดก็มาเป็นผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมจนกระทั่งเกษียณอายุ ณ ที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี คุณสบชัยเป็นผู้บุกเบิกสร้างจนสำเร็จ และที่เรือนจำกลางคลองเปรมก็เช่นกัน คุณสบชัยก็ได้เป็นผู้บุกเบิก มีส่วนในการสร้างจนสำเร็จเรียบร้อยทุกประการ

ข้าพเจ้าได้เห็นแก่นแท้ในอุปนิสัยใจคอและการปฏิบัติงานของคุณสบชัย ก็ตอนที่เขาเป็นผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพ (พวกอันธพาล) ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการจับพวกอันธพาลเป็นการใหญ่ จอมพลสฤษดิ์ ฯ ถึงกับลงมือทำการอบรมพวกอันธพาลด้วยตนเองเป็นระยะ ๆ อยู่นานทีเดียว เรือนจำกลางคลองเปรมปัจจุบัน พอสร้างเสร็จยังเปิดดำเนินการไม่ได้ เพราะกรมราชทัณฑ์ใช้เป็นที่ขังพวกอันธพาลไปพลางก่อน และที่นั้นเอง คุณสบชัยต้องรับภาระเป็นผู้ปกครองสถานอบรมฝึกอาชีพ (พวกอันธพาล) ในการปกครองพวกอันธพาลเหล่านี้ มีปัญหายุ่งยากร้อยแปด ทั้งในแง่ทฤษฎีและทางปฏิบัติ อาทิด้านกฎหมาย ด้านการควบคุม ก่อการจลาจลยุ่งยากจนถึงมีการยิงกันตาย ทำงานร่วมกับตำรวจ มี พล.ต.ท. ฉัตร หนุนภักดี พล.ต.อ. ณรงค์ มหานนท์ พล.ต.ท. จำรัส จันทรขจร และตำรวจอื่น ๆ อีกราว ๑๐๐ คน ซึ่งในครั้งนั้นมียศต่ำกว่านี้ ส่วนข้าพเจ้าเป็นเสมือนเสนาธิการ คุณทวี ชูทรัพย์ (อดีตอธิบดีราชทัณฑ์) เป็นรองเสนาธิการ อธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นจอมทัพ และมีคุณสบชัย เป็นแม่ทัพ สรุปแล้วแม่ทัพต้องเป็นคนเหน็ดเหนื่อยต่อสู้อุปสรรคร้อยแปดและเสี่ยงอันตราย คุณสบชัยเป็นแม่ทัพทำงานอยู่กับพวกอันธพาลนี้ถึงสามอธิบดี คือ ตั้งแต่หลวงอรรถวิภาคไพศาลย์ คุณสุวรรณ รื่นยศ และคุณ

ณรงค์ บัณฑิตย์ คือ เริ่มตั้งแต่จับอันธพาลมาคุมขังจนกระทั่งมีกฎหมายปล่อยอันธพาล เป็นระยะเวลาอันยาวนาน คุณสบชัยทำงานด้วยความเข้มแข็ง บึกบึน ทรหดอดทน กล้าหาญชาญชัย ทำงานนำหน้าลูกน้องตลอดมา ข้าพเจ้ายังจำท่าเดินของเขาได้ดี เพื่อนเดินดุ่ย ๆ ไม่ค่อยพูดจากับใครให้เสียเวลา บุกหน้าท่าเดียวไม่ถอยหลัง ขยันทำงานอย่างหาใครเทียบได้ยาก วันหยุดพักผ่อนคุณสบชัยไม่เคยรู้จัก มีแต่ทำงานเกินเวลา เรียกได้ว่าทุกวันแม้วันหยุดราชการ หน้าตามีกังวลถึงงานอยู่ตลอด ไปทำงานแต่เช้าตรู่ เลิกงานก็ค่ำมืด แม้กลางคืนก็ออกมาตรวจงานทุกคืน คุณสบชัยไม่เหน็ดเหนื่อยต่องานเลย ไม่รู้เอาเรี่ยวแรงที่ไหนมาทำ ทำงานชนิดถอดเสื้อบิดเหงื่ออันเปียกชุ่มทั้งตัว คุณสบชัยทำงานเพื่อประโยชน์แก่ราชการอย่างแท้จริง และที่สำคัญยิ่งคือ เป็นคนยอดแห่งความซื่อสัตย์สุจริตจริง ๆ ไม่เคยมีใครกล่าวขวัญถึงคุณสบชัยไปในทางไม่ดีไม่งามในทางเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวแม้แต่ครั้งเดียว คุณสบชัยทำงานอยู่ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เย้ายวนต่าง ๆ ล่อใจที่จะแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวและเห็นแก่อามิสใด ๆ คุณสบชัยไม่เคยฉวยโอกาสหรือหาช่องทางกระทำแต่อย่างใดทั้งสิ้น คุณสบชัยเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้จริง ๆ ในเรื่องนี้ เป็นผู้มีจิตใจบริสุทธิ์สะอาดในเรื่องนี้จริง ๆ ข้าพเจ้ากล้ากล่าวรับรองเรื่องนี้ด้วยเกียรติของข้าพเจ้า และคิดว่าไม่มีใครคัดค้านอย่างแน่นอน นับเป็นตัวอย่างที่ดีเลิศสำหรับผู้ที่หาเลี้ยงชีพทางรับราชการ

ในการทำงานเกี่ยวกับพวกอันธพาล ข้าพเจ้าเองได้เรียนรู้มีประสบการณ์หลายอย่างหลายประการ ข้าพเจ้ากล้ากล่าวได้อย่างมั่นเหมาะเกี่ยวกับคุณสบชัย เพราะข้าพเจ้าได้ทำงานเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับคุณสบชัยตลอดเวลา

ข้าพเจ้าขอเขียนแทรกในท่ามกลางความเศร้าสลดของบรรดาผู้ที่มาร่วมชุมนุมในพิธีงานศพของคุณสบชัย มันเป็นประวัติศาสตร์การราชทัณฑ์ และคิดว่า อาจจะไม่มีผู้ใดเขียนอีกแล้วในภายหน้า จึงขอเขียนไว้ ณ โอกาสนี้

ข้าพเจ้าได้อ่านตำราต่างประเทศและดูงานราชทัณฑ์เมืองนอกมาก็มากหลาย มีประสบการณ์ทั้งในทฤษฎีและทางปฏิบัติบางอย่างบางประการ ก็ใคร่มาเขียนเล่าสู่กันฟัง

คือ เรือนจำกลางคลองเปรม ที่ใช้เป็นที่คุมขังพวกอันธพาลชั่วคราวนี้ ได้สร้างไว้เป็นแบบ Radial Type คือ จัดแบ่งเป็นรัศมี โดยมีกองบัญชาการเป็นจุดศูนย์กลาง ตกอยู่ในที่ล้อมของตึกขังผู้ต้องขัง เป็นการยากต่อการควบคุมและการแบ่งแยกผู้ต้องขัง (Segregation of Prisoners) หากผู้ต้องขังรวมหมู่กันแหกหักที่คุมขังออกมาได้ ก็จะกรูกันเข้าถึงตัวเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม ณ กองบัญชาการ อันเป็นที่รวมอาวุธยุทธภัณฑ์ได้ง่ายที่สุด ตอนที่พวกอันธพาลก่อความวุ่นวายกันเป็นการใหญ่ คุณสบชัยได้ต่อสู้ทำงานอย่างสามารถและกล้าหาญมาก คืนหนึ่ง ข้าพเจ้าและคุณทวี ได้เข้าไปตรวจที่กองบัญชาการ รู้สึกเสียวสันหลังเหลือประมาณ คุณทวีหลุดพ้นมาจากจุดอันตรายครั้งหนึ่งด้วยไหวพริบแท้ ๆ

การสร้างอาคารเรือนจำแบบ Radial Type นี้ เป็นการก่อสร้างแบบถอยหลังเข้าคลอง มีความเป็นมาอย่างไรนั้น ข้าพเจ้า (เวลานั้นเป็นหัวหน้าแผนกสารบรรณ) เป็นคนหนึ่งที่รู้เรื่องดี ทั้งเป็นเจ้าหน้าที่ร่วมกับ คุณมนตรี จันทรปรรณิก อดีตรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ กับทนายความ คือ คุณชิน บัวก้านทอง ไปแก้ไขสถานการณ์ในการซื้อที่ดินสร้างเรือนจำกลางคลองเปรมจนเสร็จเรียบร้อย ทีนี้ในการออกแบบสร้างเรือนจำแบบ Radial Type นั้น ข้าพเจ้าไม่สามารถจะเปิดเผยได้ แต่อาจมีท่านที่รู้เรื่องอีกคนหนึ่ง คือ คุณณรงค์ บัณฑิตย์ อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ข้าพเจ้าไม่มีเวลาจะสอบถาม เพราะขณะเขียนเรื่องนี้ท่านกำลังไปทัศนาจรต่างประเทศ

เมื่อพูดถึงการสร้างเรือนจำแบบ Radial Type แล้ว ก็ขอกล่าวถึงการก่อสร้างเรือนจำในรูปแบบ Separate Block Type อันเป็นทฤษฎีควบคู่กัน เพื่อมิพักต้องอธิบายกันให้เสียเวลา ข้าพเจ้าขอยกเอาคำบันทึกของอธิบดีและรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์พม่า ซึ่งทำงานมาตั้งแต่พม่าเป็นประเทศราชของอังกฤษ ในการไปเยี่ยมชมเรือนจำกลางบางขวางเมื่อ ๒๗ มีนาคม ๒๔๙๕ เวลานั้น ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าแผนกสารบรรณ พระนิกรบดีอธิบดีกรมราชทัณฑ์ขณะนั้น สั่งให้ข้าพเจ้าและคณะเป็นผู้นำชาวพม่าทั้งสองไปชม อธิบดีราชทัณฑ์พม่า ชื่อ อูบาเทียน ได้บันทึกไว้ว่า "นายอูฮลาเผ่ (รองอธิบดี) และข้าพเจ้าได้รับความเอื้อเฟื้อเป็นอย่างดีจากทางการเรือนจำและเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้กรุณาให้เราได้ชมเรือนจำอันมีชื่อเสียงแห่งประเทศไทยนี้ในทุกด้านอย่างละเอียดถี่ถ้วน เรือนจำนี้เป็นเรือนจำ

ที่ได้จัดสร้างขึ้นด้วยความสามารถอย่างน่าสรรเสริญ และข้าพเจ้ากล้ากล่าวได้อย่างมั่นเหมาะว่า อย่างน้อยที่สุดก็ไม่มีเรือนจำในอินเดียและพม่าจะทัดเทียมได้ในการจัดสร้าง ทั้งในทัศนะของความมั่นคงปลอดภัยและการแบ่งแยกผู้ต้องขัง (Segregation of Prisoners) อีกทั้งเป็นเรือนจำที่ทรงไว้ซึ่งแบบแผนอันงดงาม เป็นแบบที่แบ่งแยกเป็นแดน ๆ (Separate Block Type) ไม่เหมือนกับในอินเดียและพม่า ซึ่งจัดแบ่งออกเป็นรัศมี (Radial Type) โดยมีกองบัญชาการเป็นจุดศูนย์กลาง"

คำแปลนี้ ข้าพเจ้าได้แปลไว้เมื่อ ๓๓ ปีแล้ว ไม่มีแก้ไขต่อเติม ดังจะเห็นได้ชัดและเข้าใจแจ่มแจ้งเรื่องรูปแบบการสร้างเรือนจำที่ฝรั่งได้เขียนตำราไว้ อูฮลาเผ่ ผู้นี้ ได้ต้อนรับข้าพเจ้าเป็นอันดี เมื่อข้าพเจ้ากลับจากดูงานในสหรัฐอเมริกาและยุโรป เมื่อตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ แวะไปที่พม่าหลายวัน ต่อมาเมื่อข้าพเจ้าไปพม่าอีก ๒ ครั้ง ไม่มีโอกาสได้พบกัน เพราะ อูฮลาเผ่ เกษียณอายุออกจากราชการไปแล้ว เป็นที่น่าเสียดาย เมื่อข้าพเจ้ากลับจากอเมริกาเพียงเดือนเดียว ก็ได้เป็นผู้แทนรัฐบาลกับอธิบดีณรงค์ บัณฑิตย์ ไปประชุมการราชทัณฑ์ที่โตเกียว ญี่ปุ่น อีก คือในเดือนพฤศจิกายนคาบเกี่ยวเดือนธันวาคม ๒๕๐๐ ได้พบ อูบาเทียน เป็นผู้แทนพม่าไปร่วมประชุมด้วย ได้มีการอภิปรายกันในที่ประชุมว่าควรนำเอาการอุตสาหกรรมเข้าไปฝึกนักโทษให้มาก ๆ อูบาเทียน ค้านว่า มากไม่ได้ เพราะพวกเราตะวันออกนี้ไม่เหมือนอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น ซึ่งมีงานอุตสาหกรรมมากมาย นักโทษพ้นโทษออกมาก็ทำมาหากินกับโรงงานได้ ส่วนทางอาเซียเรานี้เป็นเมืองเกษตร ควรฝึกอบรมทางเกษตรและอุตสาหกรรมครึ่งต่อครึ่ง นักโทษออกมาจะได้ทำมาหากินได้สะดวก ในที่สุดก็ตกลงกันว่า ใครเห็นยังไงเหมาะกับภูมิประเทศของตนก็ใช้ฝึกอบรมให้เหมาะสมได้

หันกลับมากล่าวถึงเรือนจำแบบ Separate Block Type อีก เพราะยังไม่จบ ข้าพเจ้าต้องการเขียนให้เป็นการส่งเสริมเกียรติประวัติในการทำงานของคุณสบชัยด้วย

ในคราวที่ผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวางร้องเรียนขออภัยโทษต่อรัฐบาลไม่สำเร็จ เห็นจะเป็นปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้รวมหมู่กันจะแหกคุกเป็นการใหญ่ ผู้คนภายนอกและสื่อมวลชนก็ไปรุมล้อมหน้าเรือนจำ เสนอข่าวกันทุกวันเป็นการเอิกเกริก ข้าพเจ้าไม่สู้หวั่น

วิตกมากนัก ไม่เหมือนพวกอันธพาลที่พยายามแหกที่คุมและทำลายข้าวของบ่นปี้เสียหายยับเยิน ซึ่งข้าพเจ้าและคุณทวี ได้เคยสัมผัสมาแล้วด้วยตนเอง โดยเฉพาะเชื่อฝีมือผู้บัญชาการเรือนจำ คือ คุณวิจิตร ทองคำ (รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์) คงสามารถป้องกันสกัดยับยั้งผู้ต้องขังไว้ได้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (หลวงอรรถสิทธิ สิทธิสุนทร) ถึงกับเรียกข้าพเจ้าไปสั่งว่า อย่าได้นั่งอยู่กับโต๊ะ ให้ออกไปบัญชาการที่เรือนจำ ข้าพเจ้าก็ออกไปที่หอคอยชั้นสองเรือนจำกลางบางขวาง ส่องกล้องดู บัญชาการไปจากจุด ๆ เดียว ข้าพเจ้าไม่สู้ตกใจและหวั่นวิตกมากเท่าที่เรือนจำกลางคลองเปรมตอนอันธพาลเขาก่อความยุ่งยากกัน เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และตำรวจมีอาวุธครบมือเตรียมพร้อมที่จะยิงประสานกันถ้าผู้ต้องขังปีนออกมาแม้คนเดียว คิดในใจว่า หากผู้บัญชาการเรือนจำปล่อยให้นักโทษแหกคุกออกมาได้ ควรจะถือได้ว่ามืออ่อนจริง ๆ นักโทษพร้อมใจกันส่งเสียงปลุกใจพวกเดียวกันเป็นระยะ ๆ อยู่ ๒—๓ วันก็สงบเงียบ เรือนจำแบบ Separate Block Type มีความมั่นคงปลอดภัยเห็นปานฉะนี้

คุณสบชัยได้ทำงานคลุกคลีอยู่กับพวกอันธพาลแต่เริ่มต้นจนได้มีการออกกฎหมายปล่อยอันธพาล เป็นเวลานานมากถึงชั่วสามอธิบดีดังได้กล่าวข้างต้น เป็นการตรากตรำอย่างเหน็ดเหนื่อยน่าเห็นใจที่สุดจะพรรณนา โชคดีแท้ ๆ ที่คุณสบชัยมีอนามัยดีมาก ไม่เคยป่วย-เจ็บถึงต้องลางาน อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ต้องทำงาน เรียกได้ว่าเต็ม ๒๔ ชั่วโมง

ในกาลต่อมา เมื่อหมดเสี้ยนหนามอันธพาลหมดสิ้นลงแล้ว กรมราชทัณฑ์ก็ได้เปิดดำเนินการเรือนจำกลางได้เต็มรูป กรมราชทัณฑ์ก็ได้แต่งตั้งคุณสบชัยเป็นผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมทันที แล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง ข้าพเจ้าก็ได้เลื่อนชั้นให้คุณสบชัยเป็นชั้นพิเศษ สมัยนั้นการขอตั้งชั้นพิเศษเป็นการยากเย็นแสนเข็ญ ไม่เหมือนที่มีระบบ พี ซี อย่างเดี๋ยวนี้ คุณสบชัยเป็นคนมักน้อยและเจียมตัวมาก ขณะเมื่อรายงานไป ก.พ. หัวหน้ากองการเจ้าหน้าที่ (คุณปราโมทย์ อินทรารุณ) ได้แอบมากระซิบข้าพเจ้าว่า คุณสบชัยหวั่นใจว่า ก.พ. คงไม่เห็นชอบ เพราะเขาเห็นมีพวกปริญญาขวางหน้าอยู่หลายคน ข้าพเจ้าบอกคุณปราโมทย์ว่า ขอไปแล้วต้องได้ มิฉะนั้นก็ไม่ขอ ข้าพเจ้าไม่ได้บอกเจ้าตัวเขาทราบ

จนเขาจากไป เมื่อเขาได้เลื่อนเป็นชั้นพิเศษแล้ว ไม่มีใครกล่าวขวัญในทางตัดทอนหรืออิจฉาริษยาเลยแม้แต่น้อย เพราะทุกคนทราบดีว่า คุณสบชัยทำงานเป็นอย่างไร

ข้าพเจ้ามีเรื่องราวเกี่ยวกับคุณสบชัยเพิ่มเติมอีกเล็กน้อย ตามปกติคุณสบชัยไม่ค่อยยิ้มแย้มเล่นหัวกับใคร หน้าตาเคร่งเครียดเอาแต่งานแต่การท่าเดียว เมื่อข้าพเจ้าจัดให้มีงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ ที่สี่แยกคอกวัว ครั้งแรก เมื่อ ๑๕ ปีแล้ว คือ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ขณะที่คุณสบชัยเป็นผู้ปกครองทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน ได้รวบรวมผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของทัณฑสถานร่วมกับเรือนจำอื่น ๆ ออกจำหน่าย ฉะเพาะที่ทัณฑสถานแห่งเดียวได้เงินหลายแสนบาท นับว่ามากสำหรับค่าของเงินในสมัยนั้น ข้าพเจ้าเพิ่งเห็นรอยยิ้มไปยิ้มมาของคุณสบชัยอย่างเต็มตาเป็นเวลานาน เป็นรอยยิ้มแห่งความอิ่มเอิบใจในผลงานของตน ข้าพเจ้ายังจำได้ ข้าพเจ้าถามว่า เอาของที่ไหนมาขายได้มากมายปานนั้น คุณสบชัยบอกว่า สิ่งของนั้นเป็นของค้างสต๊อคมาหลายปีแล้ว ขายไม่ออกที่ตลาดนัดสนามหลวง แต่เอามาขัดสีฉวีวรรณแลดูเป็นของใหม่ จำหน่ายได้หมดสิ้น ทำขึ้นใหม่ออกจำหน่ายไม่ทันด้วยซ้ำไป คุณสบชัยปลื้มใจและภูมิใจมาก ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นที่น่าชื่นชม และก็กรมราชทัณฑ์สามารถเปิดงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ได้รวดเร็วตามฤดูกาลนั้น ก็เป็นเพราะข้าพเจ้า Look back in order to look forward สามารถทำได้คล่องตัวและรวดเร็ว ถ้าจะให้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็ไม่สามารถจะเขียนได้ ณ ที่นี้ เพราะหน้ากระดาษจำกัด อาจจะเขียนในโอกาสต่อไป

ด้วยความสามารถอันสูงส่งและด้วยคุณธรรมอันดีงาม ไม่มีด่างพร้อย คุณสบชัยก็ได้ถีบตัวเองสูงขึ้นโดยมิต้องให้ใครช่วยเหลือสนับสนุน เพราะฝีมือการทำงานได้แสดงชัดอยู่แล้ว จนในที่สุด คุณสบชัยก็ได้ ซี ๘ จวบจนเกษียณอายุราชการ นับเป็นศักดิ์ศรีและเป็นเกียรติประวัติแก่ครอบครัวและวงศ์ตระกูล

คุณสบชัยเกษียณอายุเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ก็ได้มีโอกาสพบกับข้าพเจ้าบ่อย ๆ ในการเลี้ยงประจำเดือนของชุมนุมข้าราชการบำนาญมหาดไทย ดูเขาก็ยังแข็งแรงกระฉับกระเฉงดีอยู่ จู่ ๆ ก็ได้รับข่าวตายของคุณสบชัยโดยโรคจร เป็นการปัจจุบันทันด่วน เป็นที่น่าเศร้าสลดแก่บรรดาท่านผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือของคุณสบชัย ตลอดจนญาติมิตรและครอบครัวของ

คุณสบชัย โดยเฉพาะข้าพเจ้าซึ่งมีความสัมพันธ์อันแน่นสนิท ทำงานร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาเป็นเวลาอันยาวนานถึง ๔๕ ปี ข้าพเจ้าจะต้องคิดถึงเขาด้วยความเศร้าใจไปเรื่อย ๆ ไม่มีวันเสื่อมคลาย

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติหน้าที่ของข้าพเจ้าเรียบร้อยแล้ว เป็นการตอบแทนคุณสบชัยที่ได้ช่วยเหลือราชการกรมราชทัณฑ์มาด้วยความตรากตรำ เหน็ดเหนื่อย และมีจิตภักดีต่องานราชทัณฑ์และต่อข้าพเจ้าอย่างแท้จริง โดยข้าพเจ้าได้เป็นผู้บันทึกเรื่องราวของคุณสบชัยแทรกวิชาการราชทัณฑ์ไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งเป็นข้อเขียนที่เป็นความสำนึกในประวัติ-ศาสตร์ ซึ่งการเขียนของข้าพเจ้าเพื่อคุณสบชัยนี้ ข้าพเจ้าถือว่า มีคุณค่าทางจิตใจ เป็นการไว้อาลัยครั้งสุดท้ายแด่คุณสบชัย สุขารมณ์ ผู้จากไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ

ข้าพเจ้าขอตั้งสัตยาธิษฐาน ขอสิ่งทรงอำนาจทั้งปวงบรรดามี จงได้ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณสบชัย สุขารมณ์ ไปสู่สุคติเทอญ

แด่ คุณสบชัย สุขารมณ์

ถ้าคนหนุ่มกับคนสาวคุยกัน ก็คงจะไม่พ้นเรื่องของความหนุ่มความสาว ความรัก ความใคร่ และในกลุ่มของคนหนุ่ม ๆ สาว ๆ ถ้าเขาจะพูดคุยกัน ก็จะเป็นเรื่องของความมาดหมายในอนาคต ใครจะทำอะไร ใครจะเป็นอะไร ในกลุ่มของคนสูงอายุหรือพูดง่าย ๆ คนแก่ เช่น ผมหรือคุณสบชัย หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผมจะพูดถึงคุณสบชัย ก็ย่อมจะต้องเป็นเรื่องของอดีตที่ผ่านมาแล้ว เพราะคนแก่อย่างผมมีอนาคตสั้น และคุณสบชัยก็ไม่มีอนาคตอะไรให้วิพากษ์วิจารณ์นอกจากอดีต

ในอดีตเรามักจะมองกลับไปอย่างชื่นชม อดีตที่เป็นที่ชื่นชมที่ผมจะพูดถึงคุณสบชัย เป็นอดีตของความระลึกถึงคนเป็นครูผม ท่านผู้อ่านอาจจะสงสัย คุณสบชัย สุขารมณ์ อดีตผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม กับผม นายทวี ชูทรัพย์ อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ผมเป็นผู้บังคับบัญชาคุณสบชัย สุขารมณ์ แต่นั่นเป็นส่วนที่ปรากฏอยู่ตามตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ ในข้อเท็จจริง ผมถือว่าคุณสบชัย สุขารมณ์ เป็นครูของผมในเรื่องของการคุก การตะราง และการราชทัณฑ์ ที่ผมทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาอยู่

วัยของผมกับคุณสบชัย สุขารมณ์ ต่างกันมาก เมื่อเริ่มรู้จักกันนั้น ผมเป็นหนุ่ม คุณสบชัยอยู่ในวัยกลางคน ตามประวัติ เดิมท่านเป็นครูมาก่อน แล้วโอนมาอยู่กับกรมราชทัณฑ์ ในตำแหน่งครูสอนเด็กที่กรมราชทัณฑ์รับผิดชอบควบคุมอบรมอยู่ แล้วก็ไต่เต้าขึ้นไปเป็นพัศดี เป็นผู้ปกครอง และสุดท้ายเป็นผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งในกรมราชทัณฑ์เราถือกันว่าเป็นตำแหน่งที่สูง

ผมเริ่มรู้จักคุณสบชัย เมื่อท่านมาดำรงตำแหน่งผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว ตัวผมเป็นหัวหน้าแผนกวิชาการและวิจัย กองอาชญาวิทยา กรมราชทัณฑ์ คุณสบชัยมีหน้าที่ปกครองควบคุมบุคคลที่เขาเรียกกันว่าคนอันธพาล ทำงานสนาม ผมทำหน้าที่อยู่ทางกรมราชทัณฑ์ จัดการเรื่องการลดชั้น เลื่อนชั้น การพิจารณาปลดปล่อยบุคคลอันธพาล ผมศึกษางานของคุณสบชัยอย่างใกล้ชิด การควบคุมบุคคลที่เขาเรียกว่าอันธพาล

นั้นไม่ใช่ของง่าย และงานนี้อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ตลอดไปจนถึงนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

คุณสบชัย มีประสบการณ์ในการปกครองผู้คนระดับนี้เป็นอันมาก เป็นประสบการณ์ที่ได้จากการที่ได้ควบคุมเด็กเกะกะเกเร มีประวัติเดิมเร่ร่อน บวกกับประสบการณ์ในการควบคุมบุคคลที่เราเรียกกันว่า ผู้ต้องขังหรือนักโทษมามากแล้ว ท่านได้ใช้ประสบการณ์ทั้งสองด้านของท่านนั้นมาปรับใช้กับการควบคุมผู้รับการอบรมหรือบุคคลอันธพาลได้เป็นอย่างดี

ในวงสังคมของข้าราชการกรมราชทัณฑ์ เราพบกันอยู่เสมอ เราคุยกันถึงเรื่องการเลี้ยงดูนักโทษ การทำงานของผู้ต้องขังโรงครัว การจัดผู้ต้องขังไปประจำโรงครัว การรับข้าว การรับอาหารดิบ การเก็บข้าว การจัดการกับข้าวเหลือ

ในสมัยนั้นผู้รับการอบรมหรือบุคคลอันธพาลไม่ได้รับสภาพของตนเองที่จะต้องถูกควบคุมอยู่ มีการแข็งขืน ดื้อดึง หรือบางครั้งมีการต่อสู้จากฝ่ายผู้รับการอบรมหรือบุคคลอันธพาลมาอยู่เสมอ หรือพูดง่ายๆ มีการจลาจลเป็นครั้งคราว และจะต้องอาศัยการปราบปราม ซึ่งในบางครั้งจะต้องทำอย่างเฉียบขาด และบางครั้งจะต้องทำอย่างนุ่มนวล การจะตัดสินใจทำเช่นไร คุณสบชัย สุขารมณ์ มีส่วนให้ความคิดเห็นและให้เหตุให้ผลเป็นอันมาก

บางครั้งระหว่างการรอคอยภาวสถานการณ์ที่ไม่ราบรื่นอยู่ในเรือนจำด้วยกัน ตอนกลางคืนเราก็คุยกันถึงเรื่องการคัดเลือกนักโทษออกไปทำงานนอกเรือนจำ การจัดเวรยามผู้คุม การปกครองผู้คุม

วิชาการราชทัณฑ์นั้น รัฐบาลส่งผมไปเรียนที่ต่างประเทศ แต่ครูที่ต่างประเทศนั้นสอนผมไว้อย่างหนึ่ง เวลาผมมาฟังเรื่องของราชทัณฑ์ในประเทศไทย สภาพข้อเท็จจริงหรือวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ของการราชทัณฑ์ในประเทศไทย อาจจะกล่าวได้ว่าในหลายเรื่องที่ฝรั่งสอนไว้จากเมืองนอก กับที่คุณสบชัย สุขารมณ์ บอกผมในเมืองไทย เป็นคนละเรื่อง

ตกเป็นหน้าที่ของผมเองที่จะต้องวินิจฉัยระหว่างวิชาการหลักการของการราชทัณฑ์ที่ฝรั่งสอนมา กับข้อเท็จจริงของการราชทัณฑ์ไทย ตลอดจนกรรมวิธีในการจัดการกับการราชทัณฑ์ไทย ด้วยเหตุนี้เองในข้อเท็จจริงความสัมพันธ์ระหว่างผมกับคุณสบชัย สุขารมณ์ จึงมีลักษณะเช่นที่ผมได้กล่าวในตอนต้นว่า คุณสบชัย สุขารมณ์ เป็นครูผม

ชีวิตราชการของคุณสบชัย ต้องประสบปัญหามากมาย มิใช่ปัญหาส่วนตัวของคุมสบชัย แต่มักจะปรากฏว่า คุณสบชัยมักจะได้รับมอบหมายให้เข้าไปทำงานในจุดที่ยากลำบาก จะต้องมีเรื่องมีราว มีการต่อสู้มีการจลาจลอยู่เสมอ การจลาจลครั้งแรกที่ผมกับคุณสบชัยได้อยู่ร่วมกันและทำงานใกล้ชิดกันก็คือ เหตุการณ์ประมาณระหว่างวันที่ ๑—๓ ธันวาคม ๒๕๐๓

ครั้งที่ ๒ อยู่ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๘ ความจริงการจลาจลในเรือนจำระยะนั้นมีหลายครั้ง แต่เฉพาะ ๒ ครั้งนี้เท่านั้นที่ผมเข้าไปใกล้ชิดและร่วมทำงานกับคุณสบชัย สุขารมณ์ ทั้ง ๒ ครั้ง คุณสบชัยได้แสดงถึงความสามารถในการเข้าจัดการกับเหตุร้าย รวมทั้งส่วนหนึ่งสอนผมในฐานะครูไว้ด้วย

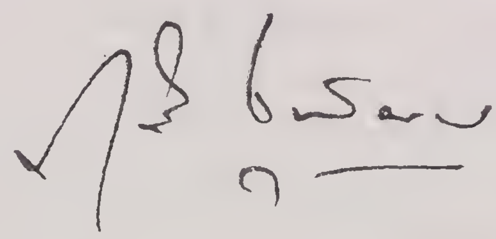
เมื่อวันที่คุณสบชัย สุขารมณ์ เกษียณอายุจะพ้นหน้าที่จากกรมราชทัณฑ์ไป กรมราชทัณฑ์จัดการเลี้ยงอำลาและเลี้ยงส่งกัน จำได้ว่าผมเคยพูดว่าชีวิตราชการนั้น มีทั้งน่าชื่นชมยินดีและเป็นความสุข และบางครั้งของชีวิตราชการก็เป็นความขมขื่น เป็นทุกข์ และเป็นสภาพที่ไม่อยากระลึกถึง จำได้ว่าความข้อนี้ถูกใจคุณสบชัย เป็นอันมาก ผมยกย่องว่าคุณสบชัย เป็นผู้ชนะ ที่ผ่าพ้นชีวิตราชการที่มีทั้งส่วนน่าชื่นชมและขมขื่นอยู่ด้วยกันมาได้เป็นอย่างดีตลอด จำได้ว่าในระยะนั้นชีวิตราชการของผมก็ไม่น่าชื่นชมเท่าใดนัก และผมก็บอกกับคุณสบชัยว่า ผู้ที่ผ่าพ้นมาตลอดรอดฝั่งจนถึงวันสุดท้ายของชีวิตราชการถือได้ว่าเป็นผู้ชนะ คุณสบชัย ชนะแล้ว สำหรับผมยังไม่แน่ว่าจะผ่าพ้นไปตลอดรอดฝั่งไปจนถึงวันสุดท้ายที่เกษียณอายุหรือไม่ ไม่รู้ว่าผมจะแพ้หรือจะชนะ

ถูกใจคุณสบชัยเป็นอันมาก เป็นอันแน่นอนว่าคุณสบชัย ชนะไปแล้ว สำหรับผมยังไม่รู้ว่าจะแพ้หรือชนะ และจนถึงเวลาที่ผมเขียนหนังสืออยู่นี้ ผมก็ยังไม่มั่นใจว่าผมจะชนะได้เหมือนอย่างที่คุณสบชัย ชนะ

คุณสบชัยมาอยู่ในวงการราชทัณฑ์ก่อนผม และก็ไปจากวงการราชทัณฑ์ก่อนผม คุณสบชัยมาสู่โลกนี้ก่อนผม และก็ไปจากโลกนี้ก่อนผม ในระหว่างที่อยู่ในวงการราชทัณฑ์ คุณสบชัยเคยสอนผม เคยให้ประสบการณ์ต่าง ๆ แก่ผมไว้เป็นอันมาก

โลกข้างหน้า คุณสบชัยก็ไปก่อนแล้ว ใครจะรู้ว่าในโลกข้างหน้านั้นเมื่อผมตามไป ผมจะได้ไปพบกับคุณสบชัย และคุณสบชัยอาจจะเป็นคนสอนผมอีกก็ได้ว่าจะอยู่กับสวรรค์หรืออยู่ในโลกข้างหน้านั้นอย่างไร และจะทำอย่างไร

ผมระลึกถึงคุณสบชัย สุขารมณ์ ด้วยความชื่นชม

(นายทวี ชูทรัพย์)
เลขาธิการเร่งรัดพัฒนาชนบท
๘ มีนาคม ๒๕๒๘

คำไว้อาลัย

ผมรับราชการร่วมกับคุณสบชัย สุขารมณ์ ที่เรือนจำกลางบางขวางและเรือนจำจังหวัดนนทบุรี แต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๕ โดยผมเป็นผู้ช่วยของคุณสบชัย สุขารมณ์ และรับราชการร่วมกันอยู่ในกรมราชทัณฑ์เป็นเวลากว่า ๓๐ ปี ท่านเป็นผู้ที่ขยันขันแข็งในการงาน และมีความสม่ำเสมอยากที่จะหาผู้ปฏิบัติได้เช่นกับท่าน โดยปกติท่านจะเข้าตรวจเรือนจำก่อน ๕ นาฬิกา และจะกลับออกจากเรือนจำภายหลัง ๑๘ นาฬิกา ทุกวัน และจะปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำจนกระทั่งเกษียณจากราชการ นอกจากจะเป็นผู้ที่มีความละเอียดรอบคอบในการทำงานแล้ว ยังเป็นผู้ที่รู้ระเบียบ ข้อบังคับ มีวินัย และมีแบบแผนในการทำงานดีมาก ในด้านการคบหาสมาคม เป็นที่รักใคร่ชอบพอทั้งเพื่อนร่วมกรมราชทัณฑ์บุคคลนอกสังกัดและทั่วไป ผมยังไม่เคยเห็นหรือทราบข่าวว่า คุณสบชัย สุขารมณ์ ทำให้ท่านผู้ใดขัดใจหรือเป็นศัตรูเลย ตรงกันข้าม กลับเป็นที่รักใคร่ชอบพอของทุก ๆ คน

ด้วยความวิริยะอุตสาหะขยันขันแข็งในการงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต คุณสบชัย สุขารมณ์ จึงเป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชาทุก ๆ ท่าน มอบหมายงานใหญ่ให้ทำ เรือนจำกลางคลองเปรม ทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน ทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน และทัณฑสถานหญิง สี่เรือนจำใหญ่ที่ลาดยาว ท่านก็เป็นผู้ที่รับผิดชอบ ควบคุมก่อสร้างโดยใกล้ชิดตลอดเวลา จนสำเร็จเรียบร้อยด้วยดี ท่านจึงเจริญก้าวหน้าในชีวิตราชการขึ้นมาตามลำดับอย่างสม่ำเสมอ ถึงขั้นสูงสุดของข้าราชการฝ่ายพลเรือน คือ ข้าราชการชั้นพิเศษ เป็นข้าราชการระดับแนวหน้าของกรมราชทัณฑ์มาทุกตำแหน่ง และรับราชการมาด้วยความเรียบร้อย มีเกียรติ จนกระทั่งเกษียณจากอายุราชการ

ในด้านส่วนตัว ท่านเป็นผู้มีความสุขในชีวิตครอบครัวเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ความเป็นอยู่ในครอบครัวสุขสบาย ลูก ๆ ทุกคนเป็นคนดี มีการศึกษาพอสมควร ต่างก็ทำงานด้วยความเรียบร้อย เจริญก้าวหน้า เป็นที่ภาคภูมิใจของบุคคลในตระกูลนี้

ด้วยความที่ท่านเป็นผู้เพียบพร้อมในทุกด้าน เมื่อท่านพ้นภาระหน้าที่จากราชการไปแล้ว ท่านก็ยังไปทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่ท่านอยู่ โดยรับภาระหน้าที่ดูแลพัฒนาชุมชน

แก้ไขปัญหาน้ำท่วม และทราบว่า ท่านตั้งใจทำด้วยความรักและเสียสละ จนได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าพัฒนาในชุมชนของท่าน เป็นที่รักใคร่ของทุกคน

ชีวิตการทำงานและการครองเรือนของคุณสบชัย สุขารมณ์ สำหรับผมนั้น ท่านเป็นทั้งครู พี่ และเพื่อน และผมยังพึ่งได้ว่า เพื่อนข้าราชการในกรมราชทัณฑ์เป็นจำนวนมาก ซึ่งเคยร่วมงานหรือใกล้ชิดกับท่าน ต่างก็มีความรู้สึกต่อท่านสอดคล้องกับความคิดของผม

ตลอดเวลาที่คุณสบชัย สุขารมณ์ มีชีวิตอยู่ ท่านได้ประกอบแต่กรรมดี จนเป็นที่ยกย่องทั้งทางราชการและส่วนตัว นับว่าชีวิตของท่านประสบความสำเร็จอย่างมาก ขอให้กรรมดีเหล่านั้น จงส่งให้ท่านประสบสุขในสัมปรายภพเทอญ

วิจิตร ทองคำ
รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์

แด่ คุณสบชัย

หมู่บ้านงามวงศ์วาน เดิมเป็นที่ดินจัดสรรของธนาคารอาคารสงเคราะห์ ต่อมาได้เปลี่ยนมาอยู่ในความรับผิดชอบของการเคหะแห่งชาติ และในที่สุดได้โอนมาอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรีจนปัจจุบัน ผลของการสืบทอดอำนาจจัดการดังกล่าวแล้ว ประกอบกับได้เกิดอุทกภัยหลายครั้ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นต้นมา ทำให้เกิดข้อขัดข้องทั้งในด้านสาธารณูปโภคและการสุขาภิบาล ถนนหนทางมีหญ้าขึ้นเต็ม ท่อระบายน้ำอุดตัน ทำให้มีน้ำขังอยู่ทั่วไป พวกเราที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านนี้จึงรวมตัวกันจัดตั้งผู้แทนหมู่บ้านขึ้นในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งทำหน้าที่บริหารงานโดยไม่มีค่าตอบแทน เพื่อจัดสร้างและบูรณะสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ รวมทั้งการสุขาภิบาล และเพื่อเป็นตัวแทนผู้อยู่อาศัยขอรับบริการจากหน่วยงานของรัฐ เพื่อผลประโยชน์ของหมู่บ้านเป็นส่วนรวม

หลังจากที่คุณสบชัย สุขารมณ์ ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านของเราแล้ว ท่านได้พบอุปสรรคมากมายในหมู่บ้านของเรา และได้เข้าร่วมกิจกรรมในนามของคณะกรรมการตลอดมาตั้งแต่ต้น จนในที่สุดได้รับแต่งตั้งเป็นรองประธานกรรมการหมู่บ้าน

ครั้งแรกนั้นพวกเราหลายคนเข้าใจว่า ท่านเป็นผู้บัญชาการเรือนจำ คงมีหนทางที่จะนำนักโทษเข้ามาช่วยบูรณะถนนหนทาง ท่อระบายน้ำบ้านเราบ้าง ไม่มากก็น้อย แต่พวกเราก็คาดผิด ตรงกันข้าม ท่านได้ลงมือทำด้วยตนเอง เสียสละกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ร่วมบูรณะปรับปรุงถนนหนทางและท่อระบายน้ำ ท่านมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง แต่บ้านพักอาศัยของท่านไม่สู้จะใหญ่โตนัก ปลูกในเนื้อที่ ๑๐๐ ตารางวาเศษ ซึ่งเมื่อเทียบกับตำแหน่งหน้าที่การงานแล้วห่างไกลกันเหลือเกิน บ่งถึงความซื่อสัตย์สุจริตในชีวิตราชการของท่านที่หาที่ติมิได้เลย แต่สิ่งที่พวกเราและแม้แต่ตัวท่านเองภาคภูมิใจก็คือ บุตรธิดา เขย สะใภ้ ของท่าน ล้วนแต่เป็นผู้มีการศึกษาดี และประกอบสัมมาอาชีพเป็นหลักฐานแล้วทุกคน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งมีค่าสูงกว่าเงินทองยิ่งนัก

ไม่ว่าฝนตก น้ำท่วม พวกเราชาวหมู่บ้านงามวงศ์วาน โดยเฉพาะที่อยู่ในเมน ๓ จะพบท่านใส่หมวก กางร่ม ใส่บู๊ท เดินตรวจท่อระบายน้ำอยู่แทบจะทุกวันมิได้ขาด ถ้าพบท่อน้ำประปาแตกก็จะรีบแจ้งเจ้าหน้าที่จัดซ่อมทำทันทีเพื่อป้องกันถนนเสียหาย ในหมู่บ้านเราเกิดอุทกภัยหลายครั้ง และทุกครั้งดูเหมือนท่านจะเหนื่อยกว่าผู้อื่นในหมู่บ้านนี้ในการ

ป้องกัน แก้ปัญหา และบริการผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน คำพูดของท่านที่พวกเราประทับใจมากที่สุดก็คือ

"เราได้ฝังรกรากของเราอยู่ที่นี่ ลูกหลานของเราก็อยู่ที่นี่
เราจะนิ่งดูดาย ไม่สร้างไม่ทำให้เกิดประโยชน์แก่พวกเรา
และลูกหลานเรา ใครจะมาสร้างทำให้เรา"

ต่อมาสุขภาพของท่านไม่ดีขึ้น ท่านได้ขอลาออกจากหน้าที่รองประธานกรรมการหมู่บ้าน แต่ท่านก็ยังมีความห่วงใยอยู่ ถ้าหากท่านลุกเดินได้ ก็จะเดินตรวจซอยอยู่เป็นนิจ แม้ในระยะสองสามเดือนก่อนที่ท่านจะจากพวกเราไป ได้เกิดฝนตกน้ำท่วมขังในเมน ๓ ท่านก็ได้ให้แนวทางแก้ไขแก่กรรมการอื่นในการขุดลอกท่อระบายน้ำ จนน้ำระบายได้สะดวก และหลังจากนั้นท่านยังได้ขอร้องกรรมการท่านหนึ่งให้คอยติดตามงบประมาณของกรมทาง-หลวงในการจ้างนักโทษขุดลอกท่อระบายน้ำถนนงามวงศ์วาน เพื่อให้กรรมการหมู่บ้านจัดน้ำ — เครื่องดื่ม บริการแก่นักโทษด้วย เพราะหากท่อระบายน้ำถนนงามวงศ์วานระบายดีแล้ว หมู่บ้านเราจะไม่มีน้ำท่วมขัง หลังจากนั้นอีกประมาณ ๗ วัน พวกเราก็ทราบว่า ท่านได้จากพวกเราไปเสียแล้ว

พวกเราทุกคนไม่สามารถพูดได้ว่า เรารู้สึกเสียใจในการจากไปของท่านเพียงใด แต่พวกเราทุกคนแน่ใจว่า เรารู้สึกว้าเหว่เมื่อขาดท่าน ทุกครั้งที่ฝนตก น้ำขังท่วมซอย ทุกครั้งที่พวกเราพบท่อประปาแตก พวกเราจะนึกถึงท่าน นึกถึงสภาพของท่านยืนตากแดดกรำฝน เพื่อสั่งการแก้ปัญหาอยู่

ในบั้นปลายชีวิตของท่านนั้น นับว่าท่านได้สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและร่มเย็นแก่สังคมส่วนรวมอย่างน่าสรรเสริญยิ่งนัก แม้ชีวิตและร่างกายของท่านจะสูญสิ้นไปตามภาวะของสังขาร แต่ผลงานของท่านไม่ได้สูญสิ้นไปจากความทรงจำของสังคมส่วนรวมแต่ประการใดเลย ขออานุภาพแห่งคุณความดีที่คุณสบชัย สุขารมณ์ ได้สร้างสรรค์แก่ส่วนรวมมาแล้วนั้น จงเป็นปัจจัยให้วิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านจงประสบแต่ความสงบสุขในสัมปรายภพโน้น เทอญ

พล.อ.ท. เฉลิม จิตติพิเนตน์ [signature]
(เฉลิม จิตติพิเนตน์)

ประธานกรรมการหมู่บ้าน

อาลัยจาก ลส.ชบ. รุ่น ๘ เขตบางเขน

คุณสบชัย สุขารมณ์ เข้ารับการอบรมลูกเสือชาวบานที่ค่ายโรงเรียนประชาชื่น-วัฒนา ระหว่างวันที่ ๒๐–๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๙ นับเป็น ลส.ชบ. รุ่นที่ ๖๙๓/๓ กทม. ๙๙ หรือคือ ลส.ชบ. รุ่น ๘ ของเขตบางเขน สมัยนั้นท่านยังดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม ลูกเสือชาวบ้านที่เข้ารับการอบรมรุ่นนี้มีทั้งสิ้น ๕๐๖ คน

เมื่อจบการอบรม ดิฉันได้รับเลือกเป็นประธานรุ่น และดำรงตำแหน่งประธาน ลส.ชบ. รุ่น ๘ ติดต่อกันมาอีกหลายสมัย การประกอบกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์นั้นพวกเราทำอย่างสม่ำเสมอติดต่อกันมาเป็นปีที่ ๙ แล้ว ด้วยยึดหลักพระบรมราโชบายขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จะให้ลูกเสือชาวบ้านบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ให้ลูกเสือชาวบ้านเป็นแกนกลางแห่งความรักความสามัคคีของคนไทยทั้งชาติ และเป็นพลังมวลชนที่เหนียวแน่นที่สุด

คุณสบชัย สุขารมณ์ เป็นลูกเสือท่านหนึ่งที่ปฏิบัติตามกฎ อุดมการณ์ และคำปฏิญาณของลูกเสือชาวบ้านอย่างเคร่งครัด ยากที่จะหาท่านใดทัดเทียมหรือทดแทนได้ พวกเรารู้สึกว้าเหว่ทันทีที่ทราบข่าวการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของท่าน ทุกครั้งที่มีโอกาสท่านจะสละเวลาไปร่วมประชุม สละแรงกาย สละทุนทรัพย์ สนับสนุนและเป็นกำลังใจให้ ท่านเป็นที่ปรึกษาอาวุโสที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม รอบรู้และมากด้วยประสบการณ์ การทำกิจกรรมแต่ละครั้งส่วนใหญ่ก็ต้องขอความร่วมมือรบกวนค่าใช้จ่ายจากพวกเราเองทั้งสิ้น แต่ท่านก็ไม่เคยปฏิเสธ ทั้ง ๆ ที่จะเพิกเฉยเสียบ้างก็ย่อมทำได้ ดิฉันจึงทั้งซาบซึ้งและเกรงใจ นอกจากคณะกรรมการและ ลส.ชบ. ในรุ่นที่ทำงานด้วยกันจะตระหนักในน้ำใจและความเสียสละของท่านแล้ว โดยส่วนตัวดิฉันประทับใจและรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณต่อท่าน ถือว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนทำให้ดิฉันมีกำลังใจทำงานใหญ่ ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้หลายอย่าง การทำงานอาสาสมัครนั้น นอกจากต้องพร้อมด้วยปัจจัยหลาย ๆ ด้านแล้ว สิ่งหนึ่งที่ดิฉันถือว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ กำลังใจและความจริงใจจากผู้ร่วมงาน หากขาดความร่วมมือตามสมควรแล้ว เราก็คงจะค่อย ๆ วางมือกันไป แม้ขณะที่เขียนคำไว้อาลัยอยู่นี้ก็แทบ

จะกลั้นน้ำตาแห่งความอาลัยไว้ไม่อยู่ ทั้ง ๆ ที่ดิฉันก็ไม่ใช่ลูกหลาน ไม่ใช่ญาติพี่น้อง เป็นแต่เพียงผู้ร่วมงานซึ่งก็ไม่ใช่งานราชการด้วย แต่เป็นเพียงงานอาสาสมัคร

ที่ดิฉันและเพื่อน ลส.ชบ. รุ่น ๘ เสียใจและเสียดายที่สุดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ช่วงสุดท้ายก่อนที่ท่านจะเสียชีวิตนั้น เราไม่ระแคะระคายมาก่อนเลย แม้เมื่อท่านเข้าโรงพยาบาลเพื่อรักษาตัวนั้นก็ไม่มีใครบอกให้ทราบ ทำให้เราไม่มีโอกาสแสดงน้ำใจและแสดงความห่วงใยในตัวท่าน กับเพื่อนในวงการอื่น ๆ และ ลส.ชบ. คนอื่น ๆ ก็ยังมีโอกาส แต่กับท่านผู้มีพระคุณกับรุ่น เรากลับไม่มีโอกาส ฉะนั้นโอกาสสุดท้ายของดิฉัน ก็คือการเขียนคำไว้อาลัยแก่ท่านด้วยความรู้สึกที่จริงใจที่สุด และขอเขียนแทนเพื่อน ลส.ชบ. รุ่น ๘ ทุกท่านด้วย หากวิญญาณมีจริง ก็ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณสบชัย สุขารมณ์ ได้ล่วงรู้ถึงความอาลัย ที่ดิฉันและครอบครัว และเพื่อน ลส.ชบ. รุ่น ๘ มีต่อท่านอย่างสุดซึ้งเสมือนท่านเป็นญาติผู้ใหญ่ที่เคารพรักและเป็นสมาชิกในครอบครัวของเรา

กุศลบุญทั้งสิ้น ที่ ลส.ชบ. รุ่น ๘ เขตบางเขน ได้เพียรพยายามทำเพื่อรับใช้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดมาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ด้วยแรงกาย แรงใจ ด้วยทรัพย์ และสติปัญญา เท่าที่พวกเรามีอยู่เป็นเวลาเกือบ ๙ ปี ซึ่งเราคิดว่าเราทำมามากพอสมควรนั้น ขออุทิศให้แก่สมาชิกและมิตรแท้ของรุ่น คือ คุณสบชัย สุขารมณ์ ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติและเสวยสุขในสัมปรายภพเทอญ

พวกเราที่ยังอยู่ก็จะสู้กับชีวิตและงานต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง "จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นทุกเมื่อ"

ด้วยความอาลัยจาก

จริยา ธรรมวานิช
และ ลส.ชบ. รุ่น ๘ เขตบางเขน

แด่ ... เพื่อน

วันที่ ๑๓ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ผมสูญเสียเพื่อนไปโดยไม่มีวันหวนกลับ

ครอบครัวของเราสนิทชิดเชื้อกันมานานจนเบ้าหลอมแห่งความรู้สึกเสมอเหมือนญาติ ระยะเวลา ๔๐ ปี เป็นระยะยาวไกลแห่งการรู้จักกัน ครั้งนั้นเราเป็นครูใหญ่โรงเรียนชุมชนประชาธิปัตย์วิทยาคาร เพื่อน... เป็นครูใหญ่โรงเรียนวัดรังสิต เราไปมาหาสู่กันเสมอ

เราจะพบเพื่อนโดยมิได้นัดหมายทุกสิ้นเดือน ณ โรงละครแห่งชาติ ระยะนั้นเราดูรายการแสดง "ศรีสุขนาฏกรรม" ของกรมศิลปากรเกือบทุกเดือน และเราตื่นตันใจเป็นที่สุดกับโอกาสการนัดหมายครั้งสำคัญโดยนำนักเรียนไปแข่งกีฬาที่ประตูน้ำจุฬาลงกรณ์อยู่ทุกบ่อย ทำให้เรารู้ซึ้งจิตใจเพื่อนและพบเพื่อนแท้

เพื่อน... เป็นคนสงบเสงี่ยมเป็นที่รักใคร่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และผู้บังคับบัญชาก็ไว้วางใจมอบหมายงานให้เสมอ เพื่อน... จะทำงานด้วยความเต็มใจ และงานจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อุปนิสัยใจคอ ความประพฤติ และความสามารถในด้านการงานและส่วนตัวของเพื่อนเล่า เพื่อนก็เป็นผู้ที่มีความบากบั่นวิริยะอุตสาหะยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้

ครอบครัวของเพื่อนเป็นชีวิตที่สงบสุข ราบรื่น ถือเป็นครอบครัวตัวอย่างที่ดีครอบครัวหนึ่ง อาจเป็นเพราะกุศลกรรมดีที่เพื่อนประพฤติปฏิบัติ เพื่อนจึงสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรจนได้ดีมีหลักฐานทุกคน

เพื่อน... เพิ่งอายุ ๖๗ ปี สมบูรณ์ด้วยพลานามัยที่แข็งแกร่ง น่าจะอายุยืนยาวกว่านี้ เรารู้สึกเสียดายเพื่อนมาก ถ้อยความทั้งหมดนี้เรากล่าวยกย่องด้วยความนิยมชมชื่นแด่เพื่อนด้วยความจริงใจ เป็นการยกย่องเพื่อเทิดความดีของเพื่อนโดยแท้ มิได้ยกย่องเพื่อค่านิยมของการเขียนเลย

ขอกุศลผลบุญแห่งกรรมดีที่เพื่อนได้บำเพ็ญไว้ รวมทั้งกุศลอุทิศจากบรรดาญาติมิตรจงเป็นพลังอานิสงส์ให้ดวงวิญญาณของเพื่อนได้สู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

อยู่ ทิพย์คงคา

อาลัยเพื่อน

ชลเนตรรินหลั่งไห้ เพื่อนเอย
ไหลดั่งดุจภิเปรย เรียกซ้อง
สายวิปโยคอกเอ๋ย หม่นไหม้
เกิดแก่สังขาร์หมอง เร่งให้จากไกล
ยวงใยไหลท่วมทัน ยืนนาน
จิตส่งพันผูกผสาน พี่น้อง
ร่างไหม้เร่งสัญญาณ อกเพื่อน หมองนา
หวังสั่ง "สบชัย" ก้อง อุบ๊ตึซ้ำสรวงสวรรค์

คำไว้อาลัยเพื่อน "สบชัย สุขารมณ์" ผู้บัญชาการเรือนจำคลองเปรม (อดีต)

ครอบครัว "อยู่ ทิพย์คงคา"

คำไว้อาลัย

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เวลา ๑๐.๓๐ น. ผมได้รับโทรศัพท์จากคุณนันทา ภรรยาของคุณสบชัยว่า คุณสบชัยมรณกรรมเสียแล้วที่โรงพยาบาลนนทเวชด้วยโรคหัวใจวาย ผมตกใจมาก หูผมทั้งสองข้างแทบไม่ได้ยินเสียงของคุณนันทาพูดโทรศัพท์ต่อ มันอื้อไปหมดชั่วขณะหนึ่งจึงรู้สึกตัว และได้สอบถามถึงสาเหตุการจากไปของคุณสบชัย ซึ่งคุณนันทาได้บอกว่าคุณสบชัยป่วยเป็นโรคตับมานานแล้วแต่ไม่มาก ไปรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลเสมอ ๆ

ปกติคุณสบชัยจะเป็นคนที่แข็งแรงมาก ออกกำลังกายทุกวัน ก่อนหน้าไม่ถึง ๗ วันผมได้โทรศัพท์คุยกับคุณสบชัย คุยกันนานพอสมควร คุณสบชัยไม่เคยบอกถึงอาการเจ็บไข้เลย ผมมาหาคุณสบชัยทุกครั้งจะพบคุณสบชัยพื้นดินปลูกต้นไม้เป็นประจำ ผมนึกไม่ถึงจริง ๆ ว่าคุณสบชัยจะมาจากไปอย่างไม่มีวันกลับมา ผมไม่รู้ว่าจะสรรหาคำพูดอะไรมากล่าวในที่นี้ ระยะเวลาที่เป็นเพื่อนกันมานานถึง ๓๐ ปีเศษ เป็นเพื่อนที่รักกันจริง ๆ เราสองครอบครัวสนิทสนมกันมาก ไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ผมและครอบครัวตลอดทั้งครูอาจารย์รู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในวันเกิดของผมจะทำบุญทุก ๆ ปี คุณสบชัยและคุณนันทาจะเป็นแขกพิเศษ คำว่าแขกพิเศษในที่นี้ก็คือจะเชิญหรือไม่เชิญก็จะไปร่วมงานด้วย ผมเคยถามคุณสบชัยว่าจำวันเกิดผมได้อย่างไร คุณสบชัยตอบผมว่าผมจดลงในสมุดไว้ แม้ผมแต่งลูกชายลูกสาวผมจะต้องเชิญคุณสบชัยและคุณนันทาเป็นผู้ปูที่นอนส่งตัวให้เป็นประจำ

การจากไปของคุณสบชัยใคร ๆ ก็ทราบว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นของธรรมดามนุษย์ทุกคนจะหนีไม่พ้น แต่ความดีของคุณสบชัย ตลอดจนชื่อเสียงต่าง ๆ จะเป็นคนที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อันนี้ผมจะลืมเสียมิได้ ผมยอมรับความจริงว่าเป็นเพื่อนที่หาคบได้ยาก ตลอดจนญาติสนิทมิตรสหายล้วนแสดงความเสียใจด้วยกันทุกคน ดังที่ผมยกตัวอย่างนี้

วันรดน้ำศพผมไปตรงตามเวลา และผมตั้งใจว่าจะเป็นเจ้าภาพสวดศพหนึ่งคืน พอรดน้ำศพแล้วปรากฏว่า มีคนจองหมดแล้ว ๗ วัน ผมต้องไปขอร้อง ผมจึงได้เป็นเจ้าภาพสวดศพวันสุดท้ายหนึ่งคืน

ด้านสังคมต่าง ๆ เช่น ลูกเสือชาวบ้าน หมู่บ้านชุมชนงามวงศ์วาน คุณสบชัยจะเป็นผู้เชื่อมโยงกิจการนั้น ๆ โดยเสียสละการงานและเสียสละเวลาความสุขส่วนตัวอยู่เสมอ

ด้านราชการ เป็นคนที่เสียสละทุก ๆ อย่างในหน้าที่การงานทุกอย่าง ขนาดว่าผมไปหาที่บ้านพัก ๗.๐๐ น. เศษ ปรากฏว่าคุณสบชัยไปทำงานแล้ว เวลาเย็นก็กลับบ้านเอาเวลา ๑๗.๑๐ น. เศษ ทุกวัน กลางคืนออกไปตรวจเวรยามเป็นประจำ เพราะเป็นบ้านพักราชการในบริเวณเรือนจำ ที่ผมกล่าวยืนยันมานี้ ผมมาหาคุณสบชัยเป็นประจำจึงได้รู้ดี

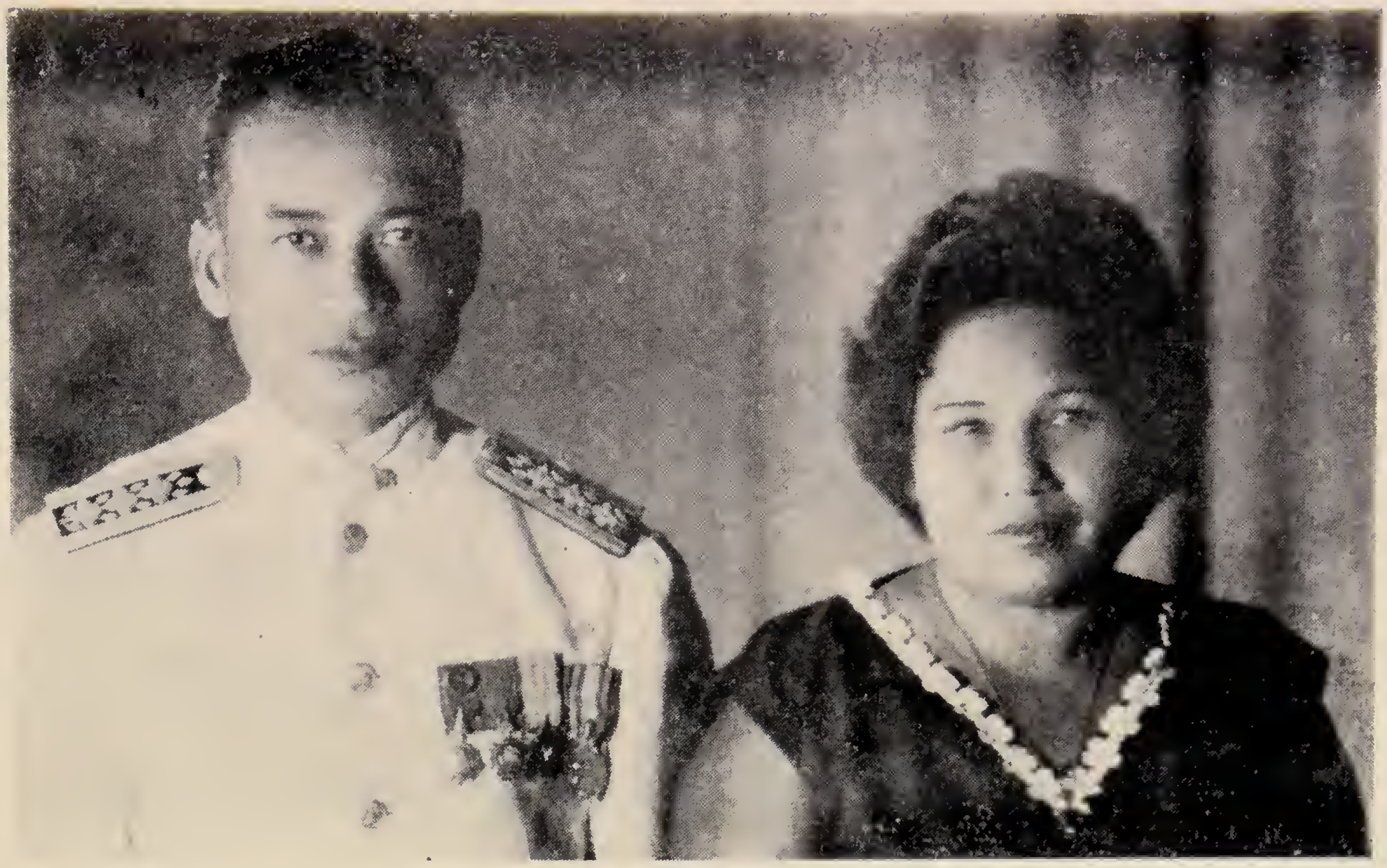
ด้านญาติสนิทมิตรสหาย ได้กล่าวกับผมว่าคุณสบชัยเป็นคนดี อันความดีของคุณสบชัยผมนึกเสมอว่า คนเราเกิดมาจะรวยหรือจนไม่สำคัญ ตายไปแล้วเอาอะไรไปไม่ได้ ชื่อเสียงเกียรติยศเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง อันความดีของคุณสบชัยนี้ ผมไม่รู้จะสรรหาคำพูดใด ๆ เป็นเครื่องหมายปรากฏแห่งความดีหรือคนดีมากล่าวในที่นี้ให้ทุก ๆ คนทราบเมื่อมางานพระราชทานเพลิงศพคุณสบชัยในครั้งนี้ด้วย

อันสังขารย่อมเสื่อมไปตามกาลเวลา ล่วงไปแตกสลายไป สุดท้ายคือความตาย บุญกุศลบุญราศีที่เพื่อนได้ประพฤติปฏิบัติมาในพระพุทธศาสนาครบด้านตามมงคลสูตร ๓๘ ประการ ที่อุทิศความสุขส่วนตัวและเวลาทั้งหมดให้แก่ราชการ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้วิญญาณของเพื่อนจงไปสู่สุคติ เสวยทิพย์สันติสุขในเทวโลกชั้นสูงสุด คือปรนิมมิตวสวัสดีสู่พรหมโลก และกุศลผลบุญใด ๆ ที่ผมได้ทำไว้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของเพื่อนประสบสุขอยู่ในแดนสวรรค์ในสัมปรายภพนั้น ๆ ดังปณิธานของผมด้วยเทอญ

นายพนม สมศรีรื่น

ผู้อำนวยการโรงเรียนพนมเทคนิคช่างกล – พณิชยการ

กับครอบครัวเมื่อวันวาน.............

ถ่ายกับภริยาขณะเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นเอก

กว่า ๒๐ ปีในอดีต... กับภริยาและลูกทั้งหก

อาลัย คุณสบชัย

เวลา ๑๐.๒๕ น. ของวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เป็นวันที่คุณได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับ นับเป็นการสูญเสียและอาลัยที่สุดในชีวิตของนันและลูก ๆ มาก นันรู้สึกตกใจมึนงงทำอะไรไม่ถูก ลูก ๆ ก็เลยให้กลับบ้านไปพักผ่อนสงบจิตใจเสีย

ทุกครั้งที่คุณเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล นันเป็นคนไปรับคุณกลับบ้าน นึกเห็นภาพคุณดีใจทุกครั้งเมื่อได้กลับบ้าน แต่คราวนี้คุณไม่ได้กลับเหมือนอย่างเคย เพราะคุณจากนันไปอยู่ที่คุณจะได้อยู่อย่างสงบ หมดทุกข์ หมดกังวลแล้ว ทำให้นันเศร้าใจนัก

ในระหว่างที่สวดอภิธรรม ได้มีญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ คอยเตือนสติให้นึกเสียว่าคนเราเกิดมาก็ต้องตายด้วยกันทุกคน ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ไม่ช้าก็เร็ว และคุณก็ได้ไปสบายแล้ว อย่าได้ทุกข์โศกมากนัก ซึ่งในที่สุดนันก็ค่อยทำใจได้ นึกถึงระหว่างที่เราอยู่ร่วมกันมาถึง ๔๑ ปี คุณรับภาระทุกสิ่งทุกอย่างของครอบครัว คอยให้คำแนะนำตักเตือน ให้ความรักความอบอุ่น ห่วงใยตลอดมา สิ่งเหล่านี้มีค่ายิ่งนักซึ่งไม่มีอะไรจะทดแทนได้

ในด้านการงาน คุณก็เป็นคนดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมานะอดทน ซื่อสัตย์สุจริต จนการงานก้าวหน้าได้รับตำแหน่งสูง เป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา ซึ่งนันและลูก ๆ ภูมิใจในคุณมาก ฉะนั้น ขอให้กุศลผลบุญและคุณธรรมความดีที่คุณได้ประกอบไว้ในชาตินี้ จงเป็นพลังส่งผลให้ดวงวิญญาณของคุณไปสู่สุคติภพ อย่าได้กังวลถึงครอบครัวเหมือนเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เลย และสุดท้ายนี้ คุณจะอยู่ในความทรงจำของนันและลูก ๆ ตลอดไป

รักและอาลัยคุณ

นันทา สุขารมณ์

อาลัยป๋า

โอ้สุดที่รักของลูกลูก
สิ้นพันผูกแล้วหรือไรจึงด่วนจาก
น้อยใจในโชคชะตาที่พลัดพราก
ลูกขอฝากคำอาลัยมาจากใจ

มิทันได้แทนคุณบังเกิดเกล้า
ที่ได้เผ้าเลี้ยงดูจนเติบใหญ่
การศึกษามิให้น้อยหน้าใคร
ป๋าคอยให้กำลังใจให้พลัง

เมื่อสิ้นป๋าใครหนอจะเป็นเพื่อน
ช่วยคอยเตือนให้ทำดีให้จีรัง
ต่อไปนี้จะเหลือเพียงความหลัง
เป็นพลังให้ต่อสู้และอดทน

ลูกสวดมนต์ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อีกทั้งผู้ทรงฤทธิ์ในสกล
พร้อมทั้งบุญทานและกุศล
จงช่วยดลให้ป๋าสุขทุกทุกวัน

ป๋าเห็นไหมญาติสนิทมิตรสหาย
อีกเจ้านายลูกน้องมาพร้อมกัน
ทั้งไฟหลวงธูปเทียนดอกไม้จัน
มีครบครันพร้อมส่งป๋าด้วยอาลัย

ณ วันนี้ขอป๋าสู่สวรรค์ทิพย์วิมาน
ด้วยบุญทานความดีที่สร้างไว้
ลูกจะเพียรสร้างกุศลผลบุญให้
เพื่อชาติใหม่ได้พบกันพลันชื่นใจ

จากลูก ๆ

ป๋าที่เคารพรักอาลัยของลูก ๆ

หนูพบป๋าครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ ป๋าดูสดชื่น ไม่ได้แสดงให้เห็นเลยว่าป๋ากำลังจะจากพวกหนูไป ป๋ายังนั่งคุยกับเบิร์ด, บูม อย่างมีความสุข หนูคิดไม่ถึงเลยว่าการพบป๋าวันนั้นจะเป็นการพบครั้งสุดท้าย

เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๗ น้อยโทรศัพท์มาบอกหนูว่าป๋าไม่สบายอยู่ห้อง ไอ ซี ยู โรงพยาบาลนนทเวช ให้ไปเยี่ยมป๋าได้ตอน ๑๐ โมงเช้า หนูถามน้อยว่าป๋าเป็นอะไรถึงต้องเข้าห้อง ไอ ซี ยู น้อยบอกว่าเป็นลม ล้มอยู่หน้าห้องน้ำ อ่อนเพลีย หมอบอกว่าให้นอนพักผ่อน ฉีดยา ให้น้ำเกลือ แล้วกลับบ้านได้ ป๋ายังมีความทรงจำดีทุกประการ น้อยยังบอกว่าป๋าจะไปหาคุณหมอเอนกที่โรงพยาบาลราชวิถี เพราะวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน เป็นวันที่ป๋าจะต้องไปพบคุณหมอเอนก หนูจึงไปพบคุณหมอแทนเพื่อเรียนให้คุณหมอทราบว่าป๋ามาไม่ได้ และขอจองห้องพิเศษไว้ให้ป๋า คุณหมอเอนกยังเขียนใบสั่งยาฝากมาให้ป๋าด้วย การไปพบคุณหมอเอนกเสียเวลาไปหลายชั่วโมง จึงทำให้หนูไม่ได้พบป๋าไม่ได้บอกให้ป๋าทราบว่าหนูจองห้องให้ป๋าเรียบร้อยแล้ว พร้อมที่จะพาป๋าไปอยู่ใกล้ ๆ คุณหมอที่ป๋าอยากไปพบ

หนูมาถึงโรงพยาบาลนนทเวชเกือบจะ ๑๑ โมงเช้า เห็นแอ๊วยืนร้องไห้อยู่ หนูตกใจคิดเดาได้ทันทีว่าอะไรเกิดขึ้น แอ๊วบอกว่าป๋าหมดลมไปสักครู่นี้เองค่ะ หนูเสียใจอย่างบอกไม่ถูก น้ำตาไหลออกมาโดยที่ไม่สามารถจะอดกลั้นได้ ทั้ง ๆ ที่พยายามข่มใจนึกถึงทางพระว่าไม่มีใครหนีพ้น แต่ก็ไม่สำเร็จ หนูมีความรู้สึกว่าหนูผิดอยู่ตลอดเวลาที่ไม่ได้ดูแลป๋าอย่างใกล้ชิดเนื่องจากหนูต้องแยกครอบครัวไป

หนูรออยู่หน้าห้อง ไอ ซี ยู สักครู่ เจ้าหน้าที่ได้เข็นเตียงป๋าออกมา ป๋านอนหลับสนิท ห่มผ้าแค่คอถึงปลายเท้า หนูมองหน้าป๋าเห็นป๋าอมยิ้มน้อย ๆ หนูมีความรู้สึกว่าป๋ายังไม่เป็นอะไร หนูจับป๋าดูก็เหมือนคนปรกติทุกอย่าง แต่นั่นเป็นเพียงความรู้สึกของหนูเท่านั้น

ป๋าจากพวกหนูไปแล้วอย่างเป็นสุข แต่ป๋าคงไม่ทราบว่าพวกหนูมีความทุกข์ทรมานใจแค่ไหนในการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ครั้งนี้ พวกหนูไม่เคยสูญเสียอะไรมาก่อนเลยในชีวิต ครั้งนี้เป็นครั้งแรก ถึงแม้เวลาจะผ่านมาหลายเดือนแล้วก็ตาม ความรู้สึกของพวกหนูทุกคนยังคงเหมือนกับพึ่งสูญเสียป๋าไปค่ะ โดยเฉพาะหนูยังทำใจไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่พยายามก็ได้แต่เพียงภายนอกเท่านั้น แต่ในจิตใจยิ่งนานวันยิ่งลืมไม่ได้ ภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตสะท้อนให้นึกถึงอยู่ตลอดเวลา

หนูยังจำได้ตั้งแต่พวกหนูเล็ก ๆ ป๋าคอยดูแลห่วงใยเอาใจใส่ต่อพวกหนูทุกคน โดยเฉพาะการเรียน เมื่อตอนที่ป๋าย้ายไปรับราชการที่ขอนแก่น คงประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๓ ป๋าอุตส่าห์ไปหาโรงเรียนที่คุณครูพูดภาษาภาคกลาง เพราะกลัวว่าพวกหนูจะพูดภาษาอีสานกันเมื่อย้ายกลับมาจะพูดภาษากลางไม่ได้ เพราะตอนนั้นพวกหนูกำลังเริ่มต้นเรียนหนังสือ แต่พวกหนูทุกคนก็พูดภาษาพื้นเมืองกันได้คล่องโดยที่ป๋าไม่ทราบ เพราะพวกหนูพูดเฉพาะเวลาที่ป๋าไม่อยู่

ป๋าจะกวดขันเรื่องการอ่านการเขียนหนังสือมาก ป๋าจะดูแลให้ทำการบ้านเอง การเข้มงวดของป๋ามาตั้งแต่เด็ก ๆ ในเรื่องการเรียน จนทำให้พวกเราคอยดูป๋าไว้ พอเห็นป๋าเดินเข้าบ้านจะรีบคว้าหนังสือมาอ่าน ป๋าก็จะชมว่าดีขยัน ไปเล่นได้ พอพวกหนูโตขึ้นมาจึงทราบว่าการเข้มงวดกวดขันให้ขยันในการเรียนนั้น ผลก็คือทำให้พวกหนูทุกคนประสบผลสำเร็จในการเรียนเป็นอย่างดี

เมื่อพวกหนูเจ็บป่วย ป๋าจะคอยดูแลพาไปหาหมอด้วยตนเอง น้อง ๆ แข็งแรงไม่มีใครจะได้เป็นอะไรกันนัก หนูคนเดียวที่ป่วยอยู่บ่อย ๆ จึงถูกบังคับเป็นพิเศษ หนูถูกป๋าห้ามไม่ให้อาบน้ำเย็น ดื่มน้ำเย็น หนูจำได้ว่าป๋าพาไปเที่ยวเขาดิน น้อง ๆ ทุกคนป๋าให้กินน้ำแข็งได้ แต่หนูป๋าสั่งน้ำร้อนมาให้บอกว่าเดี๋ยวจะไอ หนูไม่เชื่อแอบกินน้ำแข็งของน้อง กลับมาถึงบ้านก็แอบอาบน้ำ ผลก็คือไม่สบาย หนูเลยเชื่อป๋าตั้งแต่นั้นมา

และอีกครั้งหนึ่งก่อนไปฟิลิปปินส์ หนูต้องเข้าโรงพยาบาลเกี่ยวกับลำไส้ นอนอยู่โรงพยาบาลเกือบเดือน จนตัวผอม เมื่อกลับบ้านป๋าบังคับให้ดื่มนมสดตราหมีวันละ ๓ กระป๋อง จึงทำให้หนูแข็งแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีโอกาสได้ไปเรียนต่อจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

เมื่อสำเร็จการศึกษาออกมาทำงาน ป๋าจะคอยสอนคอยเตือนให้ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา และรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ไม่ให้ไหว้วานผู้อื่นทำงานแทน และเคารพผู้บังคับบัญชา ทุกอย่างที่ป๋าสอนพวกหนูทุกคนถือปฏิบัติมาโดยตลอด

ป๋าคอยสนใจถามไถ่ถึงการทำงานของลูก ๆ ทุกคน คอยกระตุ้นให้มีกำลังใจในการทำงาน และให้มีความรักในอาชีพของตน ให้เข้มแข็งและอดทน หนักเอาเบาสู้ ป๋าคอยสนับสนุนให้กำลังใจอยู่ตลอดเวลา

เมื่อก่อนที่หนูจะไปฟิลิปปินส์ ป๋าได้ถามว่ากลับมาแล้วจะทำงานที่ไหน หนูบอกว่าอยากเข้ากรมการฝึกหัดครู ขณะที่ศึกษาอยู่ที่ University of the Philippines ป๋าได้ส่งหลักสูตรของกรมการฝึกหัดครูไปให้เพื่อให้เปรียบเทียบกับหลักสูตรของวิทยาลัยครูที่นั่นและให้ศึกษาเนื้อหาวิชาต่าง ๆ จะได้หาตำราที่ทันสมัยมาประกอบการสอน หนูจึงได้ศึกษาหลัก-สูตรของกรมการฝึกหัดครูมาตั้งแต่บัดนั้น และเมื่อศึกษาสำเร็จกลับมาหนูก็ได้ทำงานกรมการ-ฝึกหัดครูสมใจ และด้วยการแนะนำชี้แนะของป๋าถึงเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ระเบียบปฏิบัติราชการ หลักสูตร และอื่น ๆ ป๋าจึงเปรียบเสมือนผู้ซึ่งเบิดทางราชการอาชีพครูให้กับหนูเพียงผู้เดียว

และครั้งสุดท้ายที่แสดงถึงความห่วงใยจากจิตใจส่วนลึกของป๋า และเป็นภาพที่หนูไม่สามารถลืมได้ชั่วชีวิต คือภาพที่ป๋าได้ขึ้นไปเยี่ยมหนูที่โรงพยาบาลขณะที่นอนพักฟื้นจากการผ่าตัดลำไส้เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๒๗ ป๋ามองหนูอยู่นานแล้วพูดว่า "ทำใจให้สบายอย่าวิตกกังวล พยายามกินอาหารที่เป็นประโยชน์จะได้ต่อสู้กับโรคได้" หนูเห็นป๋าน้ำตาคลอ ป๋าเป็นคนบอกให้หนูเข้มแข็ง แต่จิตใจของป๋าวิตกกังวลต่อการเจ็บป่วยของหนูอยู่ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่ป๋าก็ไม่ค่อยจะแข็งแรง เหตุการณ์ครั้งนั้นเหมือนป๋าจะทราบว่าคงจะอยู่ดูแลลูก ๆ ต่อไปได้ไม่นาน เมื่อหนูกลับมาพักที่บ้าน ป๋าโทรศัพท์มาถามทุกข์สุขอยู่ตลอดเวลา การเจ็บป่วยของหนูขณะนั้นจึงทำให้หนูไม่ได้มาเยี่ยมป๋าบ่อยนัก ไม่ได้ดูแลป๋าอย่างใกล้ชิด แม้แต่การพยาบาลครั้งสุดท้ายก่อนที่ป๋าจะจากพวกหนูไป

เมื่อสูญเสียป๋าไป ทำให้พวกหนูขาดที่พึ่งที่ปรึกษา ขาดผู้ที่คอยกระตุ้นให้กำลังใจมุมานะ พยายามในการทำงาน และในทุก ๆ เรื่อง ต่อไปนี้ไม่มีแล้วสำหรับคำถามที่แสดงถึงความห่วงใย เอาใจใส่จากป๋า หลาน ๆ ไม่มีคุณตาที่คอยตักเตือน พาเดินเล่นตอน

โรงเรียนบีดเทอม ทุกอย่างเป็นอดีต แต่จะเป็นอดีตที่ฝังลึกอยู่ในความทรงจำตลอดชั่วชีวิตของพวกหนูค่ะ

พวกหนูทุกคน ขอน้อมจิตอธิษฐานต่อพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ขอให้กุศลผลบุญคุณความดีที่ป๋าได้สร้างไว้ และกุศลผลบุญที่คุณแม่และพวกหนู ตลอดจนญาติมิตรที่ได้บำเพ็ญอุทิศให้ป๋า จงเป็นผลานิสงส์ให้ดวงวิญญาณอันประเสริฐบริสุทธิ์ของป๋าประสบสุขในสัมปรายภพด้วยเทอญ

จากลูก ๆ ของป๋าค่ะ

ป๋าไปไหน

ป๋าไปไหนทำไมจึงนานนัก
หรือไปพักผ่อนกายใจให้หายเหนื่อย
หรือเพื่อนชวนเที่ยวไปเรื่อยเรื่อย
ลมพัดเอื่อย เย็นสบายสุขกายใจ

หรือไปเที่ยวสวรรค์ ณ ชั้นไหน
เพลิดเพลินไปจนหลงทาง กลับไม่ได้
จึงพลัดพรากจากแม่และลูกไป
ลูกหวังได้ทราบเหตุของเภทภัย

ป๋าอยู่หนใดขอเป็นสุข
จงสิ้นทุกข์หมดห่วงคนรอบกาย
สักวันหนึ่ง แม่และลูกจะตามไป
สู่ภพใหม่ ได้พบกันนิรันดร

จากลูก ๆ

ป๋า...ในวาระสุดท้าย

เมื่อวันอังคารที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เวลา ๑๐.๒๕ น. ลูก ๆ ทุกคนต้องสูญเสียป๋าอันที่เคารพรักและเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูก ๆ ไปอย่างไม่น่าเชื่อ วันนั้น แอ๊วหยุดพักร้อนเป็นวันแรกพอดี ถึงได้มีโอกาสเห็นป๋าในวาระนั้นอย่างใกล้ชิด ณ ห้อง ไอ ซี ยู โรงพยาบาลนนทเวช

ก่อนที่จะถึงวันนั้น เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๗ หลังจากเสร็จงานแต่งงาน เจ๋น้องสาวคนเล็ก ป๋ามีอาการอ่อนเพลีย และได้เข้าตรวจเช็คที่โรงพยาบาลนนทเวช ๒—๓ วัน และทราบว่าเป็นโรคตับแข็ง ทั้ง ๆ ที่ป๋าไม่ได้ดื่มเหล้าและสูบบุหรี่เลย หมอให้พักผ่อนมาก ๆ หลังจากนั้นได้เข้าตรวจเช็คที่โรงพยาบาลราชวิถีอีก พบว่าเป็นโรคตับเช่นกัน และยังเป็นนิ่วในถุงน้ำดีอีก แพทย์แนะนำว่าให้รักษาโรคตับให้หาย พอแข็งแรงแล้วควรผ่าตัดเอานิ่วออก ต่อจากนั้นได้พบแพทย์ตามนัดเป็นระยะ ๆ แต่ป๋าก็ยังไม่แข็งแรงพอที่จะผ่าตัดได้ และมีบางครั้งอ่อนเพลีย ก็ได้เข้าโรงพยาบาลนนทเวชให้น้ำเกลือ จำได้ว่าป๋าเข้าโรงพยาบาล ๒ ครั้ง ครั้งละวันสองวันบ้าง แล้วกลับบ้านได้

ระยะหลังนี้ป๋าดูแข็งแรงสดชื่น ออกไปเดินเล่นตอนเช้า ๆ ได้ ออกไปกับลูกซื้อของที่ร้านสหกรณ์บ้าง ครั้งหลังสุดก่อนที่ป๋าจะจากไปเพียง ๑๐ วันเท่านั้น ระยะนั้นเป็นระยะที่ลูก ๆ คิดว่าป๋าหายดีแล้ว

แต่แล้วคืนวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เวลาประมาณเที่ยงคืนครึ่ง พบว่าป๋าเป็นลมอยู่หน้าห้องน้ำ ได้นำส่งโรงพยาบาลนนทเวชซึ่งใกล้บ้านที่สุด ตอนนั้นป๋ายังพูดได้รู้เรื่องดี แพทย์รับตัวไว้ ให้น้ำเกลือและให้อยู่โรงพยาบาล ระหว่างนั้นป๋าบ่นเจ็บหัวใจ แพทย์ได้ทำการตรวจ ต่อมาความดันตกลงมากประมาณ ๕๐ ได้นำป๋าเข้าห้อง ไอ ซี ยู ในห้อง ไอ ซี ยู นั้น แพทย์ได้ทำการตรวจรักษาด้วยเครื่องมือหลายอย่าง และให้ออกซิเจนด้วย แพทย์ให้ญาติกลับไปพักผ่อน ให้มาเยี่ยมใหม่ตอนเช้า ขณะนั้นเวลาประมาณ ตี ๔

เช้าวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ แอ๊วไปเยี่ยมใหม่ พบว่าป๋านอนหลับอยู่ ติดออกซิเจนและเครื่องช่วยหายใจ สภาพต่างจากที่แอ๊วเห็นเมื่อคืนมาก แอ๊วเริ่มใจไม่ดีแล้ว

เป็นห่วงป๋าเป็นที่สุด แพทย์บอกว่าอาการป๋าน่าวิตก แต่จะลองให้เลือดดู ผลคือร่างกายป๋าไม่รับอะไรเลย ขณะนั้นลูก ๆ ของป๋าทุกคนถูกตามตัวมาโรงพยาบาลโดยด่วน และแล้ววาระนั้นก็มาถึง คือแอ๊วไม่ได้ยินเสียงเครื่องช่วยหายใจดังอีกแล้ว หมายถึงป๋าได้สิ้นลมแล้ว ขณะนั้นเวลา ๑๐.๒๕ น. พอดี แล้วก้มลงกราบป๋าที่เท้าด้วยความเสียใจเป็นที่สุด

ป๋าได้จากลูกไปก็แต่ร่างกายเท่านั้น แต่ความทรงจำต่าง ๆ เกี่ยวกับป๋า ไม่ว่าจะเป็นอิริยาบทต่าง ๆ คุณงามความดี ความอนาทรต่อลูกของป๋า คำสั่งสอน และดวงใจอันประเสริฐของป๋า จะยังคงประทับอยู่ในดวงใจของลูก ๆ ตลอดเวลาและตลอดไป ลูก ๆ ทุกคนมีความภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นลูกป๋า ทั้งนี้เพราะความดีงามของป๋าในด้านกิจการงาน การวางตัวตลอดจนความซื่อสัตย์สุจริตตลอดกาลของป๋า ได้เป็นตัวอย่างอันดีที่ทำให้ลูก ๆ ทุกคนได้ยึดถือและปฏิบัติตามอยู่ตลอดเวลา

แม้ว่าชีวิตของป๋าจะจากไปแล้ว แต่ลูก ๆ ก็ยังมีความรู้สึกว่าป๋ายังอยู่เคียงข้างลูก ๆ ตลอดเวลา คำสั่งสอนและคุณความดีของป๋าจะเป็นสิ่งคอยเตือนใจและเป็นพลังให้ลูก ๆ ฟันฝ่าอุปสรรคในชีวิตต่อไปเบื้องหน้า และขออธิษฐานให้เกิดเป็นลูกป๋าอีกในชาติหน้า

ผลบุญบารมีที่ป๋าได้สะสมมาในระหว่างที่ป๋ายังมีชีวิตอยู่ จงช่วยส่งดวงวิญญาณของป๋าให้สู่สุคติ และสิงสถิตอยู่ ณ ทิพยวิมาน ประสบสุขเกษมสำราญสัมปรายภพทุกเมื่อเทอญ

ชนัญสันต์ สุขารมณ์ (แอ๊ว)

คำไว้อาลัย

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมมนุษย์ สมาชิกของครอบครัวประกอบด้วย บิดา มารดา บุตร ธิดา ญาติ และบริวาร บุคคลแต่ละคนในครอบครัวย่อมมีภาระและหน้าที่แตกต่างกัน ในครอบครัวของข้าพเจ้า บิดาจัดว่าเป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้เน้นในเรื่องจริยศาสตร์ เน้นให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษา หลักการดำรงชีพและการทำงาน ตลอดจนความรักและความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์โดยไม่หวังผลตอบแทน ในทัศนะของข้าพเจ้า บิดาของข้าพเจ้าเป็นบิดาที่ได้ทำหน้าที่สมบูรณ์พร้อมแล้ว

เมื่อบิดาของข้าพเจ้าสิ้นบุญไป ข้าพเจ้ารู้สึกคิดถึงท่านมาก เป็นการจากกันที่มิได้พบกันอีก ในความคิดถึง คงเหลือแต่ผลงานที่ท่านได้สร้างไว้ โดยเฉพาะปรัชญาและคำ-สอนต่าง ๆ ท่านได้สร้างสมไว้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ข้าพเจ้าลืมตาดูโลกจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มีอาชีพและมีครอบครัว ผลงานของท่านได้ซึมซาบอยู่ในตัวข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้าตระหนักถึงหน้าที่และคุณค่าของมนุษย์โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องการใช้รูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งทั้งหมดนี้ข้าพเจ้าได้สัญญาไว้กับตนเองว่า จักใช้ผลงานของท่านเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและจักถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังสืบต่อไป

ต่อแต่นี้ไป ไม่มีความอบอุ่นจากการมีชีวิตอยู่ของบิดา ไม่มีการกระทำและวาจาสั่งสอนของท่านอีกต่อไป ข้าพเจ้ามีความอาลัยในการจากไปของท่านเป็นอย่างมาก

ศุภชาติ สุขารมณ์

คำไว้อาลัย

หนูเป็นลูกคนเดียวที่ไม่มีโอกาสเห็นป๋าตอนที่จากไป กลับมาอีกทีก็ล่วงเลยไป ๒ วันแล้ว แต่พี่ ๆ บอกว่าป๋าไปอย่างเงียบ ๆ และสงบคล้ายการดำเนินชีวิตของป๋า

หนูรู้อยู่ตลอดเวลาว่าในความเป็นคนเงียบ ๆ ของป๋า มีแต่ความรัก ความอาทร และเป็นห่วงลูก ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะหนูซึ่งเป็นลูกคนเล็ก ก็มักจะแอบภูมิใจและเข้าข้างตัวเองอยู่บ่อย ๆ ว่าป๋ารักและเป็นห่วงตัวเองมากกว่าใคร ๆ

แม้ป๋าจะจากไปแล้ว สิ่งเหล่านี้จะอยู่กับใจของหนูตลอดไป

รักและเคารพป๋ามากที่สุดในชีวิต

เฉ่

ระลึกในพระคุณ

วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เป็นวันที่น้อยมีความเศร้าเสียใจอย่างที่สุด จากการที่ต้องสูญเสียคุณน้าซึ่งเป็นที่เคารพนับถือเสมือนหนึ่งบิดาบังเกิดเกล้าของน้อยคนหนึ่งที่ได้ให้ความอุปการะเลี้ยงดู สนับสนุนและส่งเสริมให้เข้ารับราชการงานราชทัณฑ์ เป็นหลักฐานมาจนทุกวันนี้ พระคุณนี้จะอยู่ในความทรงจำของน้อยชั่วชีวิต

ตลอดระยะเวลาที่น้อยได้พักอาศัยอยู่กับคุณน้า ตั้งแต่คุณน้ายังรับราชการอยู่จนกระทั่งเกษียณอายุมาแล้ว คุณน้าก็ยังคงอบรมสั่งสอนและตักเตือนน้อยอยู่เสมอให้ตั้งใจทำงาน รักงาน และรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ราชการให้ดี รับราชการต้องยึดถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ ซึ่งน้อยก็ได้ถือปฏิบัติและจดจำมาตลอด แต่ต่อไปนี้น้อยจะไม่ได้ยินเสียงตักเตือนนั้นอีกแล้ว ระหว่างที่คุณน้าเริ่มมีอาการป่วยและอยู่ในระหว่างรักษาพยาบาลของหมอ น้อยก็ยังภูมิใจที่ได้มีโอกาสปรนนิบัติรับใช้และคอยพยาบาลดูแลเกี่ยวกับอาหารตามที่หมอแนะนำ คิดว่าไม่นานคุณน้าก็คงจะหายเป็นปกติ ไม่นึกเลยว่าคุณน้าจะจากไปเร็วอย่างนี้

น้อยขอตั้งจิตอธิษฐาน ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและอำนาจบุญกุศลที่คุณน้าได้ประกอบไว้ในขณะยังมีชีวิตอยู่ จงนำดวงวิญญาณของคุณน้าไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

จากหลาน

กาญจนา กิจกล้า

กับครอบครัวเมื่อวันวาน..............

ลูก ๆ และหลานพร้อมหน้าพร้อมตาพามาพักผ่อน

ครั้งแรกกับความสำเร็จของลูก

กว่าค่อนชีวิตกับงานเรือนจำ*

เริ่มงานเรือนจำ

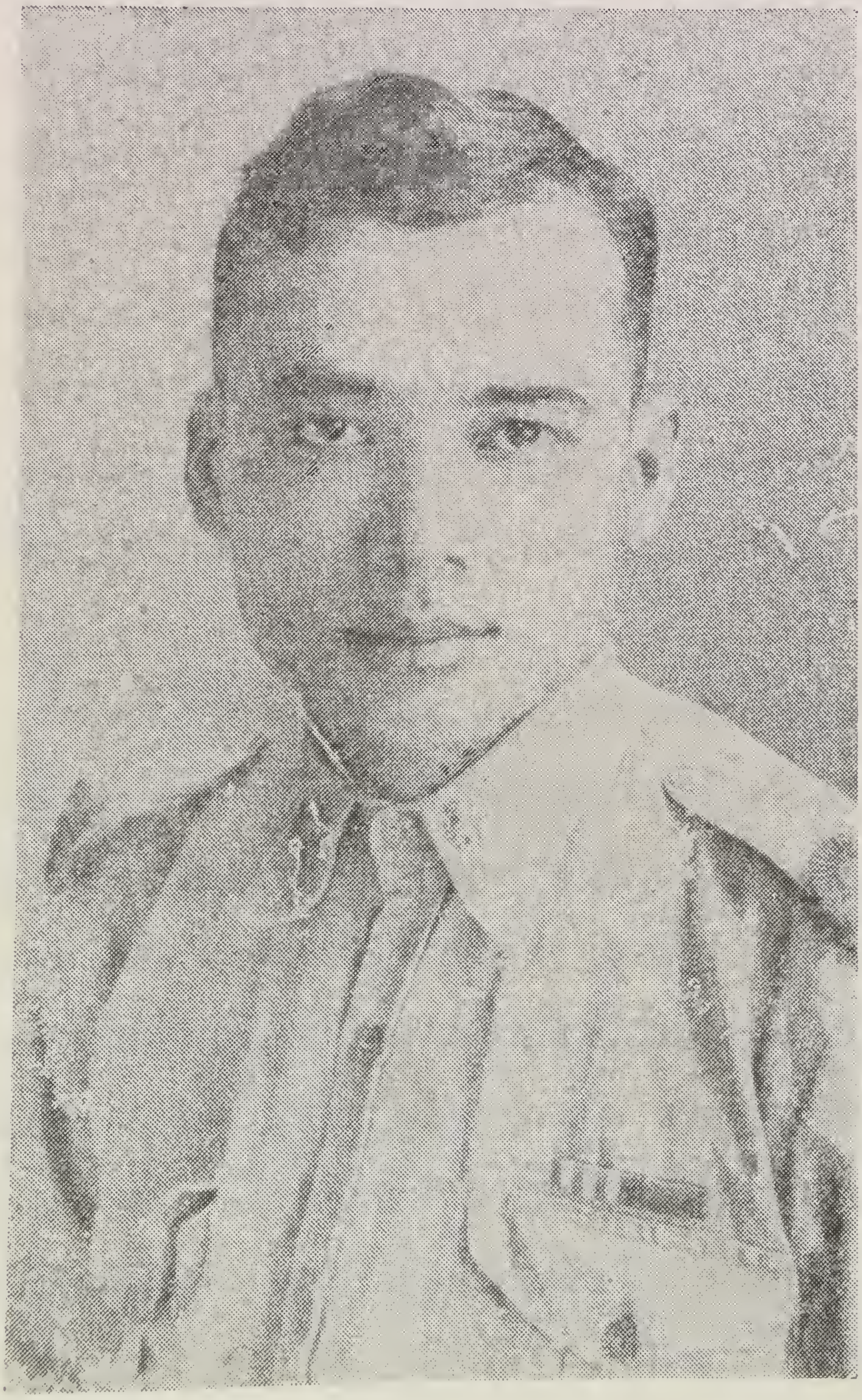
สมัยก่อนเมื่อเอ่ยถึงงานเรือนจำ หลายคนถือว่าเป็นงานที่เกี่ยวกับงานคุกงานตะราง ไม่อยากให้ลูกหลานของตนเข้าไปทำงาน เพราะจะไปเกลือกกลั้วกับนักโทษหรืออาชญากรของสังคม บางคนได้ทำงานเรือนจำวันแรกไม่กล้าเข้าไปทำงาน ต้องให้กำลังใจกันอยู่เป็นนานสองนานจึงจะเดินเข้าไปทำงานได้ นั่นเป็นความเชื่อเมื่อก่อน ของบุคคลบางหมู่เหล่า แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ การทำงานราชทัณฑ์นั้นเป็นสิ่งที่สมควรยกย่องว่าเป็นผู้ที่เสียสละเข้าไปรับผิดชอบในการอบรมบ่มนิสัยฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นพลเมืองดี เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป งานราชทัณฑ์ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งผู้รับผิดชอบของบ้านเมืองบางยุคบางสมัยถือว่าเป็นงานที่แก้ไขปัญหาในปลายเหตุ จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญมากเท่าที่ควร เพราะถือว่าหากแก้ปัญหาของปากท้องและเรื่องการศึกษาของประชาชนพลเมืองได้แล้ว อาชญากรรมก็จะไม่เกิดขึ้น เราจะขอหยุดปัญหาทางทฤษฎีไว้ให้ขบคิดกันต่อไปว่า งานของกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุจริงหรือไม่

ในท่ามกลางความสับสนว่างานเรือนจำดีหรือไม่ ก้าวหน้าหรือไม่ มีเกียรติได้รับการยกย่องหรือไม่ ป๋าซึ่งในขณะนั้นอายุ ๒๓ ปี วุฒิประโยคครูประถม ได้ตัดสินใจลาออกจากอาชีพครูโรงเรียนประจำจังหวัดปทุมธานี และเข้ารับราชการที่กรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๔ โดยการชักนำของคุณประดิษฐ พานิชการ ซึ่งขณะนั้นรักษาการผู้ปกครองโรงเรียนฝึกอาชีพ ได้พบป๋าขณะนำลูกเสือไปค้างแรมที่โรงเรียนดัดสันดาน คุณประดิษฐเห็นป๋าหน่วยก้านดี จึงชวนมาอยู่กรมราชทัณฑ์ คุณประดิษฐนี้เป็นบุคคลที่ป๋าเคารพมากที่สุดคนหนึ่ง ป๋ารับราชการในตำแหน่งครูสามัญ โรงเรียนฝึกอาชีพ กองทัณฑวิทยา โดยสอนที่โรงเรียนดัดสันดาน เกาะใหญ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การตัดสินใจ

*เขียนขึ้นจากความทรงจำ และข้อมูลบางส่วนนำมาจากเอกสารที่ผู้ตายรวบรวมไว้ – *สบโชค สุขารมณ์*

ครั้งนั้นจะถูกหรือผิดไม่อาจมีใครตอบได้นอกจากตัวของป๋าเอง แต่ ๓ ปีต่อมา ป๋าก็ได้รับการเลื่อนตำแหน่งจากครูสามัญ เป็นครูจัตวา ในปีถัดมาก็ได้เป็นผู้ช่วยผู้ปกครองโรงเรียนฝึกอาชีพ กองทัณฑวิทยา ในระหว่างที่ป๋าเป็นครูโรงเรียนดัดสันดานนั้น ป๋าแต่งงานกับแม่แล้ว แม่เล่าว่าป๋าเป็นครูที่เด็กดัดสันดานกลัว เพราะค่อนข้างจะเข้มงวดกับเด็กดัดสันดาน ป๋าเป็นครูโรงเรียนฝึกอาชีพได้ประมาณ ๕ ปี ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นพัศดีเรือนจำกลางบางขวาง เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๔๙๒ มีขุนนิยมบรรณาสาร เป็นผู้บัญชาการเรือนจำ ขุนนิยม-บรรณาสารนี้เป็นผู้บังคับบัญชาที่ป๋าเคารพรักมากคนหนึ่ง แม้จะเกษียณอายุแล้วป๋าก็ไปเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอมิได้ขาด

ไปเป็นพัศดีที่เรือนจำจังหวัดขอนแก่น

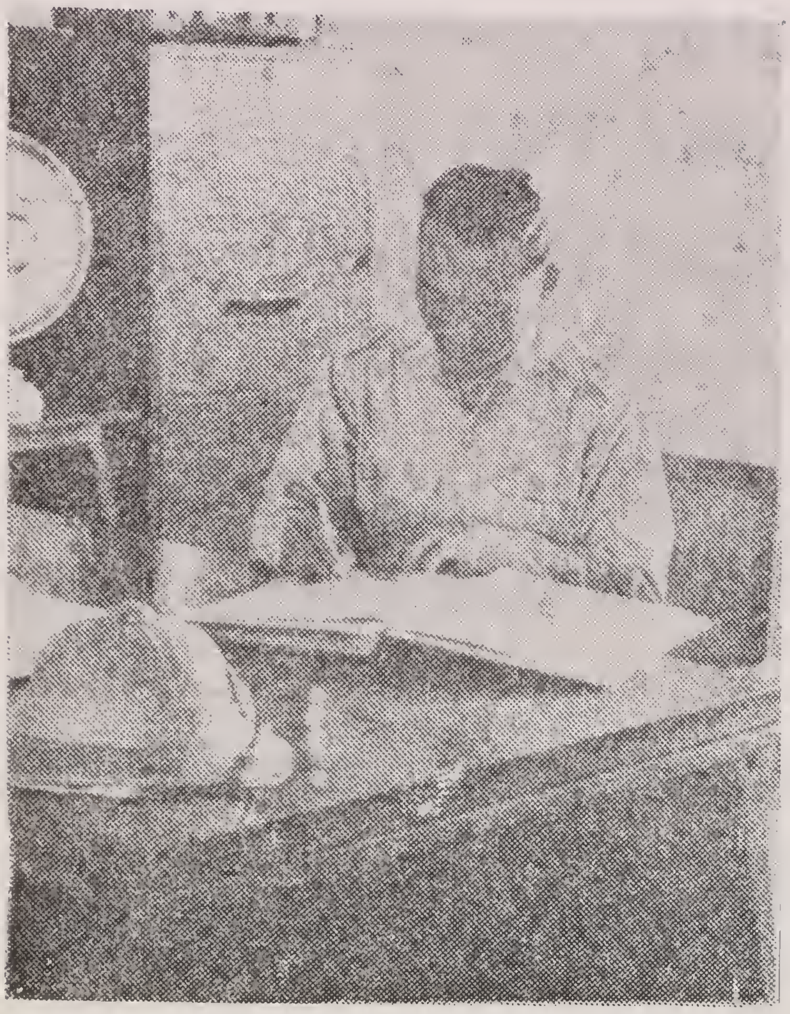

หลังจากที่ป๋าทำงานที่เรือน-จำกลางบางขวางได้ ๒ ปี ก็ย้ายไปเป็นพัศดีตรี เรือนจำจังหวัดขอน-แก่น ณ เรือนจำแห่งนี้กล่าวได้ว่าเป็นข้อพิสูจน์ฝีมือของป๋าในการบริหารงานเรือนจำว่า อดีตครูโรงเรียนฝึกอาชีพจะเป็นพัศดีเรือนจำได้หรือไม่ เท่าที่จำได้ ป๋าทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจอย่างเต็มที่เพื่องานเรือนจำอย่างแท้จริง พัศดีตรีในขณะนั้นเป็นหัวหน้าหมายเลขหนึ่งของเรือนจำ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บัญชา-การเรือนจำโดยตำแหน่ง ในขณะที่ป๋าไปดำรงตำแหน่งพัศดีตรีเรือนจำจังหวัดขอนแก่นนั้น เรือนจำอยู่ในภาวะที่ต้องซ่อมแซม

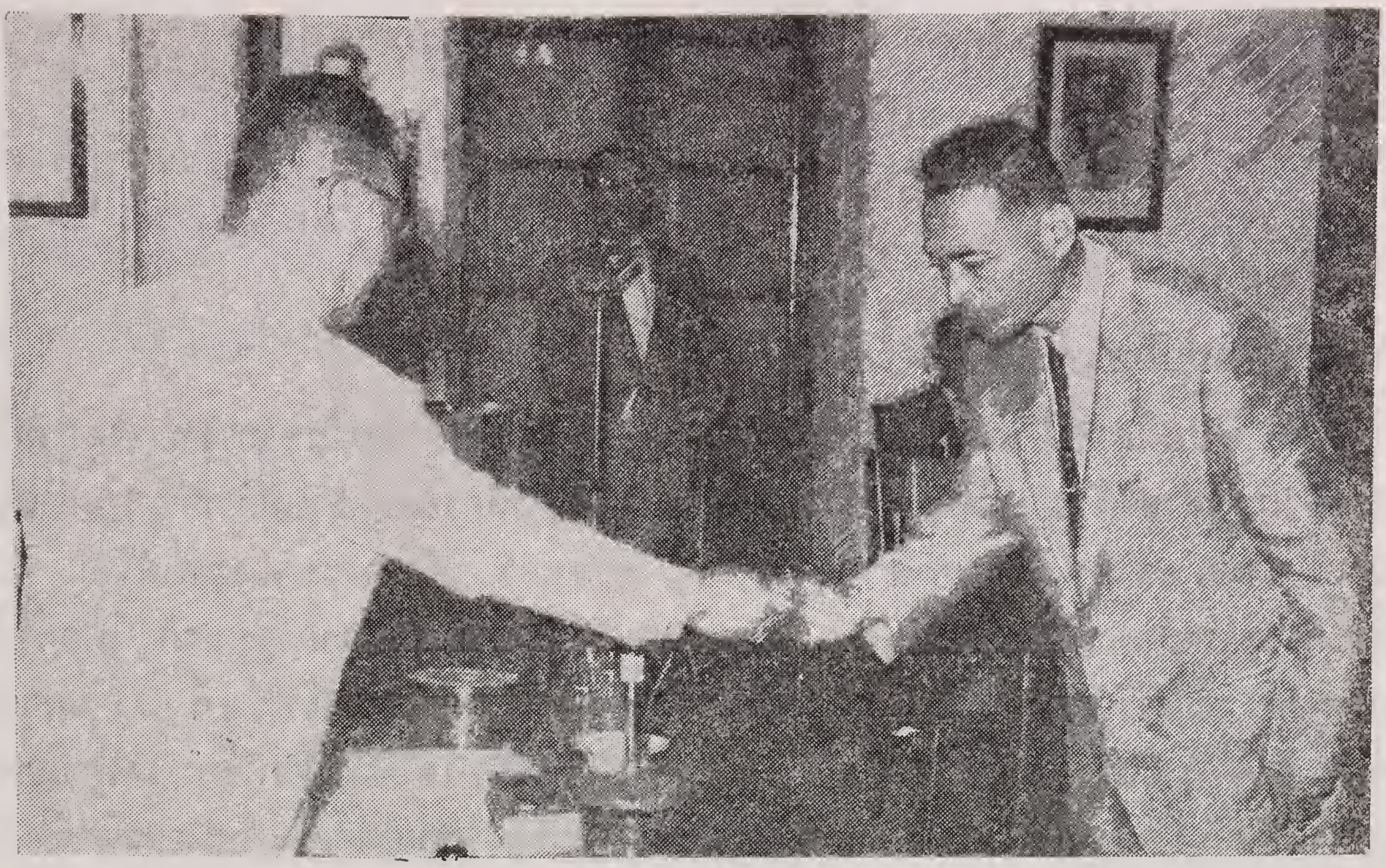
แก้ไขความบกพร่องและต้องชำระหนี้ที่ติดค้างอยู่เป็นจำนวนมาก มีการสร้างสระน้ำ ซื้อเครื่องสูบน้ำ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งป๋าทำได้อย่างเรียบร้อย จนกรมราชทัณฑ์ซึ่งในขณะนั้นมีคุณพระนิกรบดี เป็นอธิบดี ได้มีหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ๔๔๑๑/๒๔๙๕ ลงวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๔๙๕ ชมเชยในการที่พัศดีเรือนจำเอาใจใส่แก้ไขกิจการเรือนจำให้อยู่ในสภาพปกติ และกรมราชทัณฑ์จะได้พิจารณาบำเหน็จความชอบให้ตามสมควรต่อไป สำหรับเรื่องหนี้สินนั้น ป๋าได้จัดการชำระหนี้สินที่เรือนจำติดค้างกรมราชทัณฑ์จนหมด ซึ่งหลวงอนุการ-เทศกิจ หัวหน้ากองผลประโยชน์ ลงนามแทนอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ได้มีหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ๑๓๗๙๒/๒๔๙๕ ลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๔๙๕ ถึงผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดขอนแก่น ความว่า "*...กรมราชทัณฑ์ขอชมเชยในการบริหารราชการในด้านราชทัณฑ์ของท่าน และความสามารถของพัศดีที่ได้ปลดเปลื้องหนี้สินรายนี้ให้หมดไป มา ณ ที่นี้ด้วย โดยเฉพาะในปี ๒๔๙๕ เรือนจำนี้ได้ส่งเงินไปชำระถึง ๒๐,๓๐๐ บาท ซึ่งกรม ฯ ถือว่าเป็นการหาผล-ประโยชน์ส่วนหนึ่ง และจะได้พิจารณาความดีความชอบนี้ในรอบปีต่อไป*"

ในระหว่างที่เป็นพัศดีเรือนจำจังหวัดขอนแก่นอยู่นี้ วันหนึ่งขณะที่ป๋าทำงานในวันเสาร์อยู่ในเรือนจำ คุณพระนิกรบดี อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ได้เดินทางไปตรวจราชการพอดี และพบป๋าขณะทำงาน เมื่อกลับมากรม ฯ ได้เล่าให้ผู้ใกล้ชิดฟังว่า "*ไปเจอพัศดีหนุ่มคนหนึ่ง ท่าทางขยันขันแข็ง*" ซึ่งเหตุนี้เองเป็นจุดที่ป๋าได้รับความกรุณาจากกรมราชทัณฑ์ให้ย้ายมารับราชการที่อำเภอมีนบุรี ในขณะนั้นป๋าเป็นพัศดีโทเรือนจำจังหวัดขอนแก่นแล้ว รวมเวลาที่รับราชการอยู่ที่จังหวัดขอนแก่นเกือบ ๓ ปี ในเดือนมกราคม ๒๔๙๘ ป๋าได้ย้ายมารับราชการในตำแหน่งพัศดีโท เรือนจำอำเภอมีนบุรี และรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรีอีกตำแหน่งหนึ่ง เข้าใจว่าที่ย้ายมามีนบุรีก็เนื่องจากกรมราชทัณฑ์ต้องการให้มาบุกเบิกงานทัณฑสถานวัยหนุ่ม หลังจากอยู่มีนบุรีได้ ๔ ปีเศษ ป๋าได้ย้ายมาเป็นหัวหน้าแผนกผลิตภัณฑ์เรือนจำกลางคลองเปรม และ ๖ เดือนต่อมาได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอบรมและฝึกอาชีพ เรือนจำกลางคลองเปรม และรับผิดชอบในการก่อสร้างเรือนจำ-หญิง ซึ่งก็คือทัณฑสถานหญิงในปัจจุบัน ระหว่างการก่อสร้างป๋าได้รับอุบัติเหตุถูกรถขนดินซึ่งแล่นมาตามรางทับที่ขา ได้รับบาดเจ็บจนถึงกับต้องเข้านอนโรงพยาบาลอยู่หลายวัน

เริ่มงานที่ลาดยาว

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สั่งจับบุคคลบางประเภท ซึ่งเรียกว่า "*บุคคลอันธพาล*" ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑ นั้น ครั้งแรกได้ควบคุมไว้ที่สถานีตำรวจก่อน โดยมอบอำนาจให้ผู้บัญชาการตำรวจนครบาลสำหรับในจังหวัดพระนครและธนบุรี และมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับส่วนภูมิภาค โดยมีอำนาจควบคุมไว้ ๓๐ วัน เมื่อครบกำหนด ๓๐ วันแล้ว หากยังประพฤติตัวไม่ดีขึ้น ก็ให้ผู้บัญชาการตำรวจนครบาลหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณี ส่งตัวไปควบคุมไว้ที่สถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว หรือที่ต่อมาชาวบ้านเรียกว่า "*วิทยาลัยลาดยาว*" สำหรับสถานที่อบรมและฝึกอาชีพนั้นยังหาไม่ได้ จะสร้างใหม่ก็ไม่ทัน เพราะคนที่ควบคุมไว้ที่สถานีตำรวจก็แน่น จึงได้มอบให้กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย เป็นเจ้าของเรื่อง สมัยคุณหลวงอรรถวิภาคไพศาลย์ เป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ได้เลือกเอาเรือนจำชั่วคราวลาดยาว ซึ่งสร้างยังไม่ครบรูป เป็นสถานอบรมและฝึกอาชีพไปพลางก่อน สำหรับในต่างจังหวัดนั้น กระทรวงมหาดไทยก็ประกาศตั้งสถานอบรมและฝึกอาชีพชั่วคราวขึ้นที่สถานีตำรวจต่าง ๆ ตามความจำเป็นที่จะต้องจับกุมคุมขังบุคคลอันธพาล สำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมนั้น โดยเฉพาะที่สถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว ครั้งแรกมีเจ้าพนักงานอยู่ ๒—๓ คน นอกจากป๋าแล้วก็มี คุณสมาน รักบ้านเกิด นอกนั้นใช้เจ้าพนักงานตำรวจคุมทั้งสิ้น โดยผู้บัญชาการตำรวจนครบาลส่งตำรวจจากสถานีตำรวจต่าง ๆ มาช่วยราชการ สำหรับในต่างจังหวัด อธิบดีกรมราชทัณฑ์ในฐานะประธานคณะกรรมการควบคุม โดยอนุมัติของกระทรวงมหาดไทย ก็แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ณ สถานีตำรวจนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ และในเดือนมกราคม ๒๕๐๓ ป๋าได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว ทำหน้าที่ควบคุมดูแลบุคคลอันธพาลซึ่งมาจากร้อยพ่อพันแม่ให้อยู่อย่างมีระเบียบและเป็นระบบ ในขณะนั้นกรมราชทัณฑ์ได้ย้ายข้าราชการเพื่อมาทำงานดังกล่าวมากพอสมควร บางคนมาจากต่างจังหวัด นำลูกเล็กและภรรยามา

รับเข็มโรงเรียนข้าราชการฝ่ายราชทัณฑ์ จาก
พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๒๘ กันยายน ๒๕๐๗

เริ่มต้นชีวิตใหม่ ณ ลาดยาวแห่งนี้ ขณะนั้นลาดยาวยังไม่เจริญเหมือนขณะนี้ เมื่อเอ่ยถึงลาดยาวใคร ๆ ก็ไม่อยากมา เมื่อมารายงานตัว ป๋าก็มอบให้ผู้เขียนพาไปดูบ้านพักและเข้าอยู่อาศัย หลายคนขณะนี้รับราชการเจริญรุ่งเรืองระดับผู้บัญชาการเรือนจำเป็นอย่างน้อย

การควบคุม "*ผู้รับการอบรม*" หรือที่เรียกว่า "*บุคคลอันธพาล*" นั้น กระทำร่วมกันระหว่างราชทัณฑ์กับตำรวจ และต้องประสานงานกันอย่างใกล้ชิด การควบคุมผู้รับการอบรมไม่มีระยะเวลาการควบคุมเหมือนกับนักโทษเด็ดขาดตามหมายศาล ระยะเวลาการควบคุมนั้นขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติตนของผู้รับการอบรมเป็นเกณฑ์ การปลดปล่อยกระทำในรูปของการพิจารณาโดยคณะกรรมการ และในระยะต้น ๆ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะมาเป็นประธานการปลดปล่อยด้วยตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบ การเอาใจใส่ และเป็นการให้กำลังใจต่อผู้รับการอบรมของผู้บริหารประเทศในขณะนั้น เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาเป็นประธานการปลดปล่อยผู้รับการอบรมด้วยตนเองนี้ ทำให้เห็นผลงานของป๋าซึ่งเป็นผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว และได้กล่าวชมเชยกรมราชทัณฑ์ไว้ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้แจ้งให้ผู้บัญชาการเรือนจำทุกเรือนจำ ผู้ปกครองทัณฑสถานทุกแห่ง และผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพผู้ถูกควบคุมทราบ ปรากฏตามบันทึกข้อความดังต่อไปนี้

บันทึกข้อความ

เรื่อง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ชมเชยกรมราชทัณฑ์

ในราชการ กรมราชทัณฑ์

วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๐๔

ที่ ๒๑/๒๕๐๔

เสนอ ท่านปลัดกระทรวงมหาดไทย

ด้วยเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๐๔ คุณทวี แรงขำ ที่ปรึกษากระทรวงมหาดไทย คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แจ้งให้กระผมทราบที่กระทรวงมหาดไทย ต่อหน้า ฯพณฯ พล.อ. ประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และข้าราชการผู้ใหญ่หลายท่านว่า ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในที่ประชุมกรรมการสภามหาวิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๐๔ มีใจความว่า ในโอกาสที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้ไปในพิธีเปิดการอบรมบุคคลอันธพาลที่กลับประพฤติตนดี ก่อนการปลดปล่อย รุ่นที่ ๒ จำนวน ๑๑๑ คน ณ สถานอบรมและฝึกอาชีพ ที่ลาดยาว เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ศกนี้ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีได้สังเกตเห็นว่า การจัดการต่าง ๆ ที่ลาดยาว เช่น การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบริเวณสถานที่ ตลอดจนการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้รับการอบรม มีการฝึกหัดให้ทำสวนผักต่าง ๆ การตบแต่งบริเวณ ทุกสิ่งทุกอย่างดูเป็นระเบียบเรียบร้อยเปลี่ยนแปลงดีขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก และได้กล่าวชมเชยกรมราชทัณฑ์ให้ที่ประชุมฟังว่า ปฏิบัติงานเข้มแข็งเป็นผลดี ดังนี้

เรื่องนี้ กระผมได้รับทราบด้วยความรู้สึกยินดี และรู้สึกเป็นเกียรติเป็นพระคุณอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม กระผมเห็นว่า ผู้ที่ควรได้รับความชมเชยนั้นโดยตรงหรือเป็นอันดับแรก ควรได้แก่ผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพ ที่ลาดยาว (นายสบชัย สุขารมณ์) กับบรรดาเจ้าหน้าที่ และผู้รับการอบรม ที่ลาดยาว ผู้มีส่วนร่วมมือกันปฏิบัติงานโดยพร้อมเพรียงจนบังเกิดผลดังกล่าว สำหรับทางฝ่ายข้าราชการที่กรมราชทัณฑ์ แท้จริงเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมงานด้วยเท่านั้น และความรู้สึกดังกล่าวของกระผมก็ได้มีอยู่แล้ว ดังที่กระผมได้สั่งเลื่อนขั้นเงินเดือนให้แก่ผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพ ที่ลาดยาว กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีพิเศษในปีนี้อยู่แล้ว

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และกระผมจะได้แจ้งคำชมเชยของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ให้ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ทราบทั่วกัน

ทราบแล้ว และขอแสดงความยินดีด้วย

(ลงชื่อ) ชาติตระการโกศล

(ลงชื่อ) **สุวรรณ รื่นยศ**

(นายสุวรรณ รื่นยศ)

อธิบดีกรมราชทัณฑ์

๑๗ มกราคม ๒๕๐๔

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เล็งเห็นว่า การนำผู้รับการอบรมมาคุมขังไว้นี้ มิใช่เป็นการคุมขังให้สังคมปลอดภัยจากการรบกวนของบุคคลนั้น ๆ เท่านั้น จึงได้จัดให้มีการฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งเมื่อได้รับการปลดปล่อย ผู้รับการอบรมสามารถนำวิชาชีพนั้นไปประกอบสัมมาอาชีพได้ หากหางานไม่ได้ กรมประชาสงเคราะห์ก็จะเป็นผู้จัดหางานให้ และหากผู้รับการอบรมคนใดไม่มีที่ทำกิน ทางรัฐบาลได้จัดสรรที่ดินให้ทำกิน ซึ่งเป็นที่มาของ "หนองละลอก" จังหวัดระยอง ที่นั่นแต่ก่อนเก่าเป็นป่าดงพงพีไม่มีใครเหลียวแล ก่อนปี

พ.ศ. ๒๕๐๐ จะจ้างใช้หรือวานใครเข้าไปหนองละลอก ไม่มีใครอยากเข้าไป เพราะการคมนาคมไม่สะดวก การเดินทางเต็มไปด้วยความยากลำบาก ต่อมาเมื่อทางจังหวัดระยองประกาศบริเวณที่ดินบ้านหนองละลอก มอบให้กรมราชทัณฑ์สำหรับคัดเลือกผู้รับการอบรมให้เข้าไปอยู่ ให้บุกเบิกทำกิน โดยสามารถพาลูกเมียเข้าไปอยู่ด้วยได้ ให้ยืมเงินสำรองจ่ายเป็นค่าที่อยู่อาศัย ค่าอาหาร ค่าเครื่องมือเครื่องใช้ ค่าพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ รายละไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท และที่ทำกินคนละ ๑๕ ไร่ ในช่วงระยะ ๑๒ ปีนั้น กรมราชทัณฑ์ได้จัดส่ง

ผู้รับการอบรมเข้าไปบุกเบิกกว่า ๔๐๐ คน เมื่อมีการทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว ทางการจะแจก น.ส. ๓ หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ณ ที่แห่งนี้ ผู้เขียนเคยไปกับป๋าหลายครั้งเมื่อป๋าไปตรวจงาน หนองละลอกไม่เคยถูกทอดทิ้งจากผู้บริหารบ้านเมืองในขณะนั้น เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๐๔ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้เดินทางไปตรวจเยี่ยม และได้สั่งให้ปรับปรุงงานในหลายด้าน และที่แสดงให้เห็นว่าหนองละลอกนั้นยังห่างไกลความเจริญ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้สั่งให้นำวิทยุไปติดตั้ง ๑ เครื่อง เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในนิคมได้ฟังข่าวสารบ้านเมืองและความบันเทิง

เรือนจำชั่วคราวลาดยาวเป็นที่ควบคุมผู้รับการอบรมได้ ๑๐ ปีเศษ ระหว่างนั้นได้มีการก่อสร้างสถานอบรมและฝึกอาชีพขึ้นใหม่ทางด้านทิศตะวันตกของเรือนจำชั่วคราวลาดยาว (เรือนจำกลางคลองเปรม) และได้มีการย้ายผู้รับการอบรมไปควบคุมไว้ที่สถานอบรมและฝึกอาชีพแห่งใหม่เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓ มีผู้รับการอบรมทั้งสิ้น ๙๔๔ คน ขณะนั้นสถานอบรมและฝึกอาชีพแห่งใหม่ก็ยังไม่เรียบร้อยดี มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องน้ำ ไฟ รวมทั้งโรงงานฝึกอาชีพ ซึ่งป๋าก็ได้จัดการแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี การปกครองดูแลคนที่อยู่ในกำแพงนั้น ในสายตาของบุคคลภายนอกอาจจะเห็นว่าเป็นเรื่องง่าย แต่ความจริงแล้วผู้ที่เคยผ่านงานราชทัณฑ์หรือทำงานราชทัณฑ์อยู่ในขณะนี้คงไม่เห็นเป็นอย่างนั้น คนเมื่อถูกจำกัดเสรีภาพก็ต้องพยายามดิ้นรนออกไปสู่ประตูแห่งเสรีภาพเพื่อพบกับลูกเมียญาติพี่น้องอันเป็นที่รัก ในระหว่างที่ป๋าเป็นผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพอยู่นี้ ได้มีเหตุการณ์ครั้งสำคัญเกิดขึ้น คือ

ผู้รับการอบรมได้หลบหนีจากที่คุมขังไปเป็นจำนวนถึง ๔๖ คน เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๑๓ ซึ่งป๋าเป็นผู้รับผิดชอบอยู่ การหลบหนีครั้งนั้นผู้รับการอบรมปฏิบัติการอุกอาจมาก วันนั้นเป็นเวลา ๑๑ นาฬิกาเศษ ขณะที่รถบรรทุกอาหารนำอาหารไปส่งโรงครัวแล้วกลับออกมา เมื่อรถวิ่งมาถึงประตูทางออก ผู้รับการอบรมได้วิ่งกรูตามรถมา สุดที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และตำรวจจะสกัดกั้นไว้ได้ ผู้รับการอบรมได้วิ่งแยกย้ายกระจัดกระจายคนละทิศละทาง ส่วนมากวิ่งตรงลงคลองบางเขน ว่ายน้ำข้ามฟากมุ่งสู่ถนนงามวงศ์วาน และได้จี้เอารถยนต์ของผู้พิพากษาท่านหนึ่ง แต่รถยนต์สตาร์ทเครื่องไม่ติด ท่านจึงรอดพ้นไป ต่อมา

พล.ต.ต. มนต์ชัย พันธ์คงชื่น ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล และนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ได้รุดมายังที่เกิดเหตุ สั่งระดมตำรวจทุกสถานีตำรวจนครบาลไปสมทบกระจายกำลังติดตาม ปรากฏว่าจับได้หลายคน พล.ต.ต. ชุมพล โลหะชาละ ผู้บังคับการกองปราบ ฯ ได้ส่งกำลังตำรวจ "คอมมานโด" จำนวนหนึ่งไปร่วมตามล่าด้วย เวลา ๒๔ นาฬิกา ตำรวจหน่วยตาม-ล่าซึ่งตั้งกองบัญชาการชั่วคราวที่ทิมแลนด์ ได้รับความร่วมมือจากกองกำลังสารวัตรทหารอากาศ สุนัขตำรวจ และเฮลิคอปเตอร์บินสังเกตการณ์บริเวณท้องที่บางเขน นนทบุรี และได้ใช้พลุส่องแสงยิงสู่ท้องฟ้าอย่างสว่างไสว จากการหลบหนีดังกล่าว ผู้รับการอบรมถูกยิงเสียชีวิต ๔ คน และได้รับบาดเจ็บหลายคน นอกนั้นถูกจับตัวได้และเข้ามอบตัวบ้าง

คุณทวี แรงขำ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
และคุณณรงค์ บัณฑิตย์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์
ตรวจเยี่ยมสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว
๑๑ กันยายน ๒๕๐๗

ที่นำเหตุการณ์ดังกล่าวมาเล่าไว้ ณ ที่นี้ เพราะเห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนั้นเป็นเหตุการณ์สำคัญ และเป็นสิ่งที่ไม่พึงเกิดขึ้นอีก ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบโดยตรงก็คือป๋า หากสถานการณ์อย่างนั้นเกิดขึ้นกับเราบ้างก็สุดที่จะขมขื่นเหมือนกัน เพราะอย่างน้อยก็อาจจะถูก

ผู้บังคับบัญชาตำหนิว่า ทำงานอย่างไรจึงทำให้อันธพาลแหกหักที่คุมขังได้จำนวนมากมายขนาดนั้น ป๋าทำงานอยู่กับอันธพาลถึง ๑๔ ปีเต็ม มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย บางคนเมื่อได้รับการปลดปล่อยไปแล้วก็ยังแวะมาเยี่ยมเยียนมิได้ขาด บางคนมีงานบุญงานกุศลบอกมาป๋าก็ไปเสมอ อันธพาลชื่อดังบางคนเมื่อตายไป ป๋ายังไปเคารพศพเป็นครั้งสุดท้ายก็ยังมี ผู้เขียนมีโอกาสคลุกคลีกับบุคคลเหล่านี้ ดูภายนอกก็เห็นเป็นคนสุภาพเรียบร้อยดี ไม่น่าจะถูกเรียกขานว่า "บุคคลอันธพาล" แต่บัดนี้ยุคนั้นได้หมดไปแล้ว ไม่มีคำว่า "ผู้รับการอบรม" ไม่มีคำว่า "บุคคลอันธพาล" ผู้ใหญ่บางคนในบ้านเมืองคิดที่จะนำวิธีการดังกล่าวกลับมาใช้อีก ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่พึงกระทำอย่างยิ่ง เพราะเป็นการคุมขังบุคคลที่มิได้เกิดจากข้อวินิจฉัยของศาล และอาจได้รับการประณามจากบรรดามิตรประเทศอีกด้วย บ้านเมืองเราเจริญขึ้นมาก ไม่ควรจะนำวิธีการเหล่านั้นมาใช้อีก

เตรียมตัวเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ

ป๋าทำงานที่ลาดยาวอยู่ถึง ๑๔ ปี ขณะนั้นยังเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นเอก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ผู้บังคับบัญชาเห็นว่า ถ้าให้อยู่ต่อไปคงไม่ได้เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นพิเศษเป็นแน่ ท่านอธิบดีกรมราชทัณฑ์ในขณะนั้น คือ *คุณประดิษฐ พานิชการ* ได้สนับสนุนให้ป๋าไปดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางราชบุรี ซึ่งถือว่าเป็นเรือนจำกลางในส่วนภูมิภาคที่ใหญ่และมีความสำคัญเรือนจำหนึ่ง ป๋าต้องจากครอบครัวไปอีกวาระหนึ่งเพื่อความก้าวหน้าในชีวิตราชการ ผู้ที่มาเป็นผู้ปกครองสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาวแทนป๋า คือ คุณวสันต์ จำลอง มิตรแท้ที่สนิทของป๋านั่นเอง ในวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๑๔ ซึ่งเป็นวันที่ผู้ปกครองคนเก่าและคนใหม่ประชุมข้าราชการสถานอบรมและฝึกอาชีพ ป๋าได้กล่าวข้อความแสดงความเป็นห่วงถึงความก้าวหน้าของลูกน้องเก่า และฝากฝังผู้ปกครองคนใหม่ไว้ ดังนี้ "......*ผมได้ย้ายมาประจำสถานอบรม ฯ แห่งนี้นานถึง ๑๔ ปี ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมากับพวกเรา เมื่อจะจากไป ก็ใคร่ขอฝากฝังไว้ด้วย โดยเฉพาะพวกที่ย้ายมารุ่นแรกมีประมาณ ๖–๗ คน ยังไม่ได้ชั้นตรี...*" ในวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๑๔ ป๋าก็ออกเดินทางไปรับราชการที่เรือนจำกลางราชบุรี และในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๕ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการ

เรือนจำกลางราชบุรี ป๋าไม่ได้นำครอบครัวไปอยู่ด้วย ทั้งนี้ก็ด้วยมุ่งหวังว่าจะอยู่จังหวัดราชบุรีเพียงปีเดียว ป๋าเริ่มงานภูธรอีกครั้งหลังจากห่างเหินมานานเกือบ ๑๕ ปี แต่งานเรือนจำไม่ใช่งานใหม่สำหรับป๋า ป๋าทำได้โดยไม่มีอุปสรรคมาขวางกั้นแต่อย่างใด โดยป๋าได้ดำเนินการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง โดยได้ริเริ่มงานใหม่นอกจากงานเดิม ซึ่งมีการย่อยหินเป็นพื้นฐาน โดยได้เริ่มงานใหม่ดังนี้

เพิ่มเครื่องทุ่นแรงในหน่วยงานช่างไม้ เพื่อรับทำตู้ โต๊ะนักเรียน แก่หน่วยราชการและโรงเรียนต่าง ๆ

ริเริ่มทำช่างเชื่อมโลหะ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องหินขัด เครื่องจักสานพื้นเมือง เช่น เข่งจีนและเข่งใส่ปลา

ประดิษฐ์ทองเหลืองเป็นของใช้ต่าง ๆ

รายได้จากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในวันรับหน้าที่มีเงินทุนผลประโยชน์ ๑๐๐,๐๐๐ บาทเศษ ในวันส่งหน้าที่มีเงินทุนผลประโยชน์ ๕๐๐,๐๐๐ บาทเศษ บัญชีเงินต่าง ๆ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบถูกต้อง

การควบคุมผู้ต้องขังซึ่งมีโทษร้ายแรงตามคำสั่งกรมราชทัณฑ์ไม่มีการหลบหนี

การฝึกอบรมผู้ต้องขังในด้านศีลธรรมจรรยาได้อบรมเป็นประจำ มีการสอนหนังสือผู้ใหญ่ในเรือนจำ ระดับ ๑ ระดับ ๒ ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ สอนช่างตัดผม สอนธรรมศึกษาตรี โท เอก

การบูรณะอาคารสถานที่ ได้ควบคุมการสร้างบ้านพักเจ้าพนักงานชั้นจัตวาและชั้นโท ควบคุมการทำถนนรอบเรือนจำ ซ่อมแซมบูรณะอาคารสถานที่ อาคารต่าง ๆ ที่เรือนจำชั่วคราวเขางู ใช้แรงงานผู้ต้องขังซ่อมแซมรถยนต์ของเรือนจำให้มีสภาพใช้ได้ดีดังเดิม

ในทางการกุศลและสังคม เป็นเจ้าหน้าที่งานกาชาด จังหวัดราชบุรี ได้รับรางวัลที่ ๑ ในการประกวดร้านและได้รับหนังสือชมเชยจากกรมราชทัณฑ์ เป็นกรรมการรับเสด็จที่วัดเขาวังและโรงนมหนองโพธิ์ เป็นกรรมการกีฬาเขตจังหวัดราชบุรี

ที่จังหวัดราชบุรีแห่งนี้ ป๋าได้รู้จักคนมากขึ้นทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร

ข้าราชการชั้นพิเศษ ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม

วันเดินทางจากจังหวัดราชบุรีมารับตำแหน่ง
ผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม

ป๋าเป็นผู้บัญชาการเรือนจำกลางราชบุรีได้ ๑ ปี ก็ได้รับคำสั่งให้รักษาการในตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ ซึ่งหมายความว่าป๋าจะได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นพิเศษ สำหรับคนที่ไม่มีปริญญาอย่างป๋า การเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นพิเศษย่อมเป็นสิ่งที่ป๋าและครอบครัวจะต้องภูมิใจเป็นของธรรมดา *และแล้วในวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๕ ได้มีคำสั่งกองบัญชาการคณะปฏิวัต ที่ ๓๙๔/๒๕๑๕ ลงวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๕ ให้นายสบชัย สุขารมณ์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม กรมราชทัณฑ์ ตามที่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ต่อไป ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ เป็นต้นไป*

ป๋าย้ายมาแทนคุณพิสุทธิ์ จันทนสมิต ซึ่งย้ายไปดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ เมื่อป๋าได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมนั้น มีผู้ใหญ่หลายท่านได้แสดงความยินดีต่อป๋าทั้งทางโทรศัพท์ จดหมาย และโทรเลข อาทิเช่น คุณถวิล สุนทรศารทูล รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ คุณจำรูญ บียัมปุตระ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก คุณเชาวน์วัศ สุดลาภา รองเลขานุการฝ่ายรักษาความมั่นคงแห่งชาติฝ่ายมหาดไทย ซึ่งเป็นตำแหน่งในขณะนั้น คุณมาลัย หุวะนันทน์ และเพื่อนร่วมอาชีพอีกหลายท่าน วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๕ ป๋าเดินทางออกจากจังหวัดราชบุรีเพื่อมารับตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม ซึ่งเป็นตำแหน่งสุดท้ายของป๋าในชีวิตการรับราชการ

มีผู้ตามมาส่งที่ลาดยาวประมาณ ๑๐๐ คน เมื่อมารับราชการที่เรือนจำกลางคลองเปรม จำได้ว่าป๋าต้องทำงาน ๒ แห่ง คือ ที่มหาชัย ซึ่งเป็นเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน และที่ลาดยาว ต่อมาเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๑๕ ได้มีการแยกเรือนจำนครหลวง ฯ ออกจากเรือนจำกลางคลองเปรม ซึ่งก่อนหน้านี้เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๑๕ ได้มีการยุบเลิกเรือนจำ-กลางคลองเปรมที่ตำบลสำราญราษฎร์ และยกฐานะเรือนจำชั่วคราวลาดยาวเป็นเรือนจำกลางคลองเปรม มีเนื้อที่ ๑๘๓ ไร่ ๓ งาน ๒ วา มีอัตราความจุของสถานที่ได้ ๓,๐๐๐–๖,๐๐๐ คน นับว่าเป็นเรือนจำกลางที่ใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ

ใน ๖ ปีสุดท้ายของชีวิตการรับราชการ ทราบว่าป๋าทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจให้แก่งานเป็นอย่างมาก และในปี ๒๕๑๗ ได้มีเหตุการณ์ครั้งสำคัญเกิดขึ้นอีก กล่าวคือ ผู้ต้องขังได้ก่อความวุ่นวายครั้งใหญ่เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ เพื่อขอรับพระราชทานอภัยโทษ เนื่องจากได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๗ ขณะนั้นผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมมีประมาณ ๔,๐๐๐ คน มีผู้คุมและเจ้าหน้าที่ทั้งหมด ๒๔๐ คน สำหรับเหตุการณ์ความวุ่นวายนั้นอาจเรียงลำดับความเป็นมาได้ดังนี้

เมื่อประมาณต้นเดือนตุลาคม ๒๕๑๗ ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราช-อาณาจักรไทย ฉบับที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๗ ผู้ต้องขังได้ติดต่อสอบถามเจ้าพนักงานเรือนจำว่า ในโอกาสที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญจะมีการพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ ซึ่งทางเจ้าหน้าที่เรือนจำได้ชี้แจงว่าเป็นเรื่องของทางรัฐบาลที่จะดำเนินการ จะมีอภัยโทษหรือไม่ ไม่ทราบ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๗ แล้ว ผู้ต้องขังก็ยังมีความสนใจสอบถามเรื่องนี้อีก แต่ก็ได้ชี้แจงให้ทราบเช่นเดิมและก็ไม่มีเหตุการณ์ร้ายแรงอะไรเกิดขึ้น จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ ได้ทราบว่าผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวางได้ก่อความวุ่นวายเพื่อจะขอพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เหตุการณ์ก็ยังไม่สงบ ครั้นวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ เวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. ผู้ต้องขังขึ้นเรือนขังหมดแล้ว ผู้ต้องขังแดนช่างไม้ได้โห่ร้องและเคาะประตูตึก และแดนอื่นก็เคาะตามมา ป๋าได้เข้ามาในเรือนจำและสั่งเจ้าหน้าที่ให้ไป

บอกเจ้าพนักงานเข้ามาอยู่เวรเตรียมพร้อม และได้โทรศัพท์แจ้งไปยังสถานีตำรวจนครบาล-เตาปูนให้ทราบ กับได้สั่งให้เจ้าหน้าที่ไปห้ามและสอบถามเหตุการณ์ ก็ได้ทราบจากเจ้าหน้าที่มารายงานว่า ผู้ต้องขังประท้วงเพื่อต้องการขอพระราชทานอภัยโทษ และได้ห้ามปรามให้หยุดก็ไม่ยอมหยุด ยังคงเคาะตึกขังต่อไปอีก จึงได้แจ้งให้อธิบดีและรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์พร้อมทั้งนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ทราบ อธิบดีกรมราชทัณฑ์และผู้บัญชาการตำรวจนครบาลเข้าไปตรวจเหตุการณ์ สั่งเตรียมพร้อม และได้นำกำลังตำรวจนครบาลเสริมเข้าช่วยควบคุมสถานการณ์ตลอดวัน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ ป๋าได้สั่งผู้ควบคุมปล่อยผู้ต้องขังลงจากตึกขังเพราะเข้าใจว่าคงจะไม่มีเหตุการณ์อะไรอีก และได้ให้หัวหน้าฝ่ายควบคุมไปชี้แจงให้อยู่ในความสงบ ผู้ต้องขังชั้นหัวหน้ารับปากว่าจะอยู่ในความสงบ และแล้วเหตุการณ์ก็ได้เกิดขึ้นที่แดนช่างไม้ระหว่างที่เจ้าหน้าที่กำลังจัดหาอาหารมาเลี้ยง ปรากฏว่าผู้ต้องขังแดนช่างไม้ได้ขว้างปาจานข้าวและล้มโต๊ะอาหาร ไชโยโห่ร้อง เจ้าหน้าที่ประจำแดนขอร้องก็ไม่ยอมเชื่อฟัง เมื่อได้รับรายงานแล้ว เห็นว่าเหตุการณ์จะลุกลามใหญ่โตและไม่มีทางสงบได้ จึงโทรศัพท์แจ้งเหตุให้ทางตำรวจวิทยุและศูนย์รวมข่าวทราบ เพื่อส่งกำลังตำรวจมารายล้อมนอกกำแพงเรือนจำไว้ป้องกันผู้ต้องขังจะหลบหนี ส่วนในด้านภายในเรือนจำก็ปรากฏว่า ที่แดนช่างไม้ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้พังประตูแดนออกมา แล้วเข้าไปพังประตูแดนอื่น และชักชวนให้ออกมาร่วมก่อการวุ่นวาย ในการเข้าไปในแดนต่าง ๆ ผู้ต้องขังได้ทำลายป้อมยามที่หน้าแดนต่าง ๆ โดยทุบทำลายจนเสียหายใช้การไม่ได้ทุกป้อม นอกจากนั้นยังได้ทำลายกระจกประตูหน้าเรือนขังทำลายลำโพงเครื่องขยายเสียงตามเรือนขังต่าง ๆ เสียหายด้วย เสร็จแล้วผู้ต้องขังประมาณ ๓,๐๐๐ คนเศษได้มารวมกำลังที่ลาน โดยมี จอบ ไม้ เหล็ก แป๊บ ก้อนหิน เป็นอาวุธมาด้วยและได้ตะโกนด่าท้าทายเจ้าหน้าที่ พร้อมกับมีการขว้างปาเจ้าหน้าที่ด้วย ขณะนั้นผู้บัญชาการเรือนจำและเจ้าหน้าที่เรือนจำประมาณ ๒๐ คน ได้ไปรวมกันอยู่ที่เรือนพัสดุ โดยเจ้าหน้าที่พัสดุและเจ้าหน้าที่กองรักษาการณ์ได้จ่ายอาวุธปืนยาว คือ อาวุธปืนลูกซองยาว อาวุธปืนคาร์ไบน์ พร้อมกระสุน ตามคำสั่งของผู้บัญชาการเมื่อเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉิน นอกจากนี้เจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีอาวุธปืนพกคือเจ้าหน้าที่ชั้นพัสดีตรีขึ้นไป ก็ได้มีอาวุธปืนดังกล่าวประจำตัวด้วย

ขณะที่ผู้บัญชาการกับพวกอยู่ในห้องพัสดุนี้เอง ได้มีผู้ต้องขังคนหนึ่งไม่ทราบว่าเป็นใคร ได้พุ่งไม้ท่อนโตยาวประมาณ ๑ เมตร เข้ามาทางหน้าต่าง ถูกหัวหน้าแผนกอบรมและฝึกวิชาชีพตรงบริเวณเอวด้านซ้ายไม่ถึงกับมีบาดแผล ในระหว่างนี้เจ้าหน้าที่เรือนจำได้ช่วยกันพูดทางเครื่องขยายเสียงให้ผู้ต้องขังวางอาวุธและเข้าอยู่ในแดนของตน ผู้ต้องขังกลับร้องตะโกนว่า "ไม่ฟังๆ ออกไป" ผู้บัญชาการกับพวกพูดประมาณ ๑๐ นาที ทันใดนั้นได้มีผู้ต้องขังส่วนหนึ่งได้มุ่งตรงไปที่ร้านค้า พังทำลายและเข้าไปเอาสิ่งของในร้านค้า เช่น นม บุหรี่และสิ่งอื่นๆ แล้วปีนขึ้นหลังคาทุบทำลายกระเบื้องมุงหลังคาแตกเสียหาย แล้วหย่อนตัวลงมาในห้องเก็บพัสดุ และลักเอาเครื่องมุกของเรือนจำต่างๆ ที่ฝากไว้ เสร็จแล้วก็จุดไฟเผาร้านค้าจนไฟไหม้ลุกลามถึงหลังคาร้านเสียหาย พอดีเจ้าหน้าที่ร้านค้าและผู้ต้องขังประจำ-ร้านค้าได้ช่วยกันดับไฟไว้ทันโดยใช้น้ำและโคลนช่วยกันดับ ไฟจึงได้ดับลง ไฟไหม้นานประมาณ ๑๕ นาที

ในขณะนี้เองผู้ต้องขังจำนวนประมาณ ๓,๐๐๐ คนได้พยายามมุ่งตรงมาที่ประตูพร้อมด้วยอาวุธต่างๆ และกระทุ้งประตูและงัดหน้าต่างห้องพัสดุ เจ้าหน้าที่ห้ามปรามก็ไม่เชื่อฟัง เห็นว่าเหตุการณ์ฉุกเฉินและรุนแรงมากขึ้นจนไม่สามารถจะระงับได้ และเกรงว่าจะได้รับอันตราย จึงได้สั่งให้เจ้าหน้าที่ทุกคนร่นถอยออกจากห้องแผนกควบคุมเดินมายืนอยู่บริเวณถนนคอนกรีตและสนามหญ้า และได้พูดทางเครื่องขยายเสียงให้ผู้ต้องขังวางอาวุธและหยุดก่อการวุ่นวาย แต่ผู้ต้องขังก็ไม่เชื่อฟังและได้พังประตูออกมาจนได้ และทำลายหน้าต่างเสียหาย พากันวิ่งกรูกันจะเข้าทำร้ายเจ้าหน้าที่โดยได้ขว้างปาขวดน้ำอัดลม ก้อนหิน ไม้ท่อนและของแข็งอื่นๆ มายังเจ้าหน้าที่ มีผู้ต้องขังที่ผ่านประตูออกมาประมาณ ๑๐๐ คนเศษ และยังมีคนอื่นวิ่งตามกันออกมาอีกจำนวนมาก มีอาวุธ เช่น เหล็กแหลม ไม้ ขวดน้ำอัดลมติดตัวมาด้วย เจ้าหน้าที่ได้ถอยร่นมาถึงบริเวณกึ่งกลางสนามห่างจากประตูประมาณ ๓๐ เมตร ผู้บัญชาการเห็นว่าถ้าปล่อยให้ผู้ต้องขังเข้ามาถึงตัวเจ้าหน้าที่ได้ก็จะเป็นอันตรายแก่เจ้าหน้าที่และอาจจะบุกเข้าทำลายประตูเรือนจำอีก เห็นว่าไม่มีทางอื่นที่จะหลีกเลี่ยงได้ จึงได้สั่งให้เจ้าหน้าที่เรือนจำใช้อาวุธได้ตามกฎหมายราชทัณฑ์ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ใช้อาวุธปืนยิงขู่และยิงเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนีและทำร้ายเจ้าพนักงาน เมื่อเสียงปืนดังขึ้นสักครู่ก็

ปรากฏว่าผู้ต้องขังบางคนล้มลง และบางคนก็วิ่งถอยร่นกลับเข้าไปหลังประตู เสียงปืนจึงสงบลง แล้วผู้ต้องขังทั้งหมดจึงได้วิ่งร่นถอยไปด้านหลังประตู ซึ่งบางคนได้รับบาดเจ็บ เจ้าหน้าที่จึงได้นำตัวผู้ต้องขังที่ได้รับบาดเจ็บประมาณ ๓๐ คน ซึ่งอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุนำส่งโรงพยาบาลของเรือนจำเพื่อทำการรักษาพยาบาลต่อไป

ในระหว่างที่เจ้าหน้าที่เรือนจำใช้อาวุธปืนยิงระงับเหตุการณ์ครั้งนี้ ได้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่และตำรวจอื่น ๆ จำนวนหนึ่งได้มาร่วมรักษาการณ์อยู่ด้านหลังเจ้าพนักงานเรือนจำด้วย แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ใช้อาวุธปืนแต่อย่างใด

เหตุการณ์หลังจากที่เจ้าหน้าที่เรือนจำได้นำคนเจ็บส่งโรงพยาบาลแล้ว ผู้ต้องขังที่เหลือซึ่งมีจำนวนประมาณ ๑,๐๐๐ คนเศษนี้ ได้รวมกันถอยร่นไปทางทิศใต้ของเรือนจำและพยายามจะปีนกำแพงด้านหลังเพื่อหลบหนี แต่ปรากฏว่าไม่สามารถหลบหนีได้เพราะมีเจ้าหน้าที่เรือนจำและตำรวจรักษาการณ์เอาไว้ได้ ผู้ต้องขังบางส่วนจึงไปเอาเป็ดที่เลี้ยงไว้จำนวน ๔๐๐ ตัวไปทำอาหารกิน พร้อมทั้งเข้าไปถอนผักกาด กะหล่ำปลี และมันสำปะหลังในสวนครัวนำไปประกอบอาหารกินเสียหายหมด

วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ ได้เปิดให้ญาติเข้าเยี่ยมตามปกติ สังเกตดูในวันแรก ญาติผู้ต้องขังมาก คงเป็นห่วงกลัวญาติมิตรที่อยู่ในเรือนจำจะได้รับอันตราย ผู้ต้องขังได้ทำงานตามปกติตั้งแต่วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ถอนกลับเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๗

ในระหว่างเหตุการณ์ไม่สงบตั้งแต่วันที่ ๑๑—๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ ในเวลากลางวันและกลางคืน ได้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเขตเหนือ ตั้งแต่ชั้นผู้บังคับการ รองผู้บังคับการ ผู้กำกับ สารวัตรใหญ่ นายร้อยเวร ได้มาตรวจตราอยู่ตลอดเวลา นับว่าได้รับความร่วมมือจากกรมตำรวจอย่างดียิ่ง

แน่ละเหตุการณ์ครั้งนั้นเกิดขึ้นขณะป๋าเป็นผู้บัญชาการเรือนจำ ย่อมไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในเบื้องต้นไปได้ โดยเฉพาะการที่ป๋าสั่งให้เจ้าหน้าที่ของเรือนจำใช้อาวุธปืนตามกฎหมายราชทัณฑ์ ย่อมเสี่ยงต่อความรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะจะต้องคำนึงว่ามีเหตุตามกฎหมายถึงขั้นที่จะสั่งให้เจ้าหน้าที่ใช้อาวุธปืน

ได้หรือยัง แต่เหตุการณ์ดังกล่าวก็มิได้ทำให้ป๋าย่อท้อต่อการทำงานแต่อย่างใด ในห้วงเวลาที่ป๋ารับราชการอยู่ที่เรือนจำกลางคลองเปรมแห่งนี้ ได้ดูแลรับผิดชอบภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยปกครองเจ้าพนักงานเรือนจำ นายแพทย์ พยาบาล และลูกจ้าง จำนวน ๔๒๙ คน เป็นผู้ควบคุมโรงพิมพ์ราชทัณฑ์ ตรวจตราเรือนจำทั้งกลางวันและกลางคืนเป็นประจำ การลาพักร้อนไม่มี ได้รับหนังสือชมเชยจากกรมราชทัณฑ์เสมอ ได้ปรับปรุงเรือนจำซึ่งมีพื้นที่ภายใน ๑๘๗ ไร่ ให้เป็นที่ทำการเกษตร โดยปลูกผัก เลี้ยงปลา เพาะชำต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เช่น โคนม สุกร โดยเฉพาะการเลี้ยงสุกรและโคเป็นที่สนใจของบุคคลภายนอกเป็นจำนวนมาก ได้ร่วมงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ ทำรายได้ให้เรือนจำเป็นจำนวนมาก ได้เชิญเจ้าหน้าที่ตำรวจดับเพลิงไปสาธิตวิธีการดับเพลิงแก่เจ้าหน้าที่เรือนจำ เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้ปฏิบัติหน้าที่ในด้านการป้องกันและระงับความเสียหายอันเกิดจากอัคคีภัยได้ถูกต้อง เรื่องนี้กรมราชทัณฑ์ได้ชมเชยมาตามหนังสือที่ มท. ๐๙๐๕/๗๒๔๕ ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๐ ได้เปิดหน่วยฝึกวิชาชีพเพิ่มขึ้นจากเดิมหลายสาขา เช่น การทำทองเหลืองลงยา การซ่อมรถยนต์ ได้ให้การศึกษาอบรมผู้ต้องขังและฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งผ่านการสอบของเจ้าหน้าที่กรมสามัญ กรมวิสามัญ ในปี ๒๕๑๗ การศึกษาอบรมผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานได้รับการชมเชยจากกรมราชทัณฑ์ ๑๔ ครั้ง

นอกจากงานประจำดังกล่าวแล้ว ในระหว่างดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม ยังปฏิบัติราชการพิเศษ เช่น เป็นผู้บรรยายพิเศษที่ศูนย์ฝึกอบรมของกรมราชทัณฑ์ เป็นกรรมการควบคุมอบรมและฝึกอาชีพผู้รับการอบรม เป็นอนุกรรมการคัดเลือกผู้รับการอบรมเพื่อปลดปล่อย เป็นกรรมการงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ เป็นกรรมการตรวจสอบการพระราชทานอภัยโทษ มีจำนวนผู้ต้องขังที่จะต้องตรวจสอบประมาณ ๔,๐๐๐ คน เป็นกรรมการควบคุมการก่อสร้างทัณฑ์สถานบำบัดพิเศษ ๒ ในการปฏิบัติงานป๋าได้ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เวลาก่อน ๗ นาฬิกาเป็นการสม่ำเสมอ ในระยะเวลา ๑๕ ปี ไม่เคยลาพักร้อน

ป๋าทำงานเป็นผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมอยู่ถึง ๖ ปี ปี ๒๕๒๐ ป๋าได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.) เป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล ในปีสุดท้ายของการทำงาน คือ พ.ศ. ๒๕๒๑ ป๋าได้รับการเลื่อนระดับเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ ระดับ ๘ กล่าวได้ว่าชีวิตระหว่างการเป็นผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมนั้น การรับราชการในระหว่างนั้นค่อนข้างจะราบเรียบ ไม่โลดโผน ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องมาจากความเรียบง่ายของป๋านั่นเอง ป๋าทำงานให้กับกรมราชทัณฑ์ถึง ๓๗ ปีเต็ม ตั้งแต่เงินเดือน ๕๐ บาท จนถึงเงินเดือน ๙,๓๖๐ บาท

ในวันเกษียณอายุ ป๋าได้รับของที่ระลึกจากกระทรวงมหาดไทย เป็นโล่ ๑ โล่ มีคำจารึกว่า

"กระทรวงมหาดไทยขอมอบเป็นที่ระลึกแด่นายสบชัย สุขารมณ์ ที่ได้ปฏิบัติราชการและประกอบคุณความดีมาโดยตลอดจนครบเกษียณอายุ ในวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๒๑ สมควรแก่การยกย่องสรรเสริญ นับเป็นเกียรติประวัติและเป็นตัวอย่างอันดีแก่บุคคลทั้งหลายสืบไป"

เป็นการตอบแทนคุณงามความดีตลอดชีวิตของการรับราชการ และได้รับวิทยุ ๑ เครื่องจาก กรมราชทัณฑ์

เป็นข้าราชการบำนาญ และวาระสุดท้าย

หลังจากป๋าเกษียณอายุเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๑ แล้ว ป๋าได้ใช้ชีวิตอย่างสงบสมถะ ณ บ้านพักถนนงามวงศ์วาน ซึ่งเป็นบ้านที่ป๋าสร้างขึ้นมาด้วยเงินจากการขายที่ดินมรดก ลำพังเงินเดือนของทางราชการจะมีบ้านได้อย่างมากก็เพียงบ้านเงินผ่อน และก็ไม่ทราบว่าจะต้องผ่อนต่อไปอีกนานเท่าใด นี่คือชีวิตของข้าราชการไทย

ในระหว่างที่เป็นข้าราชการบำนาญ บางครั้งป๋ายังได้รับเชิญให้ไปเป็นผู้บรรยายพิเศษในการฝึกอบรมข้าราชการราชทัณฑ์ ระดับนักบริหาร หลักสูตรผู้บัญชาการเรือนจำ ในวิชา ประสบการณ์ในการบริหารงานราชทัณฑ์ อีกด้วย นอกจากนั้นก็ทำการกุศลสาธารณะต่าง ๆ ตามที่โอกาสจะอำนวย แม้ป๋าจะเกษียณอายุไปแล้ว ในระหว่างนั้นก็มีลูกน้องเก่าซึ่งรักใคร่เคารพนับถือป๋าได้แวะมาเยี่ยมเยียนถามไถ่สารทุกข์สุกดิบมิได้ขาด ซึ่งป๋าก็ให้การต้อนรับด้วยความเป็นกันเองอย่างยิ่ง ปกติป๋าเป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ไม่เคยเข้าโรงพยาบาลอันจะต้องถึงกับล้มหมอนนอนเสื่อ เมื่อต้นเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๗ ป๋าเริ่มมีอาการไม่สบายอย่างเห็นได้ชัด ญาติสนิทมิตรสหายต่างก็ทักว่าป๋าแลดูอิดโรยและซูบผอม ตั้งแต่นั้นมาป๋าก็ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิด แพทย์ว่าเป็นโรคตับ ต้องควบคุมอาหารและต้องรับประทานอาหารบางอย่าง อาการของป๋าดีขึ้นมากเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๒๗ ทุกคนสบายใจเพราะป๋าเกือบเป็นปกติแล้ว คืนวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ ป๋ากลับมีอาการทรุดหนักลงอีก แม่และพี่สาวได้นำส่งโรงพยาบาลนนทเวช ซึ่งเป็นโรงพยาบาลที่ใกล้บ้านที่สุด แพทย์นำเข้าห้องบริบาลคนไข้หนัก แต่ทุกสิ่งทุกอย่างสายไปเสียแล้ว ป๋าถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบเมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ นั้นเอง ท่ามกลางความอาลัยของแม่ ลูก ญาติ พี่น้อง เพื่อนสนิทมิตรสหาย ตลอดจนผู้เคยอยู่ใต้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาของป๋า ชีวิตลูกราชทัณฑ์คนหนึ่งซึ่งผ่านการทำงานมาอย่างโชกโชนได้ดับสูญไปแล้ว

......ขอให้ดวงวิญญาณของป๋าจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพชั่วนิจนิรันดร เทอญ

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์

ความนำ

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ เป็นกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจกระทรวงมหาดไทย โดยกรมราชทัณฑ์ ในการปฏิบัติการราชทัณฑ์ กฎหมายดังกล่าวเป็นทั้งกฎหมายวิธีสบัญญัติและกฎหมายสารบัญญัติของการราชทัณฑ์ ซึ่งเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้นอย่างเคร่งครัดและด้วยความชอบธรรมอย่างเสมอหน้า นับตั้งแต่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ เป็นต้นมา ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรวมทั้งหมด ๓ ครั้ง คือ

๑. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ โดยเพิ่มเติม (๖) และ (๗) ซึ่งให้สิทธินักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกเดือนละไม่เกินห้าวัน และการลดวันต้องโทษจำคุกนั้นจะต้องกระทำในรูปของคณะกรรมการ

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๓๕ โดยเพิ่มเติม (๙) ให้เจ้าพนักงานเรือนจำตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) ได้

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๓ โดยนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้ลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใด อาจถูกจับมาอีกโดยมิต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุก และถูกถอนการลดวันต้องโทษจำคุกที่ยังเหลืออยู่ (ต่อมามาตรา ๔๓ นี้ มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓)

๒. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒

แก้ไขเพิ่มเติม (๓) ของมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ โดยให้คำจำกัดความคำว่า "นักโทษเด็ดขาด" เสียใหม่ ให้รวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย เช่น บุคคลที่นายกรัฐมนตรีได้สั่งการโดยอาศัยอำนาจพิเศษตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้ลงโทษ

๓. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ โดยเพิ่มเติมมาตรา ๒๒ ทวิ ให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำได้ โดยให้อำนาจอธิบดีกรมราชทัณฑ์แต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดซึ่งเหลือโทษจำคุกไม่เกินสองปีออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๓๒ โดยเพิ่มเติม (๘) กำหนดให้สิทธินักโทษเด็ดขาดซึ่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้น และอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๓ โดยนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้ลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๘) หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใด อาจถูกจับมาอีกโดยมิต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุก และถูกถอนการลดวันต้องโทษจำคุกที่เหลืออยู่

เมื่อดูวิวัฒนาการของการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์แล้ว มีข้อที่ควรพิจารณาอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. ในขณะที่ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ผู้ร่างอาจคิดไม่ถึงว่า นอกจากศาลยุติธรรมซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีสิทธิขาดในการใช้อำนาจตุลาการแล้ว จะมีองค์กรอื่นซึ่งสามารถใช้อำนาจตุลาการได้อีก จึงได้ให้คำจำกัดความของ "นักโทษเด็ดขาด" ไว้ว่า หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งองค์กรที่จะออกหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดคือศาลยุติธรรมเท่านั้น ต่อเมื่อการยุติธรรมได้วิวัฒนาการมาถึงระดับหนึ่ง ปรากฏว่าฝ่ายบริหารสามารถใช้อำนาจตุลาการในการลงโทษบุคคลได้ จึงต้องมีการให้คำจำกัดความของ "นักโทษเด็ดขาด" เสียใหม่ โดยให้รวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย ซึ่งก็คือบุคคลซึ่งถูกคำสั่งนายกรัฐมนตรีโดยอาศัยอำนาจของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้ลงโทษด้วยนั่นเอง

๒. เปิดโอกาสให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำได้โดยมีเครื่องจูงใจ ๒ ประการ คือ ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้น และอาจได้รับรางวัลอีกด้วย ซึ่งหลักการนั้นเป็นหลักการที่ดี เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้นักโทษเด็ดขาดทดลองสัมผัสสภาพสังคมไปก่อนที่จะได้รับการปลดปล่อยสู่อิสรภาพอย่างแท้จริง และเป็นการเพิ่มกิจกรรมของการฝึกอบรมและใช้แรงงานนักโทษคือทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นประโยชน์แก่กิจการสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาดเองอีกด้วย

นอกเหนือจากจะได้รวบรวมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และกฎกระทรวงมหาดไทยที่ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์แล้ว ยังได้รวบรวมคำพิพากษาศาลฎีกาบางเรื่องที่วินิจฉัยเกี่ยวกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์มาลงพิมพ์ไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อมุ่งหวังถึงความก้าวหน้าทางการราชทัณฑ์โดยเฉพาะ

สบโชค สุขารมณ์

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร)

ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘

อาทิตย์ทิพอาภา

เจ้าพระยายมราช

พล อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๙

เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงกฎหมายการราชทัณฑ์เพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัย

จึ่งมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดั่งต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ภายหลัง ๔ เดือน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นต้นไป ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. ๑๒๐ กับทั้งบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะมีข้อความแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

(๑) "เรือนจำ" หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขัง กับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมตลอดถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาวางอาณาเขตไว้โดยชัดเจน

(๒) "ผู้ต้องขัง" หมายความรวมตลอดถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝาก

(๓)[๑] "นักโทษเด็ดขาด" หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

(๔) "คนต้องขัง" หมายความว่า บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง

(๕) "คนฝาก" หมายความว่า บุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น โดยไม่มีหมายอาญา

(๖) "นักโทษพิเศษ" หมายความว่า นักโทษเด็ดขาดซึ่งส่งไปอยู่ทัณฑนิคมตามพระราชบัญญัตินี้

(๗) "รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงซึ่งบังคับบัญชาการราชทัณฑ์

(๘) "อธิบดี" หมายความว่า อธิบดีกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๕ พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับถึงเรือนจำทหาร

ลักษณะ ๑
เรือนจำ

หมวด ๑
ข้อความทั่วไป

มาตรา ๖ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำ หรือสั่งให้จัดอาณาเขตภายในเรือนจำออกเป็นส่วน ๆ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประเภท ชั้น เพศ ของผู้ต้องขังหรือความประสงค์ในการอบรมผู้ต้องขังด้วย

---

(๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓
(๙๖ ร.จ. ๑๐ ตอนที่ ๕๖ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๒๒)

มาตรา ๗ บุคคลภายนอกซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำเพื่อกิจธุระก็ดี เยี่ยมผู้ต้องขังก็ดี เพื่อประโยชน์อย่างอื่นก็ดี จักต้องปฏิบัติตามข้อบังคับซึ่งอธิบดีได้ตั้งและประกาศไว้โดยเปิดเผย

หมวด ๒
การรับตัวผู้ต้องขัง

มาตรา ๘ เจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใด ๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ

มาตรา ๙ ถ้าผู้ต้องขังมีเด็กอายุต่ำกว่าสิบหกปีอยู่ในความดูแลของตนติดมายังเรือนจำ และปรากฏว่าไม่มีผู้ใดจะเลี้ยงดูเด็กนั้น จะอนุญาตให้เด็กนั้นอยู่ในเรือนจำภายใต้บังคับเงื่อนไขดั่งระบุไว้ในข้อบังคับที่อธิบดีตั้งขึ้น หรือจะส่งไปยังสถานที่อื่นใดอันได้จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษเพื่อการนี้ก็ได้

บทบัญญัติในวรรคก่อน ให้ใช้บังคับแก่เด็กที่เกิดในเรือนจำด้วย

มาตรา ๑๐ ให้แพทย์ตรวจอนามัยของผู้ที่ถูกรับตัวเข้าไว้ใหม่

อนึ่ง ให้เจ้าพนักงานเรือนจำตรวจและบันทึกข้อความเกี่ยวแก่ลักษณะแห่งความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำ ตำหนิรูปพรรณ ความแข็งแรงแห่งร่างกาย และความสามารถทางสติปัญญา กับข้อความอื่น ๆ ตามข้อบังคับที่อธิบดีได้ตั้งขึ้นไว้

เมื่อพนักงานเรือนจำร้องขอ ให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองผู้มีอำนาจทำการสอบสวนหรือสืบสวนการกระทำผิดอาญา ส่งรายงานแสดงประวัติของผู้ต้องขังให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

หมวด ๓
การแยกและย้ายผู้ต้องขัง

มาตรา ๑๑ รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขัง และวางเงื่อนไขในการย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่งไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่งโดยวิธีเลื่อนขึ้นหรือลดลงตลอดจนการปฏิบัติต่างๆ สำหรับผู้ต้องขัง

คนต้องขังและคนฝาก ให้แยกขังไว้ต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้

มาตรา ๑๒ การย้ายผู้ต้องขังจากเรือนจำหนึ่งไปยังอีกเรือนจำหนึ่งนั้น ให้เป็น-ไปตามคำสั่งของอธิบดี

หมวด ๔
อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๑๓ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ ในส่วนที่เกี่ยวแก่การงานและความรับผิดชอบ ตลอดจนเงื่อนไขที่จะปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่นั้น

มาตรา ๑๔ ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่

(๑) เป็นบุคคลที่น่าจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น

(๒) เป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตต์ไม่สมประกอบอันอาจเป็นภยันตรายต่อผู้อื่น

(๓) เป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม

(๔) เมื่อถูกคุมตัวไปนอกเรือนจำ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ

(๕) เมื่อรัฐมนตรีสั่งว่าเป็นการจำเป็นจะต้องใช้เครื่องพันธนาการ เนื่องแต่สภาพของเรือนจำ หรือสภาพการณ์ของท้องถิ่น

ภายใต้บังคับอนุมาตรา (๔) และ (๕) แห่งมาตรานี้ ให้พัสดีเป็นเจ้าหน้าที่มีอำนาจที่จะสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังและที่จะเพิกถอนคำสั่งนั้น

มาตรา ๑๕ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดชนิดอาวุธที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะพึงใช้และวางเงื่อนไขในการถือหรือมีอาวุธนั้น ๆ

มาตรา ๑๖ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธ นอกจากอาวุธปืน แก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ

(๒) เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อการวุ่นวาย หรือพยายามใช้กำลังเบิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ

(๓) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น

มาตรา ๑๗ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธบืนแก่ผู้ต้องขังได้ ในกรณีต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง

(๒) ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนีไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด และไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้

(๓) ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไป ก่อการวุ่นวาย หรือพยายามใช้กำลังเบิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ หรือใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด

ถ้ามีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในที่นั้นด้วย จะใช้อาวุธบืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น

มาตรา ๑๘ ในกรณีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขัง ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำไม่สามารถจะย้ายผู้ต้องขังไปควบคุมไว้ ณ ที่อื่นได้ทันท่วงที จะปล่อยผู้ต้องขังไปชั่วคราวก็ได้ แต่ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปนั้นต้องกลับมาเรือนจำหรือรายงานตนยังสถานีตำรวจ หรือที่ว่าการอำเภอ ภายในกำหนดยี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่ปล่อยไป และปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่นั้น ๆ ถ้าผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปละเลยไม่ปฏิบัติดังกล่าวนี้ ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีการควบคุม เว้นแต่จะมีข้อแก้ตัวอันควร

มาตรา ๑๙ ในการจับกุมผู้หลบหนีภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่หนีไป เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อำนาจตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕ ถึง ๑๗ แห่งพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลม เมื่อสิ้นกำหนดเวลานี้แล้ว จะใช้อำนาจเช่นว่านั้นต่อไปมิได้ แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดอำนาจของเจ้าพนักงานเรือนจำในอันที่จะจัดการจับกุมผู้หลบหนีโดยประการอื่น

มาตรา ๒๐ ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงตาย ในขณะช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำทำการตามหน้าที่ดั่งกล่าวไว้ในหมวดนี้ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๑ เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ใช้อำนาจที่ได้ให้ไว้ในหมวดนี้โดยสุจริตและตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ ไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งหรืออาญาในผลแห่งการกระทำของตน

หมวด ๕

การงาน

มาตรา ๒๒ นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๒๒ ทวิ[(๒)] ในกรณีที่เจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้อธิบดีแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดซึ่งเหลือโทษจำคุกไม่เกินสองปีเพื่อทำงานสาธารณะตามมาตรานี้

นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษในลักษณะความผิดดังต่อไปนี้ ไม่อยู่ในข่ายได้รับการพิจารณาคัดเลือกตามวรรคหนึ่ง

(๑) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(๒) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร

(๓) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร

(๔) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

ลักษณะของงานสาธารณะ การแต่งตั้งกรรมการ การส่งและการงดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๓ คนต้องขังและคนฝาก ต้องทำงานแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับความสะอาดหรืออนามัยของตน หรือการสุขาภิบาลในส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งเรือนจำ

---

(๒) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓ มาตรา ๓
(๙๗ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๑๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓)

คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา อาจต้องทำงานเพื่อยังการบำรุงรักษาเรือนจำให้ดียิ่งขึ้น

ผู้ต้องขังคนใดสมัครเข้าทำงานอย่างอื่น ก็อาจขออนุญาตให้ทำได้

มาตรา ๒๔ การงานที่ผู้ต้องขังได้ทำไปแล้วนั้น อาจคำนวณเป็นราคาเงินตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๕ ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิจะได้ค่าจ้าง แต่กฎกระทรวงที่กล่าวไว้ในมาตราก่อนอาจกำหนดให้แบ่งรายได้อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขัง โดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อนให้เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๒๖ ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงตาย ในขณะทำการตามหน้าที่อันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยหรือชีวิตของผู้ต้องขังดั่งระบุไว้ในกฎกระทรวง ก็ให้ได้รับรางวัลเป็นจำนวนตามแต่เจ้ากระทรวงจะวินิจฉัย โดยพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งกรณี รางวัลเช่นว่านี้ ถ้าผู้ต้องขังตาย ให้จ่ายแก่ผู้รับมรดก

หมวด ๖
การศึกษาและการอบรม

มาตรา ๒๗ อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง

มาตรา ๒๘ บรรดาเครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาและการอบรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สมุดหนังสือนั้น รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาให้ แต่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ก็ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว

หมวด ๗
อนามัยและสุขาภิบาล

มาตรา ๒๙ ให้ผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บ หรือเป็นหญิงมีครรภ์ ได้รับการรักษาพยาบาลตามควร

มาตรา ๓๐ เมื่อแพทย์ผู้ควบคุมการอนามัยของผู้ต้องขังยื่นรายงานแสดงความเห็นว่า ผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บ และถ้าคงรักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้น อธิบดีจะอนุญาตให้ผู้ต้องขังคนนั้นไปรักษาตัวในสถานที่อื่นใดนอกเรือนจำโดยมีเงื่อนไขอย่างใดแล้วแต่จะเห็นสมควรก็ได้

ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคก่อน มิให้ถือว่าผู้ต้องขังนั้นพ้นจากการคุมขัง และถ้าผู้ต้องขังไปเสียจากสถานที่ซึ่งได้รับอนุญาตให้ไปอยู่รักษาตัว ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีการควบคุม

หมวด ๘
วินัย

มาตรา ๓๑ ผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของเรือนจำ

มาตรา ๓๒ นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นความประพฤติดี มีความอุตสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำการงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ความสะดวกในเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ

(๒) เลื่อนชั้น

(๓) ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๔) ลาไม่เกินสี่วันในคราวหนึ่ง โดยไม่รวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวด้วยกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักรสยาม และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลานี้ มิให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ

(๕) พักการลงโทษภายใต้บังคับเงื่อนไขตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ แต่การพักลงโทษนี้จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต

และระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นให้กำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินกว่ากำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

(๖)[๓] ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวัน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

(๗)[๓] ในการลดวันต้องโทษตาม (๖) ให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของกรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสงเคราะห์ และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์ เป็นผู้พิจารณาโดยมติเสียงส่วนมาก

(๘)[๔] นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำตามมาตรา ๒๒ ทวิ ให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้น และอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๓ ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนาย ตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้

มาตรา ๓๔ ภายใต้บังคับบทบัญญัติในภาค ๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขังยังมีสิทธิในอันที่จะยื่นคำร้องทุกข์หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้

มาตรา ๓๕ เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยถ่องแท้ แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใด หรือหลายสถาน ดังต่อไปนี้

---

(๓) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐ มาตรา ๓
(๙๔ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๒๒ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๒๐)

(๔) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่๔) พ.ศ. ๒๕๒๓ มาตรา ๔
(๙๗ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๑๔)ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓)

(๑) ภาคทัณฑ์

(๒) งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา

(๓) ลดชั้น

(๔) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกินสามเดือน เว้นไว้แต่ในกรณีที่ระบุไว้ในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๕) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมด หรือแต่บางส่วนบางอย่าง

(๖) ขังเดี่ยวไม่เกินสามเดือน

(๗) ขังห้องมืดไม่มีเครื่องหลับนอนไม่เกินสองวันในสัปดาห์หนึ่งโดยความเห็นชอบของแพทย์

(๘) เฆี่ยนคราวหนึ่งไม่เกินยี่สิบทีในความควบคุมของแพทย์ แต่ห้ามเฆี่ยนคราวต่อไปเว้นแต่จะล่วงพ้นเวลาสามสิบวันจากวันเฆี่ยนคราวที่แล้ว ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงห้ามเฆี่ยน

(๙)[๕] ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖)

ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษดังระบุไว้ข้างต้น ให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๖ ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องขังที่จะได้รับโทษดังว่ามาในมาตราก่อนนั้นป่วยเจ็บหรือมีเหตุอันควรอย่างอื่นใดซึ่งจะต้องยกขึ้นพิจารณา จะงดการลงโทษนั้นไว้ก่อนก็ได้

อนึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนการลงโทษอย่างใด ๆ เสียได้เมื่อมีเหตุสมควร แต่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ

มาตรา ๓๗ ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และความผิดนั้นเป็นเพียงลหุโทษ หรือความผิดต่อมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ทรัพย์สินของเรือนจำก็ดี ฐานพยายามจะหลบหนีก็ดี แทนที่จะนำเรื่องขึ้นเสนอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการสอบสวนหรือฟ้องร้องตามกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษฐานผิดวินัยตามมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้

ข้อความตามมาตรานี้ ไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่จะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

---

(๕) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐ มาตรา ๔
(๙๔ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๒๒ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๒๐)

หมวด ๙
ทรัพย์สินของผู้ต้องขัง

มาตรา ๓๘ ให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าทรัพย์สินชนิดใดผู้ต้องขังอาจหรือไม่อาจนำเข้ามา หรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ กับทั้งการเก็บรักษาให้ความปลอดภัย และคืนทรัพย์สินนั้น ๆ

มาตรา ๓๙ ทรัพย์ซึ่งผู้ต้องขังนำเข้ามา หรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ โดยมิได้รับอนุญาตเพื่อการนั้นโดยชอบจากเจ้าพนักงานเรือนจำ ถ้าเป็นสิ่งของต้องห้ามตามมาตราก่อน ให้ริบเป็นของแผ่นดิน ถ้าเป็นสิ่งมีสภาพเป็นของสดเสียได้ หรือเป็นของอันตราย หรือโสโครก ให้เจ้าพนักงานเรือนจำทำลายเสีย

สิ่งของอันจะเก็บรักษาไว้ในเรือนจำไม่ได้เนื่องจากขนาด น้ำหนัก หรือสภาพและผู้ต้องขังไม่สามารถจะฝากไว้แก่บุคคลภายนอกได้นั้น อาจทำลายหรือขายทอดตลาดเสียได้ เงินที่ขายได้นั้นให้เก็บไว้ให้แก่ผู้ต้องขัง

มาตรา ๔๐ ทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่ตกค้างอยู่ในเรือนจำ ให้ริบเป็นของแผ่นดินเสีย ในกรณีต่อไปนี้

๑. ผู้ต้องขังหลบหนีพ้นกำหนดหนึ่งปีนับจากวันหลบหนี

๒. ผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวแล้วไม่รับทรัพย์สินหรือรางวัลของตนไปภายในกำหนดสามเดือนนับจากวันปล่อยตัว

หมวด ๑๐
การปล่อยและพักการลงโทษ

มาตรา ๔๑ ในกรณีที่ผู้ต้องขังถึงกำหนดปล่อยป่วยหนัก ไม่สามารถไปจากเรือนจำได้ และขออนุญาตอยู่รักษาตัวในเรือนจำต่อไป ให้ผู้บัญชาการเรือนจำใช้ดุลยพินิจอนุญาตตามคำขอนั้นได้ แต่ทั้งนี้ต้องรายงานให้อธิบดีทราบ

มาตรา ๔๒ นักโทษเด็ดขาดที่ถูกปล่อยพ้นโทษไปนั้น มีสิทธิได้รับใบสำคัญในการปล่อย

มาตรา ๔๓[๖] นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้ลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หรือ (๘) และถูกปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น ต้องปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับความประพฤติของตน ถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นข้อหนึ่งข้อใด นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นอาจถูกจับมาอีกโดยมิต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุก และนำกลับเข้าจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ และให้ผู้มีอำนาจสั่งการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หรือ (๘) สั่งถอนการพักการลงโทษหรือถอนการลดวันต้องโทษจำคุกที่ยังเหลืออยู่ และจะลงโทษทางวินัยอีกด้วยก็ได้

หมวด ๑๑
การตรวจเรือนจำ

มาตรา ๔๔ รัฐมนตรีมีอำนาจตั้งคณะกรรมการเรือนจำ และกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการในการตรวจพิจารณากิจการของเรือนจำ และให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

คณะกรรมการนี้มีจำนวนไม่เกินห้านาย ซึ่งจะได้แต่งตั้งจาก

(๑) ข้าราชการตุลาการสังกัดกระทรวงยุติธรรม

(๒) ข้าราชการสังกัดกระทรวงธรรมการ

(๓) ข้าราชการสังกัดกระทรวงเกษตราธิการ

(๔) ข้าราชการสังกัดกระทรวงการคลัง

(๕) ข้าราชการสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ

---

(๖) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓ มาตรา ๕
(๙๗ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๑๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓)

หมายเหตุ มาตรา ๔๓ นี้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรวม ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐ ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓

(๖) เจ้าพนักงานแพทย์

(๗) เจ้าพนักงานอัยการ และ

(๘) ข้าราชการ หรือบุคคลอื่น ตามแต่รัฐมนตรีจะเห็นสมควร

หมวด ๑๒
ความผิดเกี่ยวกับเรือนจำ

มาตรา ๔๕ ผู้ใดเข้าไปในเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ดี หรือบังอาจรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง นำเข้ามาหรือเอาออกไปจากเรือนจำ ซึ่งเงินหรือสิ่งของต้องห้ามโดยทางใด ๆ อันฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำก็ดี ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

ถ้าผู้กระทำผิดเป็นเจ้าพนักงานหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำหรือกรมราชทัณฑ์ ให้เพิ่มโทษเป็นทวีคูณ

เงินและสิ่งของต้องห้ามที่นำเข้ามาในเรือนจำโดยฝ่าฝืนบทมาตรานี้ ให้ริบเป็นของแผ่นดิน

มาตรา ๔๖ บุคคลใดได้รับมอบหมายโดยข้อสัญญาให้กระทำการงานของเรือนจำ และได้รับผู้ต้องขังไว้ในความควบคุมเพื่อทำการงานนั้น กระทำให้ผู้ต้องขังหลบหนีไปโดยเจตนาหรือประมาท ให้ถือว่ามีความผิดตามมาตรา ๑๖๘ และ ๑๖๙ แห่งกฎหมายลักษณะอาญาแล้วแต่กรณี

ลักษณะ ๒
ทัณฑนิคม

มาตรา ๔๗ รัฐมนตรีมีอำนาจตั้งทัณฑนิคม เพื่อควบคุมและดำเนินการฝึกอบรมนักโทษเด็ดขาด ในขั้นถัดจากเรือนจำต่อไป และมีอำนาจที่จะยุบเลิกทัณฑนิคมนั้น

การตั้งและยุบเลิกทัณฑนิคมให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในการประกาศตั้งให้กำหนดเขตของทัณฑนิคมไว้โดยชัดเจน

มาตรา ๔๘ นักโทษเด็ดขาดคนใดมีคุณสมบัติดังจะกล่าวต่อไปนี้ อาจถูกส่งไปอยู่ทัณฑนิคม

(๑) เป็นผู้ประพฤติดี

(๒) มีความอุตสาหะ

(๓) มีความสามารถโดยแสดงให้เห็นผลดีในการศึกษาและการงาน

นักโทษเด็ดขาดเช่นนี้ ต้องรับโทษในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของกำหนดโทษ แต่โทษที่เหลือต้องไม่น้อยกว่า ๒ ปี หรือถ้าเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต ต้องรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าเจ็ดปี

มาตรา ๔๙ นักโทษพิเศษอาจได้รับอนุญาตให้นำสามี ภริยา ญาติสืบสายโลหิตโดยทางตรงลงมาหรือตรงขึ้นไป ไปอยู่ร่วมด้วยก็ได้

บุคคลดังกล่าวมาในวรรคก่อนเมื่อขณะอยู่ในทัณฑนิคม ต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของทัณฑนิคมนั้น ๆ

มาตรา ๕๐ นักโทษพิเศษอาจได้รับอนุญาตให้หาประโยชน์บนที่ดินแปลงใดแปลงหนึ่งซึ่งได้จัดไว้เพื่อการนั้นเป็นการชั่วคราวโดยเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร และอาจได้รับเครื่องมือ เครื่องใช้ และเครื่องอุปกรณ์อย่างอื่นตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อทำการเพาะปลูกบนที่ดินนั้น

มาตรา ๕๑ ครอบครัวของนักโทษพิเศษนั้น อาจได้รับเครื่องนุ่งห่มและเครื่องยังชีพอย่างอื่นที่จำเป็นมีปริมาณโดยควร

มาตรา ๕๒ ค่าเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอุปกรณ์อย่างอื่นตามมาตรา ๕๐ กับค่าเครื่องนุ่งห่มและเครื่องยังชีพตามมาตรา ๕๑ ให้หักใช้จากผลประโยชน์ที่นักโทษพิเศษหรือครอบครัวของนักโทษผู้นั้นทำได้จากการงานในทัณฑนิคม

มาตรา ๕๓ นักโทษพิเศษอาจได้รับส่วนแบ่งจากราคาขายพืชผลที่ตนได้เพาะปลูก หรือประกอบขึ้นโดยหัตถกรรม หรือกระทำขึ้นด้วยประการอื่น

มาตรา ๕๔ นักโทษพิเศษผู้ได้กระทำหน้าที่พิเศษดังกำหนดไว้ในกฎกระทรวงอาจได้รับเบี้ยเลี้ยงรายเดือนเป็นรางวัลตามจำนวนซึ่งรัฐมนตรีจะได้กำหนดให้

มาตรา ๕๕ ทัณฑนิคมใดดำเนินไปถึงขนาดที่ควรยกเป็นนิติบุคคล ให้ตั้งขึ้นเป็นคณาภิบาล โดยประกาศพระราชกฤษฎีกา และให้มีสภาพเป็นทบวงการเมือง

องค์การ ข้อบังคับ และการยุบเลิกคณาภิบาล ให้ตราออกเป็นพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๕๖ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในลักษณะนี้ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยเรือนจำมาใช้บังคับแก่ทัณฑนิคมและคณาภิบาลด้วยโดยอนุโลม แต่ให้นักโทษพิเศษได้รับความยกเว้นไม่ต้องรับโทษดั่งบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕ อนุมาตรา (๗) และ (๘)

มาตรา ๕๗ นักโทษพิเศษกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง จะส่งตัวไปยังเรือนจำก็ได้

ลักษณะ ๓

การรักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา ๕๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ. พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

(๕๓ ร.จ. ๗๗๕ ตอนที่ ๔๖ ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๗๙)

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์
(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐
เป็นปีที่ ๓๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วัดถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (๖) และ (๗) ของมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

"(๖) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวัน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

(๗) ในการลดวันต้องโทษตาม (๖) ให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของกรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสงเคราะห์ และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์ เป็นผู้พิจารณาโดยมติเสียงส่วนมาก"

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (๙) ของมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

"(๙) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖)"

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๔๓ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้ลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) และถูกปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น ต้องปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับความประพฤติของตน ถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นข้อหนึ่งข้อใด นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นอาจถูกจับมาอีกโดยมิต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุก และนำกลับเข้าจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ และให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสั่งการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือการลดวันต้องโทษตามมาตรา ๓๒ (๖) สั่งถอนการพักการลงโทษหรือถอนการลดวันต้องโทษจำคุกที่ยังเหลืออยู่ และจะลงโทษทางวินัยอีกด้วยก็ได้"

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ธานินทร์ กรัยวิเชียร

นายกรัฐมนตรี

(๙๔ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๒๒ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๒๐)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อจูงใจให้นักโทษเด็ดขาดประพฤติดีอยู่ในระเบียบวินัย มีความอุตสาหะ ตั้งใจรับการศึกษาอบรมและทำงานฝึกวิชาชีพมากขึ้น และเพื่อลดปัญหาผู้พ้นโทษกระทำผิดซ้ำ สมควรให้มีการลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่นักโทษเด็ดขาดที่ประพฤติตนดี เพื่อให้ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำเร็วขึ้น และหลังจากปล่อยตัวจากเรือนจำแล้ว ให้นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นยังอยู่ภายใต้การควบคุมความประพฤติของพนักงานเจ้าหน้าที่จนกว่าจะครบกำหนดโทษ ในการนี้จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์
(ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒
เป็นปีที่ ๓๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความใน (๓) ของมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"(๓) "นักโทษเด็ดขาด" หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย"

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ส. โหตระกิตย์
รองนายกรัฐมนตรี

(๙๖ ร.จ. ๑๐ ตอนที่ ๕๖ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๒๒)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ยังไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติแก่บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย สมควรกำหนดให้บุคคลดังกล่าวเป็นนักโทษเด็ดขาด เพื่อให้ได้รับสิทธิเสมือนนักโทษเด็ดขาดตามคำพิพากษาของศาล จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์
(ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๓
เป็นปีที่ ๓๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๒ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

"มาตรา ๒๒ ทวิ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้อธิบดีแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดซึ่งเหลือโทษจำคุกไม่เกินสองปีเพื่อทำงานสาธารณะตามมาตรานี้

นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษในลักษณะความผิดดังต่อไปนี้ ไม่อยู่ในข่ายได้รับการพิจารณาคัดเลือกตามวรรคหนึ่ง

(๑) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(๒) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร

(๓) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร

(๔) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

ลักษณะของงานสาธารณะ การแต่งตั้งกรรมการ การส่งและการงดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง"

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (๘) ของมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐

"(๘) นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำตามมาตรา ๒๒ ทวิ ให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้น และอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง"

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๔๓ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้ลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หรือ (๘) และถูกปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น ต้องปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับความประพฤติของตน ถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นข้อหนึ่งข้อใด นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นอาจถูกจับมาอีกโดยมิต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุก และนำกลับเข้าจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ และให้ผู้มีอำนาจสั่งการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หรือ (๘) สั่งถอนการพักการลงโทษหรือถอนการลดวันต้องโทษจำคุกที่ยังเหลืออยู่ และจะลงโทษทางวินัยอีกด้วยก็ได้"

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ส. โหตระกิตย์

รองนายกรัฐมนตรี

(๙๗ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๑๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อเพิ่มกิจกรรมของการฝึกอบรมและใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดขึ้นมาอีกลักษณะหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์แก่กิจการสาธารณะและเกิดประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาดด้วย อีกทั้งเป็นการจูงใจให้นักโทษเด็ดขาดประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย มีความอุตสาหะตั้งใจรับการศึกษาอบรมและทำงานแข็งขันขึ้น สมควรให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำโดยให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกไม่เกินจำนวนวันที่ออกไปทำงานสาธารณะนั้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

พระราชกฤษฎีกา
มอบอำนาจของรัฐมนตรี ตามมาตรา ๑๔ (๕) และมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ทำการแทน พ.ศ. ๒๔๙๙

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๙

เป็นปีที่ ๑๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมอบอำนาจของรัฐมนตรี ตามมาตรา ๑๔ (๕) และมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ทำการแทน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๙๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ และมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๙ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า "พระราชกฤษฎีกามอบอำนาจของรัฐมนตรี ตามมาตรา ๑๔ (๕) และมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ทำการแทน พ.ศ. ๒๔๙๙"

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ อำนาจของรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๔ (๕) และมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ทำการแทนในนามรัฐมตรีได้ด้วย

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

(๗๓ ร.จ. ๑๑๔๓ ตอนที่ ๘๔ ลงวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๙๙)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยต้องปฏิบัติการตามกฎหมายต่าง ๆ อยู่หลายฉบับ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะพิจารณางานในหน้าที่ที่สำคัญ ๆ ได้โดยละเอียดถี่ถ้วน สมควรมอบอำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ บางมาตรา ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ทำการแทนได้ด้วย

หน้า

กฎกระทรวงมหาดไทย
ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑
ประเภทเรือนจำ

ข้อ ๑(๑) เรือนจำแบ่งออกเป็นประเภท ดังนี้

(ก) เรือนจำกลาง

(ข) เรือนจำส่วนภูมิภาค

(ค) เรือนจำชั่วคราว

ข้อ ๒(๑) เรือนจำกลางแบ่งเป็น

(ก) เรือนจำกลางบางขวาง โดยปกติรับควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาแล้ว กำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป และกำหนดโทษประหารชีวิต

(ข) เรือนจำกลางประจำเขต โดยปกติรับควบคุมกักขังนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ ๑ ถึง ๑๐ ปี

(ค) เรือนจำพิเศษ โดยปกติรับควบคุมกักขังผู้ต้องขังเฉพาะแต่ละประเภท คือ หญิง เด็ก คนชราหรือพิการทุพพลภาพ คนเป็นโรคเรื้อน คนเป็นวัณโรค คนเป็นโรคจิต หรือคนเป็นโรคติดต่ออันตรายต่าง ๆ

ข้อ ๓(๑) เรือนจำส่วนภูมิภาคแบ่งเป็น

(ก) เรือนจำจังหวัด

(ข) เรือนจำอำเภอ

---

(๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๓) ข้อ ๑ ข้อ ๒ และข้อ ๓ ตามลำดับ

(๕๘ ร.จ. ๑๗๗๘ ตอนที่ ๘๙ ลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๔)

เรือนจำส่วนภูมิภาคนี้ โดยปกติรับควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่เป็นคนฝากคนต้องขัง นักโทษเด็ดขาดจำแทนเงินค่าปรับ นักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี

ส่วนที่ ๒
อำนาจและหน้าที่เจ้าพนักงานเรือนจำ

หมวด ๑ เจ้าพนักงานอำนวยการกลาง

ข้อ ๔ อธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้อำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป มีอำนาจบังคับ-บัญชากิจการเรือนจำเหนือเจ้าพนักงานเรือนจำทั้งปวง

ข้อ ๕ ผู้ช่วยอธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้ช่วยอำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป

ข้อ ๖ หัวหน้ากองในกรมราชทัณฑ์มีอำนาจตรวจการเรือนจำและให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าพนักงานประจำเรือนจำ

ข้อ ๗ สารวัตรเรือนจำประจำกรมราชทัณฑ์เป็นเจ้าหน้าที่ตรวจการเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดให้ไป มีอำนาจให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าพนักงานประจำเรือนจำรองจากผู้บัญชาการเรือนจำลงมา และอาจเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ

เมื่ออธิบดีสั่งให้สารวัตรเรือนจำไปควบคุมกิจการเรือนจำ ให้สารวัตรเรือนจำนั้นมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือเจ้าพนักงานประจำเรือนจำรองจากผู้บัญชาการเรือนจำลงมา และในกรณีที่ไม่มีพัศดีประจำอยู่ จักต้องรับผิดชอบทำการในหน้าที่พัศดีด้วย

ข้อ ๘ เมื่ออธิบดีสั่งให้หัวหน้าแผนกในกรมราชทัณฑ์ออกตรวจหรือควบคุมกิจการเรือนจำ ให้หัวหน้าแผนกนั้นมีอำนาจอย่างเดียวกับที่กำหนดไว้สำหรับสารวัตรเรือนจำในข้อก่อน

ข้อ ๙ เมื่อรัฐมนตรีสั่งให้ข้าราชการสังกัดกรมราชทัณฑ์ใดไปควบคุมกิจการเรือนจำ ให้ถือว่าข้าราชการนั้นเป็นผู้บัญชาการเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่บังคับบัญชากิจการเรือนจำ

หมวด ๒ เจ้าพนักงานประจำเรือนจำ

ข้อ ๑๐ ทุกเรือนจำมีผู้บัญชาการเรือนจำควบคุมอยู่

เรือนจำใดหากมิได้มีผู้บัญชาการโดยเฉพาะ

(ก) ถ้าเป็นเรือนจำจังหวัด ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดแห่งท้องที่ซึ่งเรือนจำนั้นตั้งอยู่เป็นผู้บัญชาการโดยตำแหน่ง

(ข) ถ้าเป็นเรือนจำอำเภอ ให้นายอำเภอแห่งท้องที่ซึ่งเรือนจำนั้นตั้งอยู่เป็นผู้บัญชาการโดยตำแหน่ง

ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่จังหวัดนั้น

ข้อ ๑๑ ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบบังคับบัญชากิจการเรือนจำโดยทั่วไป และมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือเจ้าพนักงานตลอดจนผู้ต้องขังทั้งปวงที่สังกัดกิจการเรือนจำนั้น

นอกจากหน้าที่ในวรรคก่อน ผู้บัญชาการเรือนจำจักต้อง

(๑) ตรวจการเรือนจำตามระเบียบที่กำหนดไว้

(๒) เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขผู้ต้องขัง เปิดโอกาสให้ร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและเต็มที่

(๓) ควบคุมเจ้าพนักงานและกิจการของเรือนจำ

ข้อ ๑๒ ผู้บัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่ง ซึ่งต้องบังคับบัญชากิจการเรือนจำชั่วคราวด้วยนั้น เมื่อมีเหตุผลอันสมควรก็มีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นผู้แทนสำหรับเรือนจำชั่วคราวนั้นได้ แต่ถ้าข้าราชการที่จะแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนมีตำแหน่งต่ำกว่าชั้นหัวหน้าแผนก ต้องได้รับอนุมัติอธิบดีก่อน

ผู้บัญชาการเรือนจำซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยเฉพาะและมีหน้าที่ต้องบังคับบัญชากิจการเรือนจำชั่วคราวด้วยนั้น จะแต่งตั้งผู้แทนสำหรับเรือนจำชั่วคราวได้ต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากอธิบดี

ข้อ ๑๓ ในกรณีที่ผู้บัญชาการเรือนจำมิได้อยู่ประจำหน้าที่

(ก) ถ้าเป็นเรือนจำซึ่งมีผู้บัญชาการโดยเฉพาะ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำรองลงมาเป็นผู้รักษาการแทน

(ข) ถ้าเป็นเรือนจำที่ข้าหลวงประจำจังหวัดหรือนายอำเภอเป็นผู้บัญชาการโดยตำแหน่ง ให้ผู้รักษาการในตำแหน่งหรือผู้รักษาการแทนข้าหลวงประจำจังหวัดหรือนายอำเภอแล้วแต่กรณี เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำ

ข้อ ๑๔ เรือนจำใดมีกิจการยุ่งยากหรือสำคัญที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ หรือมีผู้ต้องขังเป็นจำนวนตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คนขึ้นไป ให้อธิบดีดำเนินการเพื่อมีสารวัตรเรือนจำเป็นเจ้าพนักงานประจำเรือนจำ

ข้อ ๑๕ โดยปกติทุกเรือนจำให้มีพัศดีประจำอยู่ แต่เรือนจำอำเภอสำหรับศาลแขวงนั้น หากใช้ที่คุมขังแห่งสถานีตำรวจเป็นเรือนจำ ให้หัวหน้าสถานีตำรวจนั้นเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำทำการในหน้าที่พัศดี

ข้อ ๑๖ เรือนจำใดมีพัศดีประจำกิจการหลายคน ให้จัดแบ่งหน้าที่การงานออกเป็นส่วน ๆ มอบหมายให้พัศดีมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมการงานนั้นเป็นส่วน ๆ ไป ในกรณีเช่นนี้ผู้บัญชาการเรือนจำจะให้พัศดีผู้หนึ่งมีอำนาจควบคุมการงานของเรือนจำเหนือพัศดีด้วยกันก็ได้

ข้อ ๑๗ พัศดีเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำรองจากสารวัตรเรือนจำ หรือรองจากผู้บัญชาการเรือนจำในกรณีที่ไม่มีสารวัตรเรือนจำประจำอยู่ มีอำนาจบังคับบัญชาในส่วนการงานที่ได้มอบหมายให้มีหน้าที่เหนือเจ้าพนักงานและผู้ต้องขังทั้งปวง เว้นแต่สมุหบัญชีเรือนจำกลาง

ข้อ ๑๘ พัศดีจักต้องรับผิดชอบในการงานซึ่งตนได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ และในกรณีที่มิได้มอบหมายการงานให้ควบคุมเป็นส่วน ๆ ดังกล่าวไว้ในข้อ ๑๖ พัศดีมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ปกครองและควบคุมระเบียบวินัยของเจ้าพนักงานในสังกัด

(๒) แบ่งการงานของเรือนจำออกเป็นส่วน ๆ มอบหมายให้เจ้าพนักงานในสังกัดไปดำเนินการควบคุมหรือจัดทำ

(๓) รักษาและดูแลบูรณะสถานที่และทรัพย์สินของเรือนจำ

(๔) ควบคุมดูแลการทะเบียนบัญชีของเรือนจำ

(๕) หากเรือนจำใดทางการมิได้แต่งตั้งสมุหบัญชีไว้ ต้องรับผิดชอบในการเบิกและจ่ายเงินอันเกี่ยวเป็นกิจการของเรือนจำ

(๖) ปกครองและควบคุมระเบียบวินัยของผู้ต้องขัง

(๗) ตรวจตราป้องกันการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขัง ตลอดจนการหลบหนีและจับกุมเมื่อมีการกระทำผิดอาญา

(๘) จัดการและควบคุมการทำงานของผู้ต้องขัง

(๙) จัดการและควบคุมการศึกษาตลอดจนการอบรมผู้ต้องขัง

(๑๐) ดูแลการอนามัยของผู้ต้องขัง การสุขาภิบาลของเรือนจำ และจัดให้เป็นไปตามคำแนะนำของแพทย์

(๑๑) เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและเต็มที่

ข้อ ๑๙ เมื่อพัศดีไม่อยู่ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำสั่งให้ข้าราชการที่เห็นสมควรรักษาการแทน

อธิบดีมีอำนาจสั่งให้ข้าราชการสังกัดกรมราชทัณฑ์ประจำทำการในหน้าที่พัศดีเมื่อเห็นสมควรให้มีเจ้าพนักงานเรือนจำชั้นพัศดีอยู่ประจำการนั้น

ข้อ ๒๐ ทุกเรือนจำให้มีผู้คุมตามสมควร

ข้อ ๒๑ ผู้คุมเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำรองจากพัศดี และมีหน้าที่ดั่งต่อไปนี้

(๑) ตามที่กำหนดไว้ในหมายเลข (๖) ถึง (๑๑) แห่งข้อ ๑๘

(๒) ทำการตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา

(๓) เมื่อผู้ต้องขังในความควบคุมของเจ้าพนักงานอื่นก่อความไม่สงบหรือกระทำผิดอาญา จักต้องเข้าจัดการจับกุมช่วยเหลือเจ้าพนักงานอื่น เว้นแต่ไม่อาจทำดั่งนั้นได้เพราะเหตุที่มีผู้ต้องขังอื่นอยู่ในความควบคุมของตนซึ่งจะก่อความไม่สงบหรือกระทำผิดอาญาขึ้น ในกรณีนั้นจักต้องรีบแจ้งให้เจ้าพนักงานผู้ควบคุมและพัศดีทราบเหตุ

ข้อ ๒๒ ในกรณีที่ต้องใช้เจ้าพนักงานนอกสังกัดกรมราชทัณฑ์ทำการในหน้าที่ผู้คุม ให้ผู้บัญชาการเรือนจำออกหนังสือตั้งภายใต้เงื่อนไขและระเบียบของกรมราชทัณฑ์ให้เป็นผู้คุมพิเศษ

ผู้คุมพิเศษมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้คุมสามัญ

ข้อ ๒๓ ทุกเรือนจำให้มีแพทย์ประจำการโดยเฉพาะ เรือนจำที่ไม่มีแพทย์ประจำการ ให้แพทย์สังกัดบังคับบัญชากรมสาธารณสุขเป็นแพทย์เรือนจำ

แพทย์ตามวรรคก่อนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติการเรือนจำในส่วนที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของแพทย์

ข้อ ๒๔ กิจการของเรือนจำซึ่งต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ เช่น สมุหบัญชี อนุสาสนาจารย์ ครูวิชาสามัญ ครูวิชาวิสามัญ ให้กรมราชทัณฑ์ดำเนินการให้มีขึ้น

ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตามวรรคก่อนเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ นอกจากมีหน้าที่ซึ่งต้องใช้ความรู้ความชำนาญพิเศษดังกล่าวแล้ว ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจกำหนดให้ทำการในหน้าที่พัศดีหรือผู้คุมอีกด้วย เจ้าพนักงานเรือนจำตามข้อนี้ต้องพึ่งบังคับบัญชาพัศดี เว้นแต่สมุหบัญชีเรือนจำกลางให้พึ่งบังคับบัญชาผู้บัญชาการเรือนจำหรือสารวัตรเรือนจำในกรณีที่มีสารวัตรเรือนจำ

หมวด ๓ เครื่องพันธนาการ

ข้อ ๒๕ เครื่องพันธนาการอันพึงใช้แก่ผู้ต้องขังนั้น กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

(ก) ตรวน

(ข) กุญแจมือ

(ค) โซ่ล่าม

ข้อ ๒๖ ตรวนมี ๒ ขนาด คือ

ขนาดที่ ๑ วัดผ่าศูนย์กลาง ๑๐ มิลิเมตร

ขนาดที่ ๒ วัดผ่าศูนย์กลาง ๑๗ มิลิเมตร

ลูกโซ่ระหว่างวงแหวนนั้นมิให้ใช้สั้นกว่า ๕๐ เซนติเมตร และมิให้ยาวกว่า ๑๕ เซนติเมตร กับมิให้เส้นผ่าศูนย์กลางมากกว่า ๑๗ มิลิเมตร

โดยปกติให้ใช้ขนาดที่ ๑ เว้นแต่เมื่อเห็นจำเป็นหรือได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษผู้-ต้องขังนั้นแล้ว มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ ๓ ปีขึ้นไป หรือเป็นผู้ต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์ จะใช้ขนาดที่ ๒ ก็ได้

ข้อ ๒๗ กุญแจมือให้ใช้ตามแบบและขนาดซึ่งกรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ ส่วนโซ่ล่ามให้ใช้ขนาดตามที่กำหนดไว้สำหรับตรวน

เมื่อมีเหตุน่าเชื่อว่าผู้ต้องขังจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายผู้อื่น และเห็นว่าไม่มีทางอื่นป้องกันได้ดีกว่า จึงให้ใช้กุญแจมือหรือโซ่ล่ามเพิ่มขึ้นจากตรวนได้

ข้อ ๒๘ ในกรณีที่ต้องนำตัวคนต้องขังหรือคนฝากไปนอกเรือนจำ ถ้าจะใช้เครื่องพันธนาการ ให้ใช้กุญแจมือ เว้นแต่คนต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ตรวนก็ได้

ข้อ ๒๙ เครื่องพันธนาการซึ่งกำหนดไว้ในกฎนี้ มิให้ใช้แก่ผู้ต้องขังอายุเกิน ๖๐ ปี หรือผู้ต้องขังหญิง เว้นแต่เป็นคนดุร้ายหรือเสียจริตซึ่งจำต้องป้องกันมิให้ก่อภยันตราย หรือเป็นผู้ต้องขังชายซึ่งดำเนินตามความในข้อก่อน

ข้อ ๓๐ ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการอย่างอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในกฎนี้ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นผู้บัญชาการเรือนจำจะอนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการอย่างอื่นซึ่งเห็นว่าเบากว่าที่กำหนดไว้ในกฎนี้ก็ได้

หมวด ๔ การควบคุมผู้ต้องขัง

ข้อ ๓๑ ให้นำผู้ต้องขังเข้าห้องขังเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา และนำออกจากห้องขังเวลา ๖.๐๐ นาฬิกา หากกำหนดเวลานี้ไม่เหมาะแก่กิจการหรือสภาพการณ์แห่งเรือนจำ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำกำหนดเวลาใหม่ เมื่ออธิบดีอนุมัติแล้วให้ใช้ได้

ข้อ ๓๒ เมื่อจ่ายผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำ หากการควบคุมตกเป็นหน้าที่ของทางการเรือนจำ ต้องจัดให้มีผู้คุม ๑ คนต่อผู้ต้องขัง ๕ คน จะเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้คุมนี้

ได้ต่อเมื่อผู้บัญชาการเรือนจำได้อนุมัติโดยได้พิจารณาแล้วเห็นจำเป็นและน่าจะไม่มีการหลบหนีหรือก่อการร้ายขึ้น

ข้อ ๓๓ เมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบขึ้นในเรือนจำ เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องรีบแจ้งเหตุต่อพัศดี เป็นหน้าที่พัศดีจะต้อง

(๑) รวบรวมกำลังผู้คุมทำการรักษาโดยกวดขัน

(๒) จัดให้เจ้าพนักงานเรือนจำรีบแจ้งเหตุ และถ้าเห็นเหลือกำลังให้ขอร้องกำลังจากตำรวจ

(๓) รีบรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ

ผู้บัญชาการเรือนจำเมื่อทราบเหตุจะต้องรีบมายังเรือนจำและจัดการระงับเหตุ

ข้อ ๓๔ เรือนจำใดมีผู้ต้องขังหญิงจำนวนตั้งแต่ ๑๕ คนขึ้นไป โดยปกติต้องจัดให้มีหญิงเป็นเจ้าพนักงาน

ห้ามมิให้ผู้ต้องขังชายหรือเจ้าพนักงานชายเข้าไปในเขตควบคุมกักขังผู้ต้องขังหญิง เว้นแต่

(๑) ในกรณีฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องเข้าไประงับเหตุ

(๒) เป็นเจ้าพนักงานตั้งแต่ชั้นพัศดีขึ้นไป และเข้าไปในเวลากลางวันโดยมีผู้อื่นอย่างน้อย ๒ นายไปด้วย การเข้าไปนั้นต้องเนื่องด้วยหน้าที่ราชการ

ส่วนที่ ๓

การรับตัวผู้ต้องขัง

ข้อ ๓๕ เมื่อได้รับตัวผู้ต้องขังไว้แล้ว ให้จัดการดั่งต่อไปนี้

(ก) ตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขัง

(ข) ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขัง

(ค) จดบันทึกเรื่องที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง

ข้อ ๓๖ การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้น ถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ หากไม่มีเจ้าพนักงาน

หญิงก็ให้ผู้ต้องขังนั้นเองแสดงสิ่งของที่ตนมีติดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจ หากว่ายังเป็นที่สงสัยว่าผู้ต้องขังจะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมดก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำ-การตรวจให้

ข้อ ๓๗ เจ้าพนักงานเรือนจำต้องจัดแยกผู้ต้องขังที่รับตัวไว้ใหม่จากผู้ต้องขังอื่นเพื่อแพทย์ได้ตรวจก่อน หากโดยสภาพการณ์ไม่อาจจัดดั่งนั้นได้ ให้พยายามปฏิบัติให้ใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้

ข้อ ๓๘ ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขังที่เจ้าพนักงานเรือนจำได้รับตัวไว้ใหม่ในวันรับตัวนั้น ถ้าไม่อาจจะมาตรวจในวันนั้นได้ก็ให้มาตรวจในวันอื่นโดยเร็ว

เมื่อแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บ จักต้องมีการรักษาพยาบาล หรือมีโรคติดต่อซึ่งจะลุกลามเป็นภัยแก่ผู้อื่น ให้แพทย์ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติแก่พัศดี

เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะต้องพยายามปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังนั้น

หากแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บซึ่งจำเป็นต้องส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำ ให้แพทย์แจ้งต่อพัศดีและทำรายงานยื่นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ ในรายงานนั้นให้ชี้แจงอาการเจ็บป่วยที่ตรวจพบ ความเห็นในเรื่องโรคหรือชนิดของการป่วยเจ็บ และสถานรักษาพยาบาลนอกเรือนจำที่เห็นควรให้จัดส่งตัวไปรักษาพยาบาล

ข้อ ๓๙ ในกรณีที่แพทย์ไม่สามารถจะมาตรวจได้ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังไว้ใหม่และเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นว่าผู้ต้องขังได้มีอาการป่วยเจ็บจำต้องรักษาพยาบาลหรือมีโรคติดต่อจะลุกลามเป็นภัยร้ายแรงแก่ผู้อื่น ให้จัดแยกผู้ต้องขังนั้นจากผู้ต้องขังอื่นหรือจัดส่งสถานพยาบาลของเรือนจำรอการตรวจของแพทย์ต่อไป ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นหรือสงสัยว่าผู้ต้องขังป่วยหนัก ให้รีบแจ้งให้แพทย์และผู้บัญชาการเรือนจำทราบ ในระยะรอคอยแพทย์และคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ หากเห็นจำเป็นให้ติดตามขอความสงเคราะห์จากผู้มีอาชีพในทางใช้วิชาแพทย์ที่ใกล้เคียงที่สุด และหากว่าจะจัดการดั่งนั้นไม่ได้ ให้พัศดีจัดการช่วยเหลือโดยประการอื่นเท่าที่เห็นจำเป็น

ส่วนที่ ๔
การแยกผู้ต้องขัง

หมวด ๑ ข้อความทั่วไป

ข้อ ๔๐ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้แบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภทดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องขังหญิง

(๒) ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก

(๓) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่กระทำอนาจาร

(๔) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย

(๕) ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ทรัพย์

(๖) ผู้ต้องขังซึ่งศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย

(๗) ผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกที่ได้ระบุมาแล้ว

ข้อ ๔๑ ให้จัดแบ่งสถานที่ของเรือนจำออกเป็นส่วน ๆ โดยให้มีสิ่งกีดกั้นหรือขอบเขตอันแน่นอนแสดงส่วนแบ่งนั้น ๆ และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่ได้จัดแบ่งขึ้นนั้น หากเรือนจำใดโดยสภาพการณ์ไม่อาจทำดังกล่าวนี้ได้ ก็ให้พยายามแยกควบคุมกักขังให้ใกล้เคียงกับที่ได้กล่าวแล้ว

ข้อ ๔๒ ผู้ต้องขังซึ่งไม่น่าจะรวมอยู่กับผู้ต้องขังอื่นในประเภทของตน โดยจะก่อการร้ายหรือมีเหตุพิเศษอย่างอื่นซึ่งควรจะแยกควบคุมกักขัง ก็ให้แยกไปรวมไว้ในประเภทอื่นหรือสถานที่อื่น

ข้อ ๔๓ คนต้องขังหลายคนในคดีเดียวกันนั้น โดยปกติให้แยกไว้อย่าให้ปะปนกัน

หมวด ๒ นักโทษเด็ดขาด

ข้อ ๔๔ นักโทษเด็ดขาดพึงแบ่งออกเป็นชั้น ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ชั้นเยี่ยม

(๒) ชั้นดีมาก

(๓) ชั้นดี

(๔) ชั้นกลาง

(๕) ชั้นเลว

(๖) ชั้นเลวมาก

ข้อ ๔๕ นักโทษเด็ดขาดที่เข้าใหม่ให้อยู่ในชั้นกลางจนกว่าจะมีการเลื่อนหรือลดชั้น เว้นแต่ได้เคยต้องโทษมาแล้วและมาต้องโทษจำคุกในคราวนี้อีกภายใน ๕ ปีนับแต่วันพ้นโทษคราวก่อน กับความผิดทั้ง ๒ คราวนั้นไม่ใช่ความผิดฐานลหุโทษหรือประมาท ให้อยู่ในชั้นเลว

การเลื่อนหรือลดชั้นนั้นให้เป็นไปตามระเบียบและวิธีการของกรมราชทัณฑ์

หมวด ๓ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ข้อ ๔๖(๒) นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับพักการลงโทษดังต่อไปนี้

(ก) ชั้นเยี่ยม ไม่เกิน ๑ ใน ๓ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด

(ข) ชั้นดีมาก ไม่เกิน ๑ ใน ๔ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด

(ค) ชั้นดี ไม่เกิน ๑ ใน ๕ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ด-ขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด

---

(๒) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๐๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙
(๗๙ ร.จ. ๔ ตอนที่ ๑๐๖ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๐๕)

ข้อ ๔๗ นักโทษเด็ดขาดที่อยู่ในชั้นต่ำ เมื่อเลื่อนขึ้นไปอยู่ในชั้นสูงขึ้นไป ย่อมได้รับประโยชน์ในชั้นที่ได้เลื่อนขึ้นไปอยู่ และกลับกันกล่าวคือ นักโทษเด็ดขาดในชั้นสูงที่ถูกลดลงมาอยู่ในชั้นต่ำ ย่อมจะต้องเสียประโยชน์ในชั้นสูงที่ตนได้รับอยู่ก่อน และมารับการปฏิบัติตลอดจนความสะดวกในชั้นต่ำที่ตนต้องเข้าอยู่ใหม่

ข้อ ๔๘ ผู้ต้องขังที่มีความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ จะได้รับการพิจารณาผ่อนผันให้ความสะดวกในอันดับต่าง ๆ หรืออาจได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นให้แล้วแต่กรมราชทัณฑ์พิจารณาเห็นสมควรแก่ความชอบและคุณประโยชน์อันเกิดแก่ราชการ

ข้อ ๔๙ คนต้องขังและคนฝากให้ได้รับความสะดวกตามที่อธิบดีกำหนดไว้

ส่วนที่ ๕

การงาน

หมวด ๑ การจัดให้ทำงาน

ข้อ ๕๐ งานที่จัดให้นักโทษเด็ดขาดทำให้คำนึงถึงข้อต่อไปนี้ คือ

(๑) กำหนดโทษ

(๒) ความแข็งแรงแห่งร่างกาย

(๓) สติปัญญา

(๔) อุปนิสสัยและฝีมือหรือความรู้ความชำนาญ

(๕) ผลในทางเศรษฐกิจ

(๖) ผลในทางอบรม

(๗) สภาพการณ์แห่งเรือนจำ

ข้อ ๕๑ นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและการอบรมเป็นพิเศษ

ข้อ ๕๒ ห้ามมิให้จ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาต และนักโทษเด็ดขาดนั้นเป็นหญิง หรือจะต้องจำคุกอีกต่อไปกว่าสิบปีต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดี

ข้อ ๕๓ ห้ามมิให้จ่ายคนต้องขังหรือคนฝากออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งถ้าจะจ่ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งข้อก่อนโดยอนุโลม

ข้อ ๕๔ นอกจากงานที่เกี่ยวกับอนามัยของผู้ต้องขังและการสุขาภิบาลของเรือนจำ ให้ผู้ต้องขังได้หยุดทำงานดังต่อไปนี้

(๑) วันที่ ๓๑ มีนาคม และวันที่ ๑ เมษายน รวม ๒ วัน

(๒) วันฉลองรัฐธรรมนูญ ๑ วัน

(๓) วันเฉลิมพระชนม์พรรษา ๑ วัน

(๔) สัปดาห์ละ ๑ วัน

(๕) วันอื่นใดที่รัฐมนตรีมีคำสั่งเป็นครั้งคราว

ข้อ ๕๕ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เว้นแต่อนุญาตไว้ในระเบียบข้อบังคับซึ่งกรมราชทัณฑ์อนุมัติ

ข้อ ๕๖ บรรดาผลประดิษฐกรรมและประโยชน์อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขังตกเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลทั้งสิ้น

ข้อ ๕๗ งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำแบ่งเป็นประเภทหาผลประโยชน์และไม่หาผลประโยชน์

เฉพาะงานหาผลประโยชน์ ให้คำนวณราคาของงานเป็นทุน แรงงาน และกำไร

ทุน หมายถึงจำนวนเงินที่จ่ายจากเงินทุน

แรงงาน หมายถึงกำลังงานของผู้ต้องขังซึ่งมีส่วนในการงานนั้น

กำไร หมายถึงรายได้ซึ่งเกิดจากผลของการงาน เมื่อได้หักทุนออกแล้ว

ข้อ ๕๘[(๓)] ภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับการคลัง ผู้บัญชาการเรือนจำอาจจ้างผู้รู้ผู้ชำนาญการพิเศษ โดยใช้เงินทุนหรือเงินรายได้ ให้ทำหน้าที่แนะนำฝึกอบรมผู้ต้องขังในการหาผลประโยชน์

---

(๓) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๒) ลงวันที่ ๒๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ ข้อ ๑ (๕๖ ร.จ. ๙๗๗ ตอนที่ ๔๒ ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๔๘๒)

เมื่อมีการจ้างตามวรรคก่อน ถ้าจะให้ผู้รับจ้างมีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังด้วย ต้องระบุไว้ในข้อสัญญา และออกหนังสือตั้งตามข้อ ๒๒ โดยอนุโลม แต่ถ้าจะให้ทำหน้าที่พัศดี ให้อธิบดีเป็นผู้ออกหนังสือตั้ง

ผู้รับจ้างดั่งกล่าวมาแล้ว ให้ถือเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ

หมวด ๒ รางวัล

ข้อ ๕๙(๔) หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้ จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

(ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น

(ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น

เจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัลตามข้อนี้ ให้พิจารณาให้รับรางวัลจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน

ข้อ ๖๐(๔) รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ ๕๙ (ก) และ (ข) นั้น ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบ และสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด

ข้อ ๖๑(๕) รางวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น จักต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการในข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) สำหรับผู้ต้องขังให้พิจารณาจากแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมมือ ความมัธยัสถ์ในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความ

---

(๔) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ข้อ ๑ ข้อ ๒ ตามลำดับ
(๙๕ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๑๓๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๒๑)

(๕) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ข้อ ๓
(๗๘ ร.จ. ๕๒๙ ตอนที่ ๔๕ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔)

อุตสาหะ การถนอมและรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ และคุณค่าของงาน ประกอบกับลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขัง

(๒) สำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้พิจารณาถึงความสำคัญของหน้าที่และความมีส่วนรับผิดชอบ

ข้อ ๖๒(๖) (ยกเลิกทั้งข้อความ)

ข้อ ๖๓(๗) นอกจากรางวัลอันพึงได้รับตามความในข้อ ๕๙ ข้อ ๖๐ และ ข้อ ๖๑ ถ้าผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานเรือนจำคนใดคิดประดิษฐ์สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับใช้เป็นประโยชน์สำคัญในการผลิตสินค้าหรือในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังขึ้น ให้ได้รับรางวัลจากกำไรนอกจากที่ต้องจ่ายเป็นรางวัลตามข้อ ๖๐ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนด

ข้อ ๖๔ หน้าที่ตามมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ นั้น กำหนดไว้ดั่งต่อไปนี้

(๑) ทำการป้องกันหรือจับกุมผู้ต้องขังที่ก่อเหตุร้ายแรง

(๒) ทำการดับเพลิง

(๓) ทำการระเบิด

(๔) ทำการก่อสร้างหรือซ่อมอาคาร และขึ้นไปทำการอยู่บนอาคารนั้น สูงกว่า ๑๒ ฟีต

(๕) ทำการอยู่หน้าเตาไฟหรือหล่อโลหะ

(๖) ทำการเดินเครื่องจักรกล

(๗) ทำการในน้ำลึกหรือสายน้ำเชี่ยว

(๘) ทำการบุกเบิกป่าหรือตัดไม้ใหญ่

ข้อ ๖๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ข้อสงสัยใด ๆ อันเกิดจากการให้เงินรางวัล เป็นอำนาจอธิบดีชี้ขาด

---

(๖) ยกเลิกทั้งข้อความโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ข้อ ๔
(๗๘ ร.จ. ๕๒๙ ตอนที่ ๔๕ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔)

(๗) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ข้อ ๕
(๗๘ ร.จ. ๕๒๙ ตอนที่ ๔๕ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔)

ส่วนที่ ๖
การอนามัยและการสุขาภิบาล

หมวด ๑ ข้อความทั่วไป

ข้อ ๖๖ ให้แพทย์เข้าตรวจเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวกับอนามัยของผู้ต้องขังและการสุขาภิบาลของเรือนจำโดยทั่ว ๆ ไป ทุก ๓ วัน

ในการตรวจนั้น เมื่อเห็นสมควรจะจัดอย่างใด ให้ชี้แจงแนะนำพัศดีและจดหมายเหตุไว้ในสมุดตรวจการ

ข้อ ๖๗ ผู้ต้องขังทุกคนมีหน้าที่จักต้องรักษาความสะอาด

(ก) ในส่วนร่างกาย เครื่องนุ่งห่มหลับนอน และเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตน

(ข) ห้องขัง และส่วนใดส่วนหนึ่งของเรือนจำ

หมวด ๒ อนามัยของผู้ต้องขัง

ข้อ ๖๘ ให้พัศดีจัดให้ผู้ต้องขังทุกคน เว้นแต่คนต้องขังและคนฝาก

(ก) ตัดผมสั้นหรือโกนผมตามระเบียบ

(ข) โกนหนวดและเครา

(ค) ตัดเล็บ

(ง) อาบน้ำและขัดถูร่างกาย

ทั้งนี้ ในเมื่อไม่ขัดต่อลัทธิศาสนาของผู้ต้องขังนั้น

ข้อ ๖๙ โดยปกติ นักโทษเด็ดขาดและคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ต้องแต่งเครื่องแต่งกายตามแบบที่อธิบดีกำหนด

ข้อ ๗๐ โดยปกติในปีหนึ่ง ๆ ให้จ่ายเครื่องนุ่งห่มหลับนอนแก่นักโทษเด็ดขาดและคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ดังนี้

(ก) ถ้าเป็นชาย ให้จ่าย

(๑) เสื้อและกางเกง ๒ สำรับ

(๒) ผ้าอาบน้ำ ๑ ผืน

(๓) ผ้าห่มนอน ๑ ผืน

(๔) เสื่อปูนอน ๑ ผืน

(ข) ถ้าเป็นหญิง ให้จ่าย

(๑) เสื้อและเครื่องนุ่งห่ม ๒ สำรับ

(๒) ผ้าห่มนอน ๑ ผืน

(๓) เสื่อปูนอน ๑ ผืน

(๔) สิ่งใช้เฉพาะหญิง ตามที่อธิบดีเห็นจำเป็น

ข้อ ๗๑ คนต้องขังและคนฝากนั้น โดยปกติให้อนุญาตให้ออกเดินนอกห้องขังหรือออกกำลังกายตามกำหนดเวลาและเขตที่ซึ่งพัศดีเห็นควร

ผู้ต้องขังอื่น เว้นแต่ระหว่างต้องโทษฐานผิดวินัย ให้มีโอกาสพักผ่อนและจัดให้ออกกำลังกายตามควร

หมวด ๓ การรักษาพยาบาล

ข้อ ๗๒ เรือนจำทุกแห่งให้จัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ป่วย และจัดให้มีผู้มีความรู้พอสมควร มีหน้าที่ประจำสถานพยาบาลนั้น

ข้อ ๗๓ เมื่อแพทย์หรือเจ้าพนักงานเรือนจำพบผู้ต้องขังป่วยเจ็บ ให้ปฏิบัติตามข้อ ๓๘ และ ๓๙ แล้วแต่กรณี

ข้อ ๗๔ ผู้ต้องขังที่ติดฝิ่น กันชา สิ่งเสพติดอย่างอื่นอาการร้ายแรง หรือเป็นหญิงมีครรภ์ หรือมีลูกอ่อน ให้จัดเป็นผู้ป่วยเจ็บโดยอนุโลม

หมวด ๔ การเลี้ยงอาหาร

ข้อ ๗๕ ห้ามมิให้ผู้ต้องขังหุงหาประกอบอาหารเป็นส่วนตัว หรือนำอาหารไปรับประทานนอกเขตที่ซึ่งทางการเรือนจำกำหนดให้สำหรับผู้ต้องขังทั่ว ๆ ไป โดยมิได้รับอนุญาตจากพัศดี

ข้อ ๗๖ นักโทษเด็ดขาดจักต้องรับประทานอาหารซึ่งทางการเรือนจำจ่ายให้ จะรับประทานอาหารส่วนตัวได้แต่ฉะเพาะตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ

คนต้องขังและคนฝากจะรับประทานอาหารส่วนตัวได้ตามสมควร

ข้อ ๗๗ ให้จัดให้ผู้ต้องขังได้รับประทานอาหารอย่างน้อย ๒ มื้อ คือ เช้าและเย็น อาหารมื้อหนึ่ง ๆ ให้กอบด้วยข้าวหรือสิ่งอื่นแทนข้าว และกับข้าวหรือสิ่งอื่นแทนกับข้าว

ข้อ ๗๘ ผู้ต้องขังที่ทำงานหนักหรือตรากตรำ หรือนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไป ผู้บัญชาการเรือนจำจะสั่งให้จัดอาหารเพิ่มให้มากสิ่ง หรือมากมื้อขึ้นก็ได้ หรืออนุญาตให้นำอาหารส่วนตัวมารับประทานก็ได้

ข้อ ๗๙ อาหารที่ผู้ต้องขังจะรับประทานนั้นต้องให้แพทย์ตรวจก่อน ในกรณีที่แพทย์มาตรวจไม่ได้ ให้จัดเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจ

อาหารซึ่งตรวจพบว่าเน่าเสียไม่เป็นสิ่งที่จะพึงรับประทานนั้น ห้ามมิให้ยอมให้ผู้ต้องขังรับประทาน

ข้อ ๘๐ โดยปกติอาหารที่จะให้ผู้ต้องขังรับประทานนั้น ให้ปรุงขึ้นในเรือนจำ

ให้จัดเจ้าพนักงานเรือนจำและผู้ต้องขังดำเนินการปรุงอาหารเป็นการฉะเพาะ

ผู้ปรุงอาหาร ต้องผ่านการตรวจโรคและความเห็นชอบของแพทย์

ส่วนที่ ๗

วินัยของผู้ต้องขัง

หมวด ๑ ข้อความทั่วไป

ข้อ ๘๑ การเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดนั้น ให้กระทำในวันสิ้นเดือนกันยายนครั้งหนึ่ง และวันสิ้นเดือนมีนาคมครั้งหนึ่ง

ในกรณีมีเหตุพิเศษจะเลื่อนชั้นก่อนเวลาในวรรคก่อนก็ได้ แต่ต้องให้อธิบดีอนุมัติ

ข้อ ๘๒ ให้เลื่อนหรือลดได้ตามลำดับครั้งละชั้น ในกรณีมีเหตุพิเศษจะข้ามชั้นก็ได้ แต่การเลื่อนข้ามชั้นต้องให้อธิบดีอนุมัติ

ข้อ ๘๓ ภายใต้บังคับแห่งข้อก่อน การเลื่อนหรือลดชั้นเป็นอำนาจผู้บัญชาการเรือนจำ

หมวด ๒ ตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

ข้อ ๘๔ ในกรณีมีเหตุพิเศษที่จะต้องใช้นักโทษเด็ดขาดซึ่งไม่อยู่ในชั้นที่จะแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานนั้น ผู้บัญชาการเรือนจำจะตั้งแต่งเป็นพิเศษก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ จะให้นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นมีตำแหน่งหน้าที่ได้เพียงชั่วเวลาที่จำเป็นเท่านั้น และไม่ถือว่าเป็นการให้ประโยชน์ตามกฎหมาย

หมวด ๓ การลา

ข้อ ๘๕ การอนุญาตให้ลานั้น จะกระทำได้ต่อเมื่อผู้บัญชาการเรือนจำได้พิจารณาแล้วเห็นความจำเป็น และได้รับอนุมัติจากอธิบดี

ข้อ ๘๖ เมื่อได้อนุญาตให้ลาได้ ผู้บัญชาการเรือนจำจักต้องทำหนังสือสำคัญมอบให้ผู้ได้รับอนุญาตติดตัวไป และผู้ได้รับอนุญาตจะต้องแสดงหนังสือสำคัญนี้ต่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจท้องที่ที่จะไปนั้น ภายในกำหนดเวลา ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาไปถึง ถ้าไม่ไปแสดงหนังสือสำคัญเช่นนี้ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับส่งเรือนจำ

ข้อ ๘๗ โดยปกติถ้าผู้ได้รับอนุญาตให้ลายังมีกำหนดเวลาที่จะต้องจำคุกอยู่ต่อไปอีกตั้งแต่หกเดือนขึ้นไป ต้องจัดให้มีเจ้าพนักงานควบคุมไปด้วย ถ้ากำหนดเวลาที่ยังจะต้องจำคุกอยู่อีกต่อไปนั้นน้อยกว่า ๖ เดือน ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาดู หากไม่เป็นที่ไว้วางใจ ก็ให้จัดเจ้าพนักงานไปควบคุมดั่งกล่าวแล้วดุจกัน

ข้อ ๘๘ ในกรณีที่จัดให้มีเจ้าพนักงานควบคุมไปด้วยกับผู้ได้รับอนุญาตให้ลา ถ้าหากผู้ได้รับอนุญาตให้ลานั้นเป็นผู้มีทรัพย์สินพอสมควร ก็ให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ลานั้นเสียค่าเบี้ยเลี้ยงวันละ ๕๐ สตางค์ และค่าพาหนะเท่าที่จ่ายจริงแก่เรือนจำสำหรับเจ้าพนักงานที่ไปด้วย

ข้อ ๘๙ ในส่วนค่าเบี้ยเลี้ยงและค่าพาหนะสำหรับตัวผู้ได้รับอนุญาตให้ลานั้น ผู้ได้รับอนุญาตให้ลาต้องจัดเสียเองโดยตลอด

ข้อ ๙๐ ในกรณีที่การอนุญาตให้ลานั้นมิได้จัดเจ้าพนักงานไปด้วยเพื่อควบคุม ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแจ้งแก่ตำรวจสันติบาล หรือข้าหลวงประจำจังหวัดแห่งท้องที่ที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ลาไปนั้น แล้วแต่กรณี

หมวด ๔ พักการลงโทษ

ข้อ ๙๑ จะพักการลงโทษได้ต่อเมื่อคณะกรรมการต่อไปนี้เห็นชอบและอธิบดีอนุมัติ

(ก) คณะกรรมการสำหรับเรือนจำภูมิภาค ให้กอบด้วยผู้บัญชาการเรือนจำเป็นประธาน และข้าราชการชั้นประจำแผนกขึ้นไปที่ข้าหลวงประจำจังหวัดตั้งขึ้นอีก ๒ นาย

(ข) คณะกรรมการสำหรับเรือนจำกลาง กอบด้วยข้าราชการชั้นหัวหน้าแผนกที่อธิบดีตั้งขึ้นไม่น้อยกว่า ๓ นาย

ข้อ ๙๒ ในกรณีมีเหตุพิเศษ จะพักการลงโทษมากกว่าที่กำหนดไว้ในข้อ ๔๖ ก็ได้ แต่คณะกรรมการซึ่งกอบด้วยข้าราชการต่อไปนี้ได้อนุมัติอีกชั้นหนึ่งแล้ว

(๑) ปลัดกระทรวงมหาดไทย	ประธานกรรมการ
(๒) ผู้แทนกรมราชทัณฑ์	กรรมการ
(๓) ผู้แทนกรมตำรวจ	กรรมการ
(๔) ผู้แทนกรมมหาดไทย	กรรมการ
(๕) ผู้แทนกรมอัยการ	กรรมการ

ข้อ ๙๓ เงื่อนไขในระหว่างพักการลงโทษ กำหนดดั่งต่อไปนี้

(๑) ให้ละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง

(๒) ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง

(๓) ให้ละเว้นและให้กระทำการตามหมายเลข (๑) และ (๒) ข้างต้น

ข้อ ๙๔ เงื่อนไขละเว้นการกระทำนั้น มีดังต่อไปนี้

(ก) ละเว้นไม่กระทำผิดอาญาขึ้นอีก

(ข) ละเว้นไม่เข้าไปในเขตท้องที่ที่กำหนดไว้

(ค) ละเว้นไม่ประพฤติตนในทางเสื่อมเสีย เช่น เสพฝิ่น เล่นการพนัน เป็นต้น

ข้อ ๙๕ เงื่อนไขให้กระทำการนั้น มีดั่งต่อไปนี้

(ก) ให้ไปรายงานตนต่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจแห่งท้องที่ซึ่งไปอยู่ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำ ตามกำหนดเวลาเดือนละหนึ่งครั้ง

(ข) ให้กระทำการหาเลี้ยงชีพตามที่เจ้าพนักงานจัดหาให้

(ค) ให้กระทำการหาเลี้ยงชีพในกิจการงานซึ่งผู้นั้นมีอยู่แล้วหรือญาติมิตรจัดหาให้

(ง) ให้ปฏิบัติการทางศาสนา

ข้อ ๙๖ เงื่อนไขนั้นจะกำหนดไว้แต่ข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสมแก่ลักษณะของบุคคลและพฤติการณ์

ข้อ ๙๗ เมื่อมีอนุมัติพักการลงโทษแล้ว ให้ผู้บัญชาการเรือนจำออกหนังสือสำคัญให้รับไปเป็นคู่มือ และถ้ามีเงื่อนไขให้รายงานตัวต่อตำรวจหรืออำเภอ ให้มีหนังสือแจ้งต่อตำรวจหรืออำเภอตามที่กำหนดไว้ในเรื่องการอนุญาตให้ลาโดยอนุโลม

ข้อ ๙๘ หนังสือสำคัญออกให้ตามข้อก่อน ต้องระบุเงื่อนไขที่กำหนดให้ไว้ด้วย

เป็นหน้าที่ของผู้ได้รับการพักการลงโทษ จะต้องแสดงหนังสือสำคัญนี้แก่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำ เมื่อมีการขอดู หากหนังสือสำคัญนั้นหาย ให้รีบแจ้งต่อนายอำเภอท้องที่และขอรับฉบับแทน

ถ้าไม่แสดงหนังสือสำคัญตามวรรคสองข้างต้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับส่งเรือนจำก็ได้

หมวด ๕ การลงโทษฐานผิดวินัย

ข้อ ๙๙ ก่อนที่จะลงโทษแก่ผู้ต้องขังฐานผิดวินัย จักต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจงว่าตนมีข้อแก้ตัวอย่างใดหรือไม่

ข้อ ๑๐๐ พัศดีเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่ง มีอำนาจลงโทษฐานผิดวินัยดั่งต่อไปนี้

(๑) ภาคทัณฑ์

(๒) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกันไม่เกิน ๒ เดือน

(๓) งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน ๖ เดือน

(๔) ขังเดี่ยวไม่เกิน ๑ เดือน

พัศดีเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยเฉพาะ มีอำนาจลงโทษดั่งต่อไปนี้

(๑) ภาคทัณฑ์

(๒) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกิน ๑ เดือน

(๓) งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน ๓ เดือน

ข้อ ๑๐๑ สารวัตรเรือนจำมีอำนาจลงโทษเช่นเดียวกับพัศดีเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่ง

ข้อ ๑๐๒ เมื่อพัศดีหรือสารวัตรเรือนจำได้ลงโทษตามอำนาจแล้ว ให้รีบรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ ส่วนการลงโทษนั้นให้ดำเนินไปได้

ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ยกการลงโทษ หรือลด หรือเพิ่มโทษได้ หากจะมีการสั่งแก้ไขดั่งกล่าวนี้ ต้องสั่งภายใน ๓ วันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน พ้นกำหนดนี้แล้วให้ถือว่าไม่แก้ไข ถ้าได้ดำเนินการลงโทษไปก่อนแล้ว คำสั่งแก้ไขมีผลเพียงในส่วนที่จะดำเนินต่อไป

ข้อ ๑๐๓ ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจลงโทษทุกสถาน ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

ข้อ ๑๐๔ การภาคทัณฑ์นั้นพึงกระทำเมื่อ

(ก) ความผิดที่ผู้ต้องขังกระทำไปไม่ร้ายแรง และ

(ข) ผู้ต้องขังก็ได้สำนึกตัวถึงความผิดที่ได้กระทำไปนั้นแล้ว

ข้อ ๑๐๕ การลงโทษภาคทัณฑ์ ให้กระทำโดยวิธีเรียกตัวมาว่ากล่าวสั่งสอนให้พยายามประพฤติตัวอยู่ในกาละต่อไป

ข้อ ๑๐๖ ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอกนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) ประพฤติผิดระเบียบหรือข้อบังคับอันมีไว้สำหรับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก

(๒) พยายามหลบหนีหรือได้หลบหนีไปแล้วแต่ได้ตัวคืนมา

(๓) นำเข้ามาหรือมีสิ่งของต้องห้ามไว้ในเรือนจำ

(๔) นำสิ่งของซึ่งมิใช่ของตนออกจากเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาต

ข้อ ๑๐๗ งดการเลื่อนชั้นนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) ทำผิดตามที่ระบุไว้ในข้อก่อนหมายเลข (๒) หรือ (๓) หรือ (๔)

(๒) ทำให้ทรัพย์สินของหลวงหรือของผู้อื่นเสียหายโดยประมาท

(๓) กระทำการให้เกิดเหตุติดขัดในการงานของผู้ต้องขังอื่นโดยประมาท

ข้อ ๑๐๘ ลดชั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) กระทำให้เกิดเหตุตามข้อก่อนหมายเลข (๒) หรือ (๓) โดยเจตนา แต่ไม่เกิดผลเสียหายร้ายแรง

(๒) กระด้างกระเดื่องต่อคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งต่ำกว่าพัศดีลงมา

(๓) ก่อการวิวาทขึ้นกับผู้ต้องขังอื่น แต่ไม่ถึงมีเหตุร้ายแรง

(๔) เล่นการพนัน

(๕) ดื่มสุรา สูบกันชา ฝิ่น หรือเสพของเมาอื่น ๆ

(๖) ค้าสิ่งของต้องห้าม

ข้อ ๑๐๙ ลดรางวัลนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย

(๒) ก่อการวิวาทกับผู้อื่นในขณะทำการงาน

(๓) ละทิ้งหรือเพิกเฉยต่อการงานอันเป็นหน้าที่

การลดรางวัลนั้น พึงลดลงตามส่วนที่เห็นสมควรแก่ความผิด

ข้อ ๑๑๐ งดรางวัลนั้น พึงกระทำในกรณีดั่งกำหนดไว้ในข้อก่อนเมื่อเกิดผลเสียหายขึ้น และผู้ต้องขังกระทำผิดในกรณีที่กำหนดนั้นโดยจงใจจะให้มีการเสียหายเกิดขึ้น

ข้อ ๑๑๑ ขังเดี่ยวนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชาเรือนจำตั้งแต่ชั้นพัศดีขึ้นไป

(๒) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่นตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป

(๓) เป็นเจ้ามือเล่นการพนัน หรือสมคมกับผู้ต้องขังอื่นเล่นการพนันแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป

(๔) ดื่มสุรา สูบกันชา ฝิ่น หรือเสพของเมาอย่างอื่นแต่ ๒ ครั้งขึ้นไป

(๕) มีของต้องห้ามในจำพวกที่เป็นเครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี

(๖) ค้าสิ่งของต้องห้าม

ข้อ ๑๑๒ ขังห้องมืดนั้น พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) ก่อการวิวาทกับผู้ต้องขังอื่นเนือง ๆ

(๒) พยายามหรือทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงาน

(๓) ก่อการวุ่นวาย แต่ไม่ร้ายแรง

(๔) จงใจหลีกเลี่ยงการงาน

(๕) จงใจขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชา

(๖) พยายามหลบหนี

ข้อ ๑๑๓ เฆี่ยน พึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

(๑) สมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น

(๒) พยายามหรือทำร้ายเจ้าพนักงาน

(๓) พยายามหลบหนี

(๔) ขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชาซึ่งหน้า

(๕) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น หรือกิจการของเรือนจำ และได้เกิดความเสียหายขึ้น

ข้อ ๑๑๔ ถ้ามีการกระทำผิดวินัยในกรณีอย่างอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในหมวดนี้ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาลงโทษสถานใดสถานหนึ่งที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่ใช่โทษเฆี่ยน

ข้อ ๑๑๕ ในกรณีที่ผู้ต้องขังซึ่งจะต้องรับโทษเป็นคนมีลักษณะดื้อด้านโดยได้เคยรับโทษทางวินัยของเรือนจำมามากกว่า ๒ ครั้งแล้วยังประพฤติผิดอีก และโทษสำหรับความผิดทั้ง ๓ ครั้งอยู่ในกำหนด ๙ เดือนนับแต่วันต้องโทษครั้งแรก หรือขัดคำสั่งเจ้าพนักงานเรือนจำโดยจงใจมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒ ครั้งภายในกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันต้องโทษครั้งก่อน หรือปรากฏว่าเป็นคนเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกนอกจากฐานประมาทและหลุโทษมามากกว่า ๓ ครั้งแล้ว และได้ประพฤติผิดวินัยมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒ ครั้งภายใน ๖ เดือนนับแต่วันต้องโทษทางวินัยครั้งก่อน ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ลงโทษเฆี่ยนและเพิ่มโทษสถานอื่นตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๑๑๖ ในกรณีที่การกระทำอันหนึ่งเป็นความผิดจะต้องรับโทษหลายสถานนั้น ห้ามมิให้ลงโทษสำหรับความผิดนั้นเกินกว่า ๓ สถาน

ข้อ ๑๑๗ การลงโทษเฆี่ยนตามกฎนี้ พึงลงได้แต่เฉพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น และให้คำนึงถึงลักษณะของความผิดที่เกิดขึ้น และลักษณะของบุคคลผู้จะรับโทษกับสภาพ-การณ์แห่งเรือนจำ และให้เฆี่ยนรวดเดียวสำหรับความผิดซึ่งต้องเฆี่ยนนั้น

โดยปกติผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้แทนซึ่งเป็นข้าราชการตั้งแต่ชั้น หรือเทียบชั้นประจำแผนกขึ้นไปมาเป็นประธาน

ผู้ทำการเฆี่ยนจะต้องเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ และต้องไม่เคยมีสาเหตุอยู่กับผู้จะต้องรับโทษเป็นส่วนตัว ผู้ทำการเฆี่ยนจะต้องบันทึกข้อไม่มีสาเหตุนี้ไว้เป็นหลักฐาน

การเฆี่ยนนั้นให้คว่ำเฆี่ยน และให้เฆี่ยนที่ขาท่อนบน พยายามอย่าให้ซ้ำแนวกัน ให้ใช้หวายเฆี่ยน และหวายนั้นต้องมีขนาดวัดผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ เซนติเมตร

เมื่อแพทย์เห็นว่าผู้รับโทษจะทนการเฆี่ยนไม่ได้ให้แจ้งต่อประธาน และประธานต้องสั่งให้พักการเฆี่ยนทันที

เมื่อเฆี่ยนแล้ว ให้แพทย์ตรวจร่างกายผู้รับโทษ และหากเห็นสมควรให้ใส่ยาและสั่งรักษาพยาบาล

ข้อ ๑๑๘ การขังเดี่ยวนั้น ให้กระทำโดยวิธีแยกผู้ต้องรับโทษจากผู้ต้องขังอื่น และคุมขังไว้ในที่ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษ ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น

ให้พัศดีจัดให้มีผู้คอยตรวจรักษาการขังเดี่ยวให้เป็นไปตามวรรคก่อน และสังเกตเมื่อมีอาการป่วยเจ็บซึ่งต้องมีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น

ข้อ ๑๑๙ ห้องมืดซึ่งจะใช้เป็นที่ขังลงโทษนั้น ต้องให้แพทย์ได้ตรวจเห็นชอบด้วยว่าไม่ผิดอนามัยอย่างร้ายแรง

หมวด ๖ การร้องทุกข์ ยื่นเรื่องราว และถวายฎีกาของผู้ต้องขัง

ข้อ ๑๒๐ การร้องทุกข์นั้น อาจกระทำด้วยวาจาหรือด้วยการยื่นเป็นหนังสือ ถ้ากระทำด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์บันทึกคำร้องทุกข์ไว้ บันทึกคำร้องทุกข์หรือหนังสือร้องทุกข์นั้นต้องลงลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์และเจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์ไว้ด้วย

ข้อ ๑๒๑ การร้องทุกข์ การยื่นเรื่องราว การถวายฎีกานั้น หากผู้ต้องขังไม่สามารถจัดหาเครื่องเขียนส่วนตัวได้ ให้จัดหาให้

การเขียนคำร้องทุกข์ เรื่องราว หรือฎีกา ผู้ต้องขังต้องเขียนเอง เว้นแต่ไม่สามารถเขียนเองได้

การเขียนดังกล่าวในวรรคก่อน ต้องเขียนในที่ซึ่งทางการเรือนจำจัดให้

ในกรณีที่ผู้ต้องขังขอสงวนข้อความเป็นลับ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอยู่ใกล้ในระยะที่อาจอ่านเข้าใจข้อความที่เขียน หรือขออ่าน หรือยอมให้ผู้อื่นมีโอกาสเช่นนั้น นอกจากบุคคลที่ผู้ต้องขังนั้นยินยอม

ข้อ ๑๒๒ หนังสือร้องทุกข์ หรือเรื่องราว หรือฎีกานั้น ให้ผู้ต้องขังยื่นต่อพัศดี หรือจะใส่ลงในที่ซึ่งจัดไว้เพื่อการนั้นก็ได้

ข้อ ๑๒๓ เจ้าพนักงานเรือนจำทุกคนต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ หรือนำคำร้องทุกข์ เรื่องราว หรือฎีกา ไปยื่นตามข้อก่อน

ข้อ ๑๒๔ เมื่อพัศดีได้รับหนังสือดังกล่าวในข้อก่อน หากมิใช่เป็นกรณีดังกล่าวในข้อต่อไป ให้เปิดซองตรวจดูข้อความ และปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) สอบข้อเท็จจริง

(๒) แก้ไขหรือช่วยเหลือตามคำร้องขอตามสมควรแก่กรณี

(๓) เสนอต่อไปยังผู้บัญชาการเรือนจำ พร้อมกับรายงานชี้แจงการปฏิบัติที่กล่าวแล้ว

ข้อ ๑๒๕ ข้อความในหนังสือร้องทุกข์ เรื่องราว และฎีกานั้น ผู้ต้องขังจะขอรักษาเป็นความลับก็ได้ ในกรณีนั้นให้สอดหนังสือไว้ในซองและผนึกเสีย หน้าซองให้เขียนว่า "ลับ" ถ้าผู้ต้องขังไม่ได้เขียนคำนี้ไว้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำเขียนเมื่อทราบความประสงค์

หนังสือเช่นว่านั้นห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอ่าน แต่มีหน้าที่จัดส่งไปยังผู้รับ หากเป็นหนังสือมีถึงรัฐมนตรี หรือทูลเกล้า ฯ ถวาย ให้ส่งไปยังอธิบดีดำเนินการต่อไปตามสมควร

ข้อ ๑๒๖ คำสั่งหรือคำชี้แจงตอบคำร้องทุกข์ เรื่องราว หรือฎีกา ต้องแจ้งให้ผู้ยื่นทราบ และจัดให้ลงลายมือชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน

ส่วนที่ ๘
ทรัพย์สินของผู้ต้องขัง

หมวด ๑ สิ่งของต้องห้าม

ข้อ ๑๒๗ สิ่งของต่อไปนี้ ห้ามมิให้นำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ

(๑) ฝิ่น กัญชา หรือยาเสพติด หรือของมึนเมาอย่างอื่น

(๒) สุราหรือน้ำเมาซึ่งดื่มได้เมาอย่างสุรา

(๓) เครื่องอุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน

(๔) เครื่องอุปกรณ์ในการหลบหนี

(๕) ศาสตราวุธ

(๖) ของเน่า เสีย หรือของมีพิษต่อร่างกาย

(๗) วัตถุระเบิด หรือน้ำมันเชื้อเพลิง

(๘) สัตว์มีชีวิต

เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังคนใดได้นำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ ซึ่งสิ่งของต้องห้าม ให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาสั่งการ

หมวด ๒ สิ่งของที่อนุญาต

ข้อ ๑๒๘ สิ่งของต่อไปนี้ถ้ามีจำนวนไม่มากเกินสมควร อนุญาตให้ผู้ต้องขังนำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ

(๑) เครื่องที่เกี่ยวกับการรักษาอนามัย เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน หวี สะบู่ ผ้าเช็ดตัว เป็นต้น

(๒) อาหารที่ปรุงแล้วเสร็จซึ่งยอมให้ผู้ต้องขังรับประทานได้ตามที่กำหนดไว้ในเรื่องการเลี้ยงอาหาร

การนำเข้ามาและเก็บรักษาไว้ในเรือนจำซึ่งสิ่งของที่อนุญาตดั่งระบุไว้ในวรรคก่อนต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับในเรื่องนั้น

หมวด ๓ สิ่งของอย่างอื่น

ข้อ ๑๒๙ บรรดาสิ่งของซึ่งมิใช่เป็นสิ่งของต้องห้าม และซึ่งมิใช่เป็นสิ่งของที่อนุญาต หากผู้ต้องขังมีติดตัวมา ให้เจ้าพนักงานเรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังมอบหมายไว้กับญาติมิตรหรือบุคคลอื่นที่อยู่นอกเรือนจำ หรือจำหน่ายเสีย หากไม่อาจกระทำดั่งกล่าวแล้วได้หรือถ้าเป็นเงิน ให้เจ้าพนักงานเรือนจำเก็บรักษาไว้ให้ฐานรับฝากตามระเบียบข้อบังคับและในที่ซึ่งทางการกำหนดไว้

ข้อ ๑๓๐ สิ่งของซึ่งมีขนาด น้ำหนัก หรือสภาพอันจะเก็บรักษาไว้ในเรือนจำไม่ได้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังจัดการจำหน่าย หรือมอบหมายไว้แก่ผู้อื่นนอกเรือนจำ หากผู้ต้องขังไม่จัดการหรือจัดไม่สำเร็จเกินเวลาที่กำหนดให้ถึง ๒ คราวแล้วให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำสั่งการ

สิ่งของต้องห้าม ให้ถือว่ามีสภาพอันจะเก็บรักษาไว้ในเรือนจำไม่ได้

ข้อ ๑๓๑ สิ่งของซึ่งเข้าใจว่าจะได้มาจากการกระทำผิดกฎหมาย หรือการถือหรือมีไว้เป็นการผิดกฎหมาย ให้รีบรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ

ส่วนที่ ๙

การปล่อยตัว

ข้อ ๑๓๒ เมื่อจะปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) เรียกพัศดุของหลวงคืน

(๒) ผู้ต้องขังคนใดไม่มีเครื่องแต่งกายจะแต่งออกไปจากเรือนจำ ให้จ่ายเครื่องแต่งกายให้สำรับหนึ่ง ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้

(๓) ทำหลักฐานในการปล่อยตัว

(๔) คืนทรัพย์สินของผู้ต้องขังให้แก่ผู้ต้องขังไป

(๕) ออกใบสุทธิให้

ส่วนที่ ๑๐

ข้อความเบ็ดเตล็ด

ข้อ ๑๓๓ สิ่งของต้องห้ามซึ่งได้ระบุไว้ในส่วนที่ ๘ นั้น บังคับถึงบุคคลอื่นนอก-จากผู้ต้องขังด้วย

ความในวรรคก่อนไม่บังคับถึงศาสตราวุธ หรือสัตว์พาหนะ ซึ่งเจ้าพนักงานมีหรือถือได้โดยชอบด้วยระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ

ข้อ ๑๓๔ นักโทษเด็ดขาดซึ่งอยู่ในชั้นต่าง ๆ ก่อนวันใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้ปรับเทียบชั้นตามที่กำหนดไว้ในกฎนี้ ดั่งต่อไปนี้ คือ

ชั้นยามใน ปรับเทียบเข้าชั้นดีมาก

ชั้น ๑ และชั้น ๒ ปรับเทียบเข้าชั้นดี

นอกนั้น ปรับเทียบเข้าชั้นกลาง เว้นแต่ในกรณีเข้าอยู่ในข้อ ๔๕ จึงให้เข้าอยู่ในชั้นเลว

ข้อ ๑๓๕ เครื่องพันธนาการที่มีอยู่แล้วในเวลาใช้กฎนี้ ให้คงใช้ไปพลางก่อน เมื่อได้สร้างขึ้นใหม่แล้ว จึงให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎนี้

กฎให้ไว้ ณ วันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๐

ธำรงนาวาสวัสดิ์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๕๔ ร.จ. ๒๒๑ ตอนที่ ๖ ลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๔๘๐)

กฎกระทรวงมหาดไทย

ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๒)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกความในข้อ ๕๘ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ ๕๘* ภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับการคลัง ผู้บัญชาการเรือนจำอาจจ้างผู้รู้ผู้ชำนาญการพิเศษ โดยใช้เงินทุนหรือเงินรายได้ ให้ทำหน้าที่แนะนำฝึกอบรมผู้ต้องขังในการหาผลประโยชน์

เมื่อมีการจ้างตามวรรคก่อน ถ้าจะให้ผู้รับจ้างมีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังด้วย ต้องระบุไว้ในข้อสัญญา และออกหนังสือตั้งตามข้อ ๒๒ โดยอนุโลม แต่ถ้าจะให้ทำหน้าที่พัศดีให้อธิบดีเป็นผู้ออกหนังสือตั้ง

ผู้รับจ้างดังกล่าวมาแล้ว ให้ถือเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ"

ข้อ ๒ ให้ยกเลิกความในข้อ ๕๙ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ ๕๙* หากงานหาผลประโยชน์มีกำไร ผู้ต้องขังต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาจ่ายเงินรางวัล

(ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมมือในงานนั้นโดยตรง

(ข) ผู้ต้องขังที่ได้กระทำการอันจัดเป็นอุปกรณ์สำคัญในงานนั้น ผู้ต้องขังในข้อนี้ หากเป็นนักโทษเด็ดขาด ต้องอยู่ในชั้นตั้งแต่ชั้นเลวขึ้นไป"

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖๒ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ* ๖๒ การคำนวณราคาแห่งแรงงานของผู้ต้องขังนั้น ให้คำนึงถึงความรวดเร็วแห่งการงาน ความอุตสาหะ ความมัธยัสถ์ในการใช้เครื่องมือหรือวัตถุ ความเรียบร้อยในการทำงาน ความสำคัญแห่งการงานที่ทำ และฝีมือ"

ข้อ ๔ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖๓ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ* ๖๓ ส่วนแบ่งที่จะให้แก่ผู้ต้องขังนั้น ให้คำนวณตามอัตราดังต่อไปนี้

(๑) นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม ไม่เกินคนละ	๕ ส่วน
(๒) นักโทษเด็ดขาดชั้นดีมาก ไม่เกินคนละ	๔ ส่วน
(๓) นักโทษเด็ดขาดชั้นดี ไม่เกินคนละ	๓ ส่วน
(๔) นักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง คนต้องขัง และคนฝาก ไม่เกินคนละ	๒ ส่วน
(๕) นักโทษเด็ดขาดชั้นเลว ไม่เกินคนละ	๑ ส่วน"

กฎให้ไว้ ณ วันที่ ๒๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๒

เชวงศักดิ์สงคราม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ลงนามแทน

(๕๖ ร.จ. ๙๗๗ ตอนที่ ๔๒ ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๔๘๒)

กฎกระทรวงมหาดไทย
ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๓)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกความในข้อ ๑ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ ๑* เรือนจำแบ่งออกเป็นประเภท ดังนี้

(ก) เรือนจำกลาง

(ข) เรือนจำส่วนภูมิภาค

(ค) เรือนจำชั่วคราว"

ข้อ ๒ ให้ยกเลิกความในข้อ ๒ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวแล้ว และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ ๒* เรือนจำกลางแบ่งเป็น

(ก) เรือนจำกลางบางขวาง โดยปกติรับควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาแล้ว กำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป และกำหนดโทษประหารชีวิต

(ข) เรือนจำกลางประจำเขต โดยปกติรับควบคุมกักขังนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ ๑ ถึง ๑๐ ปี

(ค) เรือนจำพิเศษ โดยปกติรับควบคุมกักขังผู้ต้องขังเฉพาะแต่ละประเภท คือ หญิง เด็ก คนชราหรือพิการทุพพลภาพ คนเป็นโรคเรื้อน คนเป็นวัณโรค คนเป็นโรคจิต หรือคนเป็นโรคติดต่ออันตรายต่าง ๆ"

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๓ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวแล้ว และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ* ๓ เรือนจำส่วนภูมิภาคแบ่งเป็น

(ก) เรือนจำจังหวัด

(ข) เรือนจำอำเภอ

เรือนจำส่วนภูมิภาคนี้ โดยปกติรับควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่เป็นคนฝาก คนต้องขัง นักโทษเด็ดขาดจำแทนเงินค่าปรับ นักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี"

กฎให้ไว้ ณ **วันที่** ๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔

เชวงศักดิ์สงคราม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๕๘ ร.จ. ๑๗๗๘ ตอนที่ ๘๙ ลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๔)

กฎกระทรวงมหาดไทย
ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๔)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ อาวุธที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะพึงถือพึงใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ มี ๓ ชนิด คือ

(๑) ปืนพก

(๒) ปืนยาว

(๓) ไม้ตะบองกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒.๕๐ เซนติเมตร ยาว ๕๐ เซนติเมตร

ข้อ ๒ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำดั่งต่อไปนี้ ถืออาวุธดั่งกล่าวในข้อ ๑ คือ

(๑) ปืนพก เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่พัศดีขึ้นไปหรือผู้รักษาการแทน ถือประจำตัวในเวลาปฏิบัติหน้าที่ราชการ สำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำตำแหน่งต่ำกว่าพัศดีลงมา จะถือได้แต่เฉพาะเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำเป็นพิเศษ หรือถือในกรณีฉุกเฉินเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๗

(๒) ปืนยาว เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งกระทำหน้าที่เป็นผู้คุม ถือในเวลาทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำ หรือในเวลาอยู่ยามรักษาการณ์ หรือในกรณีฉุกเฉินเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๗

(๓) ไม้ตะบอง เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งกระทำหน้าที่เป็นผู้คุม ถือในเวลาทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง หรือในเวลาอยู่ยามรักษาการณ์

ข้อ ๓ การถืออาวุธนั้น ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ปืนพก ใส่ซองสะพายหรือร้อยติดกับเข็มขัดข้างขวา

(๒) ปืนยาว สะพาย หรือแบก หรือถือ แล้วแต่ความเหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่

(๓) ไม้ตะบอง ถือหรือใส่ซองร้อยติดกับเข็มขัดข้างซ้าย

กฎให้ไว้ ณ วันที่ ๒๗ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๕

ช. เชวงศักดิ์สงคราม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๕๙ ร.จ. ๓๒๘ ตอนที่ ๘ ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕)

กฎกระทรวง

ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔)

ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์

พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกความในข้อ ๕๙ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๒) และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ ๕๙* หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

(ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น

(ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น

ผู้ที่จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัลตามข้อนี้ หากเป็นผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นกลางขึ้นไป ส่วนเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น ให้พิจารณาให้ได้รับรางวัลจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เทียบเท่าหัวหน้ากอง"

ข้อ ๒ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖๐ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ* ๖๐ รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ ๕๙ (ก) และ (ข) นั้น ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังต้องจ่ายไม่เกินร้อยละสามสิบห้า และเจ้าพนักงานเรือนจำต้องจ่ายไม่เกินร้อยละสิบของกำไรทั้งหมด"

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖๑ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ* ๖๑ รางวัลที่จะจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น จักต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการในข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) สำหรับผู้ต้องขัง ให้พิจารณาจากแรงงานที่ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมมือ ความมัธยัสถ์ในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงาน ความรวดเร็วในการทำงาน ความอุตสาหะ การถนอมและรักษาเครื่องมือเครื่องใช้และคุณค่าของงาน ประกอบกับลำดับชั้นและประเภทของผู้ต้องขัง

(๒) สำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำ ให้พิจารณาถึงความสำคัญของหน้าที่และความมีส่วนรับผิดชอบ"

ข้อ ๔ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖๒ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๒)

ข้อ ๕ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖๓ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๘๕ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๒) และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ* ๖๓ นอกจากรางวัลอันพึงได้รับตามความในข้อ ๕๙ ข้อ ๖๐ และ ข้อ ๖๑ ถ้าผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานเรือนจำคนใดคิดประดิษฐ์สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับใช้เป็นประโยชน์สำคัญในการผลิตสินค้าหรือในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังขึ้น ให้ได้รับรางวัลจากกำไรนอกจากที่ต้องจ่ายเป็นรางวัลตามข้อ ๖๐ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนด"

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

พลเอก ป. จารุเสถียร

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๗๘ ร.จ. ๕๒๙ ตอนที่ ๔๕ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ เนื่องจากกฎกระทรวงที่ใช้อยู่เดิมในส่วนที่เกี่ยวกับการจ่ายรางวัล ยังมิได้กำหนดให้จ่ายแก่เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีส่วนร่วมมือในงานไว้ด้วย และมิได้กำหนดรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานเรือนจำผู้คิดประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ราชการ จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายรางวัลขึ้นไว้ เพื่อเป็นการส่งเสริมกิจการราชทัณฑ์ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

กฎกระทรวง
ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๐๕)
ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๒ และมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ยกเลิกความในข้อ ๔๖ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ* ๔๖ นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับพักการลงโทษ ดังต่อไปนี้

(ก) ชั้นเยี่ยม ไม่เกิน ๑ ใน ๓ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด

(ข) ชั้นดีมาก ไม่เกิน ๑ ใน ๔ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด

(ค) ชั้นดี ไม่เกิน ๑ ใน ๕ ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดฉบับหลังสุด"

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๕

พลเอก ป. จารุเสถียร
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๗๙ ร.จ. ๔ ตอนที่ ๑๐๖ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๐๕)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ได้ระบุเกณฑ์พิจารณาพักการลงโทษนักโทษเด็ดขาดไว้เป็นระยะเวลาน้อยกว่าที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ในทางปฏิบัติที่แล้วมาระบบการพักการลงโทษเป็นผลดีแก่กิจการราชทัณฑ์เป็นอันมาก สม-ควรขยายระยะเวลาการพักการลงโทษนักโทษเด็ดขาดให้มีระยะยาวขึ้นเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้ต้องขังทั้งหลายให้อยู่ในระเบียบวินัย ตั้งใจรับการศึกษาอบรม ประกอบกิจการงานให้เป็นประโยชน์แก่เรือนจำ และเป็นประโยชน์แก่ตนเองที่จะได้มีความหวังในการที่จะได้รับการพักการลงโทษและพยายามปรับปรุงตัวให้เป็นพลเมืองดีต่อไป

กฎกระทรวง
ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๒๐)
ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ยกเลิกความในข้อ ๖๐ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ* ๖๐ รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ ๕๙ (ก) และ (ข) นั้น ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังให้จ่ายให้ได้ไม่เกินร้อยละสี่สิบ และสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้จ่ายให้ได้ไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด"

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๒๐

สมัคร สุนทรเวช

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๙๔ ร.จ. ๔๕ ตอนที่ ๒๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๐)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่เงินรางวัลที่จ่ายให้แก่ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมมือในงาน และเจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้นยังกำหนดไว้ในอัตราที่ต่ำไป สมควรแก้ไขให้เหมาะสมเสียใหม่โดยกำหนดอัตราเงินรางวัลให้สูงขึ้น เพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ต้องขังมีความตั้งใจรับการอบรมและฝึกวิชาชีพยิ่งขึ้น ตลอดจนให้พนักงานเรือนจำปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

กฎกระทรวง
ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๒๑)
ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๒ (๖) และมาตรา ๓๕ (๙) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐ และมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นของนักโทษเด็ดขาดและตามจำนวนวัน ดังต่อไปนี้

(ก) ชั้นเยี่ยม เดือนละห้าวัน

(ข) ชั้นดีมาก เดือนละสี่วัน

(ค) ชั้นดี เดือนละสามวัน

ข้อ ๒ เมื่อเห็นสมควรลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่นักโทษเด็ดขาด ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์เสนอให้คณะกรรมการตามมาตรา ๓๒ (๗) เป็นผู้พิจารณา

ข้อ ๓ ให้นำเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพักการลงโทษตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๙๓ ข้อ ๙๔ ข้อ ๙๕ ข้อ ๙๖ ข้อ ๙๗ และข้อ ๙๘ ในหมวด ๔ ของส่วนที่ ๗ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ มาใช้บังคับแก่นักโทษเด็ดขาดผู้ได้รับการปล่อยตัวไปเพราะเหลือโทษจำคุกต่อไปเท่ากับจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกโดยอนุโลม

ข้อ ๔ นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกแล้ว อาจถูกตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ดังต่อไปนี้

(๑) ไม่เกินหกสิบวันแต่ไม่น้อยกว่าสามสิบวัน สำหรับการกระทำผิดวินัยอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(ก) สมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น

(ข) ทำร้ายหรือพยายามทำร้ายพนักงานเจ้าหน้าที่

(ค) พยายามหลบหนี หรือได้หลบหนีไปแล้วแต่ได้ตัวคืนมา

(ง) ขัดคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งหน้า

(จ) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่นหรือกิจการของเรือนจำและได้เกิดความเสียหายขึ้น

(ฉ) กระทำความผิดในส่วนที่เกี่ยวกับเงินหรือสิ่งของต้องห้าม

(๒) ไม่เกินสามสิบวันแต่ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน สำหรับการกระทำผิดวินัยอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(ก) ก่อการวิวาทกับผู้ต้องขังอื่นเนื่อง ๆ

(ข) ก่อความวุ่นวายแต่ไม่ร้ายแรง

(ค) จงใจหลีกเลี่ยงการงาน

(ง) ทำร้ายหรือพยายามทำร้ายผู้อื่น

(จ) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่นหรือกิจการ ของเรือนจำแต่ไม่เกิดความเสียหายขึ้น

(๓) ไม่เกินสิบห้าวัน สำหรับการกระทำผิดวินัยอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(ก) กระด้างกระเดื่องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

(ข) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่น

(ค) เล่นการพนัน

(ง) ฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำ

ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดผู้กระทำผิดวินัยผู้ใดมีวันลดวันต้องโทษจำคุกไม่ถึงสามสิบวันสำหรับกรณีตาม (๑) หรือไม่ถึงสิบห้าวันสำหรับกรณีตาม (๒) ให้ตัดวันลดวันต้องโทษจำคุกที่มีอยู่ทั้งหมด และจะลงโทษฐานผิดวินัยสถานที่อื่นอีกด้วยก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะแก่ความหนักเบาของการกระทำผิดวินัยนั้น

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๑

ดำริ น้อยมณี

รัฐมนตรีช่วยว่าการ ฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๙๕ ร.จ. ๒๒ ตอนที่ ๑๕ ลงวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามมาตรา ๓๒(๖) และมาตรา ๓๕ (๙) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

กฎกระทรวง
ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๒๑)
ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกความในข้อ ๕๙ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"*ข้อ ๕๙* หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไร ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้ จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

(ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น

(ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น

เจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัลตามข้อนี้ ให้พิจารณาให้ได้รับรางวัลจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน"

ข้อ ๒ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖๐ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ ๖๐ รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ ๕๙ (ก) และ (ข) นั้น ให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบ และสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด"

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑

ดำริ น้อยมณี

รัฐมนตรีช่วยว่าการ ฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๙๕ ร.จ. ๑ ตอนที่ ๑๓๔ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๒๑)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจ่ายรางวัลแก่ผู้ต้องขังที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้กำหนดไว้ว่า ผู้ต้องขังซึ่งมีส่วนร่วมมือในการทำงานหาผลประโยชน์ และอาจได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัลนั้น ถ้าเป็นนักโทษเด็ดขาด ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดตั้งแต่ชั้นกลางขึ้นไป ส่วนนักโทษเด็ดขาดชั้นเลวมากและชั้นเลว ไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณาแต่อย่างใด สมควรแก้ไขหลักเกณฑ์ดังกล่าว ให้นักโทษเด็ดขาดทุกชั้นมีสิทธิได้รับรางวัลอย่างเท่าเทียมกัน อนึ่ง อัตรารางวัลที่จ่ายให้แก่ผู้ต้องขังซึ่งมีส่วนร่วมมือในการทำงานที่กำหนดไว้เดิมมีอัตราต่ำไป สมควรแก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับรางวัลให้มีอัตราสูงขึ้นตามความเหมาะสม เพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ต้องขังมีความตั้งใจรับการอบรมและฝึกวิชาชีพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

กฎกระทรวง
ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๒๓)
ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๔๗๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๒ ทวิ กับมาตรา ๓๒ (๘) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓ และมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ งานสาธารณะที่จะจัดให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำนอกเรือนจำนั้น ได้แก่งานใด ๆ ที่ต้องใช้เงินงบประมาณแผ่นดิน เงินของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือเงินของรัฐวิสาหกิจ และให้หมายความรวมถึงงานสาธารณะอื่นใดที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนด้วย

ข้อ ๒ นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกลงเท่าจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้น

วันทำงานสาธารณะที่จะนำมาคำนวณลดวันต้องโทษจำคุกลงตามวรรคหนึ่ง ให้หมายถึงวันที่มีการทำงานไม่น้อยกว่าแปดชั่วโมง โดยให้รวมเวลาเดินทางทั้งไปและกลับด้วย

ข้อ ๓ นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำได้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) ชั้นเยี่ยม ต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษ

(๒) ชั้นดีมาก ต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษ

(๓) ชั้นดี ต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษ

(๔) ชั้นกลาง ต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสองของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษ

ในกรณีตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) ถ้ามีการพระราชทานอภัยโทษ ให้ถือกำหนดโทษตามหมายแจ้งโทษเด็ดขาดหรือตามคำสั่งลดโทษฉบับหลังสุด

ข้อ ๔ คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้ประกอบด้วยข้าราชการตั้งแต่ระดับ ๔ ขึ้นไปที่อธิบดีแต่งตั้งไม่น้อยกว่าสามคนเป็นกรรมการ โดยคนหนึ่งต้องเป็นผู้บัญชาการเรือนจำ และให้อธิบดีแต่งตั้งกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการ

การส่งหรือการงดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำจะกระทำได้ต่อเมื่อคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งเห็นชอบและอธิบดีอนุมัติ

การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง การให้ความเห็นชอบของคณะกรรมการให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นได้อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ ๕ การพิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดให้ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้คณะกรรมการตามข้อ ๔ คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม ฝีมือ หรือความรู้ความชำนาญในงาน สภาพแห่งความผิดของผู้นั้น และสภาพของท้องถิ่น ว่าสมควรให้นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำหรือไม่

ข้อ ๖ นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ หรือนักโทษเด็ดขาดที่ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำแล้ว หากปรากฏพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) สมคบกับผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น

(๒) ทำร้ายหรือพยายามทำร้ายพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้อื่น

(๓) พยายามหลบหนีหรือมีเหตุอันน่าเชื่อว่าจะหลบหนี

(๔) ขัดคำสั่งซึ่งหน้าของพนักงานเจ้าหน้าที่

(๕) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่นหรือกิจการของเรือนจำ และได้เกิดความเสียหายขึ้น

(๖) กระทำความผิดในส่วนที่เกี่ยวกับเงินหรือสิ่งของต้องห้าม

(๗) มีพฤติการณ์แสดงให้เห็นถึงความเกียจคร้าน ไม่ตั้งใจทำงาน หรือจงใจหลีกเลี่ยงการงาน

(๘) เสพยาเสพติดให้โทษ

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่รายงานให้คณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามข้อ ๔ วรรคสอง หรือส่งกลับคืนเรือนจำ แล้วแต่กรณี

ข้อ ๗ หากงานสาธารณะที่จัดให้นักโทษทำนั้นมีผลประโยชน์ตอบแทน ให้หักเป็นค่าใช้จ่ายก่อน เหลือเท่าใดจ่ายเป็นรางวัลให้แก่นักโทษเด็ดขาดผู้มีส่วนร่วมในการทำงานนั้นร้อยละแปดสิบ จ่ายเป็นรางวัลให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ร้อยละสิบ และให้เป็นรายได้ของเรือนจำร้อยละสิบ

การจ่ายรางวัลตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนด

ข้อ ๘ ให้นำเงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการพักการลงโทษตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๙๓ การกำหนดเงื่อนไขในระหว่างพักการลงโทษ ข้อ ๙๔ เงื่อนไขละเว้นการกระทำ ข้อ ๙๕ เงื่อนไขให้กระทำการ ข้อ ๙๖ การกำหนดเงื่อนไข ข้อ ๙๗ การออกหนังสือสำคัญ และ ข้อ ๙๘ เงื่อนไขในหนังสือสำคัญ ในหมวด ๔ ของส่วนที่ ๗ แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ มาใช้บังคับแก่นักโทษเด็ดขาดที่ออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ และได้รับการปล่อยตัวไปเพราะเหลือโทษจำคุกต่อไปเท่ากับหรือน้อยกว่าจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกลงโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๓

ประเทือง กีรติบุตร

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(๙๗ ร.จ. ๑๑ ตอนที่ ๓๖ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๓)

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้บัญญัติให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำได้เมื่อผ่านการพิจารณาคัดเลือกโดยคณะกรรมการแล้ว ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่เกี่ยวกับลักษณะงานสาธารณะ การแต่งตั้งกรรมการ การส่งและการงดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ รวมทั้งที่เกี่ยวกับการให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกและการให้เงินรางวัลตามที่กฎกระทรวงจะได้กำหนดไว้ ซึ่งการนี้จะทำให้เกิดประโยชน์แก่กิจการสาธารณะและเกิดประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาดด้วย จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับ
พระราชบัญญัติราชทัณฑ์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๙๒/๒๔๘๒ อัยการกาญจนบุรี โจทก์

นางชั้น พิณพาทย์ จำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๔๖, ๒๔๘

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๒๙, ๓๐

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลจะทุเลาการบังคับก่อนหรือภายหลังบังคับคดีก็ได้

มาตรา ๒๙, ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นบทให้อำนาจอธิบดีราชทัณฑ์ที่จะอนุญาตให้ผู้ต้องขังไปรักษาตัวนอกเรือนจำเนื่องด้วยอนามัยและสุขาภิบาลของผู้ต้องขังหรือหญิงมีครรภ์คนละส่วนต่างหาก หาได้ก้าวก่ายลบล้างบททุเลาการบังคับไม่

จำเลยถูกปรับ ๑๖๐ บาทฐานทำผิดพระราชบัญญัติภาษีชั้นใน คดีถึงที่สุด จำเลยไม่ชำระเงินค่าปรับ ศาลจึงออกหมายแจ้งโทษจำไถ่แทนค่าปรับไปยังเรือนจำเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ วันที่ ๒๓ กันยายน จำเลยยื่นคำร้องต่อศาลขอทุเลาการบังคับเพราะเหตุว่าจำเลยตั้งครรภ์มีอาการจะคลอดบุตร

ศาลสั่งให้ทุเลาการบังคับโดยส่งตัวจำเลยไปอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานตามมาตรา ๒๔๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อัยยการอุทธรณ์คำสั่งมีใจความว่า ความในมาตรา ๒๔๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลมีอำนาจสั่งทุเลาการบังคับให้จำคุกได้ก่อนที่ศาลสั่งบังคับคดี ภายหลังนี้ไปเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชทัณฑ์จะดำเนินต่อไป ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๒๙, ๓๐ ขอให้ศาลอุทธรณ์ยกคำสั่งศาลชั้นต้น

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า ตามมาตรา ๒๔๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้บัญญัติไว้โดยฉะเพาะว่า ศาลจะมีอำนาจสั่งทุเลาการบังคับได้ต่อเมื่อก่อนบังคับคดี มาตรา ๒๔๖ ใช้คำว่า "ศาลมีอำนาจสั่งให้ทุเลาการบังคับคดีให้จำคุกไว้จนกว่าเหตุอันควรทุเลาจะหมดไป" ต้องหมายความว่า ก่อนหรือหลังบังคับคดีศาลก็ยังมีอำนาจสั่งให้ทุเลาการ

บังคับคดีได้ ถ้าอ่านมาตรา ๒๔๘ ต่อไปซึ่งมีความว่า ถ้าบุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตวิกลจริตก่อนถูกประหาร ให้รอการประหารชีวิตไว้ก่อนจนกว่าจะหาย ขณะทุเลาการประหารชีวิตอยู่นั้น ศาลมีอำนาจยกมาตรา ๔๖ วรรค (๒) แห่งกฎหมายลักษณะอาญามาบังคับ สนับสนุนให้เห็นว่า ภายหลังการบังคับคดีก็ยังให้อำนาจศาลสั่งให้ทุเลาการบังคับได้

ตามมาตรา ๒๙, ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ นั้น ว่าด้วยอนามัยและสุขาภิบาลของผู้ต้องขังที่เจ็บหรือหญิงมีครรภ์ อธิบดีราชทัณฑ์อาจอนุญาตให้ไปรักษาตัวนอกเรือนจำได้โดยให้อำนาจอธิบดีราชทัณฑ์อย่างกว้างๆ แต่อำนาจศาลที่จะให้ทุเลาการบังคับนั้นจำแนกประเภทในวงจำกัด หาก้าวก่ายลบล้างกันไม่ จึงพิพากษายืนตามศาลชั้นต้น และให้ยกอุทธรณ์โจทก์เสีย

โจทก์ฎีกาต่อมาเป็นปัญหาข้อกฎหมายมีใจความสำคัญว่า อำนาจทุเลาการบังคับของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๔๖ นั้น ควรจะแปลความหมายว่า เป็นอันหมดสิ้นเพียงเมื่อศาลสั่งบังคับคดีเด็ดขาดแล้วเท่านั้น

ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนประชุมปรึกษาคดีนี้แล้ว เห็นว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๔๖ มิได้บัญญัติไว้ว่า การทุเลาการบังคับตามมาตรานี้ต้องเป็นกรณีก่อนบังคับคดี แต่เมื่อตรวจดูมาตรา ๒๔๘ เข้าด้วย จะเห็นได้ชัดว่า ศาลจะทุเลาการบังคับก่อนหรือภายหลังบังคับคดีก็ได้ ส่วนความตามมาตรา ๒๙, ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ นั้น เป็นเรื่องที่ให้อำนาจอธิบดีราชทัณฑ์เพื่ออนุญาตให้ผู้ต้องขังไปรักษาตัวนอกเรือนจำเนื่องด้วยอนามัยและสุขาภิบาลของผู้ที่ต้องขังหรือหญิงมีครรภ์คนละส่วนต่างหากจากที่บัญญัติไว้ในเรื่องขอทุเลาการบังคับต่อศาลในหมวด ๑ แห่งภาค ๖ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๗ หาได้ก้าวก่ายลบล้างกันไม่ ที่ศาลล่างทั้ง ๒ วินิจฉัยชี้ขาดและพิพากษามานั้นชอบแล้ว จึงพร้อมกันพิพากษายืนตามให้ยกฎีกาโจทก์เสีย

พลางกูรธรรมพิจัย — นิติศาสตร์ไพศาลย์ — เอ. เอฟ. เอ็น. เทฟโนต์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๘๐/๒๔๙๑ อัยการสุโขทัย โจทก์
นายกลม เขียวแก้ว จำเลย

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๓๕, ๓๗, ๔๕

ความผิดฐานนำเงินติดตัวเข้าไปในเรือนจำโดยไม่ได้รับอนุญาต อันเป็นผิดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา ๔๕ นั้น กฎหมายประสงค์ให้ลงโทษรวมถึงผู้ต้องขังด้วย

คดีข้อนี้เท็จจริงที่คู่ความรับกันมีอยู่ว่า จำเลยซึ่งต้องหาในเรื่องปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ตายได้ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำจังหวัดสุโขทัย จำเลยได้นำเงิน ๑๑๘ บาท ๕๐ สตางค์ ติดตัวเข้าไปในเรือนจำด้วย โจทก์จึงฟ้องขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๔๕ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ข้อ ๑๒๙ กับขอให้ริบของกลาง

จำเลยต่อสู้ว่าไม่ควรมีผิด เพราะกฎหมายประสงค์จะลงโทษคนภายนอกที่มิใช่ผู้ต้องขัง

ศาลจังหวัดสุโขทัยเห็นว่า แม้จำเลยจะเป็นผู้ต้องขังก็ต้องมีผิดตามบทกฎหมายที่โจทก์อ้าง จึงให้ปรับจำเลย ๒๐ บาท ลดฐานปรานีกึ่งหนึ่ง คงปรับ ๑๐ บาท แต่จำเลยต้องขังมาพอกับโทษแล้ว ให้ปล่อยตัวไป ของกลางให้ริบ

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า กฎหมายที่โจทก์อ้างไม่ประสงค์ให้ลงโทษผู้ต้องหาที่มีเงินติดตัวมาด้วย จึงพิพากษากลับให้ยกฟ้องโจทก์ เงินของกลางให้คืนจำเลย แต่ไม่ตัดสิทธิของเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะเก็บรักษาเงินไว้ให้ในฐานรับฝากตามระเบียบข้อบังคับ

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนและประชุมปรึกษาแล้ว ปัญหาในคดีนี้มีว่า ความผิดตามมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ที่โจทก์ขอให้ลงโทษจำเลยในคดีนี้นั้น กฎหมายประสงค์ให้ลงโทษเฉพาะผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้ต้องขังหรือว่ารวมทั้งผู้ต้องขังด้วย เมื่อได้พิเคราะห์แล้วเห็นว่า มาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้มีข้อความว่า "ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และความผิดนั้นเป็นเพียงลหุโทษหรือ

ความผิดต่อมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ฯลฯ แทนที่จะนำเรื่องขึ้นเสนอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการสอบสวนหรือฟ้องร้องตามกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษฐานผิดวินัยตามมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้" ซึ่งแสดงให้เห็นความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติฉบับนี้โดยแจ้งชัดว่า ความผิดตามมาตรา ๔๕ นั้นรวมถึงผู้ต้อง-ขังด้วย ศาลอุทธรณ์หาได้ยกมาตรา ๓๗ นี้ขึ้นวินิจฉัยไม่ ฎีกาโจทก์ฟังขึ้น

จึงพร้อมกันพิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้บังคับคดีไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นทุกประการ

นาถปรีชา—ธรรมบัณฑิต—นนทปัญญา

คำสั่งฎีกาที่ ๓๓๔/๒๔๙๒ อัยการประจวบคีรีขันธ์ โจทก์

นายพัด สีอินทร์ กับพวก จำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๓) (๔) (๑๔) (๑๕), ๖๐, ๑๙๓

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

จำเลยที่ต้องโทษตามคำพิพากษาร้องต่อศาลว่า ทางเรือนจำคิดลดโทษให้ไม่ถูก ศาลจึงมีคำสั่งคิดลดโทษให้นั้น พัสดีเรือนจำไม่มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกา

เรื่องนี้นายเณรหรือพิศจำเลยซึ่งต้องโทษเรื่องปล้นทรัพย์ ๒ คดี รวมโทษจำคุก ๑๐ ปี ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นว่า ทางการเรือนจำคิดลดโทษให้ไม่ถูกต้อง ขอให้ศาลคิดลด-โทษให้จำเลยเสียใหม่ หากปรากฏว่าจำเลยต้องจำมาพอกับโทษก็ขอให้ออกหมายสั่งปล่อยตัวจำเลยด้วย

ศาลชั้นต้นนัดจำเลยผู้ร้องกับพัสดีและอัยการมาพร้อมกัน พัสดีแถลงถึงหลักเกณฑ์การคิดลดโทษให้จำเลย

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้คิดลดโทษให้จำเลยทั้งสองคดี

พัสดีเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้น

ศาลอุทธรณ์ปรึกษาเห็นว่า พัสดีไม่มีอำนาจอุทธรณ์คำสั่งศาล เพราะไม่ใช่เป็นคู่ความ และไม่ใช่เป็นผู้เสียหายหรือผู้ที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแทนตัวความ

ที่อ้างสิทธิอุทธรณ์โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๐ นั้น ไม่ถูกต้อง เพราะกฎหมายบทนี้ให้อำนาจพัสดียื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวผู้ถูกควบคุมหรือถูกขังโดยผิดกฎหมายหรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษาเท่านั้น จึงให้ยกอุทธรณ์ของนายสำราญพัสดีเสีย โดยถือว่าไม่เป็นอุทธรณ์อันชอบด้วยกฎหมาย

พัสดีเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ฎีกา ในฎีกามีนายถนอม ปาณินท์ พัสดีเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เซ็นชื่อเป็นผู้ฎีกา ไม่ใช่นายสำราญคนที่เซ็นชื่อในอุทธรณ์

ศาลฎีกาได้ประชุมปรึกษาแล้วเห็นว่า พัสดีเรือนจำไม่ใช่โจทก์ จำเลย หรือคู่ความ หรือผู้เสียหาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๓) (๔) (๑๔) (๑๕) และทั้งเรื่องนี้พัสดีเรือนจำไม่ได้ร้องต่อศาลขอให้ปล่อยตัวคนผู้ต้องขังเป็นเรื่องร้องขอให้ศาลขังจำเลยต่อจากวันที่ศาลสั่งไว้ว่าจำเลยจะต้องพ้นโทษไป ซึ่งเป็นเรื่องตรงกันข้ามกับเรื่องที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๙๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พัสดีเรือนจำจะอ้างมาตรา ๙๐ มาเป็นอำนาจอุทธรณ์ฎีกาไม่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์สั่งชอบแล้ว

จึงพร้อมกันสั่งให้ยกฎีกาของนายถนอมเสีย

นาถปริญญา – ธรรมบัณฑิต – นาถปรีชา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๗๕/๒๕๐๒ พนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดหลังสวน โจทก์
นายสังข์ ทองศรี กับพวก จำเลย

กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๕๒ (๑), ๒๔๙
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓
พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๑๗ (๒)

พัศดีมีอำนาจจับกุมผู้ที่หลบหนีเรือนจำไปโดยวิธีอันสมควร ป้องกันมิให้หลบหนีเท่าที่เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งการจับกุม

คดีนี้โจทก์ฟ้องและยื่นคำร้องเพิ่มเติมฟ้องว่า เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๙๘ เวลากลางวัน ผู้ต้องขังชายศักดิ์ ศิริวงษ์ กับพวกอีก ๑ คน ซึ่งควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำอำเภอ

หลังสวน จังหวัดชุมพร ได้หลบหนีการควบคุมไป จำเลยทั้งสามซึ่งรับราชการสังกัดกรม-ราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย โดยจำเลยที่ ๑ รับราชการในตำแหน่งผู้ช่วยพัศดีเรือนจำอำเภอหลังสวน จำเลยที่ ๒—๓ รับราชการในตำแหน่งผู้คุมเรือนจำอำเภอหลังสวน ได้ทำ-การจับกุมผู้ต้องขังชายศักดิ์ ตามหน้าที่อันชอบด้วยกฎหมายไว้ได้แล้ว จำเลยทั้งสามบังอาจสมคบกันใช้ไม้และปืนเป็นสาตราวุธ ตี ยิง ทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังชายศักดิ์ เป็นบาดแผลถึงบาดเจ็บสาหัสหลายแห่งโดยเจตนาฆ่าให้ตาย ผู้ต้องขังชายศักดิ์ทนพิษบาดแผลที่จำเลยทำร้ายไม่ได้ ได้ถึงกับความตายลงในเวลาต่อมา ดังปรากฏตามรายงานชันสูตรบาดแผลและชันสูตรพลิกศพท้ายฟ้อง เหตุเกิดระหว่างตำบลพ้อแดงและตำบลขันเงิน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ขอให้ลงโทษจำเลยตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๒๔๙, ๖๓ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘, ๘๓

จำเลยที่ ๑ ให้การว่า จำเลยที่ ๑ มิได้สมคบกับจำเลยอื่นฆ่าผู้ตาย จำเลยที่ ๑ ได้ใช้ปืนยิงผู้ตายจริง แต่มิได้เจตนาจะฆ่าผู้ตายให้ถึงแก่ความตายดังโจทก์ฟ้อง จำเลยที่ ๑ กระทำไปเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ตายหลบหนีการจับกุมตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และผู้ตายมิได้ถึงแก่ความตายเพราะแผลที่ถูกยิง

จำเลยที่ ๒ — ๓ ให้การปฏิเสธต่อสู้ว่า จำเลยมิได้ทำร้ายผู้ตายและมิได้อยู่ในที่เกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุจำเลยที่ ๒ — ๓ อยู่ที่อื่น จำเลยที่ ๒ — ๓ เพิ่งทราบเรื่องการทำร้ายผู้ตายภายหลัง ข้อที่จำเลยที่ ๒—๓ ให้การภาคเสธในชั้นสอบสวนก็เนื่องจากจำเลยได้ถูกผู้อื่นขอร้องให้เข้ามาให้การในสำนวนวิสามัญฆาตกรรม ทั้งนี้โดยจำเลยเข้าใจว่าเรื่องคงจะเสร็จไปตามสำนวนเดิม

ศาลจังหวัดหลังสวนพิจารณาแล้วพิพากษาว่า นายสังข์ จำเลยที่ ๑ มีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๒๔๙, ๖๐, ๕๓ ให้จำคุก ๑ ปี แต่ให้รอการลงโทษจำคุกนายสังข์ จำเลย ไว้ภายใน ๓ ปี ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๔๑, ๔๒ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ ส่วนนายสง่า นายสวัสดิ์ จำเลยที่ ๒, ๓ ไม่มีความผิด ให้ยกฟ้องโจทก์ ปล่อยตัวไป แต่เห็นสมควรให้ขังนายสง่าและนายสวัสดิ์ จำเลย ไว้ในระหว่างอุทธรณ์ เว้นแต่จะมีประกันอันเป็นที่พอใจ

โจทก์ และนายสังข์ จำเลยที่ ๑ อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้วพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นว่า นายสังข์ จำเลยที่ ๑ ยังไม่มีความผิด ให้ยกฟ้องปล่อยตัวนายสังข์ จำเลย นอกจากนี้ให้คงเป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนและประชุมปรึกษาคดีนี้แล้ว ทางพิจารณาฟังได้ในเบื้องต้นว่า เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๙๘ เวลา ๑๗.๐๐ นาฬิกาเศษ ได้มีผู้ต้องขังในเรือนจำอำเภอหลังสวน หลบหนีไปจากเรือนจำ ๒ คน คือ น.ช. น้อมหรือแอ๋ว กับ ข.ช. ศักดิ์ ซึ่งต้องขังในระหว่างพิจารณาของศาลฐานชิงทรัพย์ โดยคนทั้งสองปีนกำแพงเรือนจำหนีไป ได้มีเจ้าพนักงานเรือนจำรวมทั้งจำเลยทั้งสามออกติดตามไป จำเลยที่ ๑ เป็นผู้ช่วยพัศดี จำเลยที่ ๒–๓ เป็นผู้คุม จำเลยที่ ๑ ได้เอาปืนยาวลูกซองของทางราชการติดตัวไปด้วย น.ช. น้อมหรือแอ๋ว หลบหนีรอดไปได้ คงจับได้แต่ ข.ช. ศักดิ์ ได้ถูกพวกที่ติดตามทุบตีด้วยมือและไม้ และถูกนายสังข์ จำเลยที่ ๑ ยิงด้วยปืนลูกซองมีบาดแผลตามรายงานชันสูตรของแพทย์ท้ายฟ้อง ข.ช. ศักดิ์ ได้ถึงแก่ความตายเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๙๘ เวลา ๓.๐๐ นาฬิกาเศษ เพราะพิษบาดแผลที่ถูกตีที่ศีรษะ แผลที่ถูกกระสุนปืนเป็นแผลเล็กน้อยรักษาประมาณ ๒ อาทิตย์ก็หาย ข.ช. ศักดิ์ ตายแล้วได้มีการดำเนินการชันสูตรพลิกศพและสอบสวนเป็นสำนวนวิสามัญฆาตกรรม สอบสวนเสร็จแล้วได้ส่งสำนวนไปยังอธิบดีกรมอัยการ อธิบดีกรมอัยการสั่งไม่ฟ้อง ภายหลังเจ้าพนักงานตำรวจกองปราบได้มาทำการสอบสวนเรื่องนี้ใหม่เพราะมีผู้ร้องไปว่า การสอบสวนเดิมไม่เป็นความจริง สอบสวนเสร็จแล้วเสนอสำนวนไปยังอธิบดีกรมอัยการ อธิบดีกรมอัยการสั่งให้ฟ้อง จึงได้ฟ้องจำเลยทั้งสาม

ข้อที่โจทก์ฎีกาว่า จำเลยได้จ้องยิงผู้ตายถึง ๒ นัด ต้องการจะยิงผู้ตายให้ถึงแก่ความตาย จำเลยจึงควรมีความผิดดังโจทก์ฟ้องนั้น ศาลฎีกาได้พิเคราะห์พยานหลักฐานโจทก์จำเลยแล้ว คดีนี้ข้อเท็จจริงฟังได้ดังที่ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยมาแล้วว่า นายสังข์ จำเลย ได้ยิงผู้ตายขณะที่ผู้ตายวิ่งหนี ผู้ตายซึ่งต้องขังอยู่ในข้อหาฐานชิงทรัพย์ ได้ปีนกำแพงเรือนจำหลบหนีไป ขณะนั้นจำเลยเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำในตำแหน่งผู้ช่วยพัศดี ได้ออกติดตาม

จับกุม โดยเอาปืนยาวลูกซองของทางราชการไปด้วย อันเป็นการตามจับผู้ตายตามอำนาจหน้าที่ เมื่อจำเลยพบผู้ตายกำลังวิ่งอยู่ในสวนของชาวบ้าน ซึ่งห่างเรือนจำประมาณ ๑๕ เส้น และน่าเชื่อว่าผู้ตายมีอาวุธคือสิ่วปลายแหลมอยู่ในมือดังจำเลยนำสืบ จำเลยร้องห้ามให้ผู้ตายหยุดวิ่ง ผู้ตายไม่ฟังยังคงวิ่งหนี จำเลยจึงยิงปืนยาวลูกซองไป ๑ นัด ศาลฎีกาเชื่อว่าจำเลยยิงขู่ผู้ตายไปก่อน ๑ นัด เพื่อให้ผู้ตายหยุดวิ่งหนี เพราะถ้าจำเลยเจตนายิงผู้ตายโดยไม่ใช่ยิงขู่แล้ว ในระยะห่างเพียง ๑๐ วา จำเลยยิงด้วยปืนยาวลูกซอง กระสุนปืนก็น่าจะถูกผู้ตายเสียแล้ว เมื่อจำเลยยิงขู่แล้ว ผู้ตายก็มิได้หยุดวิ่งยอมให้จับ คงวิ่งหนีต่อไป จำเลยจึงได้ยิงผู้ตาย ๑ นัด กระสุนปืนถูกผู้ตายล้มลง จึงจับตัวผู้ตายได้ โดยจำเลยมิได้ซ้ำเติมหรือทำร้ายผู้ตายอีกแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่าจำเลยยิงผู้ตายก็เพื่อจะจับกุมผู้ตายที่หลบหนีเรือนจำมาจริงดังข้อต่อสู้ของจำเลย ทั้งนายแพทย์สมวัฒน์ ผู้ชันสูตรบาดแผลของผู้ตายก่อนตายก็เบิกความว่า ได้ทำการตรวจชันสูตรบาดแผลของนักโทษที่หลบหนีเรือนจำและถูกทำร้าย ที่แขนของคนเจ็บนั้นเป็นรอยถูกกระสุนปืนเป็นแผลเล็กน้อยไม่ถึงตาย รักษาประมาณ ๒ อาทิตย์ก็หาย แผลที่อาจทำให้ตายนั้นคือ แผลที่ท้ายทอยเยื้องไปทางซ้ายมือ เป็นแผลที่ถูกตีด้วยของแข็ง และนายแพทย์สุทัศน์ผู้ทำการตรวจชันสูตรพลิกศพผู้ตายก็เบิกความว่า บาดแผลของผู้ตายที่ศีรษะนั้นเป็นแผลที่ถูกของแข็ง ส่วนบาดแผลที่แขนนั้นเป็นรอยถูกกระสุนปืน บาดแผลที่ทำให้ถึงตายคือแผลที่ศีรษะ

ศาลฎีกาเห็นว่า การที่จำเลยได้ใช้วิธีจับผู้ตายโดยชั้นแรกร้องห้ามให้ผู้ตายหยุดวิ่ง ผู้ตายก็ไม่ยอมหยุด จำเลยจึงยิงปืนขู่ไป ๑ นัด แต่ผู้ตายก็ไม่หยุดวิ่งยอมให้จับ คงวิ่งหนีต่อไป จำเลยจึงยิงผู้ตายไป ๑ นัด เพื่อจะจับกุมผู้ตายและมิให้ผู้ตายหลบหนีไปเท่านั้น เพราะถ้าจำเลยไม่กระทำไปเช่นนั้น ก็ไม่มีทางจะจับผู้ตายได้โดยละม่อม หรือผู้ตายอาจหลบหนีไปได้ เพราะผู้ตายมีสิ่วปลายแหลมอยู่ในมือ ปืนที่จำเลยใช้ยิงผู้ตายนั้นเป็นปืนลูกซองและจำเลยได้ยิงไปในระยะไกลห่างจากผู้ตายประมาณ ๑๐ วาเศษในขณะที่ผู้ตายวิ่งหนี บาดแผลที่ผู้ตายได้รับจากกระสุนปืนลูกซองที่แขนผู้ตายตามรายงานชันสูตรพลิกศพผู้ตายนั้นก็เพียงกระสุนฝังในเล็กน้อย ซึ่งแพทย์ผู้ชันสูตรลงความเห็นว่ารักษาเพียง ๒ อาทิตย์หายและไม่ใช่เป็นบาดแผลที่ทำให้ถึงแก่ความตาย นอกจากนั้นย่อมเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่ากระสุนลูกซอง

นั้นมีอยู่หลายเม็ดด้วยกัน เมื่อยิงออกไปแล้วเม็ดกระสุนย่อมแตกกระจายไปหลายจุด ไม่เหมือนลูกโดด ดั่งนั้น แม้กระสุนจะถูกผู้ตายในระดับลำตัวของผู้ตายตามที่กล่าวแล้วข้างต้นก็ดี ก็ยังถือเอาแน่ไม่ได้ว่าจำเลยได้ตั้งใจยิงผู้ตายในส่วนที่สำคัญของร่างกายผู้ตาย เพราะกระสุนลูกซองนั้น เมื่อยิงออกไปแล้วย่อมแตกกระจายไปดั่งกล่าวข้างต้น ทั้งโจทก์ก็ไม่ได้นำสืบให้เห็นว่าจำเลยได้ยิงผู้ตายไปโดยมีเจตนาฆ่าผู้ตาย ส่วนจำเลยนำสืบแก้ว่าการที่จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายไปนั้นก็เพื่อจับกุมผู้ตายมิให้หลบหนีไปเท่านั้น เพราะไม่มีทางอื่นจะจับ-กุมผู้ตายได้ พฤติการณ์เป็นดั่งนี้จึงยังฟังไม่ได้ว่าจำเลยได้ยิงผู้ตายไปโดยเจตนาจะฆ่าผู้ตายตามฟ้องโจทก์ หากว่าจำเลยมีเจตนาจะฆ่าผู้ตายแล้ว จำเลยก็น่าจะไล่ตามไปสกัดยิงผู้ตายในระยะที่ใกล้กระชั้นชิดกว่านั้น ซึ่งก็ไม่ปรากฏว่าจะมีเหตุขัดขวางแต่ประการใด จึงเห็นว่า ตามพฤติการณ์ที่จำเลยกระทำไปนั้นเป็นเพียงกระทำไปเพื่อจับกุมผู้ตาย และมิให้ผู้ตายหลบหนีไปเท่านั้นดั่งกล่าวข้างต้น ทั้งได้ความว่าที่เกิดเหตุก็เป็นสวนของชาวบ้านห่างจากเรือนจำประมาณ ๑๕ เส้น ซึ่งมีทางจะหลบหนีไปได้โดยง่าย ดังเช่น น.ช. น้อมหรือแอ๋วซึ่งหลบหนีรอดไปได้นั้น ฉะนั้นการกระทำของนายสังข์ จำเลย จึงถือได้ว่า เป็นวิธีป้องกันมิให้ผู้ตายหลบหนีเท่าที่เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งการจับกุมผู้ตายซึ่งหลบหนีจากที่คุมขังแล้ว ตามประ-มวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ มาตรา ๑๗ (๒) ประกอบด้วยกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๕๒ จำเลยยังไม่ควรมีความผิด ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษามานั้นชอบแล้ว ฎีกาโจทก์ฟังไม่ขึ้น

จึงพิพากษายืนให้ยกฎีกาโจทก์

พิบูลย์ไอศวรรย์ – ดุลยทัณฑ์ขนาณัติ – สุทธิวาทนฤพุฒิ

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๔๒๐/๒๕๐๓

นายเนียม ปาสิกเทพ จำเลย ยื่นคำร้องว่า จำเลยมีความประสงค์ขอให้ศาลสั่งปล่อยตัวชั่วคราวไปในระหว่างฎีกา เนื่องจากจำเลยป่วยเป็นโรคไตอักเสบอย่างร้ายแรง ซึ่งทางเรือนจำขาดเครื่องอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ในการรักษา ขอได้โปรดอนุญาต

ศาลฎีกามีคำสั่งว่า เหตุผลตามคำร้องของจำเลย เป็นอำนาจและหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่จะดำเนินการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๓๐ จึงให้ยกคำร้องของจำเลย

ประกอบ หุตะสิงห์–สุทธิวาทนฤพุฒิ–เขื้อ คงคากุล

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๑๕/๒๕๐๓ พนักงานอัยการ กรมอัยการ โจทก์

นายเปงเซีย แซ่เตียว จำเลย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๑
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๗
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๙๘, ๑๕
พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙
พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๐๐ มาตรา ๓

"นักโทษเด็ดขาด" ตาม มาตรา ๓ แห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๐๐ หมายความว่า นักโทษเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ซึ่งหมายแดงแจ้งโทษเด็ดขาดได้ออกก่อนหรือในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ

คดีนี้โจทก์ฟ้องและจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลอาญาพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๑, ๓๐๐, ๓๙๐ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๔๗๗ มาตรา ๙, ๑๐, ๒๘, ๒๙ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๔๗๗ (ฉบับที่ ๒) ข้อ ๑๐ แต่ลงโทษบทที่หนักคือ มาตรา ๒๙๑ ให้จำคุกไว้มีกำหนด ๘ ปี ลดรับสารภาพกึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๘ คงให้จำคุกจำเลย ๔ ปี และให้เพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ของจำเลย ศาลอาญาอ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟังเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๐๐

วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๐๐ จำเลยยื่นคำร้องต่อศาลอาญาว่า จำเลยยอมรับโทษตามคำพิพากษาไม่ติดใจอุทธรณ์ ขอให้ศาลอาญาออกหมายแจ้งโทษเด็ดขาดให้จำเลยเพื่อ

จำเลยจะได้รับพระราชทานอภัยโทษทันในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ศาลอาญามีคำสั่งว่า ยังไม่เกินกำหนด ๑๕ วัน ยังออกหมายแดงไม่ได้ เพราะโจทก์อาจอุทธรณ์ได้ ถึงจำเลยจะยอมก็ดี

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ศาลอาญาออกหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุด เพราะคู่ความไม่อุทธรณ์

วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๐๐ จำเลยยื่นคำร้องต่อศาลอาญาว่า การที่ศาลออกหมายแดงแจ้งโทษของจำเลยไปเมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐ นั้น ทำให้จำเลยเสียสิทธิในการได้รับพระราชทานอภัยโทษ เพราะหมายแดงแจ้งโทษออกภายหลังวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐ แต่คดีของจำเลยถึงที่สุดก่อนวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ศาลควรออกหมายแดงแจ้งโทษจำเลยในวันที่ ๑๑ หรือ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ซึ่งเป็นวันครบกำหนดยื่นอุทธรณ์ จึงขอให้ศาลอาญาแก้ไขวันออกหมายแดงแจ้งโทษเสียใหม่ ศาลอาญามีคำสั่งว่าศาลออกหมายแดงก่อนวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ไม่ได้ ให้ยกคำร้อง

จำเลยอุทธรณ์ว่า ศาลอาญาต้องออกหมายแดงแจ้งโทษเมื่อครบ ๑๕ วัน นับแต่วันพิพากษา แม้จะเป็นวันหยุดราชการก็สั่งย้อนหลังได้ ขอให้ศาลอุทธรณ์สั่งศาลอาญาออกหมายแดงแจ้งโทษให้จำเลยใหม่

ศาลอุทธรณ์พิจารณาเห็นว่า หมายแดงแจ้งโทษหรือหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดนั้น ศาลจะออกได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุด คือคู่ความไม่อุทธรณ์ ในระยะเวลาที่คู่ความอาจยื่นอุทธรณ์ได้นั้นจะถือว่าคดีถึงที่สุดไม่ได้ คดีนี้ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๐๐ ซึ่งจะสิ้นอายุอุทธรณ์ในวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ แต่วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ เป็นวันอาทิตย์ ศาลปิดทำการ คู่ความจึงอาจยื่นอุทธรณ์ได้ในวันจันทร์ที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐ แต่เผอิญทางราชการได้มีประกาศให้หยุดราชการในวันที่ ๑๓ และ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๐๐ อีก ๒ วัน เนื่องในงานฉลองยี่สิบห้าพุทธศตวรรษ คู่ความจึงอาจยื่นอุทธรณ์ได้ในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๐ อันเป็นวันแรกที่ศาลเปิดทำการ ฉะนั้น คดีนี้จึงยังไม่ถึงที่สุดจนกว่าจะพ้นวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ที่ศาลชั้นต้นออกหมายแดงแจ้งโทษจำเลยในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐ จึงเป็นการถูกต้องแล้ว จำเลยจะขอให้แก้ไขวันที่ให้ย้อนหลังไปเป็น

วันที่ ๑๑ หรือ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ไม่ได้ เพราะในระยะเวลานั้นคดียังไม่ถึงที่สุด ศาลจะออกหมายแดงแจ้งโทษในวันที่ดังกล่าวนั้นไม่ได้ ศาลอุทธรณ์จึงพิพากษายืนตามคำสั่งศาลอาญา

จำเลยฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายใจความว่า คดีนี้สิ้นอายุอุทธรณ์ในวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ เมื่อคู่ความไม่อุทธรณ์ คดีย่อมถึงที่สุด และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๙๘ ก็ไม่มีเงื่อนไขให้ขยายอายุอุทธรณ์ให้เกิน ๑๕ วันไปด้วยเหตุใด ๆ ทั้งสิ้น ฉะนั้นจำเลยจึงมีสิทธิได้รับพระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๐๐ การที่ศาลอาญาออกหมายแจ้งโทษในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐ หลังจากวันที่พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๐๐ ใช้บังคับ คือวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ทำให้จำเลยไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ จึงไม่ชอบ เพราะเป็นการเอาวิธีปฏิบัติในการออกหมายมาลบล้างผลที่จำเลยจะได้รับพระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกานั้น

ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนประชุมปรึกษาคดีแล้ว เห็นว่า เมื่อวันสิ้นหรือวันสุดท้ายแห่งอายุอุทธรณ์ในคดีนี้ คือวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ เป็นวันอาทิตย์หรือวันหยุด จะต้องนำบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยระยะเวลาหรือวิธีการกำหนดนับระยะเวลาทั่วไปมาบังคับ ประกอบมาตรา ๑๙๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ มาตรา ๑๖๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติว่า "ถ้าวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเป็นวันหยุดซึ่งตามประเพณีงดเว้นการงาน ท่านให้นับวันที่เริ่มทำงานใหม่เข้าด้วย" ฉะนั้น เมื่อวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาอุทธรณ์คือวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ เป็นวันอาทิตย์ และวันที่ ๑๓ และวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ทางราชการมีประกาศให้เป็นวันหยุดอีกด้วย ก็ต้องนับวันที่เริ่มทำงานใหม่ คือวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐ เป็นวันสุดท้ายแห่งอายุอุทธรณ์ ไม่ใช่วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ดังที่จำเลยอ้าง และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๗ วรรค ๒ คดีจะยังไม่ถึงที่สุดจนกว่าจะพ้นวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๐ แล้ว ฉะนั้น ที่ศาลอาญาออกหมายแจ้งโทษจำเลย (หมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุด) ในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐ จึงเป็นการปฏิบัติโดยถูกต้องแล้ว ตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทาน

อภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๐๐ มาตรา ๓ ก็บัญญัติว่า "นักโทษเด็ดขาด" ที่อยู่ในข่ายได้รับพระราชทานอภัย ให้หมายความว่า นักโทษเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ฯลฯ ซึ่งหมายแจ้งโทษเด็ดขาดได้ออกก่อนหรือในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ โดยมีความประสงค์จะให้ถือวันออกหมายเป็นสำคัญ จึงไม่มีเหตุผลอันใดที่จำเลยจะอ้างได้ว่าเป็นการเอาวิธีปฏิบัติในการออกหมายมาลบล้างผลที่จำเลยจะได้รับตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๐๐ นั้น ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์วินิจฉัยมาชอบแล้ว ฎีกาจำเลยฟังไม่ขึ้น จึงพร้อมกันพิพากษายืน

โพยม เลขยานนท์ – ประมูล สุวรรณศร – สนิท สุมาวงศ์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๔๕/๒๕๐๘ ผู้ว่าคดีศาลแขวงพระนครเหนือ โจทก์
(ประชุมใหญ่) นักโทษชายตง แซ่เตียว จำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๘
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง
พ.ศ. ๒๔๙๙ มาตรา ๑๙, ๒๐
พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๔๕

ผู้ว่าคดีฟ้องด้วยวาจาว่า "เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๐๖ เวลากลางวัน จำเลยได้ลักลอบนำธนบัตรเข้าไปในเรือนจำและมีไว้ในความครอบครอง ๕๘๐ บาท ฯลฯ ขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๓๗, ๓๙, ๔๕ วรรค ๓ และริบของกลาง ฯลฯ" โดยไม่ได้แจ้งข้อความต่อศาลว่า "เป็นการฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำ" ด้วยนั้น ก็เป็นฟ้องที่ครบบริบูรณ์แล้ว เพราะกิริยาลักลอบหมายถึงการนำธนบัตรเข้าไปในเรือนจำ เป็นการกระทำผิดกฎหมายหรือฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดได้ทั้ง ๒ กรณี

คดีนี้โจทก์ฟ้องด้วยวาจาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๙๙ มาตรา ๒๐ ศาลแขวงพระนครเหนือบันทึกคำฟ้องไว้ว่า "เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๐๖ เวลากลางวัน จำเลยได้ลักลอบนำธนบัตรเข้าไปในเรือนจำ

และมีไว้ในความครอบครอง ๕๘๐ บาท ฯลฯ ขอให้ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๓๗, ๓๙, ๔๕ วรรค ๓ และริบของกลาง ฯลฯ"

จำเลยให้การรับสารภาพตลอดข้อหา

ศาลแขวงพระนครเหนือพิพากษาว่า จำเลยผิดตามฟ้อง รับลดกึ่ง จำคุกจำเลย ๒ เดือน ของกลางริบ

จำเลยอุทธรณ์ ขอให้ลงโทษเบาลง และคืนเงินของกลาง ๕๘๐ บาท ให้จำเลย

ศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้ววินิจฉัยว่า การกระทำของจำเลยตามคำบรรยายฟ้องหากจะเป็นความผิดก็ผิดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๔๕ ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้ใดเข้าไปในเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานก็ดี หรือบังอาจรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง นำเข้ามาหรือเอาออกไปจากเรือนจำซึ่งเงินหรือสิ่งของต้องห้ามโดยทางใด ๆ อันผ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำก็ดี ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษ ฯลฯ" ตามกฎหมายดังกล่าว การนำเงินเข้าไปในเรือนจำจะเป็นผิดก็ต่อเมื่อผ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ โจทก์มิได้บรรยายความข้อนี้ไว้ แม้จำเลยให้การรับสารภาพ ก็ลงโทษจำเลยไม่ได้เพราะคำบรรยายฟ้องของโจทก์ยังไม่เป็นความผิด พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ให้ยกฟ้องโจทก์ เงิน ๕๘๐ บาทของกลาง คืนจำเลย

โจทก์ฎีกาว่า ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๔๕ บัญญัติการนำเงินเข้าไปในเรือนจำโดยไม่รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่เป็นความผิดเด็ดขาด ส่วนที่จะมีองค์ประกอบว่า เป็นการผ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำนั้นได้แก่สิ่งของต้องห้าม และว่าโจทก์ฟ้องจำเลยด้วยวาจาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๙๙ มาตรา ๒๐ ศาลบันทึกไว้เอง ไม่ใช่เป็นคำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๘ ซึ่งโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือระบุรายละเอียด ขอให้ศาลฎีกาพิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ยืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนและประชุมปรึกษาคดีแล้ว คดีนี้โจทก์ฟ้อง จำเลยให้การด้วยวาจา ศาลชั้นต้นบันทึกใจความคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกันมาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๙๙ มาตรา ๑๙, ๒๐ ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

มาตรา ๕๕ ซึ่งมีปัญหาขึ้นสู่ศาลฎีกาว่า คำฟ้องด้วยวาจาของโจทก์มีเพียงเท่าที่ศาลบันทึกใจความไว้โดยโจทก์ไม่ได้แจ้งข้อความต่อศาลว่า "เป็นการผ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำ" ด้วย ดังนี้ จะเป็นฟ้องที่สมบูรณ์หรือไม่ ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่เห็นว่า คำฟ้องด้วยวาจาของโจทก์ที่แจ้งต่อศาล ศาลบันทึกใจความไว้ว่า "จำเลยได้ลักลอกนำธนบัตรเข้าไปในเรือนจำและมีไว้ในความครอบครอง ๕๘๐ บาท" นั้น กิริยา "ลักลอบ" หมายความถึงการนำธนบัตรเข้าไปในเรือนจำเป็นการกระทำผิดกฎหมาย หรือเป็นการกระทำผ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดได้ทั้งสองกรณี คำฟ้องด้วยวาจาของโจทก์จึงครบบริบูรณ์ที่จะลงโทษจำเลยได้แล้ว ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์นั้น ไม่ต้องด้วยความเห็นศาลฎีกา ฎีกาโจทก์ฟังขึ้น

พิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้บังคับคดีตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

อินท์ อุดล — โพยม เลขยานนท์ — ห้วน ประชาบาล

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๖/๒๕๑๘ นายอุไร นวลละออ โจทก์
ผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี โดย
นายสุวิทย์ ยึงวรพันธ์ กับพวก จำเลย

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๘ ข้อ ๕๐, ๕๓
ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๖๔ ข้อ ๑
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๑
พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑), ๑๔
พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันพ้นโทษจำคุกมาไม่เกิน ๓ ปี ขาดคุณสมบัติ จะถือวันพักการลงโทษเป็นวันพ้นโทษไม่ได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นตำแหน่งได้ ไม่จำต้องฟ้องศาล

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๑๖ โจทก์ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๘ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และได้รับเลือกตั้งเป็นกำนัน

ตำบลดังกล่าวในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ หลังจากที่โจทก์ได้รับเลือกตั้ง นายเมี้ยน แสงเปล่ง กับพวกอีก ๓ คน ได้ร้องเรียนต่อจำเลยที่ ๒ ว่า โจทก์เคยต้องโทษจำคุก พ้นโทษมายังไม่เกิน ๓ ปี ขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน จำเลยที่ ๒ จึงสอบคุณสมบัติของโจทก์และรายงานให้จำเลยที่ ๑ ทราบ แล้วจำเลยที่ ๑ ได้มีคำสั่งที่ ๑๐๖/๒๕๑๖ ลงวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๑๖ ว่า โจทก์ขาดคุณสมบัติการเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนัน สั่งให้โจทก์พ้นจากตำแหน่ง คำสั่งของจำเลยที่ ๑ ดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะระหว่างโจทก์ต้องจำคุก โจทก์ได้รับการพักโดยปล่อยตัวออกจากเรือนจำตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๒ ต้องถือว่าโจทก์ได้รับโทษจำคุกเพียงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๒ นับจากวันที่โจทก์พ้นโทษถึงวันโจทก์สมัครรับเลือกตั้งจึงเกินกว่า ๓ ปี โจทก์จึงมีคุณสมบัติในการรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนัน จำเลยที่ ๑ สั่งให้โจทก์พ้นจากตำแหน่งไม่ได้ อนึ่งตามกฎหมายจำเลยที่ ๑ ไม่มีอำนาจสั่งให้โจทก์พ้นจากตำแหน่ง ขอให้พิพากษาว่าคำสั่งของจำเลยที่ ๑ ที่สั่งให้โจทก์พ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์ไม่ได้ขาดคุณสมบัติ ถือว่าโจทก์ยังเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันอยู่ และห้ามจำเลยดำเนินการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันแทนโจทก์

จำเลยทั้งสองให้การว่า โจทก์ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันจริง แต่ต่อมาปรากฏจากหลักฐานเอกสารท้ายคำให้การว่า โจทก์ขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนัน เพราะโจทก์เคยต้องโทษจำคุกในความผิดฐานรับของโจร มีกำหนด ๔ ปี ตั้งแต่วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๐ แล้วได้รับการอภัยโทษเหลือโทษจำคุก ๓ ปี ๕ เดือน ๗ วัน กำหนดพ้นโทษของโจทก์คือวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๑๔ นับถึงวันเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ยังไม่พ้นกำหนด ๓ ปีนับแต่วันพ้นโทษ จำเลยที่ ๑ จึงมีคำสั่งให้โจทก์พ้นจากตำแหน่งตามอำนาจหน้าที่

หลังจากจำเลยยื่นคำให้การแล้ว โจทก์ยื่นคำแถลงยอมรับว่าเคยต้องโทษจำคุกตามคำให้การจำเลย และตามเอกสารท้ายคำให้การจำเลย

ศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีพอวินิจฉัยได้โดยไม่ต้องสืบพยาน สั่งงดสืบพยานของทั้งสองฝ่าย แล้ววินิจฉัยว่า ที่โจทก์ได้รับพักโทษตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๒ ถือไม่ได้ว่า

โจทก์พ้นโทษตั้งแต่วันดังกล่าว การนับวันพ้นโทษในกรณีของโจทก์ต้องเริ่มนับแต่วันถัดจากวันครบกำหนดโทษที่เหลืออยู่ ๓ ปี ๕ เดือน ๗ วัน เมื่อนับถึงวันที่โจทก์ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านในวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๑๖ และได้รับเลือกเป็นกำนันในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ เป็นเวลาเพียง ๒ ปีเศษ ยังไม่พ้นกำหนด ๓ ปีนับแต่วันพ้นโทษ โจทก์จึงขาดคุณสมบัติการเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันตามที่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๐) แก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๖๔ ข้อ ๑ ดังนั้นโจทก์จึงต้องพ้นจากตำแหน่งโดยผลของกฎหมาย จำเลยที่ ๑ ในฐานะผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในราชการของจังหวัดและอำเภอ มีอำนาจออกคำสั่งให้โจทก์พ้นจากตำแหน่งได้ คำสั่งของจำเลยที่ ๑ เป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย พิพากษายกฟ้องโจทก์ ให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมกับค่าทนายความ ๑๐๐ บาทแทนจำเลย

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ให้โจทก์เสียค่าทนายความในชั้นอุทธรณ์ ๑๐๐ บาทแทนจำเลย

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว โจทก์ฎีกาว่าโจทก์ไม่ขาดคุณสมบัติการเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันในเหตุที่เคยต้องโทษจำคุก พ้นโทษมายังไม่เกิน ๓ ปี โดยอ้างว่าการที่โจทก์ได้พักโทษตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๒ แล้วโจทก์มิเคยกลับเข้าไปอยู่ในเรือนจำอีกจนถึงวันครบกำหนดโทษที่เหลืออยู่ ๓ ปี ๕ เดือน ๗ วัน ต้องถือว่าโจทก์พ้นโทษนับแต่วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๒ เทียบเคียงได้กับเรื่องที่ศาลรอการลงโทษจำคุก เมื่อพ้นเวลาที่ศาลกำหนด โทษจำคุกที่ลงเป็นอันยกเลิก หรือไม่ก็เท่ากับเป็นการอภัยโทษ ลดโทษจำคุกให้แก่โจทก์โดยมีเงื่อนไขในข้อที่โจทก์อ้างเทียบเคียงกับเรื่องที่ศาลรอการลงโทษจำคุกนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า การรอการลงโทษจำคุกเป็นกรณีที่ยังไม่มีการลงโทษ ส่วนการพักการลงโทษเป็นกรณีที่มีขึ้นหลังจากมีการลงโทษจำคุกแล้ว โดยผู้ที่ได้รับการพักโทษยังมีฐานะเป็นผู้ต้องโทษอยู่ ในระหว่างพักการลงโทษถือไม่ได้ว่าพ้นโทษนับแต่วันที่ได้พักการลงโทษจึงเป็นคนละกรณีใช้เทียบเคียงกันไม่ได้ สำหรับข้อที่โจทก์อ้างว่าเท่ากับเป็นการอภัยโทษ

ลดโทษจำคุกให้แก่โจทก์โดยมีเงื่อนไขนั้น ก็เห็นว่าการได้รับอภัยโทษ ลดโทษจำคุกเป็นวิธีการที่ใช้สำหรับลดโทษจำคุกของผู้ต้องโทษให้เหลือน้อยลง และให้มีผลในทันที มิใช่ใช้โดยมีเงื่อนไข ไม่เหมือนกับการพักโทษซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้สำหรับให้โอกาสแก่ผู้ต้องโทษได้ออกไปอยู่นอกเรือนจำก่อนพ้นโทษโดยยังมีฐานะเป็นผู้ต้องโทษอยู่ เป็นคนละกรณีใช้เทียบเคียงกันไม่ได้เช่นกัน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าวันครบกำหนดโทษของโจทก์คือวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๑๕ วันพ้นโทษของโจทก์จึงต้องนับตั้งแต่วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๑๕ เป็นต้นไป ฉะนั้นวันที่โจทก์ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านในวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๒๖ และได้รับเลือก-ตั้งเป็นกำนันในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ จึงยังไม่พ้นกำหนดเวลา ๓ ปี แต่วันพ้นโทษโจทก์จึงขาดคุณสมบัติในการเป็นใหญ่บ้านและกำนัน

ข้อฎีกาของโจทก์ที่ว่าจำเลยที่ ๑ ไม่มีอำนาจสั่งให้โจทก์พ้นจากตำแหน่งในกรณีที่โจทก์ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้าม โดยอ้างว่าจำเลยที่ ๑ มีอำนาจสั่งให้พ้นจากตำแหน่งได้เฉพาะกรณีที่ต้องด้วยมาตรา ๑๔ (๗) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๔ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๖๔ ประกาศ ณ วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ ข้อ ๒ และว่าในการดำเนินการให้โจทก์พ้นจากตำแหน่งชอบที่จะใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ มิใช่จำเลยเป็นผู้ดำเนินการสั่งให้โจทก์พ้นจากตำแหน่งเสียเองนั้น เห็นว่า ในเรื่องคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๖๔ ข้อ ๒ ว่า "ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(๑) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา ๑๒

ฯลฯ

(๗) ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้ออกจากตำแหน่งเมื่อได้สอบสวนเห็นว่าพกพร่องในทางความประพฤติหรือความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง"

ตามบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้แต่ผู้ใหญ่บ้านบกพร่องในทางความประ-พฤติหรือความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง ซึ่งไม่ถึงขั้นขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะ

ต้องห้าม กฎหมายก็ยังให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดที่จะมีคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งได้ เมื่อพิจารณาประกอบกับประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๘ ข้อ ๕๐ ซึ่งบัญญัติให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในราชการของจังหวัดและอำเภอ และข้อ ๕๓ บัญญัติให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่บริหารราชการตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ แสดงให้เห็นว่าเมื่อโจทก์ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามการเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันตามมาตรา ๑๔ (๑) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ดังกล่าวแล้ว ก็เป็นอำนาจของจำเลยที่ ๑ ในฐานะผู้ว่าราชการจังหวัดที่จะมีคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งได้ หาใช่มีอำนาจสั่งให้พ้นจากตำแหน่งเฉพาะแต่กรณีตามมาตรา ๑๔ (๗) เท่านั้นไม่ กรณีจึงไม่ต้องใช้สิทธิทางศาลดังที่โจทก์ฎีกา

ที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษายกฟ้องโจทก์นั้นชอบแล้ว ฎีกาของโจทก์ฟังไม่ขึ้น พิพากษายืน ให้โจทก์ใช้ค่าทนายความชั้นฎีกา ๑๕๐ บาทแทนจำเลย

สนิท บริรักษ์ – สัญชัย สัจจวานิช – แผ้ว ศิวะบวร

หน้า

การยื่นอุทธรณ์ฎีกาต่อพัศดี

สบโชค สุขารมณ์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๙๙ บัญญัติว่า ผู้อุทธรณ์ซึ่งต้องขังหรือต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อพัศดีภายในกำหนดอายุอุทธรณ์ เมื่อได้รับอุทธรณ์นั้นแล้ว ให้พัศดีออกใบรับให้แก่ผู้ยื่นอุทธรณ์ แล้วให้รีบส่งอุทธรณ์นั้นไปยังศาลชั้นต้น

อุทธรณ์ฉบับใดที่ยื่นต่อพัศดีส่งไปถึงศาลเมื่อพ้นกำหนดอายุอุทธรณ์แล้ว ปรากฏว่าการส่งชักช้านั้นมิใช่เป็นความผิดของผู้ยื่นอุทธรณ์ ให้ถือว่าเป็นอุทธรณ์ที่ได้ยื่นภายในกำหนดอายุอุทธรณ์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตราดังกล่าว เปิดโอกาสให้จำเลยยื่นอุทธรณ์ต่อพัศดีเรือนจำได้โดยที่จำเลยไม่ต้องยื่นต่อศาลโดยตรง แต่การยื่นอุทธรณ์ดังกล่าวนั้นมีข้อสังเกต ดังนี้

๑. *จะต้องเป็นการยื่นอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญา มิใช่ในคดีแพ่ง* ทั้งนี้ ตามคำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๑๑๖๐/๒๕๑๔ (ประชุมใหญ่) ซึ่งวินิจฉัยไว้ว่า การที่โจทก์ยื่นฎีกาและคำร้องขอถอนฟ้องฎีกาอย่างคนอนาถาต่อพัศดีเรือนจำภายในกำหนดอายุความฎีกา แต่พัศดีส่งฎีกาและคำร้องของโจทก์มาศาลเมื่อพ้นกำหนดอายุความฎีกาแล้ว เช่นนี้ เป็นการยื่นฎีกาที่ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

จากคำสั่งคำร้องของศาลฎีกาฉบับดังกล่าว หากปรากฏว่าผู้ต้องขังที่เป็นความในคดีแพ่งประสงค์จะยื่นเอกสารหรือคำคู่ความใด ๆ ต่อพัศดีแล้ว พัศดีไม่ชอบที่จะรับไว้ได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจพัศดีที่จะกระทำการเช่นนั้นได้ พัศดีต้องแนะนำให้ผู้ต้องขังกระทำผ่านทนายความจะเป็นการถูกต้องที่สุด

๒. *หากวันสุดท้ายแห่งอายุอุทธรณ์เป็นวันหยุด เช่นวันสุดท้ายแห่งอายุอุทธรณ์ตรงกับวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุดราชการ ผู้อุทธรณ์สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อพัศดีในวันจันทร์ซึ่งเป็นวันเปิดทำการได้* ทั้งนี้ ตามนัยคำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๕๙๑/๒๕๑๒ จำเลยที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ มีสิทธิยื่นฎีกาต่อพัศดีเรือนจำได้ภายในกำหนดอายุความฎีกา และหากวันครบกำหนดเป็นวันหยุดราชการ จำเลยมีสิทธิยื่นภายในวันเปิดทำงานได้ ถือว่าได้ยื่นฎีกาภายในกำหนดอายุความแล้ว

๓. *การยื่นอุทธรณ์ฎีกานี้ พัศดีต้องรับรองลายมือชื่อของผู้ยื่นอุทธรณ์ฎีกาด้วย* มิฉะนั้นจะทำให้เกิดความล่าช้า เพราะศาลสูงจะต้องให้ศาลชั้นต้นเบิกจำเลยมาสอบถามให้เป็นที่แน่นอนเสียก่อนว่า ลายมือชื่อในอุทธรณ์ฎีกาเป็นลายมือชื่อของจำเลยจริงหรือไม่ ก่อนที่จะพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป หรือก่อนอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ศาลสูงอาจสั่งให้ศาลชั้นต้นสอบถามจำเลยว่าลายมือชื่อในอุทธรณ์ฎีกาเป็นลายมือชื่อของผู้ยื่นอุทธรณ์ฎีกาจริงหรือไม่ ทั้งนี้ ตามคำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๑๑๗๓/๒๕๑๕ จำเลยไม่ติดใจฎีกา จึงขอถอนฎีกา โปรดอนุญาตและออกใบแดงแจ้งโทษให้แก่จำเลย

หมายเหตุ คำร้องของจำเลยฉบับนี้ จำเลยรับรองลายมือและชื่อของจำเลยเองในท้ายคำร้อง ไม่ปรากฏการรับรองของพัศดีและเจ้าพนักงานเรือนจำ ศาลฎีกาสั่งว่า เนื่องจากไม่ปรากฏแน่ชัดว่าจำเลยเป็นผู้ทำคำร้องนี้มายื่นต่อศาลจริงหรือไม่ ก่อนอ่านคำสั่งคำร้องนี้ให้ศาลชั้นต้นเบิกตัวจำเลยมาสอบถามว่า คำร้องนี้เป็นคำร้องของจำเลยใช่หรือไม่ ต่อเมื่อจำเลยยืนยันว่าเป็นคำร้องของจำเลย ก็อ่านคำสั่งคำร้องให้คู่ความฟัง ถ้าจำเลยไม่ยืนยันก็ให้ส่งสำนวนคืนศาลฎีกา

๔. *เมื่อพัศดีได้รับอุทธรณ์ฎีกาของจำเลย พัศดีควรรีบส่งอุทธรณ์ฎีกามายังศาลทันที* เพราะถ้าหากเกิดความล่าช้าแล้ว อาจเป็นปัญหาได้ แต่ถ้าความล่าช้าเกิดจากทางเรือนจำเองแล้ว ศาลจะต้องรับอุทธรณ์ฎีกาของจำเลย ตามคำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๒๑๒/๒๕๐๑ คดีนี้จำเลยได้ฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๐๑ และได้ยื่นฎีกาในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑ ต่อนายจวง สุขะตุงคะ พัศดี ซึ่งได้บันทึก

หลักฐานการรับไว้ที่หน้าฎีกาจำเลยแล้ว ต่อมาเรือนจำกลางบางขวางได้ส่งฎีกาไปถึงศาลเมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๐๑ แต่ศาลมีความสงสัยในการส่งฎีกาล่าช้า จึงได้มีหนังสือสอบถามไปทางเรือนจำ ซึ่งในที่สุดศาลเห็นว่าจำเลยปฏิบัติการไม่ถูกต้องตามระเบียบการยื่นฎีกาของเรือนจำ จึงทำให้เกิดล่าช้าขึ้น และมีคำสั่งว่าฎีกาขาดอายุความ ไม่รับฎีกา ซึ่งจำเลยเห็นว่าศาลไม่ควรรับฟังเหตุผลที่เรือนจำชี้แจงมา เพราะจำเลยได้ยื่นฎีกาภายในอายุความต่อพัศดีผู้มีอำนาจ และข้อแก้ตัวของพัศดีที่อ้างว่ารับฎีกาไว้โดยเข้าใจผิดฟังไม่ได้ ส่วนการที่ทนายนำฎีกาไปยื่นต่อศาลเองก็เป็นผลเพียงเนื่องมาจากทางเรือนจำปฏิบัติการล่าช้า ฉะนั้น จำเลยจึงหาได้ปฏิบัติการผิดระเบียบหรือทำให้ล่าช้าประการใดไม่ ขอให้ศาลรับฎีกา

หมายเหตุ คดีนี้ศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย ๒๐ ปี จำเลยฟังอุทธรณ์วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๐๑ ยื่นฎีกาต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑ ต่อมาทนายจำเลยรับฎีกาจากเรือนจำเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๐๑ ไปยื่นต่อศาลชั้นต้นในวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๐๑ แต่ศาลไม่ยอมรับเพราะจำเลยได้ยื่นผ่านทางเรือนจำไว้ก่อนแล้ว ทนายจึงนำมาส่งคืนเรือนจำเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๑ และศาลได้รับฎีกาจากจำเลยวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๐๑ จึงมีหนังสือขอทราบเหตุแห่งการล่าช้า ซึ่งเรือนจำตอบให้ทราบ ศาลชั้นต้นจึงสั่งไม่รับฎีกาจำเลย ศาลฎีกามีคำสั่งว่า ปรากฏว่าจำเลยได้ยื่นฎีกาต่อพัศดีตามมาตรา ๑๙๙ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การล่าช้าไม่ใช่ความผิดของจำเลย จึงให้ยกคำสั่งศาลชั้นต้น รับฎีกาจำเลย

๕. *การรับอุทธรณ์ฎีกาของจำเลยนี้ พัศดีต้องระมัดระวังในเรื่องเวลาทำการ เพราะอาจเป็นปัญหาได้* เช่น ยื่นอุทธรณ์ฎีกาในวันสุดท้ายและเลยกำหนดเวลาราชการไปแล้ว จะทำให้อุทธรณ์ฎีกานั้นเป็นอุทธรณ์ฎีกาที่ยื่นภายในกำหนดระยะเวลาหรือไม่

ในเรื่องนี้มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๗๙๑—๗๙๓/๒๔๘๓ วินิจฉัยว่า จำเลยต้องขังอยู่ในเรือนจำ ได้นำฟ้องอุทธรณ์ไปยื่นต่อพัศดีเรือนจำในวันสุดท้ายแห่งอายุอุทธรณ์ซึ่งเป็นวันเสาร์ เวลา ๑๕.๐๐ น. พัศดีเรือนจำรับอุทธรณ์นั้นส่งต่อศาล ดังนี้ ถือว่าฟ้องอุทธรณ์ไม่

ขาดอายุความ โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ศาลฎีกาเห็นว่ากำหนดอายุอุทธรณ์ ๑๕ วัน มิได้กำหนดว่าครบกำหนด ๑๕ วันในเวลาใด ตามธรรมดาต้องนับเต็มวัน แต่ได้มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒ กำหนดไว้ว่า ในทางความ ในทางราชการ และทางค้าขายนั้น วัน หมายความว่า เวลาทำการงานตามปกติ และประกาศสำนักนายกฯ ลงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒ กำหนดเวลาทำงานไว้ว่า วันธรรมดา ๙ น.— ๑๖ น. วันเสาร์หยุดครึ่งวัน คือทำงานตั้งแต่ ๙ น.— ๑๒ น. และกรมใดจะมีระเบียบพิเศษนอกจากนี้เพื่อความสะดวกก็ยอมให้ทำได้ ในคดีนี้สถานที่เรือนจำยังเปิดอยู่ ผู้รับ (คือพัศดีผู้รับอุทธรณ์) ก็ยังอยู่ และทั้งได้รับอุทธรณ์ไว้ตามทางการแล้ว ฝ่ายโจทก์มิได้คัดค้านว่าเวลานั้นพ้นเวลาราชการของพัศดีแล้ว จึงพิพากษาว่าฟ้องอุทธรณ์ของจำเลยไม่ขาดอายุความ

ในปัจจุบันนี้เห็นว่า หากผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์ฎีกาในวันสุดท้ายของกำหนดอายุอุทธรณ์ฎีกา และเลยเวลาราชการคือ ๑๖.๓๐ น. แล้ว ฟ้องอุทธรณ์ฎีกาย่อมขาดอายุความโดยอาศัยหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒

การนิรโทษกรรมและการอภัยโทษ

สบโชค สุขารมณ์

การนิรโทษกรรม (Amnesty) และการอภัยโทษ (Pardon)

การนิรโทษกรรม (Amnesty) Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นอำนาจสูงสุดของฝ่ายบริหารที่จะยกเลิก (Abolition) และ จะลืม (Acf ot Oblivion) การกระทำในอดีตของบุคคลในทางอาญาหรือกระทำความผิดต่อกฎหมาย โดยทั่วไปหมายถึงความผิดในทางการเมือง กบฏ การแบ่งแยกดินแดน โดยมีการกำหนดเงื่อนไขและระยะเวลาในการนิรโทษกรรม นอกจากนี้ในทางการเมือง การนิรโทษกรรมยังหมาย-ถึงการประกาศของบุคคลผู้ได้รับอำนาจรัฐในประเทศ โดยประกาศนิรโทษกรรมแก่บุคคลที่เป็นคนของรัฐบาลชุดเก่า ผู้สนับสนุนหรือเชื่อพึ่งรัฐบาลชุดเก่าที่ถูกล้มล้างไป การนิรโทษกรรมยังแบ่งออกเป็นการนิรโทษกรรมอย่างแจ้งชัด (Express amnesty) เป็นการระบุเงื่อนไขในการนิรโทษกรรมอย่างชัดแจ้ง และการนิรโทษกรรมอย่างไม่แจ้งชัด (Implied amnesty) ซึ่งการนิรโทษกรรมจะมีผลต่อเมื่อสัญญาสันติภาพได้ทำขึ้นระหว่างคู่กรณี

การอภัยโทษ (Pardon) Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายไว้ว่า การกระทำในทางเมตตากรุณา (An act of grace) ซึ่งเป็นการกระทำที่ได้มาจากอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้ เป็นการยกโทษให้บุคคลที่กระทำผิดทางอาญาและถูกลงโทษ หรือเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารที่จะลดโทษให้ผู้กระทำความผิด และคืนสิทธิหรือสิทธิพิเศษซึ่งถูกลิดรอนเพราะการกระทำให้กับผู้กระทำความผิด

ในสหรัฐอเมริกา อำนาจการอภัยโทษความผิดต่อสหรัฐเป็นอำนาจของประธานา-ธิบดี และอำนาจในการอภัยโทษความผิดต่อรัฐเป็นอำนาจของผู้ว่าการรัฐ ซึ่งอำนาจทั้ง ๒ ประเภทนี้รวมเรียกว่า อำนาจอภัยโทษของฝ่ายบริหาร (Executive Pardon)

ในประเทศญี่ปุ่น อำนาจในการอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิ (The Emperor) โดยการแนะนำและเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

สำหรับประเทศไทย การอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ (The Prerogative of Pardon)

ในทางทฤษฎีนั้น การอภัยโทษ หมายถึง การกระทำของฝ่ายบริหารที่จะอภัยโทษให้แก่ผู้ที่มิได้กระทำผิดแต่ถูกลงโทษซึ่งพบขึ้นภายหลัง หรือผู้กระทำความผิดถูกกลั่นแกล้งไม่ได้รับความเป็นธรรม

ในสหรัฐอเมริกา การอภัยโทษแบ่งออกเป็น ๖ ประเภท คือ

๑. การอภัยโทษอย่างเด็ดขาดหรือไม่มีเงื่อนไข (Absolute or Unconditional Pardon) เป็นการปลดปล่อยผู้กระทำผิดอย่างปราศจากเงื่อนไข การอภัยโทษอย่างเด็ดขาดหรือไม่มีเงื่อนไขนั้น เป็นการยกเว้นโทษทั้งหมดหรือที่ยังเหลืออยู่ และบางกรณีผู้กระทำผิดอาจได้รับสิทธิที่สูญเสียไปเนื่องจากการถูกลงโทษคืนด้วย

๒. การอภัยโทษอย่างมีเงื่อนไข (Conditional Pardon) เป็นการอภัยโทษที่มีเงื่อนไขกำหนดให้ผู้รับการอภัยโทษต้องปฏิบัติ การอภัยโทษจะยังไม่มีผลจนกว่าผู้มีสิทธิได้รับการอภัยโทษได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขประการใดประการหนึ่ง หรือการอภัยโทษจะสิ้นผลเมื่อเหตุการณ์หนึ่งได้สิ้นสุดลง หรือผู้ได้รับการอภัยโทษจะถูกถอนการอภัยโทษหากปฏิบัติประการใดประการหนึ่ง เช่น ละทิ้งมลรัฐและไม่กลับมาอีก

๓. การอภัยโทษโดยฝ่ายบริหาร (Executive Pardon) เป็นการอภัยโทษของฝ่ายบริหาร ความผิดต่อสหรัฐ (Federal Crime) อำนาจการอภัยโทษเป็นอำนาจของประธานาธิบดี ความผิดต่อรัฐ อำนาจการอภัยโทษเป็นอำนาจของผู้ว่าการรัฐ

๔. การอภัยโทษแบบเต็มรูป (Full Pardon) เป็นการอภัยโทษโดยปล่อยผู้กระทำผิดอย่างไม่มีเงื่อนไข และผลที่ตามมาเป็นการยกเว้นความรับผิดในทางกฎหมายทั้งมวลอันเกิดจากการกระทำนั้น เป็นการยกเว้นโทษให้ทั้งผู้เป็นตัวการหรือผู้สนับสนุน

๕. การอภัยโทษแบบทั่วไป (General Pardon) เป็นการอภัยโทษให้ทุกคนที่กระทำความผิดในทางอาญาหรือความผิดในทางการเมือง หรือเป็นการอภัยโทษให้แก่บุคคล

กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งกระทำผิดต่อกฎหมายฉบับหนึ่งฉบับใด หรืออาจกล่าวได้ว่าเมื่อมีการประกาศอภัยโทษ ผู้กระทำความผิดจำพวกหนึ่งจะได้รับประโยชน์จากการอภัยโทษ หรือเมื่อมีการประกาศยกเลิกกฎหมายอาญา ผู้ที่เคยกระทำผิดตามกฎหมายนั้นจะได้รับการอภัยโทษและปล่อยตัวไป

๖. การอภัยโทษบางส่วน (Partial Pardon) เป็นการลดโทษให้บางส่วนจากโทษทั้งหมด หรือเป็นการปลดเปลื้องความรับผิดบางส่วนที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้น

การนิรโทษกรรมต่างกับการอภัยโทษในเรื่องใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. การนิรโทษกรรม มุ่งลบล้างการกระทำความผิด

การอภัยโทษ มุ่งยกโทษหรือลดโทษ

๒. การนิรโทษกรรม จะใช้กับการกระทำที่มุ่งลบล้างอำนาจในการปกครองประเทศ การกระทำในทางการเมือง เป็นการมุ่งถึงความสงบเรียบร้อยของสังคมมากกว่าที่จะฟ้องคดีและลงโทษ

การอภัยโทษ มุ่งยกโทษต่อการกระทำในทางความสงบสุขของรัฐ

๓. การนิรโทษกรรม มุ่งถึงกลุ่มคนหรือชุมชนที่กระทำความผิด และจะทำได้โดยการตรากฎหมาย โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ หรืออำนาจของศาลสูงสุด

การอภัยโทษ มุ่งถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นการปลดเปลื้องโทษทางอาญาให้บุคคลนั้น ๆ แต่การอภัยโทษดังกล่าวไม่มีผลไปถึงบุคคลอื่นที่กระทำความผิดประเภทเดียวกัน

ในสหรัฐอเมริกา ทั้งการอภัยโทษและการนิรโทษกรรมจะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับสิทธิต่าง ๆ คืนมา (To restore the accused to his civil right)

ในสมัยก่อนเชื่อกันว่า การที่บุคคลได้รับโทษทางอาญาจะทำให้สิทธิต่าง ๆ ในทางแพ่งสูญสิ้นไปด้วย ซึ่งเรียกว่า การตายในทางแพ่ง (Civil death) ตามกฎหมายโรมันการที่บุคคลถูกลงโทษทางอาญา หมายถึงการสูญเสียเสรีภาพ ความเป็นพลเมือง และทรัพย์สิน ในสหรัฐอเมริกา บางมลรัฐ ผู้ที่ได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิตไม่อาจถูกฟ้องได้

ในบางมลรัฐทรัพย์สินของผู้ต้องโทษจะตกทอดมายังทายาท บางมลรัฐทำให้สถานะการสมรสสิ้นสุดลงและคู่สมรสสามารถที่จะสมรสใหม่ได้โดยไม่ต้องขอหย่า ส่วนโทษอื่นนอกจากโทษจำคุกตลอดชีวิต ในสหรัฐอเมริกาหลายมลรัฐมีกฎหมายห้ามหรือจำกัดมิให้ผู้ต้องโทษใช้สิทธิฟ้องร้อง ทำสัญญาโอนทรัพย์สิน การลงคะแนนเสียง ดำรงตำแหน่งทางราชการ เบิกความในศาล หรือเป็นลูกขุน ใน ๓๗ มลรัฐสิทธิในทางแพ่งดังกล่าวจะกลับคืนมาได้บางส่วนหรือทั้งหมดก็ด้วยการอภัยโทษ และจะต้องกล่าวไว้อย่างแจ้งชัดในการอภัยโทษ

การอภัยโทษต่างกับการลดโทษ (Commutation)

การอภัยโทษจะมีผลต้องมีการยอมรับจากผู้มีสิทธิได้รับการอภัยโทษ การลดโทษเป็นเพียงการลดโทษให้บางส่วนจากโทษที่กำหนดไว้เดิม โดยกำหนดโทษที่เบากว่าแทน และไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากจำเลย แต่การอภัยโทษประสงค์ที่จะหลีกเลี่ยงหรือยุติโทษจำคุก

การนิรโทษกรรมและการอภัยโทษในประเทศไทย

การนิรโทษกรรม

"นิรโทษกรรม" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า "การกระทำอันเป็นการละเมิดที่กฎหมายบัญญัติยกเว้นไม่ต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทน การกำหนดโทษกฎหมายให้ผู้กระทำความผิดอาญามิให้ต้องรับโทษหรือมีความผิด" จากคำนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การนิรโทษกรรมเป็นการทำให้ผู้กระทำผิดพ้นจากความผิดและความรับผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการพ้นจากความผิดในทางอาญาและความรับผิดในทางแพ่ง ซึ่งตามพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่ผ่านมาก็ได้กำหนดไว้เช่นนั้น สำหรับของประเทศไทย นอกจากจะมีการนิรโทษกรรมแล้วยังมีการล้างมลทินอีกด้วย ซึ่งการล้างมลทินนี้อาจให้ความหมายได้ว่า เป็นการกระทำในทางกฎหมายอันมีผลให้ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษหรือต้องโทษทางวินัย โดยกฎหมายให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในคดีนั้น ๆ หรือผู้นั้นมิได้เคยต้องถูกลงโทษทางวินัย

การอภัยโทษ

การอภัยโทษ หมายถึงการที่บุคคลหรือคณะบุคคลหนึ่งซึ่งได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายว่า บุคคลหรือคณะบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและถูกลงโทษ ให้ได้

รับการปลดเปลื้องให้พ้นจากโทษที่จะได้รับทั้งหมดหรือแต่บางส่วน การอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ (The Prerogative of Pardon) และจะทรงใช้เมื่อมีการถวายเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษและเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว

การพระราชทานอภัยโทษเท่าที่กระทำมาอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลหรือคณะบุคคล ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๗ ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาและลดโทษ ซึ่งผู้มีสิทธิจะได้รับการพระราชทานอภัยโทษจะต้องเป็นผู้ที่มีคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใดในทางอาญาและคดีถึงที่สุดแล้ว ผู้ที่จะยื่นเรื่องราวขอรับพระราชทานอภัยโทษอาจเป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษ ผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น บิดามารดา โดยจะทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทานอภัยโทษโดยตรง หรือจะยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ได้ หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษานั้นก็ได้ เรื่องราวหรือคำแนะนำขอพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตให้ถวายได้ครั้งเดียวเท่านั้น แต่ถ้าเป็นโทษอย่างอื่นนอกจากโทษประหารชีวิตแล้ว ถ้าถูกยกหนหนึ่งแล้วอาจยื่นใหม่อีกได้ แต่ต้องรอจนกว่าจะพ้น ๒ ปีนับแต่วันถูกยกครั้งก่อน การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลหรือคณะบุคคลนี้ อาจทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องรอให้ถึงโอกาสอันสำคัญ

๒. พระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ผู้ที่จะมีสิทธิได้รับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนี้ มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้มีสิทธิขอรับพระราชทานอภัยโทษในข้อแรก คือ ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ ก่อน พ.ศ. ๒๕๑๗ การขอพระราชทานอภัยโทษซึ่งบัญญัติไว้ในภาค ๗ ว่าด้วยการอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลงโทษแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังมิได้กำหนดวิธีการขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องโทษทั่วไป จึงได้มีการเพิ่มเติมมาตรา ๒๖๑ ทวิ กำหนดให้คณะรัฐมนตรีถวายคำแนะนำต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษทั่วไปดังกล่าวได้ และโดยที่การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษทั่วไปได้เคยกระทำในรูปพระราชกฤษฎีกาเสมอมา แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ มาตรา ๑๙๒ ได้บัญญัติว่า "พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตรา

พระราชกฤษฎีกาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น" จึงได้มีการเพิ่มเติมมาตรา ๒๖๑ ทวิ วรรคสอง โดยกำหนดให้การพระราชทานอภัยโทษกระทำในรูปของพระราชกฤษฎีกา การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนี้จะกระทำต่อเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ เช่น เนื่องในวโรกาสที่พระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้สถาปนากรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทราอยุธยา และทำนุบำรุงประเทศชาติเจริญวัฒนามาโดยสวัสดีครบถ้วน ๒๐๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ สาระสำคัญของพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วนใหญ่ ๆ คือ

๑. *บุคคลผู้มีสิทธิที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษ* คือ ผู้ต้องกักขังและนักโทษเด็ดขาด โดยเฉพาะนักโทษเด็ดขาดหากมีคุณลักษณะในบางประการ เช่น เป็นคนพิการโดยตาบอดทั้งสองข้าง มือหรือเท้าด้วนทั้งสองข้าง เจ็บป่วยโดยวัณโรค โรคเรื้อน โรคมะเร็ง หรือโรคจิต หญิงมีครรภ์ คนมีอายุไม่ต่ำกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ คนที่มีอายุยังไม่ครบยี่สิบปีบริบูรณ์ เมื่อเข้าเกณฑ์ตามเงื่อนไขที่พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษกำหนด ย่อมได้รับการปล่อยตัวไป

๒. *ประเภทความผิด* ปกติแล้วผู้ต้องกักขังและนักโทษเด็ดขาดซึ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษไม่ว่าจะกระทำผิดต่อกฎหมายใด ย่อมมีสิทธิได้รับพระราชทานอภัยโทษ ยกเว้นความผิดต่อกฎหมายบางฉบับ เช่น ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร และความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดเกี่ยวกับเพศบางมาตรา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยฝิ่น กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษและกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท สำหรับความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ บางครั้งอาจไม่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษ เช่น ตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๒๓

๓. *กำหนดโทษที่จะได้รับการลดหย่อน* ซึ่งอาจจะเป็นการปล่อยตัวไปหรือลดโทษ ซึ่งการลดโทษนี้อาจเป็นการลดสถานของโทษให้เบาลง เช่น จากโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือเป็นการลดระยะเวลาจำคุกจากจำคุกตลอดชีวิตเป็นจำคุกห้าสิบปี หรือลดให้เป็นสัดส่วนจากโทษเดิม เช่น นักโทษชั้นเยี่ยมจะได้รับการลดโทษ ๑ ใน ๓ ของกำหนดโทษเดิม

การเลิกจ้างลูกจ้าง

สบโชค สุขารมณ์

ในกิจการภาคเอกชนนั้น เจ้าของสถานประกอบการจำเป็นต้องจ้างบุคคลเข้าทำงานในสถานประกอบการของตน ซึ่งเรียกว่าลูกจ้าง สภาวะความเป็นนายจ้างและลูกจ้างคงมีอยู่ตลอดไปตราบเท่าที่นายจ้างจะเลิกจ้างหรือลูกจ้างจะลาออกไปเองหรือตาย ความผูกพันดังกล่าวเกิดจากสัญญาชนิดหนึ่งที่เรียกว่าสัญญาจ้างแรงงาน

การระงับแห่งสัญญาจ้างแรงงานมีหลายประการ ประการหนึ่งที่ควรพิจารณาคือการที่นายจ้างบอกเลิกสัญญาจ้างแก่ลูกจ้าง หรือที่เรียกกันว่า "ยื่นซองขาว" นั่นเอง มูลเหตุแห่งการเลิกจ้างอาจมีด้วยกันหลายประการ เช่น กิจการของนายจ้างประสบกับภาวะขาดทุนหรือมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเสริมกำลังคนทำให้จำเป็นต้องเลิกจ้างลูกจ้างบางราย หรืออาจจะเกิดจากตัวลูกจ้างนั้นเอง เช่น เกิดจากความประพฤติ การปฏิบัติตนในการทำงานเหล่านี้เป็นต้น เมื่อถูกเลิกจ้าง ผู้ที่อยู่ในภาวะที่เสียเปรียบมากที่สุดก็คือลูกจ้าง อันจะส่งผลกระทบถึงความเดือดร้อนในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเลิกจ้างนี้กล่าวได้ว่าเป็นสิทธิของนายจ้างที่สามารถจะกระทำได้เสมอ

อย่างไรเป็นการเลิกจ้างนั้น ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน ข้อ ๔๖ วรรคสอง ให้ความหมายไว้ว่า

การเลิกจ้าง หมายความว่า การที่นายจ้างให้ลูกจ้างออกจากงาน ปลดออกจากงาน หรือไล่ออกจากงาน โดยที่ลูกจ้างไม่ได้กระทำความผิดตามข้อ ๔๗ แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน ฉบับลงวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๑๕ หรือในกรณีที่นายจ้างไม่ยอมให้ลูกจ้างประจำทำงานเกินเจ็ดวันทำงานติดต่อกันไม่ว่าจะมีวันหยุดคั่นหรือไม่ก็ตาม โดยไม่จ่ายค่าจ้างให้ ถ้าปรากฏว่านายจ้างมีเจตนาจะไม่จ้างลูกจ้างทำงานต่อไปหรือกลั่นแกล้งลูกจ้าง ให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้างลูกจ้างด้วย

ผลประโยชน์ที่ลูกจ้างจะได้รับเมื่อมีการเลิกจ้าง

ลูกจ้างประจำที่ถูกเลิกจ้างจะได้รับค่าชดเชยจากนายจ้าง ตามจำนวนที่ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน กำหนด ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ลูกจ้างทำงานให้กับนายจ้าง ซึ่งอาจกล่าวได้ดังนี้

๑. ลูกจ้างประจำซึ่งทำงานติดต่อกันครบหนึ่งร้อยยี่สิบวัน แต่ไม่ครบหนึ่งปี มีสิทธิได้รับค่าชดเชยไม่น้อยกว่าค่าจ้างอัตราสุดท้ายสามสิบวัน (๑ เดือน)

๒. ลูกจ้างประจำซึ่งทำงานติดต่อกันครบหนึ่งปี แต่ไม่ครบสามปี มีสิทธิได้รับค่าชดเชยไม่น้อยกว่าค่าจ้างอัตราสุดท้ายเก้าสิบวัน (๓ เดือน)

๓. ลูกจ้างประจำที่ทำงานติดต่อกันครบสามปีขึ้นไป มีสิทธิได้รับค่าชดเชยไม่น้อยกว่าค่าจ้างอัตราสุดท้ายหนึ่งร้อยแปดสิบวัน (๖ เดือน)

สิทธิในค่าชดเชยดังกล่าวเป็นสิทธิของลูกจ้างประจำที่กฎหมายกำหนดไว้ นายจ้างจะไม่จ่ายให้ลูกจ้างไม่ได้ เช่น สัญญาจ้างมีความว่า ถ้าลูกจ้างขายสินค้าได้ต่ำกว่า ๗๕ เปอร์เซ็นต์ของเป้าหมายที่บริษัทตั้งไว้ ลูกจ้างจะพิจารณาตนเอง หรือหากบริษัทเลิกจ้าง ลูกจ้างจะไม่เรียกร้องเงินค่าชดเชยในการเลิกจ้าง เป็นข้อตกลงที่ตัดสิทธิที่พึงจะได้รับค่าชดเชยของลูกจ้าง ไม่มีผลบังคับ นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๕๐๔/๒๕๒๕)

ค่าชดเชยนี้นายจ้างจะจ่ายน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดก็ไม่ได้แม้ลูกจ้างจะยอมรับก็ตาม นายจ้างยังต้องรับผิดในส่วนที่ขาดและต้องจ่ายให้ลูกจ้างทันทีโดยลูกจ้างไม่ต้องทวงถาม

การที่นายจ้างมีผลประโยชน์เกื้อกูลอย่างอื่นให้ลูกจ้าง เช่น เงินบำเหน็จ เงินสะสมซึ่งนายจ้างจะจ่ายให้แก่ลูกจ้างเมื่อออกจากงานหรือเมื่อเลิกจ้าง เงินบำเหน็จ เงินสะสมดังกล่าวก็ไม่ใช่ค่าชดเชยที่กฎหมายกำหนด นายจ้างยังมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าชดเชยอยู่อีก แม้จะมีข้อบังคับการทำงานเขียนว่า ให้ถือว่าเงินบำเหน็จหรือเงินสะสมเป็นส่วนหนึ่งของค่าชดเชยก็ตาม เงินบำเหน็จหรือเงินสะสมก็ไม่ใช่ค่าชดเชย เพราะฉะนั้นลูกจ้างพึงรักษาสิทธิในข้อนี้ไว้ด้วย

ลูกจ้างประจำบางประเภทไม่มีสิทธิได้รับค่าชดเชยเมื่อถูกเลิกจ้าง ลูกจ้างประเภทนั้น คือ ลูกจ้างประจำที่มีกำหนดระยะเวลาการจ้างไว้แน่นอนและเลิกจ้างตามกำหนดระยะเวลานั้น เช่น บริษัทแห่งหนึ่งจ้างดำเป็นลูกจ้างประจำ มีกำหนดระยะเวลาห้าปี เมื่อครบห้าปี บริษัทแห่งนั้นได้เลิกจ้างดำ ในกรณีนี้ดำไม่มีสิทธิได้รับค่าชดเชย เพราะดำเป็นลูกจ้างประจำที่นายจ้างจ้างไว้มีกำหนดระยะเวลาการจ้างไว้แน่นอน และเลิกจ้างตามกำหนดระยะเวลานั้น แต่ถ้าบริษัทแห่งนั้นเลิกจ้างดำเมื่อครบปีที่สี่ของการทำงาน ดำมีสิทธิได้รับค่าชดเชยหนึ่งร้อยแปดสิบวันหรือหกเดือน เพราะเป็นการเลิกจ้างก่อนครบกำหนดห้าปี

ลูกจ้างอีกประเภทหนึ่งซึ่งไม่มีสิทธิได้รับค่าชดเชย คือ ลูกจ้างทดลองงานซึ่งนายจ้างแจ้งให้ทราบเป็นหนังสือแต่แรกว่าให้ทดลองปฏิบัติงานในระยะเวลาไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน และเลิกจ้างในระหว่างเวลานั้น เช่น เจ้าของสถานประกอบการแห่งหนึ่งจ้างแดงเป็นลูกจ้างโดยมีข้อตกลงเป็นหนังสือว่า แดงจะต้องทดลองงานหนึ่งร้อยแปดสิบวันหรือหกเดือน ในระหว่างทดลองงานหนึ่งร้อยแปดสิบวัน เจ้าของสถานประกอบ-การแห่งนั้นสามารถเลิกจ้างแดงได้โดยแดงไม่มีสิทธิได้รับค่าชดเชย ปกติก่อนนายจ้างจะรับลูกจ้างเข้าทำงานมักจะให้ลูกจ้างทดลองปฏิบัติงานก่อน ซึ่งก็เป็นไปตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดคือหนึ่งร้อยแปดสิบวันหรือหกเดือน

การกระทำของลูกจ้างประจำในบางกรณีอาจเป็นมูลเหตุให้นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างประจำได้โดยนายจ้างไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย การกระทำนั้นได้แก่

๑. ทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดอาญาแก่นายจ้าง การทุจริตต่อหน้าที่เป็นการที่ลูกจ้างแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

ตัวอย่างที่ ๑ (ถือว่าทุจริต) ลูกจ้างมีหน้าที่ตัดผ้าใบ แล้วไม่ตัดผ้าใบตามคำสั่ง กลับทำรายงานเท็จว่าตัดเสร็จแล้ว เพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากเงินค่าแรงที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย (ฎีกาที่ ๔๗๐/๒๕๒๔)

ตัวอย่างที่ ๒ (ไม่เป็นการทุจริต) ลูกจ้างประจำของธนาคารออมสิน ตำแหน่งผู้จัดการธนาคารออมสิน ได้ทำเบิกจ่ายเงินค่าเบี้ยเลี้ยงตำรวจรักษาการณ์ธนาคาร

ออมสิน โดยกรอกรายการเอาเองและสั่งอนุญาตให้จ่ายเงินเบี้ยเลี้ยง แต่เมื่อได้ความว่าผู้จัดการนำเบี้ยเลี้ยงไปซ่อมรถยนต์ของธนาคารออมสินโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจรักษาการณ์ยอมมอบเงินให้และมีการซ่อมรถยนต์จริง จึงเป็นการขาดเจตนาทุจริต ถือไม่ได้ว่าการกระทำของผู้จัดการเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ (ฎีกาที่ ๓๒๘๔/๒๕๒๔)

ส่วนการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นเรื่องที่ลูกจ้างกระทำความผิดอาญาต่อนายจ้างอันเกี่ยวกับการงานของนายจ้าง

ตัวอย่างที่ ๓ (ถือว่ากระทำผิดอาญาแก่นายจ้าง) ลูกจ้างแก้ไขใบรับรองแพทย์ซึ่งต้องยื่นต่อนายจ้างตามระเบียบเพื่อเป็นหลักฐานการอนุญาตให้ลูกจ้างลาป่วย โดยเพิ่มวันที่แพทย์ให้หยุดรักษาตัวขึ้นอีก ๑ วัน และได้ยื่นใบรับรองแพทย์ที่แก้ไขแล้วต่อนายจ้าง เป็นความผิดฐานปลอมและใช้เอกสารปลอม การกระทำของลูกจ้างเป็นการทำให้นายจ้างได้รับความเสียหาย เป็นการกระทำผิดอาญาโดยเจตนาต่อนายจ้าง (ฎีกาที่ ๒๓๓๔/๒๕๒๓)

ตัวอย่างที่ ๔ (ไม่เป็นการกระทำผิดอาญาแก่นายจ้าง) ลูกจ้างเมาสุราไม่สวมเสื้อในขณะปฏิบัติงานอันเป็นการผ่าฝืนระเบียบข้อบังคับนั้น หาเป็นการผ่าฝืนที่ร้ายแรงไม่ และเมื่อนายจ้างบอกให้ลูกจ้างสวมเสื้อก็พูดว่า "คุณไม่เกี่ยว" นายจ้างสั่งให้ออกไปจากโรงงานก็พูดว่า "กูจะอยู่ที่นี่ได้ไหม" และเมื่อออกไปนอกโรงงานก็พูดว่า "กูจะเข้าไปไม่ได้หรือ" ถ้อยคำดังกล่าวเป็นเพียงคำไม่สุภาพและก้าวร้าว หาเป็นความผิดทางอาญาฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าอันจะเป็นข้อยกเว้นที่นายจ้างเลิกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยไม่ (ฎีกาที่ ๗๖๑/๒๕๒๕)

๒. **จงใจทำให้นายจ้างได้รับความเสียหาย** การกระทำโดยจงใจให้นายจ้างได้รับความเสียหายนี้ เป็นเรื่องที่ลูกจ้างตั้งใจก่อความเสียหายให้แก่นายจ้าง แม้ลูกจ้างจะไม่ประสงค์ให้ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นก็ตาม

ตัวอย่างที่ ๑ (จงใจทำให้นายจ้างได้รับความเสียหาย) ในระหว่างการนัดหยุดงาน ลูกจ้างได้ปิดกั้นทางเข้าออกบริษัทของนายจ้าง ทำให้นายจ้างไม่สามารถนำรถขน

สินค้าผ่านเข้าออกประตูบริษัทไปสู่ทางสาธารณะได้ นายจ้างได้เตือนให้ลูกจ้างเลิกปิดกั้น แต่ลูกจ้างไม่ยอมคงปิดกั้นต่อไป ทำให้นายจ้างไม่อาจส่งสินค้าให้ผู้สั่งสินค้าได้ทัน จนผู้สั่งสินค้าได้บอกเลิกสัญญาและเรียกค่าเสียหายต่อนายจ้าง ถือว่าลูกจ้างได้จงใจทำให้นายจ้างได้รับความเสียหายแล้ว (ฎีกาที่ ๑๐๑๘/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๒ (จงใจทำให้นายจ้างได้รับความเสียหาย) โจทก์ ลูกจ้าง บอกให้คนงานในบังคับบัญชาของตนเก็บเครื่องมือและหยุดงานประท้วงเพื่อให้นายจ้างไม่ไล่ลูกจ้างอื่นออกจากงาน คนงานประมาณ ๕๐ คนได้นำเครื่องมือทำงานไปส่งที่แผนกเก็บและยื่นใบลาออกแล้วออกจากโรงงานไป ตอนบ่ายก็ไม่กลับมาทำงาน การที่โจทก์บอกให้คนงานเก็บเครื่องมือและหยุดงานประท้วงก็เพื่อให้จำเลยได้รับความเสียหายจากการนัดหยุดงานของคนงานจนต้องยอมตามความประสงค์ของตน เมื่อการนัดหยุดงานไม่มีการแจ้งข้อเรียกร้องต่อนาย-จ้างจึงเป็นการต้องห้ามตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ การกระทำของโจทก์จึงเป็นการจงใจให้นายจ้างได้รับความเสียหาย นายจ้างเลิกจ้างโจทก์ได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๑๓๕๙/๒๕๒๕)

๓. ฝ่าฝืนข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงานหรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของนายจ้างและนายจ้างได้ตักเตือนเป็นหนังสือแล้ว เว้นแต่กรณีที่ร้ายแรงนายจ้างไม่จำต้องตักเตือน

เมื่อลูกจ้างตกลงทำงานให้แก่นายจ้างและนายจ้างยอมรับลูกจ้างเข้าทำงาน สถานะความเป็นนายจ้างและลูกจ้างย่อมเกิดมีขึ้น นอกจากลูกจ้างจะต้องทำงานให้แก่นายจ้างแล้วลูกจ้างยังต้องปฏิบัติตามข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงานของสถานประกอบการนั้น เมื่อเริ่มเข้าทำงานลูกจ้างจะได้รับแจกข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงาน หรือนายจ้างจะปิดประกาศให้ทราบ ลูกจ้างควรศึกษาข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงานอย่างละเอียดเพื่อประโยชน์ของลูกจ้างเอง ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานจะประกอบด้วย วันทำงาน เวลาทำงานปกติ เวลาพัก วันหยุด หลักเกณฑ์การหยุด หลักเกณฑ์การทำการล่วงเวลา

การทำงานในวันหยุด สถานที่จ่ายค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด วันลาและหลักเกณฑ์การลา วินัยและโทษทางวินัย การยื่นคำร้องทุกข์ และการเลิกจ้าง

ข้ออ้างที่นายจ้างมักอ้างในการเลิกจ้างลูกจ้างก็คือ การที่ลูกจ้างฝ่าฝืนข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงาน ซึ่งมักมีเรื่องปรากฏที่ศาลเสมอ

ตัวอย่างที่ ๑ (ดื่มสุราและเมาสุรา) ลูกจ้างดื่มสุราในหอพัก แม้จะถือว่าเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงานก็ตาม แต่การฝ่าฝืนนั้นนายจ้างจะไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยได้ก็ต่อเมื่อได้ตักเตือนเป็นหนังสือแล้ว เว้นแต่กรณีที่ร้ายแรงก็ไม่จำต้องตักเตือน เมื่อนายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างเพราะการดื่มสุราโดยไม่เคยมีหนังสือตักเตือนลูกจ้าง นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชยให้ลูกจ้าง เพราะการดื่มสุราส่งเสียงดังไม่ใช่กรณีที่ร้ายแรง (ฎีกาที่ ๑๔/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๒ (ดื่มสุราและเมาสุรา) ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานของจำเลยผู้เป็นนายจ้างห้ามพนักงานที่มีหน้าที่จะต้องต้อนรับหรือบริการแขกมีอาการมึนเมา นำของมึนเมาเข้ามาที่ทำงานหรือดื่มของมึนเมาในเวลาทำงาน โจทก์มีตำแหน่งเป็นผู้จัดการฝ่ายบุคคล ไม่ใช่เป็นพนักงานที่มีหน้าที่จะต้องต้อนรับหรือบริการแขก แม้มีหน้าที่รับแขกมาติดต่อโรงแรมหรือแขกที่มาติดต่อกับแผนกบุคคลก็ถือไม่ได้ว่าโจทก์มีหน้าที่ต้องต้อนรับหรือบริการแขกโดยตรงตามความมุ่งหมายของข้อบังคับดังกล่าว การที่โจทก์ดื่มสุราในเวลาพักเที่ยงบ่อย ๆ และเมื่อหมดเวลาพักเที่ยงยังมีอาการมึนเมา การกระทำผิดของโจทก์จึงมิใช่กรณีร้ายแรง จำเลยต้องจ่ายค่าชดเชยให้โจทก์ (ฎีกาที่ ๒๒๔๗/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๓ (มาทำงานสาย) ลูกจ้างมาทำงานสายผิดระเบียบ นายจ้างจึงออกคำเตือนเป็นหนังสือให้ลูกจ้างลงชื่อรับทราบ แต่ลูกจ้างไม่ยอมลงชื่อและโต้เถียงกับผู้จัดการของนายจ้างเกี่ยวกับให้ลูกจ้างลงชื่อรับทราบคำเตือน ดังนั้นนายจ้างมีวิธีการให้ลูกจ้างรับทราบคำเตือนโดยวิธีอื่นได้ เช่น แจ้งด้วยวาจาหรือปิดประกาศคำเตือนให้ทราบ การที่ลูกจ้างไม่ยอมลงชื่อและโต้เถียงผู้จัดการของนายจ้าง ไม่เป็นการฝ่าฝืนคำสั่งระเบียบข้อบังคับอันเป็นการร้ายแรง นายจ้างไม่มีสิทธิเลิกจ้างลูกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๓๕๑/๒๕๒๔)

ตัวอย่างที่ ๔ (มาทำงานสาย) ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานของนายจ้างกำหนดว่า การมาสายกว่าเวลาทำงานที่กำหนดไว้เสมอ ๆ เป็นความผิดทางวินัย ซึ่งระดับโทษมีตั้งแต่ตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษร ตัดค่าจ้าง พักงานชั่วคราวโดยไม่จ่ายค่าจ้าง และเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชย ลูกจ้างมาทำงานสายเกิน ๑๒๐ นาทีในหนึ่งเดือน นายจ้างได้ออกใบเตือนเรื่องมาทำงานสาย ๑๐ ฉบับ นายจ้างย่อมเลิกจ้างลูกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๓๖๒/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๕ (หลับยาม) ลูกจ้างมีหน้าที่เป็นยามรักษาความปลอดภัยของนายจ้าง เป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญ แต่ลูกจ้างหลับยามเป็นครั้งแรกและมิได้ทำให้ทรัพย์-สินของนายจ้างเสียหายแต่อย่างใด ในคืนนั้นยามอื่นที่หลับยามก็ถูกตัดค่าแรงและมีหนังสือตักเตือนจากนายจ้างเท่านั้น กรณีลูกจ้างหลับยามจึงไม่เป็นกรณีร้ายแรง ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๒๘๔๙/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๖ (พนักงานธนาคารกู้เงินลูกค้า) จำเลยเป็นธนาคาร มีหนังสือเวียนแจ้งให้พนักงานทราบว่า การกู้ยืมเงินลูกค้าถือว่าเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับพนักงาน และหากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีโทษ โจทก์ซึ่งเป็นพนักงานกู้ยืมเงินจากลูกค้าของจำเลย ๓,๐๐๐ บาท และใช้คืนแล้ว ไม่ปรากฏว่าโจทก์ได้ใช้อำนาจในตำแหน่งบีบบังคับลูกค้าเพื่อให้ยอมให้กู้ยืมเงินแต่อย่างใด การกระทำของโจทก์ไม่ใช่เป็นการจงใจทำให้นายจ้างได้รับความเสียหายและฝ่าฝืนข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงานหรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายอย่างร้ายแรง จำเลยต้องจ่ายค่าชดเชยให้โจทก์เมื่อเลิกจ้าง (ฎีกาที่ ๓๑๙๙/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๗ (เจ้าหนี้ตามมาทวงหนี้ที่ธนาคาร) โจทก์เป็นลูกจ้างของจำเลยซึ่งเป็นธนาคาร โจทก์ฉวยโอกาสละทิ้งหน้าที่เป็นครั้งคราวชั่วระยะเวลาหนึ่ง ไม่ใช่ละทิ้งหน้าที่ไปตลอดทั้งวันหรือหลายวัน โจทก์มีหนี้สินหลายราย เจ้าหนี้มาทวงที่สำนักงาน แต่ไม่ได้ความว่าโจทก์มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินของธนาคารอันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยจากการปฏิบัติหน้าที่ของโจทก์ จำเลยเลิกจ้างโจทก์เพราะเหตุดังกล่าวจึงต้องจ่ายค่าชดเชยให้โจทก์ (ฎีกาที่ ๑๐๐๔/๒๕๒๖)

ตัวอย่างที่ ๘ (เลิกจ้างเพราะป่วย) แม้การป่วยของโจทก์ถือได้ว่าโจทก์หย่อนความสามารถ จำเลยมีสิทธิถอดถอนโจทก์ออกจากตำแหน่งตามสัญญาและตามระเบียบของจำเลย แต่การที่จำเลยมีคำสั่งให้โจทก์ออกจากตำแหน่งในกรณีนี้ ถือไม่ได้ว่าเป็นการเลิกจ้างในกรณีผ่าฝืนข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงานหรือคำสั่งของนายจ้าง เพราะเป็นเรื่องเจ็บป่วย จำเลยจึงต้องจ่ายค่าชดเชยให้โจทก์ (ฎีกาที่ ๒๖๗๑/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๙ (ลูกจ้างสูบบุหรี่ขณะทำงาน) แม้จำเลยจะมีข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานห้ามคนงานสูบบุหรี่ในบริเวณโรงงาน ผ่าฝืนอาจถูกให้ออกจากงานก็ตาม แต่สถานที่โจทก์สูบบุหรี่อยู่ห่างโกดังกระดาษสองเมตรครึ่ง สภาพกระดาษก็ไม่ใช่วัตถุไวไฟถึงกับมีการสูบบุหรี่ในระยะดังกล่าวแล้วสามารถลุกไหม้ได้ ที่ที่โจทก์ยืนสูบบุหรี่อยู่ก็มีน้ำนองพื้น ยากที่จะเกิดไฟไหม้เนื่องจากการสูบบุหรี่ จึงยังถือไม่ได้ว่าการกระทำของโจทก์เป็นการผ่าฝืนระเบียบเกี่ยวกับการทำงานหรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของจำเลยอย่างร้ายแรง จำเลยต้องจ่ายค่าชดเชยให้โจทก์ (ฎีกาที่ ๑๒๖๙/๒๕๒๖)

ตัวอย่างที่ ๑๐ (ลูกจ้างเล่นแชร์) แม้ไม่มีกฎหมายห้ามการเล่นแชร์ แต่จำเลยผู้เป็นนายจ้างก็มีอำนาจวางข้อบังคับห้ามมิให้ลูกจ้างเล่นแชร์ได้ แต่การเล่นแชร์เป็นสัญญาอย่างหนึ่งใช้บังคับได้ ไม่มีกฎหมายห้ามเล่นแชร์ การเล่นแชร์ผ่นผืนข้อบังคับจึงไม่เป็นกรณีร้ายแรง นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชยเมื่อเลิกจ้าง (ฎีกาที่ ๒๔๔๘/๒๕๒๒)

การผ่าผืนคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของนายจ้าง ปกติเมื่อลูกจ้างตกลงทำงานให้แก่นายจ้างแล้ว นายจ้างย่อมมีสิทธิที่จะสั่งให้ลูกจ้างทำงานให้นายจ้างเพื่อผลสำเร็จของงานได้ หากลูกจ้างผ่าผืนคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของนายจ้าง และนายจ้างได้ตักเตือนเป็นหนังสือแล้ว นายจ้างย่อมเลิกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย

ตัวอย่างที่ ๑ (สั่งให้ลูกจ้างไปทำงานอีกแผนกหนึ่งแต่ไม่ยอมไป) เดิมลูกจ้างทำงานอยู่แผนกบัญชี ต่อมานายจ้างได้ย้ายให้ไปเป็นพนักงานเช็คเกอร์ แผนกแม่บ้าน เพราะมีความขัดแย้งกับสมุห์บัญชีซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา โดยได้รับค่าจ้างไม่ต่ำกว่าเดิม ลูกจ้างผ่าฝืนคำสั่งดังกล่าวโดยไม่ยอมลงชื่อในคำสั่งและไม่ไปรายงานตัวเพื่อทำงานในแผนกใหม่ นายจ้างได้ออกคำเตือนเป็นหนังสือมากกว่า ๓ ครั้ง ลูกจ้างก็ไม่ยอมทำตามคำสั่ง นายจ้างย่อมเลิกจ้างลูกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๒๘๕๙/๒๕๒๖)

ตัวอย่างที่ ๒ (สั่งให้ลูกจ้างไปศาล) ลูกจ้างเป็นผู้ช่วยสมุห์บัญชี ไม่มีหน้าที่ต้องไปศาล การที่นายจ้างให้ลูกจ้างไปเบิกความที่ศาล ไม่เกี่ยวกับการทำงาน ไม่เป็นคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของนายจ้างตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงาน การที่ลูกจ้างไม่ไปเบิกความตามที่นายจ้างสั่งจึงไม่เป็นการผ่าฝืนคำสั่งของนายจ้าง นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชยเมื่อเลิกจ้าง (ฎีกาที่ ๒๘๒๘–๒๘๒๙/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๓ (สั่งให้ทำงานเกินความสามารถ) เหตุที่ลูกจ้างไม่เรียงอิฐให้ได้วันละ ๘ คันรถตามคำสั่งของหัวหน้าแผนก เป็นเพราะเกินความสามารถของลูกจ้างที่จะกระทำได้ มิใช่ลูกจ้างจงใจผ่าฝืนคำสั่ง กรณีจึงไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นให้นายจ้างมีสิทธิเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชยแก่ลูกจ้าง (ฎีกาที่ ๒๙๕๐/๒๕๒๓)

การที่ลูกจ้างผ่าฝืนข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงานหรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของนายจ้างในกรณีที่ร้ายแรง นายจ้างสามารถเลิกจ้างลูกจ้างได้ทันทีโดยไม่ต้องตักเตือนเป็นหนังสือ

ตัวอย่างที่ ๑ (ตอกบัตรไม่ตรงความจริง) บริษัทมีลูกจ้าง ๒๐๐๐ กว่าคน ตามระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานมีการทำงานตามปกติในวันจันทร์ถึงวันเสาร์ และมีการทำงานล่วงเวลาทุกวัน สำหรับวันเสาร์เลิกงาน ๑๓ นาฬิกา หลังจากนั้นเป็นการทำงานล่วงเวลา วันอาทิตย์เป็นวันหยุด แต่มีการทำงานใน

วันหยุดมีกำหนดไม่เกิน ๘ ชั่วโมง ลูกจ้างที่มาทำงานมีสิทธิได้รับค่าจ้างทำงานวันหยุดไม่เกิน ๘ ชั่วโมง การเบิกค่าจ้างจะตรวจสอบเวลาทำงานตามใบเบิกกับบัตรตอกเวลาทำงานของลูกจ้าง เมื่อเห็นว่าใบเบิกมีเวลาทำงานไม่เกินไปกว่าเวลาทำงานในบัตรตอกเวลาทำงาน ก็จ่ายค่าจ้างให้ตามใบเบิก-เงินนั้น ข้อบังคับการทำงานดังกล่าวเกี่ยวกับการตอกบัตรเวลาทำงาน นอกจากจะเป็นหลักฐานแสดงถึงระยะเวลาที่ลูกจ้างของจำเลยแต่ละคนปฏิบัติงานในแต่ละวันแล้ว ยังเป็นหลักฐานในการเบิกจ่ายค่าจ้างและค่าทำงานล่วงเวลา บริษัทเคยมีปัญหาเรื่องการตอกบัตรเวลาทำงานไม่ตรงความจริงมาแล้ว จึงได้ประกาศเตือนลูกจ้างว่า หากมีการทุจริตเกี่ยวกับการตอกบัตรเวลา บริษัทจำเป็นต้องเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชย ลูกจ้างตอกบัตรเวลาทำงานผ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของบริษัท โดยกลับจากทำงาน ๑๒ นาฬิกา แต่ตอกบัตรเวลากลับ ๒๑ นาฬิกาในวันเสาร์ และได้ออกไปจากที่ทำงานตั้งแต่เวลา ๙ นาฬิกา แต่ตอกบัตรเวลากลับจากทำงาน ๑๙.๘๒ นาฬิกา จึงเป็นการผ่าฝืนระเบียบข้อบังคับดังกล่าวเป็นกรณีร้ายแรง นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๑๔๙๗/๒๕๒๔)

ตัวอย่างที่ ๒ (มีหน้าที่เป็นยามแต่ดื่มสุรา) โจทก์เป็นยามรักษาความปลอดภัย ดื่มสุราในเวลาปฏิบัติหน้าที่ อาจทำให้การปฏิบัติหน้าที่บกพร่องได้โดยง่ายเพราะขาดสติสัมปชัญญะ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากทั้งแก่จำเลยผู้เป็นนายจ้างและแก่ผู้ที่ว่าจ้างจำเลยให้รักษาความปลอดภัยให้ ระเบียบเกี่ยวกับการทำงานของจำเลยกำหนดโทษฐานดื่มสุราในขณะปฏิบัติหน้าที่ของยามไว้ให้มีโทษถึงให้ออกหรือไล่ออกอันเป็นโทษขั้นสูงสุด แสดงว่าจำเลยประสงค์ให้การผ่าฝืนระเบียบข้อนี้เป็นกรณีที่ร้ายแรง ทั้งผู้ว่าจ้างจำเลยให้รักษาความปลอดภัยในเรื่องนี้ก็ประสงค์ให้ยามปราศจากความมึนเมาอย่างแท้จริง จึงกำหนดไว้ในสัญญาว่ายามที่ปฏิบัติหน้าที่จะต้องงดเว้นการดื่มสุราหรือเสพของมึนเมา ๔ ชั่วโมงก่อนถึงเวลาปฏิบัติหน้าที่ การกระทำของโจทก์จึงเป็น

การฝ่าฝืนระเบียบเกี่ยวกับการทำงานของจำเลยเป็นกรณีที่ร้ายแรง จำเลยเลิกจ้างโจทก์ได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๑๔๑๖/๒๕๒๕)

ตัวอย่างที่ ๓ (ลูกจ้างสูบบุหรี่ขณะทำงาน) จำเลยประกอบกิจการผลิตกล่องกระดาษ มีปริมาณการผลิตวันหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก ผลิตเสร็จจะนำกล่องกระดาษเหล่านั้นวางไว้บนแป้นไม้ที่ลานคอนกรีตมีหลังคาคลุมซึ่งอยู่ด้านหน้าและด้านข้างของโรงงาน มีป้ายขนาดใหญ่ห้ามสูบบุหรี่มองเห็นข้อความชัดเจนแขวนไว้ และยังมีป้ายห้ามสูบบุหรี่แขวนไว้ทั่วบริเวณโรงงานประมาณ ๓๐ อัน มีเครื่องดับเพลิงติดตั้งกระจายทั่วโรงงาน ๑๐ กว่าแห่ง เคยเกิดอัคคีภัยในโรงงานของจำเลยมาแล้ว ๒ ครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ และ ๒๕๒๓ ค่าเสียหายเฉพาะปี ๒๕๒๐ เป็นเงินสามล้านบาทเศษ จำเลยจึงวางมาตรการป้องกันเพลิงไหม้อย่างเข้มแข็ง ดังนี้การที่โจทก์ยืนสูบบุหรี่ข้าง ๆ กล่องกระดาษซึ่งมีกล่องกระดาษเป็นจำนวนมาก เป็นการฝ่าฝืนคำสั่งกรณีที่ร้ายแรง จำเลยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยให้โจทก์ (ฎีกาที่ ๓๔๙๕/๒๕๒๖)

ตัวอย่างที่ ๔ (ลูกจ้างเล่นการพนัน) การเล่นการพนันในบริเวณบริษัทไม่ว่าจะเป็นเวลาในขณะปฏิบัติงานหรือนอกเวลาก็ตาม นอกจากจะเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมายอาญาแล้ว ยังเป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรม ทำลายความสามัคคีในระหว่างหมู่คณะ ทำให้ผลงานของลูกจ้างลดน้อยลง และอาจทำให้บริษัทจำเลยได้รับความเสียหายทางชื่อเสียง การฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับดังกล่าวจึงเป็นกรณีที่ร้ายแรง จำเลยเลิกจ้างลูกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๑๓๒๓/๒๕๒๓)

ตัวอย่างที่ ๕ (ลูกจ้างทำงานที่อื่นด้วย) ระเบียบว่าด้วยสภาพการจ้างของบริษัทจำเลยมีความว่า "ขณะที่มีหน้าที่ในบริษัท พนักงานไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งใดในธุรกิจอื่นไม่ว่าจะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตามเว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากฝ่ายจัดการ การฝ่าฝืนกฎข้อนี้อาจเป็นผลให้บริษัทเลิกจ้างพนักงานได้โดยไม่จ่ายค่าชดเชย ตามที่ระบุข้างต้นนี้มิได้ประสงค์จะขัดขวางงานอดิเรกอันก่อ

ให้เกิดรายได้และกิจกรรมในยามว่างอื่น ๆ ซึ่งนอกเวลาทำงาน" โจทก์เป็นลูกจ้างประจำของจำเลยโดยเป็นหัวหน้าพนักงานขายสินค้า โจทก์ได้เป็นหุ้นส่วนในอีกห้างหนึ่งและติดต่อมอบหมายให้พนักงานขายของจำเลยช่วยขายสินค้าให้ห้างที่โจทก์เป็นหุ้นส่วนด้วยโดยทำควบคู่ไปกับการขายสินค้าให้จำเลย ดังนี้ การที่โจทก์ฝ่าฝืนระเบียบของจำเลยผู้เป็นนายจ้างเป็นกรณีร้ายแรง จำเลยเลิกจ้างโจทก์ได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๒๙๖๖/๒๕๒๓)

๔. ละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควร

การที่ลูกจ้างละทิ้งงานไปย่อมทำให้งานของนายจ้างได้รับความเสียหาย แต่ที่นายจ้างจะถือเป็นเหตุเลิกจ้างได้นั้น ลูกจ้างจะต้องละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกัน

วันทำงานหมายถึงวันที่กำหนดให้ลูกจ้างทำงานตามปกติ และการละทิ้งหน้าที่นั้นจะต้องกระทำไปโดยไม่มีเหตุสมควร นายจ้างจึงจะเลิกจ้างลูกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย ถ้ามีเหตุอันสมควร เช่น ละทิ้งหน้าที่ไปเพราะบิดามารดาเจ็บป่วยหรือถึงแก่ความตายโดยไม่อาจลาได้ทันท่วงทีแล้ว นายจ้างไม่อาจเลิกจ้างลูกจ้างได้ หรือถ้าเลิกจ้างก็ต้องจ่ายค่าชดเชย

ตัวอย่างที่ ๑ (ลูกจ้างถูกจับมาทำงานไม่ได้) การที่ลูกจ้างไปทำงานไม่ได้เพราะถูกจับและถูกควบคุมตัวตลอดมา ถือไม่ได้ว่าลูกจ้างละทิ้งหน้าที่ การไม่แจ้งเหตุขัดข้องหรือไม่ขอลางานหาทำให้เป็นการละทิ้งหน้าที่ขึ้นใหม่ การกระทำของลูกจ้างจึงไม่เป็นการละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควรอันจำเลยจะไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๒๐๒๙/๒๕๒๓)

การละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกันนั้นไม่จำเป็นต้องติดต่อกันจริง ๆ แม้มีวันหยุดคั่นบ้างก็ถือว่าเป็นการละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกันแล้ว

ตัวอย่างที่ ๒ (ละทิ้งหน้าที่โดยมีวันหยุดคั่น) เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ โจทก์ขาดงานโดยไม่มีเหตุอันสมควรเป็นการละทิ้งหน้าที่ คือวันที่ ๑๘ โจทก์ขาดงาน วันที่ ๑๙ เป็นวันหยุด วันที่ ๒๐ โจทก์ขาดงาน วันที่ ๒๑ และวันที่ ๒๒ เป็นวันหยุด

วันที่ ๒๓ โจทก์ขาดงาน ดังนี้การละทิ้งหน้าที่ของโจทก์เป็นครั้งเดียวกัน ความเสียหายของจำเลยไม่น้อยไปกว่าโจทก์ละทิ้งหน้าที่สามวันทำงานโดยไม่มีวันหยุดคั่น ถือว่าโจทก์ละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกัน โจทก์ไม่มีสิทธิได้รับค่าชดเชย (ฎีกาที่ ๒๔๘๗/๒๕๒๔)

ตัวอย่างที่ ๓ (พักร้อนโดยยังไม่ได้รับอนุญาต) ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับลาหยุดพักผ่อนประจำปีกำหนดว่า การลาทุกชนิดต้องยื่นใบลาล่วงหน้า ยกเว้นในกรณีฉุกเฉิน และต้องได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาก่อน โจทก์ลาพักร้อนแล้วไม่มาทำงานตั้งแต่วันที่ ๒ ถึงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๔ แต่ผู้บังคับบัญชาไม่อนุมัติ ถือได้ว่าโจทก์ละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควร จำเลยเลิกจ้างโจทก์ได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยแก่โจทก์ (ฎีกาที่ ๑๓๔๘/๒๕๒๕)

๕. ประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้นายจ้างได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง

ปกติลูกจ้างจะต้องทำงานให้นายจ้างด้วยความตั้งใจรอบคอบ เพื่อให้งานของนายจ้างสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี การที่ลูกจ้างจะมีความประมาทเลินเล่อในการทำงานอยู่บ้าง แต่หากไม่เป็นเหตุให้นายจ้างได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงแล้ว นายจ้างก็ไม่อาจเลิกจ้างลูกจ้างได้ แต่ถ้าการประมาทเลินเล่อของลูกจ้างเป็นเหตุให้นายจ้างได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงแล้ว นายจ้างย่อมเลิกจ้างลูกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย

ตัวอย่าง (พนักงานสินเชื่อของธนาคารทำรายงานเท็จ) ลูกค้าขอกู้เงินจำนวน ๓๒๐,๐๐๐ บาท จากธนาคารจำเลย โดยจำนองที่ดินเป็นประกัน จำเลยให้พนักงานของจำเลย ๓ คนไปตรวจสอบที่ดิน พนักงานดังกล่าวไปตรวจสอบแล้วทำรายงานว่าที่ดินที่จะจำนองประกันหนี้เงินกู้ติดซอยสาธารณะ จำเลยจึงให้ลูกค้ากู้เงินไปตามที่ขอกู้มา ต่อมาลูกค้าขอกู้เพิ่มอีก ๒๐๐,๐๐๐ บาท อ้างว่าได้ปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ในที่ดิน จำเลยจึงให้พนักงานของจำเลยและโจทก์ไปตรวจสอบ โจทก์กับพวกไปตรวจสอบแล้วร่วมกันทำรายงานว่ามีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์จริง จำเลยจึงให้ลูกค้ากู้เงินเพิ่ม ในที่สุดปรากฏว่าที่ดินของลูกค้าไม่ติดซอย

สาธารณะ ไม่มีทางเข้าออก และไม่มีสิ่งปลูกสร้าง ดังนี้ แม้ครั้งแรกโจทก์จะไม่ได้ร่วมไปตรวจสอบด้วยก็ตาม แต่เมื่อจำเลยให้โจทก์ไปตรวจสอบว่ามีอาคารพาณิชย์ปลูกอยู่ในที่ดินของลูกค้าจริงหรือไม่ โจทก์ก็ย่อมจะต้องตรวจเรื่องเดิมว่าที่ดินของลูกค้าอยู่ตรงจุดใดเพื่อที่จะทราบโดยแน่ชัดว่ามีอาคารปลูกอยู่จริงหรือไม่ แต่โจทก์ไม่สนใจตรวจดูเรื่องเดิม กลับเชื่อตามที่พนักงานจำเลยคนหนึ่งชี้ว่าที่ดินของผู้อื่นซึ่งมีสิ่งปลูกสร้างอยู่เป็นของลูกค้า จึงถือได้ว่าโจทก์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จำเลยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยให้โจทก์ (ฎีกาที่ ๑๔๗๓/๒๕๒๕)

๖. ได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

การที่ลูกจ้างถูกศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานใด และไม่ว่าจะเป็นประมาทหรือลหุโทษ ย่อมถือได้ว่าลูกจ้างหมดความไว้วางใจจากนายจ้าง และลูกจ้างไม่อาจมาทำงานให้นายจ้างได้ นายจ้างย่อมเลิกจ้างลูกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย การที่ลูกจ้างถูกศาลพิพากษาให้จำคุกนี้จะถูกต้องจำคุกจริง ๆ ในระหว่างที่เป็นลูกจ้างของนายจ้าง และคำพิพากษานั้นต้องถึงที่สุดคือไม่มีอุทธรณ์ฎีกาต่อไปอีก การที่ลูกจ้างเคยถูกจำคุกมาก่อนที่จะเป็นลูกจ้างของนายจ้าง นายจ้างจะอ้างเหตุนั้นมาเลิกจ้างลูกจ้างไม่ได้ หากเลิกจ้างนายจ้างจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้ลูกจ้าง (ฎีกาที่ ๒๙๐๙/๒๕๒๔)

ปัญหาที่ลูกจ้างประสบอยู่อย่างมากในปัจจุบันคือ การที่ลูกจ้างถูกนายจ้างเลิกจ้างด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานา เช่น อ้างว่าขาดทุน อ้างว่าคนล้นงาน อ้างว่าลูกจ้างกระทำผิดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานเหล่านี้ เมื่อลูกจ้างเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนายจ้าง ลูกจ้างสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลแรงงานกลางได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลแต่อย่างใด ขอให้ลูกจ้างพึงใช้สิทธิทางศาลเพื่อรับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน

รับประทานอย่างไรจึงจะไม่ตายผ่อนส่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณัฏฐารมณ์ จูตระกูล

ปัจจุบันนี้ใคร ๆ ก็หวาดกลัวต่อการตายผ่อนส่ง เพราะเราไม่ทราบว่าอาหารที่เรารับประทานเข้าไปนั้นมีสารพิษอะไรเจือปนอยู่บ้าง เรารับประทานเข้าไปโดยที่เราไม่รู้ สารพิษเหล่านี้ก็จะไปสะสมอยู่ในร่างกาย เมื่อมาก ๆ เข้าก็ทำให้เสียชีวิต บางรายกลัวมาก พยายามเลือกอาหารรับประทาน ผลก็คือ ตายเหมือนกัน เพราะทำให้ขาดสารอาหาร และที่สำคัญเป็นโรคประสาทเพราะกังวลเกี่ยวกับการเลือกรับประทานอาหาร

เพื่อเป็นการชี้แนะให้รู้จักการรับประทาน จึงขอเสนอหลักใหญ่สำหรับป้องกันการตายผ่อนส่ง คือ

รับประทานให้ถูกหลัก คือ รับประทานอาหารให้ครบทั้ง ๕ หมู่

หมู่แรก คือ เนื้อสัตว์ต่าง ๆ ไข่ ถั่ว นม เนื้อสัตว์ที่ว่านี้หมายถึง เนื้อสัตว์ทุกชนิดที่รับประทานได้ เช่น เนื้อหมู เนื้อวัว เนื้อไก่ เนื้อเป็ด ปลา กุ้ง กบ และรวมถึงนมสดต่าง ๆ ไข่หมายถึง ไข่ไก่ ไข่เป็ด ไข่นกกระทา ไข่นกพิราบ ไข่จาละเม็ด อาหารเนื้อสัตว์ที่ร่างกายต้องการวันละประมาณ ๑๕๐—๑๘๐ กรัมสำหรับคนธรรมดา ๒๘๐—๓๖๐ กรัมสำหรับหญิงมีครรภ์ และ ๔๐๐ กรัมสำหรับหญิงให้นมลูก บางท่านจะสงสัยว่าถ้าไม่มีเงินซื้ออาหารเนื้อสัตว์ ไข่ นม รับประทาน จะรับประทานอะไร อาหารที่แทนเนื้อสัตว์ได้อย่างดี คือ ถั่วเหลือง เต้าหู้ นมถั่วเหลือง อาหารหมู่นี้ช่วยสร้างเสริมร่างกายให้เจริญเติบโต ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ

หมู่ที่ ๒ คือ ข้าว น้ำตาล เผือก มัน ข้าวเราหมายถึงข้าวทุกชนิด ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวโพด ข้าวเหนียวดำ ข้าวเม่า และอาหารพวกแป้งต่าง ๆ เช่น มันเทศ

มันฝรั่ง มันสำปะหลัง ถั่วเมล็ด นอกจากนี้รวมถึงขนมต่าง ๆ ที่มีแป้งและน้ำตาลเป็นส่วนประกอบ อาหารหมู่นี้ให้พลังงาน ทำให้ร่างกายแข็งแรง มีกำลังในการทำงาน อาหารหมู่นี้ร่างกายต้องการประมาณ ๓—๕ ถ้วยสำหรับคนปกติ และ ๕—๖ ถ้วยสำหรับหญิงมีครรภ์ ๖ ถ้วยหรือมากกว่าสำหรับหญิงให้นมลูก

หมู่ที่ ๓ ผักใบเขียวและพืชผักอื่น ๆ ที่เรารู้จักและรับประทานกันเป็นประจำ มีทั้งที่เป็นใบ เป็นดอก ผล ต้น แต่ละอย่างให้เกลือแร่และวิตามินที่ต่างกัน โดยเฉพาะวิตามินซีจะมีมาก นอกจากนี้ยังมีผักที่ให้วิตามินเอ คือ ผักที่สีเขียว สีเหลือง และสีแสด เช่น มะเขือเทศ ฟักทอง ผักตำลึง หัวผักกาดแดง อาหารที่มีใยจะช่วยทำให้การขับถ่ายดี ป้องกันโรคไขมันอุดตันในเส้นเลือด โรคถุงตันที่ลำไส้ใหญ่ โรคมะเร็งของลำไส้ใหญ่ ช่วยลดน้ำหนัก ในวันหนึ่งคนร่างกายปกติควรรับประทานอาหารหมู่นี้ ๑—๒ ถ้วย หญิงมีครรภ์ ๒ ๑/๒ — ๓ ถ้วย หญิงให้นมลูก ๓ ถ้วยหรือมากกว่า

หมู่ที่ ๔ ผลไม้ต่าง ๆ ประเทศไทยเราเป็นประเทศที่โชคดี คือมีผลไม้หมุนเวียนให้เรารับประทานตลอดทั้งปี ผลไม้มีคุณค่าต่อร่างกายเหมือนผัก แต่เราจะได้พลังงานมากกว่าผัก ผลไม้แทบทุกชนิดให้วิตามินเอ คือ มะละกอสุก มะม่วงสุก ผลไม้ที่ราคาถูกมีคุณค่าต่อร่างกายและหาได้ตลอดปี คือ ผลไม้ประเภทกล้วยต่าง ๆ โดยเฉพาะกล้วยน้ำว้า ในวันหนึ่งคนปกติควรรับประทานผลไม้มื้อละ ๑/๒ —๑ ผล หญิงมีครรภ์มื้อละ ๑ ผล หญิงให้นมลูกมื้อละ ๑ ผล (ถ้าผลใหญ่กะดูรับประทานขนาด ๑ คน)

หมู่ที่ ๕ ไขมันจากสัตว์และพืช ไขมันจากสัตว์ คือ น้ำมันหมู เนย ไขมันสัตว์ที่แทรกอยู่ในเนื้อสัตว์ คือ มันเนื้อ มันไก่ มันหมู ครีมในนม น้ำมันและไขมันในไข่แดง ไขมันจากพืช ได้แก่ มะพร้าว เมล็ดถั่วแห้ง งา คนไทยกินไขมันจากมะพร้าวในรูปของกะทิเป็นส่วนใหญ่ เพราะไม่ชอบใช้น้ำมันมะพร้าวซึ่งทำให้มีกลิ่นเหม็น จมูกข้าวก็มีไขมันซึ่งได้นำมาสกัดเป็นน้ำมัน เรียกว่า น้ำมันรำข้าว นอกจากนี้ยังมีน้ำมันที่สกัดจากเมล็ดฝ้ายถั่ว ซึ่งใช้กันอยู่ในปัจจุบัน อาหารประเภทไขมันให้พลังงานเช่นเดียวกับข้าวและขนม แต่พลังงานที่ได้มากกว่าอาหารหมู่ที่ ๒ คนปกติในวันหนึ่งควรรับประทานอาหารหมู่นี้ประมาณ ๒ ๑/๒ — ๓ ช้อนโต๊ะ หญิงมีครรภ์ ๒ ๑/๒ — ๓ ช้อนโต๊ะ หญิงให้นมลูก ๓ ช้อนโต๊ะหรือมากกว่า

การรับประทานอาหารหลักทั้ง ๕ หมู่นี้ที่กล่าวมาแล้วต้องรับประทานให้ถูกต้อง หุงต้มถูกวิธี สดสะอาด ไม่มีสารพิษเจือปน จึงจะพ้นจากการตายผ่อนส่ง ซึ่งจะขอแยกกล่าวไว้ดังนี้

รับประทานกันไม่ถูกต้อง เริ่มจากการซื้อหามารับประทาน คือ ซื้ออาหารไม่สดสะอาด ล้างไม่ถูกวิธี บางคนหั่นผักแล้วจึงนำไปล้าง หรือปอกเปลือกแล้วจึงนำไปล้าง วิตามินเกลือแร่ก็ละลายไปกับน้ำหมด หุ้งต้มไม่ถูกวิธี ต้มนานเกินไป หรือดิบ ๆ สุก ๆ และมีความเชื่อในเรื่องผิด ๆ เกี่ยวกับการรับประทาน เช่น หญิงแม่ลูกอ่อนห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ ผักตำลึง ผักเขียว ผักชี เพราะจะทำให้เป็นโรคอ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามตัว ความเชื่อเช่นนี้ผิด เพราะหญิงแม่ลูกอ่อนร่างกายไม่แข็งแรง ต้องการคุณค่าทางอาหารมาก นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าสัตว์น้ำเค็มมีประโยชน์มากกว่าสัตว์น้ำจืด ในแง่โภชนาการสัตว์น้ำเค็มและสัตว์น้ำจืดให้คุณค่าทางอาหารเท่ากัน จากสองตัวอย่างนี้จะเห็นว่าเป็นการรับ-ประทานไม่ถูกต้อง

รับประทานเกิน เป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นบ่อเกิดของโรคหลาย ๆ อย่าง เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจโต โรคไขมันในหลอดเลือด โรคอ้วน และอีกหลาย ๆ โรค การรับประทานเกินนี้ส่วนมากมักจะเกิดจากผู้มีอันจะกิน เงินทองเหลือเพือ ก็สามารถซื้ออาหารดี ๆ แพง ๆ มารับประทาน บางคนซื้อกุ้งมาเผาแทนที่จะรับประทานเนื้อกุ้ง กลับรับประทานเฉพาะหัวกุ้งมัน ๆ อย่างนี้บ่อย ๆ รับรองว่ามิช้ามินาน อายุท่านต้องสั้นลงแน่ ๆ

รับประทานขาด ก็เป็นอันตรายเช่นเดียวกัน จะทำให้เป็นโรคขาดสารอาหาร โรคนิ่วในกระเพาะปั๋สสาวะ โรคกระดูกอ่อน โรคฟันผุ โรคผอมแห้ง การรับประทานขาดส่วนมากมักจะเกิดกับผู้ที่มีนิสัยการกินที่ไม่ดี คือกินจุบกินจิบ วัน ๆ หนึ่งรับประทานได้ทั้งวัน พอถึงเวลารับประทานอาหารหลักแต่ละมื้อก็ไม่สามารถจะรับประทานได้ เพราะในกระเพาะได้บรรจุอาหารที่ไม่มีประโยชน์อยู่เต็ม และอีกพวกหนึ่งคือพวกไม่มีจะรับประทานเพราะยากจนก็ทำให้กินขาด

รับประทานสารพิษต่าง ๆ ที่ปนอยู่กับอาหาร เช่น ยาฆ่าแมลง จะทำให้เกิดอาการทางประสาท ยาฆ่าแมลงนี้จะติดอยู่กับผักผลไม้ ถ้าเราซื้อมาไม่ล้างให้สะอาดเสีย

ก่อน ก็รับรองว่าถ้ารับประทานอย่างนี้ทุกวันก็จะกลับไปเยี่ยมบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้เร็วขึ้น หรือไม่ก็สารพิษนั้นไปทำลายระบบประสาท

ได้อ่านพบ ล้างผักอย่างไรให้หมดยาฆ่าแมลง จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันอังคาร ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งเขียนโดยคุณยุกติ สาริกะภูติ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร จึงได้คัดข้อความมาให้ท่านได้อ่านเพื่อจะได้ล้างผักให้ได้สะอาด และคิดว่าคำแนะนำนี้น่าจะใช้ได้กับผลไม้ด้วย

อธิบดีกรมวิชาการเกษตรเปิดเผยว่า ปัจจุบันเกษตรกรนิยมใช้ยาฆ่าแมลงในการป้องกัน กำจัด ศัตรูพืชในผัก ทำให้เกิดปัญหาพิษตกค้างของสารพิษซึ่งจะทำให้เกิดอันตรายหรือทำให้เกิดการเจ็บป่วยแก่ผู้บริโภคได้ ดังนั้น กองวัตถุเคมีการเกษตร ฯ กรมวิชาการเกษตรได้ทำการวิจัยหาวิธีลดพิษยาฆ่าแมลง เพื่อช่วยให้ผู้บริโภคผักสามารถรับประทานผักได้โดยไม่ต้องกลัวอันตราย ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดก็คือ ใช้ผักแช่ด้วยน้ำส้มสายชู .๐๕% นาน ๒ นาที จะสามารถลดพิษของยาฆ่าแมลงในผักได้ ๖๐—๘๔% แต่วิธีการที่ดี ประหยัด และสะดวกรวดเร็ว ก็คือ นำผักมาวางบนตะแกรงแล้วเปิดน้ำประปาไหลผ่านเพียง ๒ นาทีเท่านั้น ก็จะสามารถลดพิษของยาฆ่าแมลงในผักได้เป็นอย่างดี ซึ่งวิธีการนี้อธิบดีกรมวิชาการเกษตรกล่าวว่า อยากจะแนะนำให้ผู้บริโภคทั้งหลายปฏิบัติตาม จะสามารถลดพิษของยาฆ่าแมลงในผักได้ ทำให้ผู้บริโภคสามารถรับประทานผักได้อย่างสนิทปากทีเดียว

เมื่ออ่านวิธีล้างผักอย่างไรให้หมดยาฆ่าแมลง ถ้าท่านคิดว่าล้างแล้วเกรงว่ายังไม่ปลอดภัย ก็ควรเลือกผักชนิดที่มียาฆ่าแมลงน้อยที่สุด คือ ผักกาดหอม กระถิน แค ตำลึง หน่อไม้ สะตอ มะละกอ ขี้เหล็ก ผักที่มีกลีบ เช่น ผักกาดขาว กะหล่ำปลี ต้องลอกกลีบออกเสียก่อน แล้วจึงล้างตามคำแนะนำข้างต้น

บอแรกซ์ ตามปกติผงบอแรกซ์จะนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น ในโรงงานเครื่องแก้ว โรงงานผลิตกระติกน้ำ กระดาษ ภาชนะเคลือบ กระเบื้องเคลือบ โอ่งมังกร โดยใช้เป็นส่วนผสมของสารเคลือบ ใช้ทำลูกเหม็น ใช้ผสมปุ๋ยในกรณีที่ต้องการธาตุโบรอน ใช้ในการผลิตเครื่องสำอาง เช่น เป็นส่วนผสมในครีมทาหน้า และจำหน่าย

ให้ร้านขายเคมีภัณฑ์ การนำผงบอแรกซ์ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค แต่อาจเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงได้ถ้านำไปประกอบอาหาร ซึ่งอันตรายที่เกิดขึ้นอาจเป็นได้ทั้งชนิดเฉียบพลันและเรื้อรัง ได้แก่ ผิวหนังอักเสบ เป็นผื่นแดง คัน ผมร่วง อาเจียน ท้องร่วง เป็นไข้ เกิดการสะสมในสมอง ตับ ทำลายเนื้อเยื่อตับอ่อน ทำลายเม็ดเลือดแดง การทำงานของน้ำย่อยหลายชนิดในร่างกายถูกยับยั้ง นอกจากนี้ยังพบว่าในสัตว์ทดลองที่ได้รับผงบอแรกซ์ ระบบสืบพันธุ์จะถูกทำลายด้วย

เกษตรกรนำไปใช้เพื่อรักษาพืชผักให้อยู่ในลักษณะเขียวสดน่ารับประทาน และผู้ขายอาหารได้นำไปผสมอาหารมากมายหลายชนิด จากการเก็บตัวอย่างอาหารชนิดต่าง ๆ เพื่อตรวจวิเคราะห์หาสารพิษในอาหารของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ในปี ๒๕๒๓ พบว่า ในตัวอย่างอาหารจำพวกลูกชิ้น ทอดมัน แหนม หมูยอ เนื้อเค็ม วุ้นกรอบ และเนื้อสด เช่น ไก่สด เนื้อหมู เนื้อวัว จำนวน ๖๑ ตัวอย่าง ตรวจพบว่ามีบอแรกซ์ ๒๓ ตัวอย่าง พิษภัยจากผงบอแรกซ์ที่รับประทานอาหารที่ผสมผงบอแรกซ์ส่วนใหญ่มักจะไม่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน แต่เกิดขึ้นโดยการสะสมทีละน้อย

เหตุที่มีการนำบอแรกซ์ไปใช้ประกอบอาหาร ก็เพราะมีการจำหน่ายโดยบรรจุถุงพลาสติกหรือตักขายตามร้านขายของชำบางแห่ง เรียกชื่อว่าผงกรอบ หรือเพ่งแซ ซึ่งมีผู้ขายอาหารซื้อไปผสมอาหารเพื่อปรุงแต่งรส และผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์ซื้อไปใช้ผสมอาหารรับประทานเช่นกัน

ก่อนซื้อสารปรุงแต่งอาหารชนิดใด ควรอ่านฉลากให้เข้าใจเสียก่อน โดยเฉพาะบอแรกซ์ ซึ่งอาจมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นดังได้กล่าวมาแล้ว

สีผสมอาหาร ผู้ผลิตอาหารหลายรายนิยมใช้สีผสมในอาหารจำพวกลูกกวาด ขนมถาด ไส้กรอก หมูแดงและน้ำราดหมูแดง ผลไม้ดอง มะพร้าวแก้ว ฯลฯ และมักพบว่าสีที่ใช้เป็นสีย้อมผ้า เพราะหาง่ายและราคาถูก สังเกตได้ว่าอาหารเหล่านี้มีสีฉูดฉาด หรือมีสีเรืองแสง

สีย้อมผ้า มีสารปนเปื้อนจำพวกโลหะหนัก เช่น ตะกั่ว สารหนู ปรอท ในปริมาณสูง ซึ่งใช้สำหรับย้อมผ้า ย้อมเส้นใย กระดาษ ถ้านำไปใช้ผสมอาหารจะทำให้

ผู้บริโภคได้รับสารปนเปื้อนเหล่านั้นสะสมในร่างกายมากขึ้นเรื่อยๆ จะเป็นอันตรายได้ เช่น ตะกั่ว ทำให้เป็นโรคโลหิตจาง หรือสารปนเปื้อนอื่นหลายชนิดรวมกันอาจทำให้เป็นเนื้องอก หรือมะเร็งที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย โดยเฉพาะทางเดินอาหารและกระเพาะปัสสาวะ ส่วนสารหนูก็อาจเป็นอันตรายถึงตายได้ ท่านจะปลอดภัยกว่าถ้าไม่บริโภคอาหารผสมสี และควรอบรมบุตรหลานของท่านถึงอันตรายในการบริโภคอาหารผสมสีที่ฉูดฉาดหรือสีเรืองแสง หรืองดการบริโภคอาหารผสมสีได้ก็จะเป็นการดี ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้สีผสมอาหาร ใช้แต่สีผสมอาหารขององค์การเภสัชกรรมที่หาซื้อได้ตามร้านขายยาทั่วไป หรืออาจใช้สีผสมอาหารจากธรรมชาติซึ่งปลอดภัยที่สุด เช่น สีเขียวจากใบเตย สีน้ำเงินจากดอกอัญชัน เป็นต้น

สารพิษในอาหารกระป๋อง อาหารกระป๋องเป็นวิธีการเก็บรักษาถนอมอาหารเพื่อบริโภคในเวลานานและได้รับความนิยมจากผู้บริโภค เพราะสะดวกในการนำติดตัวไปบริโภคระหว่างการเดินทาง ปัจจุบันได้มีการผลิตและจำหน่ายอาหารกระป๋องมากมายหลายชนิด เช่น แกงเขียวหวาน ปลากรอบ ปลากระป๋อง ผักดอง ผลไม้เชื่อม น้ำผลไม้ นมถั่วเหลือง เป็นต้น

เนื่องจากกระป๋องที่บรรจุอาหารส่วนใหญ่ทำด้วยแผ่นเหล็กเคลือบดีบุก และเชื่อมรอยต่อด้วยตะกั่ว ดีบุกและตะกั่วเป็นโลหะหนักซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ กล่าวคือ เมื่อรับประทานอาหารที่มีสารดีบุกและตะกั่วจำนวนมาก จะทำให้เกิดอาการปวดท้อง อาเจียน ฯลฯ และอาจมีอาการเรื้อรัง ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับปริมาณของดีบุกและตะกั่วซึ่งอาจละลายปนกับอาหารในกระป๋อง โดยวิเคราะห์หาปริมาณของโลหะ ๒ ชนิดนี้ในน้ำผลไม้ คือ น้ำสับปะรดและน้ำมะเขือเทศ พบว่าน้ำผลไม้กระป๋องที่เก็บไว้เวลา ๒ เดือน ๓ เดือน และ ๖ เดือน มีปริมาณดีบุกและตะกั่วคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง และมีปริมาณไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ในมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คือมีดีบุกไม่เกิน ๒๕๐ มิลลิกรัมต่ออาหาร ๑ กิโลกรัม และตะกั่วไม่เกิน ๐.๓ มิลลิกรัมต่ออาหาร ๑ กิโลกรัม แต่ถ้าเปิดน้ำผลไม้กระป๋องทำการวิเคราะห์ แล้วเก็บน้ำผลไม้ที่เหลือทั้งกระป๋องไว้ในตู้เย็นเพื่อหาปริมาณตะกั่วและดีบุกในระยะเวลาต่างๆ กัน คือ ๓ วัน ๗ วัน และ ๑๕ วัน ปรากฏว่าปริมาณตะกั่วและดีบุกมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับจนเกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอาหารที่มีฤทธิ์เป็นกรดสูงหรือมีรสเปรี้ยวเช่นน้ำผลไม้

ผลของการศึกษาปริมาณตะกั่วและดีบุกในอาหารกระป๋อง สรุปได้ว่า เมื่อเปิดอาหารกระป๋อง ออกซิเจนในอากาศจะเข้าไปภายในกระป๋อง ทำให้ดีบุกและตะกั่วที่อยู่บนผิวกระป๋องทำปฏิกิริยากับออกซิเจนในอากาศปะปนกับอาหาร ซึ่งจะมีปริมาณมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาวะและกรรมวิธีการผลิตและบรรจุอาหารนั้น

ดังนั้นการรับประทานอาหารกระป๋อง ถ้าไม่สามารถรับประทานให้หมดครั้งเดียว ยังคงมีอาหารกระป๋องเหลือ ให้รีบถ่ายใส่ภาชนะแก้วที่สะอาดมีฝาปิด และเก็บรักษาไว้ในตู้เย็น ไม่ควรเก็บอาหารที่เหลืออยู่ในกระป๋องนั้นเป็นเวลานาน เพราะปริมาณของดีบุกและตะกั่วอาจเพิ่มปริมาณมากขึ้นจนเป็นพิษหรือเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ และเมื่อจะอุ่นอาหารกระป๋อง อย่าอุ่นทั้งกระป๋อง เพราะตะกั่วและสารพิษต่าง ๆ จะละลายออกมาปนกับอาหาร ควรเทออกจากกระป๋องแล้วจึงอุ่น

วัตถุกันเสีย ประเภทไนเตรทและไนไตรท์ ได้แก่ โซเดียมไนเตรท (Sodium Nitrate) โปตัสเซี่ยมไนเตรท (Potassium Nitrite) โซเดียมไนไตรท์ (Sodium Nitrite) และโปรตัสเซี่ยมไนไตรท์ (Potassium Nitrite) ที่นิยมใช้กันมากคือโปตัสเซี่ยมไนเตรท หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อดินประสิว สารเหล่านี้จะใช้ถนอมอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ต่าง ๆ โดยจะมีฤทธิ์ไปยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อคลอสตริเดียมโบทูลินัม (Clostidium botulinum) ซึ่งเป็นเชื้อที่สร้างสารพิษโบทูลินัมซึ่งมีอันตรายรุนแรง จึงมีผลทำให้อาหารดังกล่าวสามารถเก็บไว้ได้นานขึ้น นอกจากนี้สารไนเตรทและไนไตรท์ยังทำให้อาหารจำพวกเนื้อสัตว์มีสีชมพูหรือแดงสดอยู่เสมอ มองดูน่ารับประทาน ทั้งนี้เนื่องจากสารไนเตรทจะถูกเปลี่ยนเป็นสารไนไตรท์ แล้วรวมตัวกับไมโอโกลบิน (Myoglobin) ซึ่งเป็นตัวที่ทำให้เกิดสีแดงในเนื้อสัตว์ จึงทำให้มีสีสดอยู่เสมอ

ปริมาณการใช้สารไนเตรทและไนไตรท์ในอาหารที่กระทรวงสาธารณสุขอนุญาตให้ใช้ได้คือ สารไนเตรทไม่เกิน ๕๐๐ มิลลิกรัมต่อเนื้อสัตว์ ๑ กิโลกรัม สำหรับสารไนไตรท์ไม่เกิน ๕๐๐ มิลลิกรัมต่อเนื้อสัตว์ ๑ กิโลกรัม แต่ในปัจจุบันพบว่าในอาหารหลาย ๆ ชนิด เช่น เนื้อเค็ม เนื้อสวรรค์ ไส้กรอก กุนเชียง กุ้งแห้ง ฯลฯ มีปริมาณของสารไนเตรทเกินกำหนดมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ใช้ไม่ทราบวิธีการใช้และปริมาณการใช้ที่ถูกต้อง

โดยเข้าใจว่าถ้าใช้สารดังกล่าวในปริมาณที่มากแล้วจะมีผลทำให้เก็บอาหารไว้ได้นานขึ้น หรือทำให้เนื้อมีสีน่ากินยิ่งขึ้น หรือเพื่อทำให้เนื้อสัตว์เปื่อยยุ่ย โดยมิได้คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากพิษของสารเคมีดังกล่าวเลย

พิษภัยที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สารไนเตรทและไนไตรท์มากเกินกำหนดมีทั้งทางตรงและทางอ้อม หากได้รับสารไนเตรทเข้าไปมาก ๆ จะทำให้เกิดอาการปวดท้อง ท้องเสีย และทำให้กระเพาะอาหารและลำไส้อักเสบอย่างรุนแรงได้ นอกจากนี้สารไนเตรทอาจถูกเปลี่ยนเป็นสารไนไตรท์ได้ และสารไนไตรท์จะมีอันตรายมากยิ่งขึ้นโดยสารไนไตรท์นี้จะสามารถไปจับกับฮีโมโกลบินในเม็ดเลือดแดง ทำให้เม็ดเลือดแดงหมดสภาพในการที่จะพาออกซิเจนไปใช้ในเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกายได้ มีผลทำให้เกิดอาการตัวเขียว หายใจไม่ออก และอาจถึงตายได้ โดยเฉพาะเด็ก ๆ จะไวต่อสารไนไตรท์มาก

นอกจากนี้สารไนไตรท์ยังสามารถทำปฏิกิริยากับสารเสคกันดารีอะมีนส์ (Secondary amines) ที่มีอยู่ตามธรรมชาติในเนื้อสัตว์ เกิดเป็นสารประกอบใหม่เรียกว่า สารประกอบไนโตรโซ (Nitroso Compounds) หรือไนโตรซามีน (Nitrosamines) ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็งที่รุนแรงกลุ่มหนึ่ง

จากการศึกษาพบว่าสารประกอบไนโตรโซหรือไนโตรซามีนนี้ทำให้สัตว์ทดลองเกือบทุกชนิดเกิดมะเร็งขึ้น ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่เป็นไปได้อย่างมากว่าอาจทำให้เกิดมะเร็งในคนได้

เอกสารอ้างอิง : หนังสือโภชนาศาสตร์สาธารณสุข มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๗ หน้า ๖๙๕–๗๒๙ (เฉพาะเรื่องวัตถุกันเสีย)

จุลินทรีย์ จุลินทรีย์เป็นสิ่งเล็ก ๆ ที่มีในอากาศและเป็นอันตรายต่อร่างกายอย่างมาก อาหารก่อนรับประทานต้องผ่านการต้ม ทอด หรือปรุงให้สุกก่อน อาหารบางชนิดเช่นนมหรืออาหารที่รับประทานไม่หมดต้องเก็บไว้ในตู้เย็น เพราะจุลินทรีย์จะไม่เติบโตและแพร่พันธุ์ในที่เย็น

พาราไซด์ พาราไซด์เป็นสิ่งที่เกาะหรือติดมากับอาหารที่ไม่สะอาด รับประทานเข้าไปก็อาศัยตัวคนเป็นที่ขยายพันธุ์ เป็นสิ่งที่อาศัยทำมาหากินออกลูกออกหลานเจริญเติบโต ดูดเลือดกินเป็นอาหารในร่างกายเรา ทำให้เราเป็นคนขาดอาหาร ในที่สุดก็ตายไป

พวกเชื้อราต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในถั่วลิสงบ่น พริกบ่น ข้าวโพด จะทำให้เกิดโรคมะเร็งและค่อย ๆ ตายไป ถ้ารู้ตัวก่อนก็รักษาหายได้ ถ้ารู้ช้าไปก็คงไม่ต้องพูดว่าอะไรจะเกิดขึ้น

น้ำส้มสายชู น้ำส้มสายชูนับเป็นองค์ประกอบสำคัญในการปรุงรสอาหารและถนอมรักษาอาหาร เพราะเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเสื่อมเสียนั้น ไม่สามารถเจริญเติบโตในสภาพที่มีความเป็นกรดค่อนข้างสูงได้ การบริโภคน้ำส้มสายชูเทียมก็จะทำให้เราตายผ่อน-ส่งได้เช่นกัน ก่อนซื้อน้ำส้มสายชูควรพิจารณาดังนี้

๑. สังเกตฉลาก อ่านได้ชัดเจนว่าน้ำส้มสายชูหมัก หรือน้ำส้มสายชูกลั่น หรือน้ำส้มสายชูเทียม ชื่อสามัญทางการค้า เลขทะเบียนอาหาร ชื่อและที่ตั้งของสถานที่ผลิต ปริมาณสุทธิ ถ้ามีเครื่องหมายรับรองคุณภาพมาตรฐานของกระทรวงอุตสาหกรรมด้วยก็จะดี

๒. ส่องดูที่ก้นขวดต้องไม่มีตะกอนหรือหนอนน้ำส้ม

๓. น้ำส้มสายชูหมักและกลั่นต้องไม่เจือสีใด ๆ ยกเว้นสีของน้ำตาลเคี่ยวไหม้เท่านั้น และน้ำส้มสายชูเทียมห้ามเจือสีเด็ดขาด

๔. น้ำส้มสายชูหมักและน้ำส้มสายชูกลั่น เหมาะสำหรับบริโภคมากกว่าน้ำส้ม-สายชูเทียม เพราะน้ำส้มสายชูเทียมได้จากสารเคมีสังเคราะห์ ถ้ากรรมวิธีการผลิตไม่ดีพออาจได้น้ำส้มสายชูที่ไม่บริสุทธิ์ หรือถ้าผสมไม่ถูกส่วน มีความเข้มข้นของกรดมากเกินไปจะเป็นอันตรายต่อกระเพาะอาหารและลำไส้ได้

๕. ไม่ควรซื้อ "หัวน้ำส้ม" มาเจือจางน้ำเอง เพราะน้ำส้มตามท้องตลาดเป็นกรดน้ำส้มเข้มข้น ฉลากเขียนว่า "ใช้กับสิ่งทอ ฟอกหนัง ขนสัตว์ ไหม" และมักจะไม่มีความบริสุทธิ์เพียงพอ หัวน้ำส้มอาจทำมาจากกรดแร่ที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย เช่น กรดกำมะถัน กรดเกลือ การทดสอบว่ากรดแร่เจือปนอยู่หรือไม่ โดยใช้น้ำยาป้ายลิ้นเด็กสีม่วงที่เรียกว่า

เจนเชี่ยนไวโอเลท (Gentian violet) หยดลงในน้ำส้มสายชู ๒–๓ หยด ถ้ามีกรดแร่ผสม จะเปลี่ยนจากสีม่วงเป็นสีน้ำเงินทันที

๖. ต้องบรรจุในภาชนะที่สะอาดไม่ถูกกัดกร่อนได้ง่าย เช่น ขวดแก้ว ไม่ใช้พวกโลหะหรือพลาสติก

นอกจากสารพิษที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีพวกเห็ดบางชนิด แมงดาบางชนิดที่เรียกว่าตัวเหรา

สรุปว่า ถ้าเราจะรับประทานให้อายุยืนนานไม่ตายผ่อนส่ง ตายทั้งเป็น ก็ต้องรับประทานอาหารหลักให้ครบทั้ง ๕ หมู่ อย่างถูกต้อง ครบส่วน สะอาด ไม่เลือกรับประทานเพราะเห็นว่าสวยงามหรือเสียดายของ และหลีกเลี่ยงความเชื่อในเรื่องผิด ๆ เกี่ยวกับอาหาร

บทความนี้หากเป็นประโยชน์ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลทั้งหมดให้คุณพ่อสบชัย สุขารมณ์ ผู้ซึ่งข้าพเจ้าเคารพรัก อาลัยอย่างสุดซึ้ง

ทรัพยากรมนุษย์ในเรือนจำ*

ศุภชาติ สุขารมณ์

๑. ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจ

ในระบบเศรษฐกิจใดระบบเศรษฐกิจหนึ่ง ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้แก่ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรประเภททุน ประเภทเครื่องมือเครื่องจักร และทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรเหล่านี้มีส่วนสำคัญมากในการจะสร้างความมั่งคั่งให้แก่ระบบเศรษฐกิจ การจะได้ทรัพยากรเหล่านี้มาเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและบริการนั้น ระบบเศรษฐกิจจำเป็นต้องลงทุนสร้างหรือขุดค้นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการสร้างความมั่งคั่งของระบบเศรษฐกิจ

ระดับความสามารถของระบบเศรษฐกิจในการที่สร้างและสะสมทุนประเภทเครื่องจักรเครื่องมือ และในความสามารถที่จะขุดค้นทรัพยากรธรรมชาติ จำเป็นต้องอาศัยการทำงานอย่างต่อเนื่องของทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถหรือที่เรียกว่าทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะจะมีบทบาทสำคัญมากที่สุด ระบบเศรษฐกิจที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะจำนวนมาก มีแนวโน้มที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและมีแนวโน้มที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความสามารถในการสะสมความมั่งคั่งได้ดีกว่าระบบเศรษฐกิจที่มีทรัพยากรมนุษย์ไร้ทักษะอยู่เป็นจำนวนมาก

การที่จะสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะสูงขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการลงทุนในแง่การศึกษา การอบรม และการฝึกวิชาชีพให้แก่มนุษย์อย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลา

---

* บทความนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่และเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการให้การศึกษาฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยนำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์บางประการมาประยุกต์ร่วมกับสิ่งที่ได้เห็นและได้ฟังมาเกี่ยวกับงานบริหารและพัฒนาเรือนจำ ในระหว่างที่บิดาของผู้เขียนรับราชการในกรมราชทัณฑ์

ในช่วงหนึ่งช่วงใดของชีวิต ซึ่งโดยปกติได้แก่ วัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการลงทุนถึงขั้นหนึ่งจะกลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะ และจะกลายเป็นกำลังแรงงานที่มีฝีมือของประเทศ

๒. การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์

การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์อาจมีรูปแบบที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการ การลงทุนที่มีรูปแบบเป็นทางการจะมีระบบห้องเรียน มีหลักสูตรที่เป็นขั้นตอนตามช่วงอายุต่าง ๆ และในกรณีที่เป็นแบบมิใช่ทางการซึ่งไม่จำเป็นจะต้องมีชั้นเรียนหรือหลักสูตรที่เป็นขั้นเป็นตอน ความรู้และทักษะที่ได้จะได้จากประสบการณ์และการทำงานด้วยตนเอง การลงทุนในด้านการศึกษาและอบรมมนุษย์นั้น ภาคธุรกิจ ภาคครัวเรือน และภาครัฐบาล ต่างก็มีบทบาทในการลงทุนทั้งสิ้น เช่น ภาคครัวเรือนมีส่วนในแง่ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู ค่าใช้-จ่ายในการศึกษาและฝึกอบรม ส่วนรัฐบาลอาจลงทุนโดยตรงในมนุษย์ หรืออาจจะช่วยเหลือภาคเอกชนในรูปของเงินอุดหนุน ให้การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีแก่ธุรกิจเอกชนที่เกี่ยว-ข้องกับการศึกษาและอบรม ในบางกรณีการศึกษาและอบรมให้ทรัพยากรมนุษย์มีทักษะมากขึ้นนั้น ใช้เงินทุนน้อยและมีระยะเวลาสั้น เอกชนอาจเป็นผู้ลงทุนเอง อย่างไรก็ดี ถ้าหากพิจารณาในแง่ของสังคมแล้ว การเลี้ยงดูมนุษย์ให้เติบโตและมีวัยเหมาะสมที่จะเป็นกำลังแรงงานนั้น สังคมจะต้องเสียทรัพยากรไปจำนวนหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดถือว่าเป็นการลงทุนในมนุษย์ลักษณะหนึ่ง ซึ่งผลที่ได้จากการลงทุนอาจเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะหรือไม่มีทักษะก็ได้

ประเทศที่พัฒนาแล้วจะเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ต่อคนสูงกว่าประเทศด้อยพัฒนา ฉะนั้นไม่ต้องสงสัยเลยว่าในประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีทรัพยากร-มนุษย์ที่มีคุณภาพและมีทักษะเป็นจำนวนมากกว่าประเทศกำลังพัฒนา คนงานมีรายได้และผลตอบแทนจากการขายแรงงานสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนา

๓. ปัญหาจากการที่ระบบเศรษฐกิจหนึ่งมีทรัพยากรมนุษย์ไร้ทักษะจำนวนมาก

การที่ระบบเศรษฐกิจมีแรงงานไร้ทักษะเป็นจำนวนมาก แต่มีแรงงานมีทักษะจำนวนน้อย จะก่อให้เกิดความแตกต่างในโอกาสที่หางานทำและความแตกต่างในรายได้

กล่าวคือ แรงงานมีทักษะโดยปกติจะหางานทำได้ง่ายกว่าแรงงานไร้ทักษะ นอกจากนี้รายได้ซึ่งอยู่ในรูปของอัตราค่าจ้างและเงินเดือนของแรงงานมีทักษะจะสูงกว่าแรงงานไร้ทักษะ ลักษณะดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ ระดับมาตรฐานในการครองชีพแตกต่างกัน ยิ่งไปกว่านี้ถ้าหากแหล่งการจ้างงานไร้ทักษะในระบบเศรษฐกิจไม่สามารถดูดซับแรงงานไร้ทักษะได้หมด ปัญหาการว่างงานของแรงงานไร้ทักษะยิ่งจะเป็นตัวกดให้อัตราค่าจ้างลดลงและมาตรฐานการครองชีพลดต่ำลง ทั้งนี้เพราะแรงงานไร้ทักษะมีอยู่มากมายให้ผู้ประกอบการเลือกจ้าง สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้มาตรฐานการครองชีพของแรงงานไร้ทักษะยิ่งเลวลงกว่าเดิม เกิดความเหลื่อมล้ำในฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีผลสืบเนื่องถึงปัญหาสุขภาพอนามัยส่วนบุคคล การสาธารณสุขชุมชน ปัญหาที่อยู่อาศัย และปัญหาสังคม

ดังนั้นนโยบายในการที่จะยกระดับการศึกษาของประชาชน นโยบายการส่งเสริมพัฒนาขีดความสามารถของทักษะและวิชาชีพให้แก่ประชาชน จึงเป็นนโยบายที่สำคัญของประเทศกำลังพัฒนา ประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาเองก็ยังเห็นคุณค่าของการศึกษาและการฝึกอบรมอาชีพและทักษะ การลงทุนทางด้านการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อให้มนุษย์แต่ละคนในระบบเศรษฐกิจเป็นทรัพยากรมีการศึกษาและมีทักษะสูงนั้นต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลไม่สามารถให้การอุดหนุนทางด้านการศึกษาแก่ประชาชนทุกคนและทุกระดับการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นนอกจากรัฐบาลแล้ว ภาคครัวเรือนจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาททางด้านการลงทุนทางด้านการศึกษาและฝึกอบรม แต่การลงทุนดังกล่าวจะถูกจำกัดเฉพาะครัวเรือนที่มีเงินทุน หรือสามารถที่จะหาแหล่งเงินทุนเพียงพอแก่การศึกษาเท่านั้น อย่างไรก็ดี ยังมีครัวเรือนอีกเป็นจำนวนมากมีรายได้ไม่เพียงพอที่ใช้จ่ายลงทุนทางด้านการศึกษาให้แก่สมาชิกในครอบครัว ทำให้ปัญหาแรงงานไร้ทักษะเพิ่มจำนวนมากขึ้น ในประเทศกำลังพัฒนายังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ

๔. ทรัพยากรมนุษย์ที่กระทำความผิดตามกฎหมายต้องถูกลงโทษ

ในสังคมมนุษย์ ไม่ว่าจะจำแนกสมาชิกในสังคมออกเป็น ทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในกำลังแรงงานและนอกกำลังแรงงาน หรือทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในกำลังแรงงานประเภท

ที่มีทักษะและประเภทที่ไม่มีทักษะนั้น อาจจำแนกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ที่กระทำความผิดต่อกฎระเบียบของสังคม และทรัพยากรมนุษย์ที่มิได้กระทำความผิดต่อกฎระเบียบของสังคม โดยปกติทรัพยากรมนุษย์ที่กระทำความผิดต่อกฎระเบียบของสังคมจะมีเป็นสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมดที่มีอยู่ อย่างไรก็ดีถ้าหากผู้ละเมิดเหล่านี้มิได้ถูกลงโทษ ก็จะเป็นผลเสียแก่สวัสดิภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของทรัพยากรมนุษย์หน่วยอื่น ๆ ซึ่งในที่สุดจะเป็นผลเสียต่อสังคมและเศรษฐกิจโดยส่วนรวม

ทรัพยากรมนุษย์ที่กระทำความผิดกฎระเบียบของสังคมหรือกฎหมายของสังคมจะถูกลงโทษในลักษณะหนึ่งลักษณะใดหรือหลายลักษณะดังนี้ คือ

"(๑) ลงโทษที่เป็นผลเสียทางการเงินหรือกระทบต่อเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดโดยตรงได้แก่ โทษปรับ การชดใช้ค่าเสียหาย หรือริบทรัพย์สิน

(๒) การลงโทษในลักษณะเป็นการทรมานทางกายแก่ผู้กระทำผิด

(๓) การลงโทษโดยตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมหรือหมู่คณะทั้งในลักษณะรุนแรง เด็ดขาด และชั่วคราว เช่น การประหารชีวิต หรือการจำคุก

(๔) การลงโทษในลักษณะประกันทัณฑ์บนแก่ผู้กระทำความผิดอันเป็นลหุโทษ เช่น การรอลงอาญาด้วยการคุมความประพฤติ หรือการตัดสิทธิในการประกอบอาชีพแก่ผู้ละเมิดจรรยาบรรณแห่งสาขาวิชาชีพบางแขนง เช่น การยึดใบอนุญาตประกอบโรคศิลป์"(๑)

จากลักษณะของการลงโทษทั้ง ๔ ประการข้างต้นจะเห็นว่า การลงโทษในลักษณะที่ ๓ โดยไม่รวมถึงการประหารชีวิตนั้น เป็นการลงโทษที่ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกกีดกันออกไปจากสังคมในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และในช่วงที่ผู้กระทำความผิดถูกกีดกันออกไปนี้จะต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ ถ้าหากสังคมต้องการที่จะเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่กระทำความผิดให้ได้รับการศึกษาและมีทักษะเพิ่มมากขึ้น เมื่อพ้นโทษแล้วจะได้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมแล้ว ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในลักษณะที่ ๓ นี้น่าจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เพราะทางราชการสามารถที่จะให้การศึกษาและฝึกอบรมในช่วงเวลาที่ผู้กระทำความผิดถูกคุมขัง

---

(๑) ประเสริฐ เมฆมณี "หลักการบริหารและพัฒนาเรือนจำ" กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๗, หน้า ๓

๕. ทรัพยากรมนุษย์ในเรือนจำและจุดมุ่งหมายในการลงโทษจำคุก

เรือนจำและทัณฑสถานเป็นสถานที่ที่กีดกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม โดยจะใช้เป็นสถานที่ลงโทษเฉพาะผู้กระทำความผิดที่มีคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมายให้เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานรับตัวเข้าคุมขังไว้ในเรือนจำและทัณฑสถาน

การปฏิบัติงานของเรือนจำและทัณฑสถานมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จ ๔ ประการ ได้แก่[๒]

(๑) เพื่อความปลอดภัยของสังคม โดยการนำตัวผู้กระทำผิดมาคุมขังไว้ในทัณฑสถานภายในระยะเวลาที่ต้องโทษ

(๒) เพื่อให้การอบรมศึกษาวิชาสามัญ วิชาชีพ และพัฒนาจิตใจของผู้กระทำความผิด ให้กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี

(๓) เพื่อจัดหาสวัสดิการและให้การสงเคราะห์แก่ผู้กระทำผิด ทั้งในระหว่างถูกคุมขังและภายหลังการปลดปล่อยตามความเหมาะสมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม

(๔) เพื่อธำรงรักษาไว้เรื่องประสิทธิภาพของการบริหารงานราชทัณฑ์และการประสานงานอันดีระหว่างหน่วยงานราชทัณฑ์กับส่วนราชการและสังคมทั่วไป

จากจุดมุ่งหมายทั้ง ๔ ประการข้างต้นนี้ จะเห็นว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในข้อที่ ๒ นั้น น่าจะเป็นความมุ่งหมายที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ผู้กระทำความผิดที่ถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่ขาดความรู้สามัญและขาดวิชาชีพที่เหมาะสมมีรายได้พอเพียงที่จะประพฤติตนเป็นพลเมืองดี ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะสอดคล้องกับการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่คุณภาพน้อยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพมากขึ้นด้วยการให้การศึกษาและการฝึกอบรม ดังนั้นในที่นี้จะขอเน้นประเด็นเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ในเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ทรัพยากรมนุษย์ที่ได้พ้นโทษ มีคุณภาพสูงขึ้น สามารถประกอบอาชีพสุจริต มีรายได้พอเพียงต่อการยังชีพ และไม่กลับไปกระทำความผิดอีก

---

(๒) เพิ่งอ้าง

สิ่งที่มีส่วนสำคัญในการที่จะกำหนดความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในเรือนจำ ได้แก่ การให้ความสำคัญ การกำหนดแผนงาน และแนวทางปฏิบัติในการยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์โดยไม่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์อื่น ๆ ของงานราชทัณฑ์

๖. ต้นทุนที่เกิดแก่สังคมเมื่อผู้กระทำความผิดถูกจำคุก

ในเชิงเศรษฐกิจ การลงโทษผู้กระทำความผิดจะเกิดต้นทุนแก่สังคมอย่างน้อยใน ๒ ลักษณะ คือ

(๑) ค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลต้องเสียไปในการควบคุมผู้กระทำความผิดและการดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายในงานราชทัณฑ์ ค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้จากภาษีอากร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเป็นค่าใช้จ่ายของสังคมเพื่อดำเนินการควบคุมผู้กระทำความผิด

(๒) ต้นทุนที่เกิดจากการที่ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสที่จะทำงานหรือทำการผลิตสินค้าและบริการนอกเรือนจำในช่วงระหว่างเวลาที่เขาถูกจำขังในเรือนจำและในทัณฑสถาน ซึ่งมูลค่าของผลผลิตหรือบริการที่พึงจะผลิตได้ถ้าหากเขาไม่กระทำความผิดจะมีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เขาได้ทำอยู่ก่อนที่จะกระทำความผิดและถูกคุมขัง ถ้าเขาเป็นแรงงานที่มีทักษะมาก ผลผลิตที่สูญเสียไปก็จะมีค่ามาก แต่ถ้าเขาเป็นแรงงานมีทักษะน้อย ผลผลิตเพียงส่วนน้อยก็จะสูญไป อย่างไรก็ดี ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นคนว่างงานและโอกาสที่จะมีงานทำมีน้อยมาก การนำตัวผู้กระทำความผิดที่อยู่ในภาวะดังกล่าวมาคุมขังไว้ย่อมไม่มีค่าเสียโอกาสเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้น

๗. ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคมเมื่อผู้กระทำผิดถูกคุมขัง

รายได้ที่สังคมควรได้รับจากการที่ผู้กระทำความผิดถูกคุมขังในเรือนจำ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วน คือ

(๑) รายได้หรือผลประโยชน์ที่สมาชิกในสังคมจะต้องเสียไปถ้าผู้กระทำความผิดไม่ถูกคุมขังหรือถูกลงโทษ กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำความผิดยังอยู่ในสังคมรวมกับคนดีอื่น ๆ ผู้กระทำความผิดอาจก่อให้เกิดความสูญเสียซึ่งทรัพย์สิน ชีวิต และสวัสดิการของบุคคลอื่น

ดังนั้นการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและกีดกันให้ออกจากสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง หรืออย่างถาวร จะช่วยป้องกันไม่ให้สังคมเกิดความสูญเสียดังกล่าว ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นผลประโยชน์หรือรายได้ที่สังคมได้รับจากการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษและคุมขังไว้ และ

(๒) รายได้หรือผลผลิตที่ผู้ต้องขังผลิตขึ้นในระหว่างที่ถูกคุมขัง ผลผลิตหรือบริการดังกล่าวเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว จะเห็นว่า การผลิตของผู้ต้องขังทำให้โภคทรัพย์ของสังคมเพิ่มสูงขึ้นกว่าในกรณีที่แรงงานของผู้ต้องขังไม่ได้ถูกใช้ไปในกิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการในระหว่างที่ถูกคุมขัง

ในการพิจารณาผลทางเศรษฐกิจที่สังคมได้รับจากการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการคุมขังนั้น โดยปกติผลประโยชน์ที่ตกอยู่กับสังคมจะมีค่ามากกว่าค่าใช้จ่ายที่สังคมต้องเสียไปในการลงโทษผู้กระทำความผิด การลงโทษผู้กระทำความผิดนอกจากจะเป็นผลดีต่อสังคมแล้ว การลงโทษยังช่วยป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่างในการกระทำผิดในลักษณะเดียวกัน

๘. การปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ในเรือนจำขึ้นอยู่กับผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน

ผู้มีอำนาจในการบริหารเรือนจำหรือทัณฑสถานสามารถจัดสรรแรงงานของผู้ต้องขังไปในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ได้มากหรือน้อยแล้วแต่ความสามารถในการบริหารงานและเงื่อนไขเกี่ยวกับสถานที่ งบประมาณกำลังพนักงานเจ้าหน้าที่ ในบรรดาปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดขีดความสามารถในการจัดสรรแรงงานผู้ต้องขังนี้ ความสามารถในการจัด-การและการบริหารงานเรือนจำโดยเฉพาะของผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้ปกครองเรือนจำ น่าจะมีบทบาทสำคัญที่สุด ซึ่งจะเห็นได้จากความแตกต่างระหว่างกิจกรรมในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของแต่ละเรือนจำนั้นมีแนวโน้มที่แตกต่างกัน แต่ความแตกต่างดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากการที่ผู้บริหารงานเรือนจำได้เน้นวัตถุประสงค์ที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ที่แตกต่างกันก็เป็นได้

๙. การให้การศึกษา การฝึกอบรมแก่ผู้ต้องขังและการกระทำความผิดหลังพ้นโทษ

การบริหารงานเรือนจำไม่ว่าจะเป็นการเน้นการบรรลุความสำเร็จในลักษณะใดนั้น มีแนวโน้มที่จะเข้าไปสู่ข้อยุติที่ว่า เป็นงานเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อลงโทษผู้กระทำความ-ผิด และเมื่อผู้กระทำความผิดพ้นโทษออกไปแล้วจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคมและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก การที่ผู้กระทำความผิดถูกคุมขังครบกำหนดย่อมหมายถึงว่าผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ความผิดที่เขาได้ก่อขึ้น อย่างไรก็ดี ในการที่จะให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีกเป็นเงื่อนไขที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ที่สำคัญได้แก่ลักษณะนิสัยหรือสันดานของผู้ต้องขัง โอกาสที่จะประกอบอาชีพสุจริต การมีรายได้จากอาชีพสุจริตที่เพียงพอแก่การดำรงชีพ การยอมรับจากสังคม จากปัจจัยเหล่านี้จะเห็นได้ว่าเรือนจำและทัณฑสถานสามารถเข้ามามีส่วนช่วยในการดัดนิสัยผู้ต้องขังให้เป็นพลเมืองดี การให้การฝึกอบรมทักษะและอาชีพสุจริตแก่ผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกคุมขัง

ถ้าเชื่อว่าการมีอาชีพสุจริต การมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงไม่ให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับไปกระทำความผิดอีก การให้การศึกษาอบรมแก่ผู้ต้องขังเกี่ยวกับอาชีพและทักษะในระหว่างที่ถูกคุมขังก็ควรจะได้รับความสนใจมากเป็นกรณีพิเศษ และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่มีทักษะและมีอาชีพสุจริตอยู่ก่อนที่จะถูกคุมขัง การให้การศึกษาฝึกอบรมในวิชาชีพหรือสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือการเปิดโอกาสให้เขาได้ฝึกทักษะในระหว่างที่ถูกคุมขังย่อมจะช่วยรักษาและปรับปรุงทักษะของผู้ต้องขังให้พร้อมที่จะออกไปเป็นกำลังแรงงานที่มีค่าแก่สังคม

๑๐. แนวทางในการวางแผนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

ในความเป็นจริงนั้นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานและการพัฒนาวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังได้มีหลักการในทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพอยู่ในวิชาการเรื่องหลักการบริหารและพัฒนางานเรือนจำแล้ว อย่างไรก็ดี ในที่นี้ขอตั้งข้อสังเกตบางประการที่น่าจะได้รับความสนใจเป็นกรณีพิเศษกล่าวคือ ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพสุจริตเมื่อพ้นโทษแล้วนั้นจำเป็นต้องมีการวางแผนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังโดยอย่างน้อยควรพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้ร่วมกัน

(๑) ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่แต่ละเรือนจำสามารถจัดสรรให้แก่กิจ-กรรมการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) ลักษณะผู้ต้องขัง ได้แก่ เพศ อายุ ลักษณะอาชีพก่อนที่จะถูกคุมขัง และภูมิลำเนา

(๓) ระยะเวลาที่ถูกคุมขังและประเภทของความผิด

(๔) ลักษณะและขอบเขตของการให้การศึกษาอบรมวิชาชีพที่งานราชทัณฑ์พึงจะให้ได้

(๕) ลักษณะของทรัพยากรประเภทวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นที่ตั้งของเรือนจำ และ

(๖) ตลาดของผลผลิตที่เกิดจากการฝึกวิชาชีพ

ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่จำเป็นต่อการฝึกวิชาชีพ

เนื่องจากเรือนจำและทัณฑสถานไม่ได้มีทรัพยากรทั้งหมดไว้เพื่อการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องการใช้ทรัพยากรในทางที่จะตอบสนองวัตถุประสงค์อื่น ๆ ของกรมราชทัณฑ์ด้วย ดังนั้นในการที่จะเน้นถึงการฝึกอบรมวิชาชีพให้มีลักษณะเข้มข้นขึ้นจำเป็นต้องพิจารณาปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งพึงจัดสรรมาได้หรือพึงหาได้มาช่วยเสริมสร้างกิจกรรมการฝึกอบรมวิชาชีพ ทรัพยากรที่จำเป็นในการฝึกอาชีพที่สำคัญได้แก่ เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่มีความสามารถในวิชาชีพที่จะสอนหรือฝึกผู้ต้องขัง สถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะใช้ประกอบการฝึกวิชาชีพมีเพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง งบประมาณของทางราชการและเงินทุนหมุนเวียนที่พึงหาได้เพื่อใช้ในการจัดซื้อวัตถุดิบประเภทต่าง ๆ เพื่อการฝึกวิชาชีพ การประเมินปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่แต่ละเรือนจำจะจัดสรรไปเพื่อการฝึกอบรมวิชาชีพนั้นแม้จะกระทำได้ยากแต่ก็เป็นสิ่งที่พึงกระทำ ทั้งนี้เพราะจะกระทำให้ทราบศักยภาพในการฝึกอบรมวิชาชีพของแต่ละเรือนจำและทัณฑสถานซึ่งจะเป็นตัวกำหนดแผนงานการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังที่สอดคล้องกับปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรของแต่ละเรือนจำ และยังทำให้ทราบประเภทและชนิดของทรัพยากรที่เรือนจำขาดแคลนและหรือที่มีมาก

การที่เรือนจำใดเรือนจำหนึ่งหรือทัณฑสถานใด ๆ ใช้กำลังแรงงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ตลอดจนสถานที่และเครื่องจักรเกินพอดี จะทำให้แรงงานเกิดความเหนื่อยล้า ทุน

ประเภทเครื่องมือเครื่องจักรมีอัตราการเสื่อมสภาพสูง สิ่งเหล่านี้ทำให้ค่าใช้จ่ายในการฝึกวิชาชีพต่อหัวผู้ต้องขังทั้งที่เป็นตัวเงินและที่ไม่เป็นตัวเงินเพิ่มสูงขึ้น ภาวการณ์ดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะจำนวนผู้ต้องขังมีแนวโน้มสูงขึ้นในขณะที่อัตรากำลังของพนักงานเจ้าหน้าที่และงบประมาณเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น้อยกว่า

การวางแผนเกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่แต่ละเรือนจำและทัณฑ-สถานสามารถจัดสรรให้แก่งานการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง นอกจากจะมีประโยชน์ดังกล่าวแล้ว ยังจะมีผลให้หน่วยงานที่ควบคุมเรือนจำและทัณฑสถานได้เห็นภาพรวมทั้งหมดของงานบริหารและพัฒนาเรือนจำและทัณฑสถานอีกด้วย

ลักษณะของผู้ต้องขังและภูมิลำเนา

ก่อนที่จะให้การศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังจะต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ กล่าวคือ ในแผนฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขังในแต่ละเรือนจำหรือทัณฑ-สถานนั้นจำเป็นต้องจำแนกเพศ อายุ อาชีพเดิมของผู้ต้องขัง อุปนิสัย ตลอดจนความสนใจของผู้ต้องขัง ความแตกต่างดังกล่าวนี้จะทำให้ผู้ต้องขังแต่ละคนมีความเหมาะสมที่จะฝึกวิชาชีพที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งสามารถจำแนกประเภทของวิชา-ชีพที่จะฝึกอบรมแก่ผู้ต้องขังได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้การจำแนกประเภทของวิชาชีพและการทราบจำนวนผู้ต้องขังที่จะรับการฝึกวิชาชีพต่าง ๆ จะทำให้ทางราชการสามารถจัดหาอัตรากำลังคนและทรัพยากรต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับจำนวนผู้ต้องขังและประเภทของวิชาชีพได้ชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ดี ความสมัครใจของผู้ต้องขังในการเลือกวิชาชีพที่ต้องการรับการอบรมนั้นจะมีส่วนช่วยเพิ่มแรงจูงใจแก่ผู้ต้องขังในการรับการฝึกอบรมได้ดีกว่าการถูกบังคับ ความแตกต่างทางด้านภูมิลำเนาของผู้ต้องขังมีผลทำให้ภาษา ขนบธรรมเนียม ตลอดจนอาชีพของผู้ต้องขังมีความแตกต่างกัน การฝึกอบรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับอาชีพที่พึงจะมีในภูมิลำเนาของผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษอาจเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ต้องขังมีความประ-สงค์จะกลับภูมิลำเนาเดิมเมื่อพ้นโทษแล้ว

ระยะเวลาที่ถูกคุมขังและประเภทของความผิด

การแบ่งกลุ่มผู้ต้องขังตามระยะเวลาที่ถูกคุมขังและตามประเภทของความผิดเป็นปัจจัยหนึ่งที่ใช้เป็นตัวร่วมในการกำหนดประเภทของวิชาชีพที่จะได้กำหนดไว้ให้ผู้ต้องขังเลือก กล่าวคือ อาจแยกผู้ต้องขังเป็นกลุ่มตามระยะเวลาที่ถูกคุมขัง เช่น ถูกคุมขังน้อยกว่าหนึ่งปี ถูกคุมขังเป็นเวลา ๑–๓ ปี ๔–๗ ปี หรือมากกว่า ๗ ปีขึ้นไป เป็นต้น การแยกกลุ่มดังกล่าวจะทำให้ระบุได้ว่าวิชาชีพใดมีความเหมาะสมกับช่วงเวลาที่ถูกคุมขัง การฝึกอบรมวิชาชีพอาจจะเน้นกลุ่มผู้ต้องขังที่มีช่วงถูกคุมขังระยะสั้น (เช่นน้อยกว่า ๓ ปี) ทั้งนี้เพราะช่วงเวลาสั้นนั้นทรัพยากรที่มีอยู่อาจถูกจัดสรรมาใช้ในการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังเป็นจำนวนมากกว่าที่ให้แก่ผู้ต้องขังที่มีช่วงถูกคุมขังยาวนานกว่า นอกจากนี้วิชาชีพและหลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในช่วงสั้น ๆ ควรจะแตกต่างจากวิชาชีพและหลักสูตรที่จะใช้กับกลุ่มผู้ต้องขังที่มีช่วงถูกคุมขังระยะเวลานานกว่า ที่เป็นเช่นนี้เพราะในระยะสั้นนั้นภาวการณ์ทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่มีผลต่อความต้องการแรงงานมีทักษะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก อีกประการหนึ่งหลักสูตรและวิชาชีพที่ใช้ในการฝึกอบรมสำหรับผู้ต้องขังที่มีช่วงเวลาสั้นสามารถจัดทำได้ง่ายกว่ากรณีของผู้ต้องขังที่มีช่วงถูกคุมขังเป็นเวลานานกว่า ในระยะยาวนั้นการฝึกวิชาชีพจะต้องสอดคล้องกับภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ และระดับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่จะเป็นในอนาคตเมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษแล้ว ถ้าหลักสูตรไม่มีความสอดคล้องกับภาวการณ์ทางเศรษฐกิจในอนาคตผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังนานเมื่อพ้นโทษออกไปแล้วอาจจะไม่สามารถหางานทำและประกอบอาชีพสุจริตได้ และในกรณีที่ผู้ต้องขังต้องถูกจำคุกเป็นระยะเวลายาวนานมาก เช่น มากกว่า ๑๕ ปี หรือถูกจำคุกตลอดชีวิต ลักษณะวิชาชีพที่จะฝึกฝนให้แก่ผู้ต้องขังก็จะมีลักษณะแตกต่างออกไปจากผู้ที่ถูกจำคุกในระยะที่สั้นกว่า วิชาชีพที่จะฝึกฝนให้แก่ผู้ต้องขังในกลุ่มนี้จำเป็นต้องนำอายุของผู้ต้องขังเข้ามาพิจารณาด้วยเป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าผู้ต้องขังมีอายุน้อยและเมื่อพ้นโทษไปยังจัดอยู่ในกำลังแรงงานของประเทศ ลักษณะวิชาชีพที่จะฝึกฝนให้ก็ควรสอดคล้องกับอายุเมื่อพ้นโทษไปแล้ว สำหรับผู้ต้องขังที่มีอายุมากเมื่อพ้นโทษ การวางแผนฝึกอบรมวิชาชีพคงจะต้องแตกต่างไปอีก กล่าวคือน่าจะเป็นเรื่องการใช้แรงงานของผู้ต้องขังมากกว่าการที่ฝึกวิชาชีพเพื่อจะมีงานทำเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ซึ่งแรงงานของผู้ต้องขังดังกล่าวนี้อาจถูกใช้ไปในแง่งานหัตถกรรม

ศิลปกรรม ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลานานกว่าจะผลิตเป็นผลสำเร็จ งานในลักษณะนี้ส่วนมากจะไม่ผลิตโดยเอกชนเพราะใช้เวลานานกว่าจะเสร็จสิ้น แต่สำหรับผู้ถูกคุมขังที่มีโทษยาวนานไม่มีความจำเป็นต้องทำงานแข่งกับเวลา ซึ่งทำให้เขาทุ่มเทเวลาไปเพื่องานดังกล่าวได้เต็มที่ ผลงานมีราคาสูงเพราะหายาก ผู้ต้องขังควรมีรายได้จากผลงานเก็บสะสมไว้ในวัยชราเมื่อพ้นโทษไปแล้ว

นอกจากจะต้องคำนึงถึงระยะเวลาที่ถูกคุมขังและอายุแล้ว ผู้ต้องขังควรถูกจำแนกตามความผิด โดยเฉพาะความผิดที่เกิดจากลักษณะนิสัย สันดาน และเกิดจากสาเหตุอื่น ผู้กระทำความผิดโดยสันดานอาจถูกอบรมทางด้านความประพฤติมากกว่าที่จะเน้นทางด้านการฝึกวิชาชีพ นอกจากนี้แล้วการจำแนกประเภทของผู้ต้องขังตามระยะเวลาถูกคุมขังและประเภทของการกระทำความผิดยังช่วยลดปัญหาการควบคุมผู้ต้องขังและการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการเพื่อใช้ในการกระทำความผิดระหว่างผู้ต้องขัง

ลักษณะและขอบเขตของวิชาชีพที่กำหนดให้ผู้ต้องขังเลือก

การฝึกฝนวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง บางทัศนะอาจเห็นว่าเป็นการเพิ่มความสามารถของผู้ต้องขังในการที่จะกระทำความผิดได้ดีขึ้น แนบเนียนยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะวิชาการความรู้ เปรียบเหมือนดาบสองคม คืออาจจะนำไปใช้ประโยชน์ให้เป็นผลดีแก่สังคมหรืออาจจะนำไปใช้ในทางที่ผิด ทัศนะดังกล่าวนี้น่าจะมาจากความไม่แน่ใจในนิสัยของผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ได้เคยทำความผิดมาแล้ว ดังนั้น จึงไม่อาจแน่ใจได้เต็มที่ว่า หากผู้ต้องขังได้รับความรู้ไปแล้วจักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อตัวเองและเพื่อความก้าวหน้าของสังคม หรือจะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองโดยไม่คำนึงถึงสังคมและผู้อื่น ความจริงแล้วแม้ผู้ไม่ต้องโทษก็อาจใช้ความรู้ต่าง ๆ ไปในทางที่หาประโยชน์เข้าตนเองโดยไม่คำนึงถึงสังคม และเนื่องจากมีความรู้มาก การกระทำต่าง ๆ จึงแนบเนียนยากแก่การที่จะจับหรือชี้ให้เห็นความผิดถึงขั้นนำมาลงโทษได้

พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ในการกระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นผู้เคยถูกคุมขังหรือไม่นั้นเป็นการยากที่จะสรุป อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า การฝึกวิชาชีพและเพิ่มพูนความรู้ของผู้ต้องขังเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะทำให้ผู้ต้องขังมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ภายหลังพ้นโทษ

โดยมีสิ่งที่ต้องคำนึงก็คือวิชาชีพหรือทักษะประเภทใดที่สามารถทำให้เขาเหล่านั้นมีงานทำเลี้ยงชีพได้ ส่วนในกรณีที่จะนำวิชาชีพที่ฝึกฝนได้มาใช้ในทางที่ผิดนั้น น่าจะเป็นเรื่องที่ยากแก่การตัดสินเพราะเป็นลักษณะโดยทั่วไปของมนุษย์มีทั้งดีและชั่วปนกันไป มีสิ่งสำคัญคือคำถามที่ว่าเหตุใดผู้ต้องขังจึงกลับไปกระทำความผิดและใช้ความรู้ที่อบรมได้ไปในทางที่ผิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางส่วนได้มีแนวทางแก้ไขไว้แล้วในแนวคิดของศาสตร์สาขาอาชญาวิทยา ซึ่งในที่นี้จะไม่ขอกล่าวถึง แต่จะกล่าวถึงว่า ลักษณะทักษะอย่างใดและแนวทางประเภทใดบ้างที่จะปรับปรุงทักษะของผู้ต้องขังเพิ่มสูงขึ้นและสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้เมื่อพ้นโทษไปแล้ว

ลักษณะของวิชาสามัญและวิชาชีพที่ทางเรือนจำและทัณฑสถานสามารถฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง ได้แก่

(๑) การฝึกอบรมเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมแผนใหม่ การประมง

(๒) การฝึกอาชีพเกี่ยวกับงานหัตถกรรม เช่น ช่างไม้ จักสาน ทอผ้า

(๓) การฝึกงานเกี่ยวกับทักษะในโรงงานอุตสาหกรรม และ

(๔) การฝึกอบรบเกี่ยวกับงานบริการต่าง ๆ

ลักษณะวิชาสามัญเหล่านี้ไม่ว่าทางเรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งจะเน้นในเรื่องใด จะต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายในการที่จะให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษไปสามารถนำไปประกอบอาชีพ มีรายได้พอเพียงต่อการยังชีพของครอบครัว

อย่างไรก็ดี การให้การศึกษาในวิชาสามัญและวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังนั้น แม้ว่าทางเรือนจำหรือทัณฑสถานจะได้ทำอย่างดีที่สุดแล้ว แต่ผลลัพธ์ที่ปรากฏกลับไม่ได้เป็นไปตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิชาสามัญและวิชาชีพที่ได้ฝึกฝนให้แก่ผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกคุมขัง

(๑) มีลักษณะไม่สอดคล้องกับภาวการณ์ทางเศรษฐกิจและความต้องการแรงงานในตลาดแรงงาน

(๒) วิชาชีพที่ได้รับการฝึกฝนมีลักษณะที่เป็นทักษะที่จำเป็นต้องมีผู้จ้างทำงานในภาวะที่นายจ้างมีโอกาสเลือกระหว่างผู้เคยต้องโทษและผู้ที่ไม่เคยต้องโทษ ผู้ประกอบการย่อมมีแนวโน้มในการที่จะเลือกผู้ที่ไม่เคยถูกต้องโทษมากกว่า ลักษณะดังกล่าวนี้อาจเป็น

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้พ้นโทษออกไปแล้วว่างงาน ไม่มีรายได้และหวนกลับไปกระทำความผิดอีก ทางหนึ่งที่เรือนจำและทัณฑสถานอาจทำได้ด้วยการให้การฝึกอบรมแก่ผู้ต้องขังในวิชาการที่เกี่ยวกับการประกอบการธุรกิจอย่างง่าย ๆ เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดหาปัจจัยการผลิต การเรียงลำดับขั้นตอนการผลิต การคิดต้นทุนการผลิต และความรู้ทางด้านการตลาด การหาแหล่งเงินทุนเพื่อการประกอบการ ซึ่งการให้ความรู้เหล่านี้อาจจัดตั้งหน่วยธุรกิจจำลองขึ้นในเรือนจำ หรือในลักษณะการบรรยายและการปฏิบัติ ความรู้เกี่ยวกับการประกอบการธุรกิจเบื้องต้นนี้ น่าจะเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษมีทางเลือกและมีมโนทัศน์ในการประกอบอาชีพได้กว้างไกลกว่าการที่จะฝึกฝนทักษะในวิชาชีพสาขาใดสาขาหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว ผู้ต้องโทษที่พ้นผิดไปอาจตั้งหน่วยผลิตหรือสถานประกอบการในระดับครอบครัวเพื่อประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้ด้วยการประกอบการผลิตเสียเอง

(๓) วิชาชีพที่ผู้ต้องขังได้รับการฝึกฝนอบรมมีลักษณะที่ไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เช่น การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานศิลปะหัตถกรรม ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลานานกว่าจะผลิตได้ผลผลิตแต่ละชิ้นสำเร็จ ถ้าหากปราศจากการจ้างงานโดยสถาบันหรือผู้ประกอบการผลิตงานในลักษณะศิลปะหัตถกรรมแล้ว ผู้พ้นโทษเหล่านี้ก็ไม่สามารถที่จะใช้ความรู้หาเลี้ยงชีพได้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ต้องขังไม่สามารถมีรายได้เลี้ยงชีพตนเองและครอบ-ครัว

ลักษณะของทรัพยากรประเภทวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นที่ตั้งของเรือนจำ

ประเภทของทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นที่ตั้งของเรือนจำ มีส่วนช่วยในการที่จะลดค่าใช้จ่ายและเวลาในการที่จะหาวัตถุดิบเพื่อการฝึกอาชีพ เช่น มีแหล่งหิน ดิน แร่ธาตุ ป่าไม้ แหล่งประมง แหล่งผลิตพืชสำคัญ แหล่งปศุสัตว์ แหล่งโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทวัตถุดิบ ในการกำหนดวิชาชีพที่จะฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขังนั้นจะต้องนำชนิดและปริมาณของทรัพยากรประเภทวัตถุดิบต่าง ๆ เข้ามาพัฒนาประกอบกับปัจจัยอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะถ้าหากใช้ทรัพยากรเป็นตัวกำหนดวิชาชีพที่จะฝึกให้ผู้ต้องขังเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้วและไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในแหล่งที่ไม่มีวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต วิชา-ชีพดังกล่าวก็มิได้ใช้ประโยชน์ และถ้าหากไม่คำนึงถึงทรัพยากรวัตถุดิบในท้องถิ่น ทาง

เรือนจำก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการหาซื้อวัตถุดิบจากแหล่งอื่นมาเพื่อใช้เป็นปัจจัยในการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง ดังนั้น การวางแผนเกี่ยวกับวิชาชีพที่จะฝึกอบรมแก่ผู้ต้องขังจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ประกอบกันด้วย

ตลาดของผลผลิตที่เกิดจากกิจกรรมการฝึกวิชาชีพ

ผลผลิตที่เป็นผลพลอยได้จากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะต้องมีตลาดรองรับ รายได้จากการขายผลผลิตจะประกอบด้วยต้นทุนการผลิตสินค้าและกำไร รายได้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตเข้ามาใช้ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ลงทุนในการซื้อเครื่องจักรเครื่องมืออุปกรณ์ และจ่ายเป็นค่าตอบแทนแรงงานให้แก่ผู้ต้องขังและผู้เกี่ยวข้อง และเป็นรายได้นอกงบประมาณของหน่วยราชการ

สินค้าที่เกิดจากฝึกวิชาชีพอาจมีคุณภาพไม่ทัดเทียมกับคุณภาพของสินค้าชนิดเดียวกันที่มีอยู่ในท้องตลาด ทั้งนี้เพราะเป็นสินค้าที่เกิดจากผลของการฝึกงาน มิใช่งานของมืออาชีพ อย่างไรก็ดีในกรณีที่ผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกงานในการผลิตสินค้าดังกล่าวจนมีความชำนาญแล้ว คุณภาพของสินค้าที่ผลิตโดยผู้ต้องขังจะมีคุณภาพดีขึ้น

ในแง่ของราคาผลผลิต ราคาของผลผลิตมีแนวโน้มที่จะต่ำกว่าราคาท้องตลาด ทั้งนี้ เพราะค่าจ้างแรงงานต่ำ ค่าใช้จ่ายบางประเภทได้รับการอุดหนุนจากงบประมาณของรัฐบาล

ตลาดของสินค้าที่เกิดจากการฝึกงานของผู้ต้องขังสามารถขยายได้กว้างอีกถ้าหากได้รับการปรับปรุงทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และการควบคุมคุณภาพโดยผู้คุมฝึกงาน

มีข้อน่าสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องตลาดของผลผลิตผู้ต้องขังก็คือ ถ้าหากเรือนจำมุ่งที่จะฝึกฝนให้ผู้ต้องขังฝึกการผลิตสินค้าที่ขายได้ดีในท้องตลาด การทุ่มเทหรัพยากรของเรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อการผลิตสินค้าดังกล่าวย่อมจะทำให้การฝึกวิชาชีพสาขาอื่น ๆ ได้รับทรัพยากรน้อยลง การผลิตในลักษณะดังกล่าวอาจทำให้รูปแบบของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังได้เบี่ยงเบนออกไปจากวัตถุประสงค์ ทั้งนี้เพราะ

(๑) การที่สินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งขายดีนั้นอาจสืบเนื่องมาจากราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด และสาเหตุที่ราคาต่ำเพราะต้นทุนการผลิตต่ำโดยได้รับอุดหนุนจากรัฐบาล ดังนั้น

การทุ่มเทให้ผู้ต้องขังมีทักษะเกี่ยวกับการผลิตที่ขายได้ จึงเป็นเสมือนหนึ่งการสร้างความเข้าใจผิดว่า ปัจจุบันผู้ประกอบการโดยทั่วไปต้องการแรงงานที่มีฝีมือในสาขานั้น ๆ ในขณะที่สภาพความเป็นจริงต้องการเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

(๒) ตลาดสินค้าบางประเภทอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามรสนิยมของผู้ซื้อและภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ปัจจัยทางด้านการตลาดของสินค้าที่เป็นผลพลอยได้จากการฝึกงานของผู้ต้องขังไม่ควรได้รับความสนใจมาก แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ การมั่นคงอยู่ในเป้าหมายของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ส่วนตลาดนั้นให้ถือว่าเป็นที่ระบายผลผลิตและเพื่อจะทำให้เรือนจำและทัณฑสถานได้มีเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการซื้อวัตถุดิบและเครื่องจักรเครื่องมือเพื่อการฝึกวิชาชีพ อย่างไรก็ดี ถ้าหากผลผลิตที่เกิดจากการฝึกอบรมผู้ต้องขัง ถ้าหากได้รับการคิดต้นทุนและตั้งราคาตามราคาตลาดที่สอดคล้องกับคุณภาพของสินค้าแล้ว จำนวนและยอดขายสินค้าที่ได้รับการตั้งราคาดังกล่าวสามารถนำเข้ามาเป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจว่าควรจะเน้นการฝึกวิชาชีพใดแก่ผู้ต้องขัง อย่างไรก็ดี การใช้ตลาดสินค้าเป็นสิ่งประกอบการกำหนดแผนการฝึกวิชาชีพนั้นน่าจะมีความเหมาะสมกับผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาใกล้พ้นโทษ ทั้งนี้เพราะภาวะตลาดของสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามระยะเวลา

๑๑. สุขภาพอนามัยของผู้ต้องขัง

นอกจากการเน้นที่จะให้การศึกษาและฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังแล้ว การให้ความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุขและสุขภาพอนามัยแก่ผู้ต้องขัง จะมีส่วนช่วยให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพอนามัยแข็งแรงสมบูรณ์พร้อมที่จะรับการฝึกวิชาชีพและออกไปประกอบอาชีพในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม

๑๒. การติดตามศึกษาผู้พ้นโทษ

การติดตามเพื่อประเมินผลการฝึกวิชาชีพที่มีต่อการหางานทำ การประกอบอาชีพ รายได้ และปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ที่ผู้ต้องขังเผชิญเมื่อพ้นโทษออกไปแล้ว น่าจะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการปรับปรุงงานราชทัณฑ์ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาเรือนจำหรือทัณฑสถาน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขัง

๑๓. บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า ทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะนั้นเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคม การที่จะเพิ่มทักษะของทรัพยากรมนุษย์ได้ก็ด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ

ทรัพยากรมนุษย์ในสังคมประกอบด้วยทรัพยากรมนุษย์ทั้งที่ทำความผิดต่อกฎหมายของสังคมและที่มิได้กระทำความผิด แม้ว่าทรัพยากรมนุษย์ที่กระทำความผิดจะมีส่วนน้อยเมื่อเทียบกับทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมด แต่ทรัพยากรมนุษย์ที่กระทำความผิดก็อาจทำให้เกิดผลเสียแก่ทรัพยากรส่วนใหญ่ และมีผลเสียต่อสังคมและเศรษฐกิจโดยรวม ดังนั้นทรัพยากรมนุษย์ที่กระทำความผิดจะต้องถูกลงโทษในลักษณะต่าง ๆ ทรัพยากรมนุษย์ที่ถูกคุมขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาและฝึกอบรมให้เป็นพลเมืองดีของสังคม มีอาชีพสุจริต มีรายได้พอเพียงต่อการเลี้ยงชีพและครอบครัว ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก การให้การศึกษาและฝึกอบรมจะต้องมีการวางแผนให้สอดคล้องกับปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่แต่ละเรือนจำหรือทัณฑสถานพึงจัดสรรให้แก่การให้การศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ลักษณะของผู้ต้องขัง อายุ อาชีพ ภูมิลำเนาของผู้ต้องขัง ระยะเวลาที่ถูกคุมขังและประเภทของความผิด ลักษณะและขอบเขตของความรู้และวิชาชีพที่ทางเรือนจำและทัณฑสถานจะเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเลือก ชนิดและปริมาณของทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นที่ตั้งของเรือนจำและทัณฑสถาน ตลอดจนลักษณะตลาดของผลผลิตที่เกิดจากการฝึกวิชาชีพ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องนำมาประกอบการวางแผนในการพัฒนาการให้การศึกษาและอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง แผนการที่ดีจะต้องเป็นแผนที่ทำให้การศึกษาและการอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษไปสามารถประกอบอาชีพสุจริต มีรายได้เพียงพอ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่า ในขณะเดียวกันการดำเนินตามแผนงานดังกล่าวไม่ควรที่จะให้เป้าหมายอื่น ๆ ของงานพัฒนาเรือนจำเลอะเลือนไป และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาและฝึกอบรมผู้ต้องขังจะต้องเสียน้อยที่สุด ผู้บัญชาการและผู้ปกครองเรือนจำหรือทัณฑสถานเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการที่จะทำให้การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จสมความมุ่งหมายหรือไม่

การให้การศึกษาและการฝึกอบรมผู้ต้องขังไม่ควรแต่จะเน้นทางด้านวิชาชีพอย่างเดียว ควรจะเน้นความสามารถทางด้านการประกอบธุรกิจด้วย งานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยส่วนบุคคลก็มีความสำคัญในการเพิ่มคุณค่าทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้แล้ว การติดตามประเมินผลของการให้การศึกษาและฝึกอบรมผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้ว น่าจะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะใช้ปรับปรุงงานราชทัณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังได้ดี

ปกป้องตัวเองจากเหตุรำคาญและสารมีพิษด้วยกฎหมาย

ทัศนาวดี – ศิริธัญญ์ ไพโรจน์บริบูรณ์

๑. บทนำ

ในการทำอะไรบางอย่าง แม้ว่าจะทำในสถานที่หรือที่ดินของตัวเอง แต่ก็อาจมีผลกระทบกระเทือนไปสู่คนอื่นได้โดยเราไม่ได้ตั้งใจหรือไม่รู้ตัวเลย ฉะนั้นฐานะที่เป็นพลเมืองดี เราก็ไม่ควรที่จะทำอะไรให้เป็นที่รำคาญหรือเดือดร้อนแก่เพื่อนบ้านหรือส่วนรวมได้ ในทางกลับกัน ถ้าเราเป็นฝ่ายเสียหายหรือได้รับความรำคาญเสียเอง เราก็มีสิทธิที่จะหาทางปกป้องตัวเองจากสิ่งเหล่านี้ได้ ส่วนมากที่กระทำกันอยู่ก็คือ การหลีกเลี่ยง แต่ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้จริง ๆ การรู้กฎหมายและขั้นตอนต่าง ๆ บ้างเล็กน้อยในเรื่องเหล่านี้ก็อาจจะเป็นช่องทางที่จะหาทางแก้ไขสาเหตุและใช้เป็นที่พึ่งได้ในที่สุด

เคยมีผู้ที่อยู่อาศัยใกล้ร้านค้าหรืออู่ซ่อมรถยนต์ที่มีกลิ่นและเสียงดังรบกวนอยู่ตลอดเวลา จนต้องฟ้องร้องให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเข้าดำเนินการ ซึ่งก็มักจะเป็นผลให้เจ้าของกิจการต้องปรับปรุงกิจการของตนไม่ให้มีกลิ่นหรือเสียงดังไปรบกวนผู้อื่น หรือก็ต้องย้ายสถานที่ประกอบกิจการไปในที่สุด แต่ขั้นตอนการดำเนินงานตามกฎหมายนั้นจะต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเสียก่อน ซึ่งในเรื่องเหตุเดือดร้อนรำคาญหรืออันตรายต่าง ๆ เหล่านี้ต้องใช้เกณฑ์ตัดสินทางวิชาการประกอบด้วยว่าผู้แจ้งความนั้นได้รับความเดือดร้อนจริงหรือไม่ ในปัจจุบันมีหลายกรณีที่เกี่ยวกับความเดือดร้อนรำคาญที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมตามที่เราได้ยินข่าวกันอยู่เสมอ ทางหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น ๆ ซึ่งมักจะเป็นเหตุกระทบกระเทือนต่อคนจำนวนมาก เป็นทั้งเรื่องเหตุรำคาญและอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ ครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ เช่น กลิ่นเหม็น เสียงดัง ฝุ่นละออง ควันดำ ไอกรด สารพิษ น้ำเน่า

เป็นต้น เหตุเหล่านี้ นอกจากโรงงานอุตสาหกรรมแล้ว กิจกรรมอื่น ๆ อีกหลายประเภทก็สามารถเป็นต้นเหตุของความเดือดร้อนต่าง ๆ ได้เช่นกัน ซึ่งได้ระบุไว้ในประกาศกระทรวงสาธารณสุขหลายฉบับเกี่ยวกับประเภทของกิจการที่เป็นการค้าซึ่งเป็นที่รังเกียจหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ โดยเจ้าของกิจการต้องขออนุญาตเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเพื่อประกอบการโดยมีข้อบังคับไว้แล้วแต่กรณี

๒. ขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับเหตุรำคาญและอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ

เมื่อใดก็ตามที่เรารู้สึกว่ากำลังถูกละเมิดสิทธิหรือถูกคุกคามด้วยเหตุเดือดร้อนรำคาญจากกิจกรรมของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือเพียงเหตุรำคาญจนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แล้ว สิ่งแรกที่ควรคิดถึงคือแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องที่ใกล้เราที่สุดหรือหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อดำเนินการ โดยให้แจ้งเป็นหนังสือหรือเป็นลายลักษณ์อักษรถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ นายอำเภอ นายกเทศมนตรี หัวหน้าเขตสาธารณสุขจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอื่น ๆ แล้วแต่กรณี

เจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งได้รับแจ้งจะพิจารณาไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในสถานที่เกิดเหตุก่อนหรือมอบให้หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงไปดำเนินการ ซึ่งในครั้งแรกมักจะเป็นการเจรจาเพื่อให้เกิดการประนีประนอมกันระหว่างทั้งสองฝ่าย หรือนำอุปกรณ์เครื่องมือไปวิเคราะห์สภาพแวดล้อมตามความจำเป็นแล้วแต่กรณี ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่หรือความรุนแรงของปัญหา ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นต้องการความช่วยเหลือด้านวิชาการหรืออุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง ก็จะขอความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือการตรวจวัดในเรื่องเหตุเดือดร้อนเหล่านี้มีความจำเป็นในกรณีที่ต้องมีการพิสูจน์เพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย หรือเป็นหลักฐานในการควบคุมให้เจ้าของกิจการผู้เป็นต้นเหตุของความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นดำเนินการแก้ไขกิจการของตนให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้

การตรวจวัดดังกล่าว เช่น ผู้ร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องเสียงดังรบกวนก็ต้องใช้เครื่องวัดเสียงนำมาวัดในสถานที่ของผู้ร้องเรียนอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง แต่ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับฝุ่นละอองหรือสารพิษในน้ำ อากาศ ก็ต้องนำอุปกรณ์เก็บตัวอย่างน้ำหรืออากาศไปวิเคราะห์หาปริมาณของสารที่เป็นสาเหตุของความเดือดร้อนนั้น แล้วนำค่าที่ได้มาเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งถ้าเกินค่ามาตรฐานดังกล่าวก็อาจถือได้ว่าเกิดเหตุเดือดร้อนแก่ผู้ร้องเรียนนั้นจริง ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็จะได้สามารถดำเนินการในขั้นต่อไปได้ เช่น ให้มีการจ่ายค่าเสียหายหรือสั่งให้เจ้าของกิจการแก้ไขหรือสั่งพักถอนใบอนุญาตประกอบการแล้วแต่กรณี แต่ถ้าไม่ยินยอมก็ต้องถึงขั้นฟ้องร้องในชั้นศาลต่อไป เป็นต้น

นอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น หรือที่ว่าการเขตแล้ว หน่วยงานที่สามารถให้ความช่วยเหลือ ให้บริการทางวิชาการ และรับแจ้งเหตุเดือดร้อนเรื่องราวร้องทุกข์ในทำนองนี้ กล่าวได้คือ

๑.	กองสิ่งแวดล้อมโรงงาน	กรมโรงงานอุตสาหกรรม
๒.	กองอนามัยสิ่งแวดล้อม	กรุงเทพมหานคร (เฉพาะเขต กทม.)
๓.	กองอนามัยสิ่งแวดล้อม	กรมอนามัย
๔.	กองอาชีวอนามัย	กรมอนามัย
๕.	กรมวิทยาศาสตร์บริการ	กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน
๖.	สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ	กระทรวงวิทยาศาสตร์ ฯ
๗.	สำนักงานคณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์	สำนักนายกรัฐมนตรี

๓. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

เมื่อเกิดกรณีเกี่ยวกับเหตุเดือดร้อนรำคาญหรืออันตรายต่อสุขภาพแล้ว โดยทั่วไปเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการโดยยึดถือพระราชบัญญัติ ๒ ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๔๘๔ และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นหลัก แต่ถ้าเป็นกรณีฉุกเฉินที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อประชาชนจากกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ทุกชนิด ก็อาจใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้ซึ่งจะได้กล่าวโดยสังเขปต่อไป

๓.๑ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๔๘๔

ในส่วนของพระราชบัญญัตินี้ ขออธิบาย "เจ้าพนักงานท้องถิ่น" หมายถึง คณะเทศมนตรีในท้องถิ่นที่ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลแล้ว หรือคณะกรรมการสุขาภิบาลในท้องถิ่นที่ยกฐานะเป็นสุขาภิบาลแล้ว หรือผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอในส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลหรือสุขาภิบาล

พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่กล่าวถึงเหตุรำคาญได้ระบุไว้เฉพาะในส่วนที่ ๕ เหตุรำคาญ ดังรายละเอียดตามมาตรา ๑๙ ถึง ๓๐ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๙ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่จัดการกำจัด ห้าม และระงับเหตุรำคาญในที่สาธารณะหรือที่เอกชน ซึ่งส่อให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ ความปลอดภัยหรือสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กับทั้งให้ดูแลรักษาบรรดาถนน ทางบก ทางน้ำ รางระบาย คู คลอง และที่ต่าง ๆ ในเขตของตนให้ปราศจากเหตุรำคาญ

เพื่อความประสงค์แห่งพระราชบัญญัตินี้ เหตุรำคาญได้แก่

(๑) สถานที่ หรือส่วนของสถานที่ ซึ่งมีลักษณะปลูกสร้างหรือมีสภาพซึ่งเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพหรือความปลอดภัย

(๒) ที่ขังน้ำ บ่อ แหล่งน้ำ ท้องร่อง ทางระบายน้ำ ร่องน้ำ ทางน้ำ หรือที่ลุ่ม ที่อาบน้ำ ส้วม ที่ปัสสาวะ ที่รับหรือใส่อุจจาระ ท่ออุจจาระ รางระบาย ที่ใส่มูลสัตว์หรือเถ้า ซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะ หรือเป็น หรือน่าจะเป็นที่เพาะพันธุ์ยุง แมลงวัน หรือมีลักษณะจนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

(๓) สัตว์เลี้ยงไว้ในที่ หรือโดยวิธี หรือมีจำนวนเกินสมควรจนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

(๔) การสะสม การหมักหมม การเททิ้งสิ่งหนึ่งสิ่งใด การละเลยให้สถานที่หรือสิ่งของรกรุงรัง ซึ่งเป็นเหตุให้มีกลิ่นเหม็น หรือส่อให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ หรือเป็น หรือน่าจะเป็นที่เพาะพันธุ์ยุง หรือแมลงวัน

(๕) โรงงานอุตสาหกรรม โรงงาน หรือที่ทำงานซึ่ง

(ก) ไม่รักษาให้ปราศจากกลิ่นไออันส่งออกจากท่ออุจจาระ รางระบาย ส้วม ที่รับหรือใส่อุจจาระ ที่ปัสสาวะ หรือจากเหตุอื่นใด

(ข) ไม่มีการระบายอากาศเท่าที่พอจักทำให้แก๊ส ไอน้ำ ละออง หรือสิ่งให้โทษชนิดอื่น ๆ ซึ่งบังเกิดขึ้นเนื่องด้วยกิจการนั้นปราศจากโทษจนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

(ค) มีคนยัดเยียดกันในขณะทำงานจนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพของคนที่ทำงานในนั้น

(๖) อาคาร กระท่อม หรือโรงใด ๆ อันเป็นเคหะที่อยู่ของคนหรือสำหรับเลี้ยงสัตว์หรือความประสงค์อย่างอื่น ซึ่งโดยเหตุที่รวมอยู่ชิดกัน หรือปราศจากการระบายน้ำ หรือขัดข้องแก่การกำจัดมูลฝอย หรือสิ่งปฏิกูล หรือโดยเหตุอื่นใดจนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

(๗) แหล่งน้ำ คู หรือคลองที่คนใช้ หรือน่าจะใช้น้ำสำหรับคนบริโภค หรือสำหรับการบ้าน หรือสำหรับทำของให้คนบริโภค ซึ่งเกิดหรือน่าจะเกิดสกปรกขึ้นจนเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

(๘) เตาไฟ ที่ใส่ไฟ หรือปล่องซึ่งพ่นควันหรือวัตถุเชื้อเพลิงไหม้ไม่หมดเป็นปริมาณมากจนเป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้อยู่ใกล้เคียง หรือเป็นเหตุเสื่อม หรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

(๙) ที่ทำอิฐ หลุมดิน หลุมทราย ที่ซึ่งขุดไว้เพื่อกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้อยู่ใกล้เคียง หรือเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

(๑๐) กลิ่น เสียง ความกระเทือน ฝุ่น ละออง เขม่า เถ้า อันเป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้อยู่ใกล้เคียง หรือเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

มาตรา ๒๐ เมื่อปรากฏว่ามีเหตุรำคาญ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือไปยังบุคคลซึ่งเป็นผู้กระทำ หรือละเลย หรือปล่อยให้เหตุรำคาญนั้นเกิดขึ้นหรือเป็นอยู่ต่อไป ให้ระงับเหตุรำคาญนั้นเสียภายในเวลาอันสมควรที่ระบุไว้ในคำสั่ง และถ้าเห็นสมควรจะให้ทำการสิ่งใดโดยวิธีใดตามจำเป็นเพื่อความประสงค์นั้น ก็ให้สั่งไปด้วย

ในคำสั่งนั้นเจ้าพนักงานท้องถิ่นอาจสั่งให้จัดการตามที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เหตุรำคาญนั้นเกิดขึ้นอีกด้วยก็ได้ และแม้ได้ออกคำสั่งระงับเหตุรำคาญไปแล้ว ถ้าเห็นว่าเหตุรำคาญนั้นอาจเกิดขึ้นอีกในสถานที่แห่งนั้น เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะสั่งเป็นหนังสือให้จัดการป้องกันในเวลาใดอีกก็ได้

มาตรา ๒๑ ถ้าเหตุรำคาญเกิดจากลักษณะการปลูกสร้าง หรือสภาพของสถานที่ หรือถ้าเกิดขึ้นในสถานที่ซึ่งไม่มีผู้สำนักอยู่ ให้ส่งคำสั่งระงับเหตุรำคาญตามมาตรา ๒๐ แก่เจ้าของ

มาตรา ๒๒ ถ้าหาตัวผู้ก่อเหตุรำคาญไม่ได้ และปรากฏชัดว่าเหตุรำคาญนั้นมิได้เกิดขึ้นโดยการกระทำ การละเลยหรือการยินยอมของผู้สำนักหรือเจ้าของแห่งสถานที่ซึ่งมีเหตุรำคาญนั้น เจ้าพนักงานท้องถิ่นอาจระงับเหตุรำคาญนั้นได้เอง และอาจจัดการตามความจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เหตุรำคาญนั้นเกิดขึ้นอีก

มาตรา ๒๓ ในกรณีที่ศาลได้ออกคำสั่งเรื่องเหตุรำคาญตามมาตรา ๗๔ วรรค ๒ (*มาตรา ๗๔ วรรค ๒ ระบุว่า "ส่วนเรื่องเหตุรำคาญนั้น ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ปฏิบัติตามมาตรา ๒๓ โดยไม่ต้องคำนึงว่ามีบุคคลถูกลงโทษตามมาตรานี้หรือไม่"*) คำสั่งนั้นจะเป็นคำสั่งระงับ หรือคำสั่งห้าม หรือคำสั่งปิด อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างก็ได้

ในคำสั่งระงับ ศาลมีอำนาจกำหนดให้ทำการตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือให้ระงับเหตุรำคาญโดยประการอื่นใดภายในเวลาที่ระบุไว้

ในคำสั่งห้าม ศาลมีอำนาจห้ามมิให้ก่อเหตุรำคาญนั้นขึ้นอีก หรือกำหนดให้ทำการใด เพื่อป้องกันมิให้ก่อเหตุรำคาญนั้นเกิดขึ้นอีก

ในคำสั่งปิด ศาลมีอำนาจห้ามมิให้ใช้เคหะเป็นที่คนอยู่

มาตรา ๒๔ ในคำสั่งระงับหรือคำสั่งห้ามนั้น ถ้าผู้ถูกสั่งบังคับสงสัยและขอทราบหรือถ้าศาลเห็นสมควร ก็ให้ระบุการซึ่งบุคคลนั้นจักต้องทำเพื่อระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญมิให้เกิดขึ้นอีก

มาตรา ๒๕ คำสั่งปิดนั้น ให้ออกเฉพาะแต่ในกรณีที่ได้พิสูจน์เป็นที่พอใจว่ามีเหตุรำคาญจนเคหะไม่สมเป็นที่คนอยู่

มาตรา ๒๖ เมื่อศาลได้ไต่สวนเป็นที่พอใจตามคำร้องของเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดว่า เคหะที่สั่งปิดนั้นได้ทำให้สมเป็นที่คนอยู่ได้แล้ว ก็ให้ถอนคำสั่งนั้นเสีย

มาตรา ๒๗ ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับคำสั่งศาลตามมาตรา ๒๓ หรือมาตรา ๒๔ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง เจ้าพนักงานท้องถิ่นอาจเข้าไปในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งนั้น และอาจระงับเหตุรำคาญหรือจัดการอื่นใดตามที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำสั่งศาล ส่วนค่าใช้จ่ายในการนี้ให้ศาลสั่งผู้ฝ่าฝืนชดใช้จนเต็ม

มาตรา ๒๘ ถ้าศาลได้ออกคำสั่งปิดเกี่ยวแก่เคหะใด ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นแจ้งความเป็นหนังสือไปยังผู้ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการควบคุมเคหะให้แจ้งให้ผู้สำนักทุกคนในเคหะนั้น ออกจากเคหะภายในเวลาดั่งระบุไว้ในหนังสือ ซึ่งไม่น้อยกว่าสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือนั้น ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนและเมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาลออกคำสั่งขับไล่ผู้ฝ่าฝืนนั้น

มาตรา ๒๙ ในกรณีที่ได้ออกคำสั่งปิดเกี่ยวแก่เคหะใด และคำสั่งนั้นศาลยังมิได้เพิกถอน ถ้าปรากฏว่า

(๑) เคหะนั้นยังมิได้ทำให้สมเป็นที่คนอยู่

(๒) ยังมิได้ลงมือจัดการตามความจำเป็นโดยใช้ความอุตสาหะทุกประการตามควรเพื่อให้เคหะนั้นสมเป็นที่คนอยู่

(๓) การคงอยู่ของอาคารอันเป็นเคหะหรือส่วนของเคหะ เป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพหรือความปลอดภัยของประชาชนหรือผู้ที่อยู่ในเคหะใกล้เคียง

เจ้าพนักงานท้องถิ่นอาจร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้เจ้าของรื้อเคหะหรืออาคารดั่งกล่าวข้างต้นนั้นเสียภายในเวลาซึ่งระบุไว้ในคำสั่ง

คำสั่งนั้นอาจระบุให้ทำลายสิ่งปลูกสร้างหรือส่วนของสิ่งปลูกสร้างแห่งเคหะหรืออาคารนั้นเสียด้วยก็ได้

มาตรา ๓๐ ในกรณีที่ศาลได้ออกคำสั่งให้รื้อเคหะหรืออาคารตามมาตรา ๒๙ ให้เจ้าของรื้อและย้ายสิ่งปลูกสร้างไปเสียให้พ้นภายในเวลาซึ่งกำหนดไว้ในคำสั่งนั้น

ถ้าเจ้าของไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นจัดการให้เป็นไปตามคำสั่งศาล ส่วนค่าใช้จ่ายในการนี้ให้เจ้าของชดใช้จนเต็ม

๓.๒ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๑๒

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งมีขอบเขตจำกัดเฉพาะกิจการที่เป็นโรงงาน ได้ระบุข้อบังคับควบคุมการประกอบกิจการโรงงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเหตุเดือดร้อนรำคาญหรือภยันตรายไว้ในหมวด ๒ การควบคุมโรงงาน และหมวด ๓ การสั่งพักใช้ใบอนุญาตและเพิกถอนใบอนุญาต ตามรายละเอียดโดยสังเขป ซึ่งระบุไว้ในมาตรา ๓๕, ๓๖, ๓๘, ๓๙ และ ๔๐ ดังนี้

มาตรา ๓๕ โรงงานใดที่ก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงแก่สาธารณชน ให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตสั่งให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานนั้นหยุดประกอบกิจการโรงงานทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นการชั่วคราว และปรับปรุงแก้ไขโรงงานเสียใหม่ให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ถ้าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานปรับปรุงแก้ไขโรงงานแล้ว ให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตสั่งให้ประกอบกิจการโรงงานต่อไปได้

ถ้าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานไม่ปรับปรุงแก้ไข หรือไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขโรงงานให้ปลอดภัยแก่สาธารณชน ให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตรายงานต่อรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งย้ายโรงงานทั้งหมดหรือบางส่วนภายในระยะเวลาที่กำหนดจากท้องที่นั้นไปยังท้องที่อื่นซึ่งจะไม่ทำให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงแก่สาธารณชน คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

เมื่อได้รับคำสั่งให้ย้ายโรงงานแล้ว ให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานดำเนินการเสมือนผู้ขออนุญาตตั้งโรงงานใหม่ แต่ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใบอนุญาตตั้งโรงงานและใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่ออกให้ใหม่นั้น

ในกรณีที่มีคำสั่งย้ายโรงงาน ถ้าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานไม่ย้ายโรงงานภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาต สั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานนั้นด้วย

มาตรา ๓๖ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) เข้าไปในอาคารสถานที่หรือยานพาหนะที่พนักงานเจ้าหน้าที่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นโรงงานที่ไม่ได้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้

(๒) เข้าไปในโรงงานในระหว่างเวลาทำการเพื่อตรวจสภาพโรงงาน อาคารหรือสถานที่ สภาพเครื่องจักร บริเวณโรงงาน บริเวณอาคารหรือสถานที่ และอื่น ๆ เพื่อป้องกันความรำคาญหรืออันตรายอันอาจก่อให้เกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน

(๓) ออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานจัดการเปลี่ยนแปลงซ่อมแซมเกี่ยวกับโรงงานหรือเครื่องจักร หรือเกี่ยวกับการอื่นที่ก่อให้เกิดความรำคาญหรืออันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

(ความใน (๖) ของมาตรา ๓๖ เดิม ถูกยกเลิกโดยมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๘ และใช้ความใหม่แทนดังต่อไปนี้)

(๔) ออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานหยุดประกอบกิจการโรงงานทั้งหมดหรือบางส่วน จนกว่าจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้เป็นที่ปลอดภัย หรือเป็น-ไปตามประกาศของรัฐมนตรี ในกรณีการประกอบกิจการโรงงานอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินหรือในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานไม่ขจัดเหตุรำคาญ ไม่กำจัดสิ่งปฏิกูล ไม่จัดระบบระบายน้ำทิ้งหรือระบายอากาศให้ถูกต้องตามประกาศของรัฐมนตรี

(๕) นำตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่สงสัยเกี่ยวกับคุณภาพในปริมาณพอสมควรเพื่อตรวจสอบคุณภาพพร้อมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(๖) ยึดผลิตภัณฑ์หรือภาชนะบรรจุที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน

(๗) ผูกมัดประทับตราเครื่องจักรเพื่อมิให้เครื่องจักรทำงานได้ ในกรณีผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตาม (๓) หรือ (๔) ทั้งนี้ ต้องได้รับอนุมัติจากปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาต

มาตรา ๓๘ ถ้าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานไม่พอใจคำสั่งหรือการกระทำของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งหรือกระทำตามมาตรา ๓๖ ให้ยื่นคำร้องขอคำวินิจฉัยต่อปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่ง และให้นำมาตรา ๑๓ วรรคสอง และมาตรา ๑๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(มาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๘ ให้เพิ่มความขึ้นเป็นมาตรา ๓๘ ทวิ ดังต่อไปนี้)

มาตรา ๓๘ ทวิ เมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือคำสั่งของปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการก่อให้เกิดเหตุรำคาญหรืออันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน การกำจัดสิ่งปฏิกูล การระบายน้ำทิ้ง หรือการระบายอากาศ ถ้าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานมิได้ยื่นคำร้องขอวินิจฉัยตามมาตรา ๓๘ หรือคำร้องนั้นได้มีคำวินิจฉัยให้ยกเสียแล้ว และผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานได้รับคำเตือนเป็นหนังสือจากปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตให้ดำเนินการตามคำสั่งภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว แต่ยังไม่ปฏิบัติตามคำเตือน ให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตมีอำนาจมอบหมายให้บุคคลใด ๆ เข้าจัดทำเพื่อให้การเป็นไปตามคำสั่งนั้นได้ ในการมอบหมายให้คำนึงถึงความสามารถในการรับภาระของผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานนั้น และให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานชดใช้ค่าใช้จ่ายในการเข้าจัดการนั้นตามจำนวนที่จ่ายจริงและจะเรียกค่าเสียหายอย่างใดมิได้

มาตรา ๓๙ หน้าที่ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน

..........ฯลฯ..........

(๑๔) ประกอบกิจการโรงงานมิให้เกิดเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข

มาตรา ๔๐ เมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎกระทรวง ประกาศ หรือเงื่อนไขที่ออกหรือกำหนดตามความในพระราชบัญญัตินี้ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานได้ โดยมีกำหนดระยะเวลาตามที่เห็นสมควร

ในกรณีดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ถ้าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามนั้นเป็นการร้ายแรง ปลัดกระทรวงหรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้ออกใบอนุญาตจะสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานเสียก็ได้

นอกจากนี้ ได้มีประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๓) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๑๒ เรื่องหน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ในหมวดที่ ๑๔ เรื่อง การประกอบกิจการโรงงานมิให้เกิดเหตุรำคาญ ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความใน (๑๔) แห่งมาตรา ๓๙ ดังรายละเอียดระบุไว้ในข้อ ๗๕, ๗๖ และ ๗๗ ดังนี้

ข้อ ๗๕ ต้องทำการกำจัดกลิ่น เสียง ความสั่นสะเทือน ฝุ่นละออง เขม่า เถ้าถ่าน ที่เกิดขึ้นจากโรงงานมิให้เป็นที่เดือดร้อนหรือเป็นเหตุเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพของผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง

ข้อ ๗๖ ต้องดูแลรักษาระบบเก็บเสียง ท่อไอเสีย หม้อพักของเครื่องต้นกำลังให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยตลอดเวลา

ข้อ ๗๗ โรงงานที่มีการใช้เตาหรือเครื่องจักรอื่นใดซึ่งทำให้มีเขม่าควันออกสู่บรรยากาศ ต้องปล่อยออกทางปล่องที่มีความสูงตามความจำเป็นและเหมาะสม ความดำของเขม่าควันที่ปากปล่องต้องไม่เกินร้อยละสี่สิบของความดำมาตรฐานริงเกลมานน์ เว้นแต่ในช่วงระยะเวลาสั้นในขณะที่เริ่มติดเตาหรือติดเครื่อง เขี่ยขี้เถ้า เป่าเขม่า หรือเกิดข้อขัดข้องขึ้นในระบบขจัดเขม่าควัน

๓.๓ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๘

มาตรา ๒๐ เมื่อมีเหตุฉุกเฉินอันเนื่องมาจากสภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนั้นจะเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหาย หรือบุคคลซึ่งอาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าว ไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่สภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่เกิดขึ้น หรือสั่งให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการระงับหรือลดความรุนแรงแก่สภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีเหตุผลดังกล่าว

อำนาจในการสั่งตามวรรคหนึ่ง นายกรัฐมนตรีจะมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการภายในเขตจังหวัดแทนนายกรัฐมนตรีก็ได้ โดยให้ทำเป็นคำสั่งและประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในการปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า

(ความในมาตรา ๒๐ นี้ ได้เพิ่มขึ้นโดยมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๑)

๔. ตัวอย่างเฉพาะกรณี

๔.๑ การสำรวจและพิสูจน์ข้อเท็จจริงกรณีเสียงดังรบกวนจากเครื่องจักรและกลิ่นน่ารำคาญจากโรงงาน

ที่ว่าการเขตแห่งหนึ่งได้รับหนังสือร้องเรียนฉบับลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๗ จากผู้มีชื่อซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ถนนพญาไท อำเภอพญาไท กรุงเทพฯ (บริเวณหลังโรงแรมแห่งหนึ่ง) ว่า ได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องจากควันและเสียงรบกวนจากการก่อสร้างปรับ-

ปรุงโรงแรม เจ้าหน้าที่จากเขตและหน่วยงานวิชาการที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง จำนวน ๓ ครั้ง เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๑ และ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

(๑) ปัญหาที่ได้รับการร้องเรียน

๑. ปัญหาจากกลิ่น เนื่องมาจากการปรุงอาหารซึ่งมีแหล่งกำเนิดจากห้องครัวของโรงแรม

๒. ปัญหาจากเสียง เนื่องมาจากการทำงานของเครื่องจักรที่กำลังใช้ในการก่อสร้างปรับปรุงโรงแรม

(๒) ผลการสำรวจข้อเท็จจริง

โรงแรมเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ มีห้องพักจำนวน ๓๐๐ ห้อง ด้านหลังของโรงแรมเป็นบริเวณที่พักอาศัย โดยเฉพาะบ้านผู้ร้องเรียนอยู่ติดกับด้านหลังของโรงแรม ชั้นล่างของโรงแรมส่วนหนึ่งเป็นภัตตาคาร ภายในมีปล่องควันระบายอากาศซึ่งต่อออกมานอกตัวอาคาร แต่ปล่องสูงเพียงแค่ชั้นสองของอาคาร ทำให้ควันและละอองน้ำมันจากการปรุงอาหารสามารถฟุ้งกระจาย รบกวนต่อบ้านเรือนบริเวณใกล้เคียง และยังพบว่าชั้นล่างด้านหลังของโรงแรมนี้มีห้องเครื่อง ภายในมีเครื่องปั๊มลมขนาด ๗.๕ แรงม้า จำนวน ๒ เครื่อง ซึ่งจะเปิดทำงานตลอด ๒๔ ชั่วโมง จำนวน ๑ เครื่อง บริเวณนี้มีเสียงของเครื่องดังมาก เจ้าหน้าที่ได้ทำการตรวจวัดระดับเสียงบริเวณนี้ด้วย ส่วนบริเวณด้านหน้าชั้น ๓ ของโรงแรมเป็นห้องประกอบอาหารขนาดใหญ่ มีเสียงดังจากเครื่องดูดควันขนาด ๗.๕ แรงม้า จำนวน ๒ เครื่อง จากการสอบถามพนักงานภายในโรงแรม ได้ความว่าเพิ่งมีการติดตั้งใหม่แทนเครื่องเก่าประมาณ ๒ สัปดาห์ที่ผ่านมา มีเสียงรบกวนมาก และตามปกติจะเปิดใช้ทีละเครื่องสลับกัน นอกจากเวลามีงานเลี้ยงใหญ่จึงจะเปิด ๒ เครื่องพร้อมกัน ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึงทำการตรวจวัดระดับเสียงในบริเวณดังกล่าว โดยมีเจ้าหน้าที่ของโรงแรมอำนวยความสะดวก

(๓) ผลการตรวจวัดระดับเสียง

โดยการนำเครื่องมือวัดระดับเสียง Precision Sound Level Meter ของ Brüel & Kjexr Type 2232 ไปใช้ในการตรวจวัด ผลการวัดปรากฏดังนี้

ภายนอกบริเวณที่เป็นแหล่งกำเนิดเสียง : วัดเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

— บริเวณลานหน้าบ้านผู้ร้องเรียน มีค่าเฉลี่ย = 69 dB (A)

— บริเวณชั้นบนของบ้านผู้ร้องเรียน มีค่าเฉลี่ย = 68 dB (A)

— ห้องรับแขกชั้นล่าง ขณะปิดกระจก มีค่าเฉลี่ย = 54 dB (A)

— ห้องรับแขกชั้นล่าง ขณะเปิดกระจก มีค่าเฉลี่ย = 64 dB (A)

— ถนนหน้าประตูบ้าน มีค่าเฉลี่ย = 70 dB (A)

— ถนนข้างบ้านตรงกับห้องเก็บเครื่องปั๊มลม มีค่าเฉลี่ย = 73 dB (A)

ภายในบริเวณที่เป็นแหล่งกำเนิดเสียง : วัดเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

— ตำแหน่งที่ 1 บริเวณห้องประกอบอาหารชั้น 3 ของโรงแรม

เวลาไม่เปิดเครื่องดูดควันทั้ง 2 เครื่อง มีค่าเฉลี่ย = 71 dB (A)

เมื่อเครื่องดูดควันมีการทำงาน 1 เครื่อง มีค่าเฉลี่ย = 75 dB (A)

เมื่อเครื่องดูดควันมีการทำงาน 2 เครื่อง มีค่าเฉลี่ย = 77 dB (A)

— ตำแหน่งที่ ๒ บริเวณห้องประกอบอาหารชั้น ๓ ของโรงแรม

เวลาไม่เปิดเครื่องดูดควันทั้ง ๒ เครื่อง มีค่าเฉลี่ย = 70 dB (A)

เมื่อเครื่องดูดควันมีการทำงาน ๑ เครื่อง มีค่าเฉลี่ย = 74 dB (A)

เมื่อเครื่องดูดควันมีการทำงาน ๒ เครื่อง มีค่าเฉลี่ย = 76 dB (A)

— ภายในห้องเก็บเครื่องปั๊มลม วัดค่าเฉลี่ยได้ = 91 dB (A)

(อยู่ห่างจากเครื่องวัด ๑.๕๐ เมตร)

หมายเหตุ ๑. การสำรวจครั้งแรกในวันที่ ๒๙ ตุลาคม นั้น เป็นการตรวจดูสภาพโดยทั่วไปของโรงแรมและบ้านผู้ร้องเรียน เพื่อจะได้นำเครื่องมือที่เหมาะสมไปทำการวัดในครั้งต่อไป

๒. การตรวจวัดระดับเสียงทุกครั้ง เครื่องมือที่ใช้วัดจะอยู่สูงจากพื้นของแต่ละชั้นของตัวอาคารประมาณ ๑.๒๐ เมตร

(๔) สรุปข้อคิดเห็นของเจ้าหน้าที่

กลิ่น : เป็นกลิ่นของอาหารที่ออกมาจากปล่องเครื่องดูดควัน จากการสอบถามผู้ร้องเรียนพบว่า ทางโรงแรมจะมีการเปิดเครื่องดูดอากาศนี้ในช่วงเวลาประมาณ ๗.๐๐ ถึง ๒๑.๐๐ น. ทุกวัน ดังนั้นผู้ร้องเรียนจะได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากกลิ่นของอาหารต่าง ๆ ในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากกลิ่นแล้ว เจ้าหน้าที่ยังเข้าใจว่าอาจมีละอองน้ำมันออกมาจากปล่องของเครื่องดูดควันด้วย เพราะเนื่องจากผู้ร้องเรียนปิดกระจกบานเกล็ดทางด้านที่ติดกับโรงแรม เพื่อป้องกันเหตุเดือดร้อนดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้มีละอองน้ำมันเกาะที่กระจก ก่อให้เกิดความสกปรกกับบ้านเรือนในบริเวณใกล้เคียง

เสียง : เกิดมาจากเครื่องปั๊มลมหลังโรงแรม ซึ่งเปิดตลอด ๒๔ ช.ม. และอยู่ห่างจากบ้านผู้ร้องเรียน ๔ เมตร ถ้าบริเวณบ้านผู้ร้องเรียนมีระดับเสียงอยู่ในช่วง 64–68 dB(A) ตลอด ๒๔ ช.ม. เช่นนี้ ก็น่าเชื่อว่าเสียงดังกล่าวจะก่อความรบกวนต่อผู้ร้องเรียนได้ ถึงแม้ว่าประเทศไทยยังไม่มีมาตรฐานของระดับเสียงบริเวณบ้านพักอาศัย แต่ก็สามารถอ้างอิงถึงมาตรฐานของ ISO Recommendation R 1996 สำหรับ Urban residential with some workshops or with business or with main roads (outdoor) ที่กำหนดค่าของระดับเสียงไว้ = 50–60 dB(A)

ภายในห้องประกอบอาหารซึ่งมีเครื่องดูดควัน ๒ เครื่อง การทำงานของเครื่องไม่สม่ำเสมอ มีการสั่นสะเทือนบ้าง ทำให้ระดับเสียงสูงบ้างต่ำบ้างเป็นระยะ ๆ ดังนั้นอาจจัดได้ว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญได้ทั้งกับพนักงานในห้องประกอบอาหารเองและประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงแรมด้วย

(๕) ข้อเสนอแนะ

๑. ในเรื่องของกลิ่นและละอองน้ำมันนั้น มีความเห็นว่า ทางโรงแรมควรมีการต่อปล่องควันดังกล่าวให้สูงขึ้นเหนือตัวอาคารของโรงแรม เพราะจะมีการแพร่กระจายออกสู่บรรยากาศที่ดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปล่องควันที่อยู่ระดับต่ำเช่นนี้ จะทำให้กลิ่นและละอองน้ำมันกระจายไปรบกวนประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

๒. ในเรื่องของเสียงบริเวณห้องประกอบอาหารชั้น ๓ ถึงแม้จะมีการนำแผ่นไม้มาปิดกั้นแล้วแต่ยังคงมีระดับเสียงที่สูงอยู่ และในขณะทำงานบางครั้งเครื่องดูดควันดังกล่าวจะมีการสั่นสะเทือนบ้าง ทำให้ระดับเสียงไม่สม่ำเสมอ ซึ่งจะก่อให้เกิดการรบกวนได้ ดังนั้นทางโรงแรมควรมีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องนี้เพิ่มขึ้นจากเดิมด้วย ส่วนเสียงที่เกิดจากเครื่องปั๊มลมซึ่งถึงแม้จะจัดให้อยู่ภายในห้องแล้ว ก็ยังมีระดังเสียงสูงมาก เนื่องจากประตูของห้องดังกล่าวมีลักษณะโปร่งคล้ายบานเกล็ด เสียงสามารถกระจายออกมาได้ ดังนั้นโรงแรมควรหาทางกำจัดเสียงดังกล่าว โดยทำประตูปิดกั้นเป็นประตูทึบ และบุภายในห้องด้วยวัสดุดูดกลืนเสียงเหล่านี้เป็นต้น

4.2 กรณีพิพาทระหว่างโรงงานเคมีกับเกษตรกร

กรณีพิพาทระหว่างโรงงานเคมีกับเกษตรกร ซึ่งเริ่มเกิดขึ้นในปี ๒๕๒๐ ได้เคยมีเกษตรกรที่มีอาชีพทำนา ในพื้นที่ ๒ ตำบล ได้ร้องเรียนกับทางจังหวัดว่า นาข้าวได้รับความเสียหายจากควันพิษของโรงงานเคมี และจังหวัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งในที่สุดโรงงานสามารถตกลงกับผู้เสียหายโดยชดใช้ค่าเสียหายให้ และต่อมาในปี ๒๕๒๑ ก็ได้เกิดกรณีเช่นนี้อีก และโรงงานกับผู้เสียหายก็สามารถตกลงกันได้เช่นเดิม แต่ในครั้งนี้จังหวัดได้มีหนังสือถึงโรงงานเพื่อให้ทำการปรับปรุงโดยลดปล่องควันพิษสูง ๕๔ เมตร เหลือเพียง ๑๗ เมตร อย่างไรก็ดีในปี ๒๕๒๒ และ ๒๕๒๓ ก็ได้เกิดกรณีควันพิษอีก แต่ในปี ๒๕๒๒ โรงงานกับผู้เสียหายตกลงกันได้ สำหรับในปี ๒๕๒๓ โรงงานปฏิเสธการชดใช้ค่าเสียหายจนกว่าจะพิสูจน์ได้แน่ชัดว่าข้าวที่เสียหายนั้นเกิดจากควันพิษของโรงงานจริง จากการที่โรงงานยินยอมชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เกษตรกรในปีก่อน ๆ นั้นโรงงานคงทราบเหมือนกันว่าโรงงานมีส่วนทำให้นาข้าวเสียหายจริง แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า แม้โรงงานจะปรับปรุงโดยลดปล่องควันให้เหลือ ๑๗ เมตรแล้วก็ตาม แต่ความเสียหายยังเกิดขึ้นอีก และยังมีบริเวณเสียหายขยายกว้างขวางออกไปมากกว่าปีก่อน ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่โรงงานไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหาย จากการที่โรงงานไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหายในปี ๒๕๒๓ นี้ จังหวัดได้นัดประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๒๓ และวันที่ ๒๒, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหานี้ และจากการที่เอาตัวอย่างดิน น้ำ และต้นข้าวไปวิเคราะห์ก็ไม่อาจยืนยันว่าต้นข้าวเสียหายจากควันพิษของโรงงาน เพราะช่วงที่เก็บตัวอย่างนั้นระยะเวลาได้ล่วงเลยไปนานและมีฝนตก ทำให้ไม่อาจหาค่าได้อย่างเด่นชัด จึงมีความเห็นให้ตั้งคณะทำงานเพื่อวิจัยในฤดูการปลูกข้าวในปีต่อไป หากผลพิสูจน์ออกมาว่าเสียหายจากควันพิษของโรงงานจริง โรงงานจะยินดีชดใช้ค่าเสียหาย

คณะทำงานดังกล่าวประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้กำหนดวิธีพิสูจน์ทางวิชาการโดยดำเนินการกำหนดแปลงทดลองเพื่อเปรียบเทียบความเสียหายของต้นข้าว โดยเลือกแปลงจำนวนหนึ่งในพื้นที่ตามลมจากโรงงานและแปลงทดสอบอีกแห่งหนึ่งซึ่งมีสภาพดินคล้ายกันแต่อยู่นอกพื้นที่ห่างไปทางต้นลมจากโรงงานหลายสิบกิโลเมตรจนเป็นที่แน่ใจว่าไม่ได้รับอิทธิพลจากควันพิษของโรงงาน ผลจากการทดลองซึ่งมีการปลูกข้าวพร้อมกับโรงงานที่ดำเนินการผลิตไปด้วย นำมาเปรียบเทียบตามหลักวิชาทางสถิติได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โรงงานจึงยอมจ่ายค่าเสียหายให้และได้ปรับปรุงแก้ไขกรรมวิธีผลิตและติดตั้งอุปกรณ์กำจัดควันพิษไม่ให้เกิดปัญหาอีก

คำกล่าวขอบคุณ

เมื่อนายสบชัย สุขารมณ์ ได้ถึงแก่กรรมลงและเจ้าภาพได้จัดงานศพตามพิธีการทางศาสนาเป็นลำดับมานั้น ได้มีท่านที่เคารพนับถือ ญาติมิตร ตลอดจนผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาในอดีต ได้ให้เกียรติและสละเวลาอันมีค่ามาร่วมในพิธีรดน้ำศพ เป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม ร่วมสวดพระอภิธรรม ร่วมทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน และมาร่วมในวันพระราชทานเพลิงศพ เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ หากการต้อนรับขาดตกบกพร่องประการใด ขอได้โปรดอภัยให้ด้วย

ในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ เจ้าภาพได้จัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์เพื่อเป็นการรำลึกถึงผู้วายชนม์ ประกอบด้วยเนื้อหาทางการราชทัณฑ์และบทความทางวิชาการ ซึ่งบุตร ธิดา ได้เขียนขึ้น ด้วยมุ่งหวังว่าจะเป็นความงอกงามทางวิชาการสืบไป หากบทความดังกล่าวจะมีคุณค่าทางวิชาการประการใด ขออุทิศให้ผู้วายชนม์ทั้งสิ้น ในท้ายที่สุดนี้ขอขอบคุณ คุณอากร อัชกุล คุณศิริชัย ไตรสุทธิ์ ที่มีส่วนอย่างสำคัญอันทำให้หนังสืออนุสรณ์สำเร็จออกมาเป็นรูปเล่ม และคุณมณี รุ่งเรืองธรรม แห่งโรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม ที่พิมพ์หนังสือเล่มนี้ให้เสร็จตามกำหนดเวลาด้วยระยะเวลาอันจำกัด

เจ้าภาพ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม ๔๗ ถนนเฟื่องนคร กทม. ๑๐๒๐๐ โทร. ๒๒๒๑๗๔๖
นายมณี รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๘